

Raymond M. Smullyan

Tao Sessizdir

DHARMA

(Sanskrit dilinden bir kelime...)

- Gerçek özümüzü belirleyen şeyler;
- Doğruluk;
- İnsanın manevi niteliklerinin temeli;
- Evrensel düzeni oluşturan kanunlar;
- Tüm öğretilerin temeli...

Dharma. Bildirisi

... Oralarda bir yerlerde,

Kaderinde, okuyabilmek için bizim yardımımızı alması yazılı olan bir çocuğun, Büyüyüp, yok olan doğaya katkı sağlayarak varoluş amacını gerçekleştirmek için kendisini toprağa ekmemizi bekleyen bir fidenin, 7urunün varlığını sürdürebilmek için bizim gibi kişi ve kuruluşların mad-di ve manevi desteğine ihtiyaç duyan bir canlı türünün, Başını sokacak bir barınağa ihtiyacı olan bir evsizin var olduğunu biliyoruz.

Biliyoruz ki, bu dünyaya çıplak geldik ve bu dünyadan ayrılırken gene çıp-lak olacağız. Evrenin bize sunduklarının sadece kendimize değil tüm in-sanlığa ait olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle, Dharma Yayınları olarak ka-zancımızın bir bölümünü yardım amaçlı bir fonda toplama karar aldık. Bu yardım fonuna hiçbir şekilde kişi ve kuruluşlardan bağış kabul etmiyoruz. Kazancımızdan ayırdıklarımızla kurmakta olduğumuz bu fon, hiçbir dini ya da siyasi amaca hizmet etmemektedir. Bu, tümüyle Dharma çalışanları olarak bizim, özgür irademizle verdiğimiz bir karardır. Siz değerli okuyucu-larımız zaten satın almış olduğunuz her kitabımızla bu fona katkıda bu-lunmuş oluyorsunuz.

Bu, tümüyle evrene sunulan bir mesaj ve dilektir. Evreni yöneten ve farklı adlarla anılan Yüce Gücün bu arzumuzu yerine getirmemiz için, önü-müzü açık etmesini diliyoruz;

"Eğer bu arzunun gerçekleşmesi, bizler ve tüm yaşam adına en iyisi olacaksa..."

Dizi Adı
Yayın Yönetmeni
Kitabın Özgün Adı
Yazar
Türkçesi
Kapak Tasannu
Yayına Hazırlayan
Renk Ayrımı
Basım
Cilt
Yayın Tarihi
ISBN
Türkçe Yayın Hakları®
İletişim Adresi
GSM
Tel
Fax
E-posta
Web sitesi Taocu Düşünce Cem Şen Tao is Silent Raymond M. Smullyan Cem Şen
DitM CMOİİf' . Namık K, Atalay 3B Grafik Kitap Matbaacılık Fatih Mücellit
Ocak 1994/ 1. Basım Aralık 2000/ 2. Basım 975-7800-18-X "Dharma Yayınları
P.K. 1358 Sirkeci 34438 İstanbul 532 377 11 45 212 512 81 21 pbx 212 512
50 21
dharma @ dharmayayinlari. com h ttp://www. dharmayayinlari. com

TXO StSS\Zd\K

RAYMOND M. SMULLYXN

Türkçesi
Cem Şen

DHARMA YAYINLARI

İçindekiler

ÖNSÖZ, 9
I. BÖLÜM: TAO NEDİR?, 11
1. Kısaca Çin Felsefesi, 13
2. Tao, 15
3. Tao Var mıdır?, 16
4. İyi Ama Tao Var mı?, 18
5. Tao Belirsizdir, 22

6. Tao Biçimsizdir, 11
7. Tao Gizemli Bir Dışidir, 33
8. Tao'nun İsmi Yoktur, 36
9. Tao Konuşmaz, 41
10. Tao ve Bilge: İkisi Asla Tartışmaz, 42
11. Tıpkı Bir Ayna Gibiyim, 46
12. Tao Her Yerdendir, 49
13. Tao Yönetmez, 51
14. Tao Kibirli Değildir, 55
15. Bura'ya Tapınmak, 60
16. Tao'nun İçinde Olmak, 67
17. Tao Kendiliğindendir, 69

II. BÖLÜM: TAO İYİDİR AMA AHLAKLI DEĞİLDİR, 75

18. İnsanlar Temelde İyi midir?, 77
19. Ne Olursa Olsun?, 80
20. Neden İnsanlara Yardım Ediyorsun?, 89
21. Taoculuk Ahlakın Karşısındadır, 91
22. Tanrı Taocu mu?, 110
23. Tao İyidir, Ama Ahlak Değildir, 143

III. BÖLÜM: TAO TELÂSSİZDİR, 147

24. Bahçecilik Üzerine, 149
25. Köpekler Üzerine, 152
26. Yönetim Sanatı Üzerine, 150
27. Fedakârlık Üzerine, 159
28. Bencillik ve Fedakârlık, 164
29. Bencillik Üzerine, 168
30. Bencillik ve Evrensel Bilinç, 176
31. İnsanın Kendi Doğasına Güvenmesi Üzerine, 179
32. Kendi Haline Bırakmak Üzerine, 188
33. Bir Şeye Sahip Olmayı İstememek Üzerine, 191
34. Çaba Sarf Etmek Üzerine, 197

IV. BÖLÜM: TAO HOŞ BİR İKİLEMDİR, 207

35. Çılgın Felsefe ve Makul Felsefe, 209
36. Eğer... olsaydı,,İlginç Olmaz mıydı?, 212
37. Bir Rüya, 216
38. Astroloji, 218
39. İki Zen Olayı, 228
40. Bankei ile İlgili Bir Hikâyenin İki Uyarlaması, 234
41. Hayali Bir Zen Öyküsü, 239

42. Neden Bazen Yanlış Anlarız?, 241
43. Ölümsüzlük Üzerine Bir Mondo, 244
44. Meseleyi Anlıyor musunuz?, 245
45. Aydınlanma, 248

46. Akşam Serinliği, 252
47. Zamanı Geldiğinde, 255

ÖNSÖZ

Taocu yazılarla ilk karşılaştığımda, tümüyle tatmin ol-muştum. Garip ya da egzotik bir şeyler okuduğumu hisset-memiştim; okuduğum şeyler tüm yaşamım boyunca düşün-düğüm şeylerdi, fakat benim yapabileceğimden çok daha iyi bir şekilde ifade edilmişlerdi. Benim için Taoculuk, yoğun bir estetik farkındalıkla birleşmiş içsel bir huzur durumu an-lamına gelmektedir. Bunlardan hiçbirisi tek başına yeterli de-ğildir. Tümüyle edilgen bir dinginlik sıkıcıdır ve bir tür du-yarsızlıktır; endişeden doğan bir farkmdahk ise pek cezbe-dici bir şey değildir. (Modern bir okuldan) Bir Çinli dostum, geçenlerde Taocu düşünceyi, "Ne yârdan ne serden vazgeç-mek" şeklinde açıkladı. Ben de, "Bundan daha iyi ne olabi-lir ki?" dedim. Dostum, "Ama insan hem yârdan hem de serden vazgeçmemeyi başaramaz!" dedi. İşte anlaşılmadığı-mız nokta da buydu! Tüm yaşamım boyunca, insanın ne yârdan ne de serden vazgeçmemeyi başarabileceğine inan-dım. İşte bu nedenle de bir Taocuyum.

Gerçekte, Taoculuğa ilkönce Zen Budacılıktan geçerek ulaştım. Zen'in, Taoculuk ve Budacılığın karışımının bir uzantısı olduğunu fark etmem biraz zamanımı aldı ve beni asıl cezbeden şey de bu Taocu unsurlardı. Zen'in ilginç ya-nı, önce Satori (aydınlanma) olarak adlandırılan şeyle inşa-

RAYMOND M. SMULLYAN

nın ağzını sulandırması, ardından da bize, Satori'ye ulaşma-mızı engelleyen şeyin Satori'ye karşı duyduğumuz arzu ol-duğunu söylemesidir! Buna karşılık Taocular, sahip olma-dıkları bir şeyin peşinden koşmak yerine sahip oldukları şey-lerin tadını çıkarmalarıyla beni derinden etkilediler.

Bu, yalnızca Çin felsefesi üzerine yazılmış bir kitap değil-dir; Çin felsefesinden esinlenen bir dizi düşünceden oluş-maktadır. Kitapta, Taocu düşünce temel alınmış olsa da, ge-nel olarak pek çok farklı konu ile ilgilenmektedir;; aslında daha da genel bir anlamda yaşam üzerine yazılmış bir kitap-tır. Eşime, kardeşlerime, köpeklerime, öğrencilerime, dost-larıma, okuyucularıma ve diğerlerine-ithaf edilmiştir.
RAYMOND M. SMULLYAN Elka Park, New York, 17 Ocak 1977

10

I. BÖLÜM TAO NEDİR?

TAO SESSİZDİR

1. KISACA ÇİN FELSEFESİ

Geçenlerde, matematikçi bir dostum bana, her gün biraz "şekerleme" yapan, yani öğlen uykusuna yatan bir matema-tikçi arkadaşından bahsetti. Ben artık hiç şekerleme yapmı-yorum. Ama sık sık kitap okurken uyuyakalıyorum ki, bu da kasten şekerleme yapmaktan oldukça farklı bir şey! Ben, kendi ırkımdan olan matematikçi meslektaşlarımdan çok köpeklerim Peekaboo, Peekatoo ve Trbrie'ye benziyorum. Köpeklerim asla şekerleme yapamazlar; yalnızca uykuya da-larlar. Onlar, seçtikleri yerde (ki bu çoğunlukla tesadüfen olur!) ve zamanda uykuya dalıverirler. Bu nedenle de bu kö-pekler gerçek bilgelerdir.

Sanırım bütün Çin felsefesi gerçekte bundan ibaret; din-lenmek son derece özen gösterilecek ve üzerinde çalışılacak bir şeydir! Eğer şekerleme yapmadan uykuya dalmayı öğre-nebilirseniz, o zaman siz de bir bilge olursunuz. Ama eğer bunu başaramazsanız, o zaman da bunun sandığınız kadar kolay bir şey olmadığını görürsünüz. Böyle bir şeyi başar-mak disiplin gerektirir! Fakat Doğu'daki disiplin Batı tarzın-da değildir. Doğu tarzı disiplin şekerleme yapmaktan çok uykuya dalmanızı olası kılar; Batı tarzı disiplin ise bunun tam tersini yapmanızı sağlar. Doğu disiplini sizi, uykunuz

13

RAYMOND M. SMULLYAN

geldiğinde uyumak için "kendinize izin verecek şekilde" eği-tir; Batı disiplini ise size, uykunuz gelse de gelmese de ken-dinizi uyumaya zorlamayı öğretir. Eğer Lao Tzu olsaydım, bu yazının sonuna, Taocu felsefenin özü olduğuna inandığım şu sözleri eklerdim:
Bir bilge uykuya daldığında Ne böyle yapması gerektiği için Ne de böyle olmasını istediği için Yalnızca uykusu geldiği için uyur.

14

TAO SESSİZDİR

Yer ile Gök var olmadan önce
Belirsiz ve bulanık bir şey vardı.
Ne kadar bulanık! Ne kadar belirsiz!
Buna karşın içinde imgeler vardı.
Ne kadar soluk! Ne kadar karmaşık!
Daima devinim halinde olmasına karşın durağan.
O, hiçbir şey yapmaz, ama gene de her şey
Onun aracılığıyla olur.
Oysa o, var etmek için hiçbir çabada bulunmaz.
Her şeyi sever ve besler, ama hiçbir şeyi yönetmez.
Onun adını bilmiyorum,
Ona Tao demekle yetiniyorum.¹

Yirmi beş asır önce Lao Tzu böyle yazmıştır. Bence bu, Tao için verilebilecek en iyi başlangıç tanımıdır. Burada pek çok ilginç soru doğmaktadır: Tao tam olarak nedir? İnsan, Tao'yu nasıl tanımlar, yoksa Tao tüm olası tanımların dışın-da mıdır? Tao'yu meydana getiren şeyler nelerdir? Bu konu-ya dönmekten önce size bir Zen ustasının hikâyesini anlata-yım: Bir gün bir öğrenci, Zen ustasına "Tao nedir?" diye so-rar. Usta, "Batı Nehri'nin tüm suyunu tek yudumda içtikten sonra sana bunu söyleyeceğim" diye yanıt verir. Öğrenci, "Batı Nehri'nin tüm suyunu zaten tek yudumda içtim" diye atılınca, "o halde zaten sorunu yanıtlamış oldum" der usta.

1 Bu, Tao'nun Kitabı'nın farklı kitalarının farklı çevirilerinden yapılan bir derlemedir.

15-

RAYMOND M. SMULLYAN

3. TAO VAR MIDIR?

Tao, var olmanın ve var olmamanın ötesindedir. Varoluş, sözcükleri kullanan insanlar içindir. Fakat Tao, sözcükleri kullanmaz. --
- ■

O, bir çiçek kadar sessizdir. Sözcükler Tao'dan gelir; Tao sözcükleri üretir, Ama onları kullanmaz.'

Alice Hârikalar Diyannda adlı kitaptaki yargılama sahne-sinde, Beyaz Tavşan konuyla oldukça ilgisiz görünen anlaşıl-maz bir şey okur. Kral, birdenbire hayret içinde bir zafer edasıyla bağırır: "Olayın şu ana dek işittiğimiz en önemli bö-lümü bu." Alice hemen bu düşüncenin tersini iddia eder ve şöyle der: "Ben, bütün bu anlattıklarının içinde bir parça an-lamın bile var olduğuna inanmıyorum." O zaman Kral, "Eğer söylediklerinde hiçbir anlam yoksa, bir anlam bulma-ya çalışmamıza da gerek kalmayacağı için bu, dünyayı büyük bir sorundan kurtarır" der. Aslında ben de Taocular hakkında böyle bir yorumda bu-lunabilirdim. Taocular, Tao'nun var olduğu yolunda hiçbir iddiada bulunmadıktan için, bu onları, Tao'nun varlığını ka-nıtlamak için çaba sarf ederken girecekleri büyük bir sıkıntı-dan kurtarır. İşte bu tam anlamıyla Çin'e özgü bir şeydir!

TAO SESSİZDİR

Aynı şeyi Batı dinlerinin düşünce tarihiyle karşılaştırın! Aman tanrım! Tanrı'nın var olup olmadığı sorusu için yapı-lan onca tartışma, savaşlar, dökülen kanlar ve işkenceler! Bu soru, sanki yaşam ve ölüm meselesinden bile daha önemli bir şeymiş gibi algılanmıştır. Ne pahasına olursa olsun bir Hristiyan, ruhunu kurtarmak için bir putperesti ya da ate-isti Tanrı'nın var olduğuna inandırmalıdır. Ne pahasına olursa olsun bir ateistin bir Hristiyanı, Tanrı inancının ger-çek toplumsal gelişime inanılmaz zararlar veren çocuksu ve ilkel bir batıl inanç olduğu konusunda ikna etmesi gerekir. Ve bu nedenle de birbirleriyle savaşıp dururlar. Bu arada Taocu Bilge bir nehrin kıyısında, yanında belki bir şiir kita-bı, bir bardak şarap ve biraz boya malzemesiyle sessizce oturup Tao'nun var olup olmadığı konusunda hiç kafasını yormadan onun özünü meydana getiren şeylerin tadını çı-karır. Bilge, Tao'yu ispatlamaya gerek duymaz; zaten onun tadını çıkarmakla yeterince meşguldür!

RAYMOND M. SMULLYAN

4.

İYİ AMA TAO VAR MI?

Hay allah, amma da ısrarcısınız. Pekâlâ, bu konuda bir şeyler daha söyleyeyim-. -~ --

Taocular, Tanrı'nın-hem var olduğunu hem de var olma-dığım onaylayan, ama bunlardan hangisinin geçerli olduğu-nu bilemeyen Batı bilinemezçilerine (agnostiklere) benze-mezler. Batılı bilinemezci şöyle söyleyecektir: "Basit Aristo-cu mantıkla, Tann'nm hem var olduğunu, hem de var olma-dığını biliyoruz, ama bunlardan herhangi bir tanesi hakkın-da destekleyici bir kanıt sahip değiliz. Bu nedenle tek man-tıkı İtalebimiz, daha fazla kanıt bulununcaya dek konu üze-rindeki yargıyı ertelememiz olur." Taoculara gelince, onlar konuya tümüyle farklı yaklaşırlar. Taocu, Tao'nun var olup olmadığı sorusuna karşı "yargıyı ertelemeyiz"; Tao'nun var ol-ması ya da olmaması onu ilgilendirmeyiz ya da eğer birisi ken-dine Tao'yu sunarsa, onu şüpheli, belirsiz, anlamsız, bir ba-kıma konu dışı ve garip bir şey olarak kabul eder. Bu anlam-da, farklı nedenlerle de olsa biraz Batılı pozitivistlere benzer-ler. Eğer pozitivist Tao'nun var olup olmadığını sorarsanız, bu sorunu "anlamsız" bir şey olarak kabul edecektir. İlk olarak "Tao" sözcüğünün açıkça tanımlanmasını isteyecektir. Eh, pozitivistlerin dediği gibi, eğer sorunun gerçekten de hiçbir anlamı yoksa, o zaman, "bir anlam bulmamıza da ge-rek kalmayacağı için bu, dünyayı büyük bir sorundan kurtarır" diye tekrar edebileceğim için buna çok sevinirim.

TAO SESSİZDİR

Bu noktada biraz rahatsız olup şöyle diyebilirsiniz:

"Konudan sapmayı bırak! Tao var mı yok mu? Gerçek bir şey mi, yoksa yalnızca hayal ürünü mü?"

Pekâlâ, size şunu söyleyebilirim: "Varoluş üzerine benzer sorular başka konular için de sorulmuştur ve hepsi de aynı derece boş sorulardır. Örneğin, kırmızılık, üçlülük, güzellik, iyilik ve bunun gibi evrensel şeylerin var olup olmadığı konu-sunda pek çok metafizik tartışma yapılmıştır. Kırmızılık var mıdır? Eğer varsa nerededir, ağırlığı ne kadardır, biçimi na-sıldır, rengi nedir? (Kırmızı rengin, kırmızının kendisi olduğu-nu söyler miydiniz? Zar zor!) Kırmızılık gerçekten var mıdır? Bazıları safça, "tabii ki kırmızılık vardır" diyecektir. "Güllere, ruja, elmalara bakın." Fakat bu yalnızca rengi kırmızı olan belli bir şeyin var olduğu anlamına gelir; kırmızılık olarak ad-landırılan belli bir maddenin varlığını kanıtlamaz. Bu tür maddelerin varlığı konusundaki sorular Batı felsefesi tarihin-de canlı bir şekilde durmaktadır. Yanıtın "hayır" olduğuna inanan ve "adcılık" (nominalizm) olarak adlandırılan bir ekol vardır. Bu ekol tabii ki, kırmızı renk olan belli bir şeyin var-lığını kabul eder, ama "kırmızılık" olarak adlandırılan bir maddenin varlığını reddeder. (Kırmızı nesneler olduğu için) "Kırmızı" sözcüğünü bir sıfat olarak ele alır, fakat "kırmızı-lık" in isim olarak kullanılmasını reddeder. Adcılar, "kırmızı-lık" sözcüğünün gerçek bir anlamı olduğunu kabul etmezler; kırmızılığın, belli bir şeyin gerçek ismi olduğuna inanmazlar. Diğer yanda "gerçekçiler" (bazen de "Platoncular") olarak ad-landırılan ve "kırmızılık" sözcüğünün gerçek bir isim, kırmızı-lığın ismi olduğuna inanan bir başka grup vardır. Bunlar ay-nı zamanda, "kırmızı" sözcüğünün hem sıfat hem de isim olarak doğru bir şekilde kullanılabileceğine inanırlar. Örne-ğin, "bu elma kırmızıdır" gibi bir ifadede sıfat olarak kullanı-

19

RAYMOND M. SMULLYAN

lır, "Kırmızı, temel renklerden bir tanesidir" gibi bir ifadede ise isim olarak kullanılır. Gerçekçiler, "kırmızı"nın gerçekten de bir isim olduğuna, kırmızı rengin ismi olduğuna inanırlar.

Aynı şekilde gerçekçi-adcı çekişmesi diğer tartışmalara da yansır. Platon gibi gerçekçiler, güzellik, iyilik, gerçek gibi şeylerin var olduğuna

inanırlar; oysa adcılar yalnızca birta-kım sanat eserlerinin güzel olduğuna, bazı davranışların "iyi" olarak adlandırılabileceğine ve bazı önermelerin uygun bir şekilde "gerçek",olarak nitelenebileceğine

inanırlar.

Matematikçi olmayan bazı okuyucular "bu tür tartışmalar-ın, matematiğin temelleri olarak bilinen alanda bile var oldu-ğunu duyunca şaşırabilirler. Konunun dışındaki bir insan, yanlış bir şekilde bu alanın düzenli ve tartışma götürmez ol-duğuna inanır. Fakat, bu inanış gerçekten tümüyle uzaktır! Matematiksel gerçekçiler (ya da klasikçiler ya da "Platoncu-lar") olarak bilinen grup, "sayılar, diziler, gruplar, geometrik uzamlar" gibi linguistik olmayan matematiksel varlıklar dün-yasını ve bu varlıklardan hangilerinin gerçek olduğunu keşfet-menin ve kanıtlamanın matematiğin amacı olduğuna inanır-lar. Diğer yanda, matematiksel "biçimciler" olarak (formalist) adlandırılan bir diğer grup, bahsedilen bu matematiksel var-lıkların hayal ürünüdep başka bir şey olmadığına inanır; tek gerçek

onları ifade etmek için kullanılan sembollerdir. Bu ne-denle matematiksel biçimcilerin ilgisi yalnızca linguistik bir il-gi olarak açığı çıkar. Matematiksel biçimci için matematik, "geometrik ifadeler" olarak adlandırılan semboller dizisinin incelenmesinden ve inceleme altındaki sistemin belirlenen ku-rallarına uygun olarak bunların nasıl kullanılacağına araştırıl-masından başka bir şey değildir; ifadelerin kendileri hiçbir şey ifade etmezler! Biçimci (tıpkı adcı gibi) linguistik ifadeden baş-ka bir şey olmayan "sayılar" gibi şeylerin varlığını reddeder.

20

TAO SESSİZDİR

Tao'nun varoluş sorununa da benzeri bir şekilde yaklaşı-bilirdik. Belki de, "Tao"nun bir isim olarak kullanımına kar-şı çıkacak olanlar vardır; bu insanlar Tao olarak adlandırıl-an bir "varlık"m varlığına inanmayı reddedecekler, ama bu-nunla birlikte "Taocu" sıfatını oldukça anlamlı bir şey ola-rak kabul edeceklerdir. Bu kesinlikle tüm Çin sanatları ve felsefeleri öğrencileri için bilindiktir; bazı eserler diğerlerin-den çok daha fazla Taocudur. Örneğin Sung peyzajlarının Tang sanatından daha Taocu olduğu herkesçe kabul edilir. Bu nedenle "Tao" sözcüğüne pek çoğu karşı çıksa da, "Ta-ocu" sözcüğünün kullanımına pek azı karşı çıkacaktır. Bazılarınız halen Tao'nun gerçekten var olup olmadığı ko-nusundan uzak durduğumu hissedebilirsiniz. Peki acaba bu-nu gerçekten biliyor muyum? "Ama" diye itiraz edebilirsiniz. "Konu üzerinde en azından kişisel bir görüşün yok mu?"

Sanırım beni köşeye sıkıştırdınız ve tam hedefi vurdunuz: "Smullyan! Çift anlamlı sözler söylemeyi bırak! Tao'nun var olduğuna inanıyor musun, inanmıyor musun?" Ne yanıt ve-rebilirim ki? Bu, bana bu soru sorulduğunda daha çok Batı-lı bir ruh halinde mi, yoksa daha çok Doğulu bir ruh halin-de mi olduğuma bağlı. Eğer daha Batılı bir ruh halindeysem (ve varlık ile yokluk ikiliğine dayanıyorsam) o zaman, Pla-toncu bir eğilimde olacağım için büyük bir olasılıkla yanıtım "Evet, Tao vardır" şeklinde olacaktır. Peki ya Doğulu bir ruh halindeysem? Şeey, eğer bir Zen ustasına Tao'nun var olup olmadığını sorarsanız, büyük bir olasılıkla elindeki uzun so-pasını sırtınıza yersiniz. Ben ise, daha yumuşak tabiatlı ol-duğum için sanırım size gülümser ve (belki de sözde bir al-çakgönüllülükle) bir bardak çay ikram ederdim.

21

RAYMOND M. SMULLYAN

5. TAO BELİRSİZDİR!

Tao şekilsiz ve belirsizdir! Gizli, Esrarengiz ve Karanlıktır! O, her şeyin-kaynağıdır!

(Lao Tzu)

- ^_-

Eğer birisi, benden Tao sözcüğünü tanımlamamı isterse, şüphesiz ki bunu yapamam. Bu, Tao hakkındaki kanılarımın belirsiz ve doğru olmadığı

anlamına mı geliyor? Sanırım öy-le! Fakat işin garip yanı, bu kanıların, yaşamımdaki diğer ka-nılarından daha belirsiz olmaması! Güzellik, iyilik, gerçek, özgürlük, gerekircilik (determinizm), doğru, yanlış, zihin, madde gibi kavramlar da aynı ölçüde belirsiz görünmektedir; en azından bu kavramları ben kullandığımda. Tao hakkında-ki tasarımın belirsiz olması düşüncesi garip bir özellik taşı-maktadır: Zaten Tao'nun kendisi belirsizdir, bu nedenle onun hakkındaki görüşlerimizin-de bu duruma uygun olarak belirsiz olması normal değil mi? Dahası, eğer herhangi bir şeyle ilgili tasarım kesin obaydı, bu tasarımın o varlığı yan-sıtması, canlandırması, tasvir etmesi, yani bir anlamda o nesne "gibi olması" gerekmez miydi? Bu sorunun yanıtı bü-yük bir olasılıkla "hayır" olacaktır, ama hemen ardından me-rak uyandırıcı ve ilginç bir düşünce geleceğinden bırakın da yanıtın "evet" olduğunu kabul edeyim: Eğer bilgi konusun-daki bu "yansıtma kuramı" doğruysa ve eğer Tao gerçekten

22

TAO SESSİZDİR

de Taocuların söylediği kadar belirsizse, o zaman Tao hak-kındaki kesin tasarımlar da onun kendi kesinliği nedeniyle kesin olmayacaktır: Yani düşünce kesin, ama Tao belirsiz ol-duğu için Tao hakkındaki kesin bir tasarım Tao'dan tümüyle farklı olacak ve böylece bu düşünce yetersiz kalacaktır. Başka şekilde ifade edersek, Tao hakkındaki kesin bir düşün-cenin Tao'nun kendisi kadar belirsiz olması gerekir. İsteyen her insanın yukarıda öne sürdüğüm görüşte bol miktarda açıklık bulabileceğini söylememe gerek yok herhal-de. Her şeyden önce, bilgi ile ilgili yansıtma kuramı tümüyle şüpheyne açıktır. Aslında, samimi olmam gerekirse, bu kura-mı tümüyle gülünç bir kuram olarak kabul ettiğimi söyleme-liyim. Bir nesne ile ilgili düşüncenin o nesneye benzemesi düş-şüncesi! Bir düşüncenin bir nesneye benzemesi de ne demek? Bir nesne ile ilgili bir düşünceye sahip olmanın ne anlama geldiğini biliyorum, ama bir düşüncenin bir nesneye benze-mesini anlamıyorum! Ne kadar da saçma sapan bir şey!' Ha-yır, gerçekte yansıtma kuramı diye bir şeyi kabul etmiyorum, bu nedenle de yukarıda öne sürdüğüm görüşün ilk öncülü za-ten yanlış oluyor. Peki ya Tao'nun belirsiz olduğunu öneren ikinci öncül? Bu da aynı şekilde sorgulanabilir. Gerçekten de hiçbir nesnenin belirsiz olamayacağı, yalnızca düşüncelerin belirsiz olabileceği tartışılabilir. Başka sözcüklerle ifade eder-sek, belirsizlik, nesnelerin değil, düşüncelerin ya da ifadele-rin bir özelliğidir. İşte bunu kabullenme eğilimindeyim. Bir nesnenin belirsiz olabileceğinden şüphe duyuyorum. Bunun-la birlikte Tao, kesinlikle açık bir şekilde belirsizdir. Bu ne-denle, buradan yola çıktığımızda Tao'nun bir nesne ya da bir madde olmadığı yargısına ulaşırız!

* Bazıları, düşüncelerin eşbiçimlilik (izomorfizm) alanında nesnelere ben-zeyebileceğini söyleyebilirler, fakat samimi olmak gerekirse, eşbiçimlilik bana kalitesiz bir benzerlik gibi geliyor.

23"

RAYMOND M. SMULLYAN

Ne kadar garip, biraz önce Tao'nun bir madde olmadığı gerçeği ile ilgili dünyadaki ikinci kanıtı ortaya koydum; bu gerçek ilk kez, MÖ 600-500

yıllarında, erken dönem Taocu-lan tarafından öne sürülmüş ve kanıtlanmıştır. Bu erken dö-nemdeki kanıt hem ilginç hem de eğitici ve günümüz mo-dern matematiğindeki gruplar ve diziler arasındaki ayrımın önceden ortaya konmuş bir biçimidir. Bu kanıt, Tao'nun, tüm nesnelerin kendi aracılığıyla yaratıldığı bir şey olduğu ve bu nedenle de Tao'nun..bir_nesne olamayacağı şeklindedir!

Biraz önce Tao'nun i>ir madde olmadığı konusunda dün-yadaki ikinci kanıtı ortaya koyduğumu söylediğimde, tabii ki "kanıt" sözcüğünü şaka yollu kullanıyordum. (Sanki bir insanın Tao konusunda herhangi bir şeyi kanıtlaması müm-künmüş gibi). Açıkçası herhangi bir şeyi kanıtlamış filan de-ğilim! Yalnızca kendi kanıtımı anımsadım. Bir nesnenin be-lirsiz olamayacağım, ama Tao'nun belirsiz olduğunu, bu ne-denle de Tao'nun bir nesne olmadığını söyledim. İyi de, her şeyden önce Tao'nun belirsiz olduğunu nereden biliyorum? İyi soru! Bunu nasıl bilebilirim? Bu anlamda, onu biliyor muyum? Yanıtım "hayır". Hayır, Tao'nun belirsiz olduğunu bilmiyorum; ama işin komik yanı, Tao'nun belirsiz olup ol-madığını bilmesem de Tao'nun gene de belirsiz olması! (Be-reket versin ki Tao'nun belirsizliği, onun belirsizliğiyle ilgili her tür bilgiden bağımsız.)

"Fakat" diye bağıracaksınız, "böylece, gerçekte kanıtlanması gereken bir şeyi kanıtlamak yerine onun var olduğunu farzetmiş olmuyor musun?" Ya-nıtım iki nedenle "hayır": İlk olarak, Tao'nun belirsiz oldu-ğunu farz etmiyorum; yalnızca size Tao'nun belirsiz oldu-ğunu söylüyorum. İkinci olarak, Tao'nun belirsiz olduğu-nun kanıtlanmasının gerekli olduğuna inanmıyorum; çünkü

24

TAO SESSİZDİR

bunun kanıtlanabileceğine inanmıyorum. Eğer gerçekten kanıtlanabilseydi, o zaman bilinirdi ve onun bilinebileceği-ne inanmadığım için kanıtlanabileceğine de inanmıyorum.

Bu noktada, soruna karşı neden daha mantıklı ve bilimsel bir yaklaşım denemiyorum? İyi fikir; ben de öyle yapacağım! Şimdi soruya iyi bir çözümsel (analitik) düşünür gibi, hatta daha da iyisi bir pozitivist gibi yaklaşacağım. Evet, şimdi ya-pılması gereken ilk şey, "Tao belirsizdir" varsayımının çö-zümlemesini yapmak. Bu varsayım hakkında ne denebilir? Doğru mu yoksa yanlış mı? İyi bir pozitivist size, bu varsayı-mın ne doğru ne de yanlış olduğunu, yalnızca "anlamsız" ol-duğunu söyleyecektir (tıpkı, örneğin "Mutlak olan güzeldir" varsayımı gibi).* Gerçekten de öyle...

Hatta bir pozitivist, si-ze bu varsayımın saçma olduğunu kanıtlayabilir! Size anlam-lılığın mutlak anlamda kesin (ve tümüyle) belirli bir tanımını verecek ve aksi iddia edilemeyecek bir mantıkla bu varsayı-mın anlamlılık sınıflandırmasının içine girmediğini göstere-cektir. Bu nedenle de varsayım, ne "doğru" ne de "yanlış" sı-nıfına girecektir; doğru ya da yanlış olmak için fazla belirsiz-dir! Evet, böylece pozitivistler, "Tao belirsizdir" ifadesinin tümüyle belirsiz olduğu konusunda sizi temin edeceklerdir.

İşin etkileyici yanı, bu kez pozitivistlerin gerçekten de doğru şeyi söylemeleri! Hatta kendi fark ettiklerinden daha da doğru! "Tao belirsizdir" varsayımı, pozitivistlerin verdi-ği komik derecede kısıtlı anlam düşüncesine göre yalnızca belirsiz ve anlamsız değil (çünkü onlar tarafından anlamsız olarak nitelenen tüm varsayımlar bu tür kısıtlı bir bakış açı-sından anlamsızdır), aynı zamanda tam olarak mutlak an-lamda belirsizdir! Bu, şu ana dek duyduğum en belirsiz var-

' Haa, aklıma gelmişken, mutlak olan güzeldir!

25

RAYMOND M. SMULLYAN

sayım! Bir varsayım olabileceği konusu, en üst düzeyde be-lirsiz. Son derece güzel ve harikulade bir şekilde belirsiz; he-men hemen Tao'nun kendisi kadar belirsiz!

26

TAO SESSİZDİR

6. TAO BÎÇÎMSİZDİR

1. TAO TANIMLANABİLİR Mİ?

Zen Budacılığı, yerinde bir yaklaşımla, Hint Budacılığı ve Çin Taoculuğunun, içine Japonlar tarafından biraz biber ve tuz (özellikle biber) atılarak hazırlanmış bir karışımı olarak ta-nımlanabilir. Zen Budacılığının bir felsefe olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı tartışılabilir. Pek çok Zen izdeşinin defa-larca üzerinde durdukları gibi Zen, kavrayışla ilgili anlamlı önermeler dizisinden çok bir yaşam biçimi, bir dizi tavır ve gerçek bir gestalt'ût. Bu önermede pek çok gerçek olduğuna, ama tüm önermelerde olduğu gibi aşın abartılabileceğine de inanıyorum. Zen'in temelde, bir doktrinden çok bir "yol" ol-duğuna inanıyorum, ama Zen'in tümüyle "doktrin"den yok-sun olduğuna inanmıyorum. Ve bana öyle geliyor ki, Zen'de üzerinde durulan şeylerden bir tanesi de (transcendent) aşkın bilincin her yerde ve her zamanda bulunduğu; gerçekte aslanlık ile her yer ve her an özdeştir. Bu, aşağıdaki Zen şi-irinde son derece açık bir şekilde ifade edilmiştir:

"Yabani kuşlar

Ağaç dallarında şarkılarım şakırlarken

Sesleri, Pirlerin mesajlarını taşır.

27

RAYMOND M. SMULLYAN

Dağlardaki çiçekler tomurcuk açtığında, Tüm anlamları kokularıyla birlikte gelir."¹

Ayrıca aşkın bilincin tam anlamıyla her yerde ve her an var olması düşüncesi, herkesin bildiği şu diyalogda da açık-ça ifade edilmektedir:

Öğrenci: "Tao nedir?"

Usta: "Senin her günkü zihnindir."

"Eğer Tao, insanın ~her~günkü zihninden başka bir şey değilse, neden ona Taa deniyor da basit bir şekilde insanın her günkü zihni denmiyor?" diye sorabilirsiniz.

Bu soruyu mantıklı bir şekilde açıklamak oldukça güçtür. İlk olarak, sanırım "Tao sizin her günkü zihninizdir" öner-mesini, "Tao sizin her

günkü zihninizden başka bir şey de-ğildir" şeklinde yorumlamak bir hatadır. "Tao sizin her gün-kü zihninizdir" önermesindeki "dir" ekinin "Tao" ve "her günlük zihniniz" kavramlarını eşitlediğini düşünüyorum. Ben bunun yerine, Tao sizin her günlük zihniniz ve bundan faz-lasıdır derdim. Gerçekten de Tao'nun Kitabı'nda, Tao'nun yer ile gök var olmadan önce de var olduğu söylenir. Sizin her günlük zihniniz yer ile gök var olmadan önce de var mıy-dı? Belki de vardı, kim bilir? "Tao sizin her günlük zihniniz-dir" önermesinin, eğer tümüyle-sözlük anlamında ele alın-mazsa oldukça aydınlatıcı olacağına inanıyorum. Fakat siz gene de, eğer Tao basit bir şekilde bir insanın her günlük zihninden başka bir şey değilse, niçin ona Tao yerine insanın her günlük zihni demiyorsunuz diye sormaya devam edebilirsiniz. Yine bu anlamda, Tao tam olarak ne-dir, kişi Tao'yu nasıl tanımlar diye de sorabilirsiniz. 1 Bkz. Chang Chung-yuan, Creativity and Taoism (Harper & Row, 1970), S.113ves.187.

28

TAO SESSİZDİR

Tao sözcüğünün pek çok farklı tercümesi vardır: Tanrı, Doğa, Mutlak, kendi aracılığıyla her şeyin var olduğu şey, Yüce Boşluk, Patika, Yol vs. Benim, bunların içinde en çok sevdiğim tanım, "kendi aracılığıyla her şeyin var olduğu şey"dir. Gene de burada şunu sormalıyım: "Bu tanımlardan herhangi bir tanesi gerçekten de Tao konusundaki kanımızı açıklayabiliyor mu? Ve bu anlamda, bu kanının açıklanma-sı gerçekten de arzu edilebilecek bir şey mi?"

Bazıları "Tao" sözcüğünün tercüme edilemeyeceğini söy-lerler; bazılarıysa "Tao"nun tanımlanamayacağını. İlk öner-me çok mu şaşırtıcı? İçinizde yabancı bir dil bilenler, bu dil-deki bazı sözcüklerin kendi dilinize ancak yaklaşık olarak tercüme edilebileceğini, fakat tam olarak onu karşılayacak bir sözcük bulunamayacağını bilirler. Şimdi gelin "Tao" söz-cüğünün açıklanamayacağı iddiası üzerinde duralım. Bu, "eleştirici düşünür" olmakla övünen bazı -okuyucuların zih-ninde büyük kuşkular doğurabilir. Fakat bu kuşkular gerçek-ten de haklı çıkarılabilir mi? Pek çok insan, kalpsizce ve sert bir şekilde, bir insanın, karşısındaki insanın terimlerini açık-layamadıkça onun ne anlattığını gerçekten bilemeyeceğini söyler. Evet, gerçekten de bir insanın söylediklerini açıklaya-mamanın, o insanın sözlerinde hiçbir anlam olmadığını söy-leyen garip bir doktrin vardır. Sanırım bu noktada, bilgece şu sözleri söyleyen Wittgenstein'a dönmeliyiz: "Anlam ara-mayın; kullanım arayın!" Bu, tam anlamıyla konunun anah-tarı olabilir. Buna karşın ben, bu düşünceyi bir adım daha öteye götürüp anlamın, en azından gerçek anlamın, kulla-nım olduğunu söyleyebilirim. Bana göre bir terimin gerçek anlamı, onun tüm kullanımlarının ve kişinin o terimle bulun-duğu tüm ilişkilerin toplamıdır. Bunların tümü kısacık bir ta-

29"

RAYMOND M. SMULLYAN

nımlamada nasıl bir araya getirilebilir? Bu nedenle size, eğer onu kullanan Taocu ustaların kastettiği şekliyle Tao'nun an-lamını gerçekten

bulmak istiyorsanız, bunu size açıklayacak "tanımlama" gibi kestirme bir yol beklemenizin olanaksız olduğunu söylüyorum. Kişinin, "Tao" teriminin gerçek anlamı-nı anlaması için, içinde bu terimin gerçekten kullanıldığı yüzlerce ve binlerce durumla karşılaşması gerekir. Hepsi bu da değil. Tao kavramını anlamak için kişi aynı zamanda, Ta-ocu duyguların en canlı ve belirgin bir şekilde biçimlendiği Taocu şiir ve resim sa'nâtına alışık olmalıdır. Kısacası, "Tao" sözcüğünün kullanıldığı binlerce örnekle karşılaştıktan son-ra, bütün bu örnekleri kapsayacak tek tanımlama bulmaya uğraşabilirsiniz. Fakat bu konuda başarılı olsanız bile, sizin gibi bu felsefeyle yaşayıp canlı ve somut deneyimler kazan-mamış bir insan için bu tanımınız ne kadar da boş ve anlam-sız olacaktır!

2. TAO HANGİ ANLAMDA GERÇEKTİR?

Bazıları Tao'nun yalnızca mistik deneyim aracılığıyla an-laşılabilirliğini iddia ederler. Hemen hemen herkes hoş de-neyimler dendiğinde ne anlatılmak istendiğini anlar, ama ya mistik deneyim dendiğinde? Bu ikisi birbiriyle ilişkili olabi-lir ama ben kesinlikle özdeş olduklarını söyleyeceğim! Fakat bu mistik duygu ve deneyim nedir? Serbestçe yü-zen bağımsız bir deneyim midir, yoksa bir şeyin deneyim-lenmesi midir? Eğer bir şeyin deneyimlenmesiye, gerçekte var olan bir şeyin mi yoksa yalnızca hayal ürünü bir şeyin mi deneyimlenmesidir?

30

TAO SESSİZDİR

Bu garip konuda o kadar farklı düzeyde tartışmalar var ki! Pek çok mistisizm psikologu, mistik deneyimin gerçek bir şeyin deneyimlenmesi olmadığını kanıtlamak için akla gelebilecek her yolu kullanmışlardır. Bu psikologlar mistik-leri, gerçek dünyada bulamadıkları şeyleri hayal dünyaların-da canlandıran duygusal bir karmaşa içinde olan (genellikle şizofrenik ya da isterik) insanlar olarak karakterize ederler. Diğer yanda mistisizmi savunanlar (ki bunlar gerçek mistik-ler yerine filozoflardır), mistiklerin son derece gerçek bir şe-yi algıladıklarını kanıtlamak için aynı şekilde her yolu kul-lanmaktadırlar. Pekâlâ, bunlardan hangisi haklı? Mistikler gerçek bir şeyi mi algılarlar yoksa hayal ürünü bir şeyi mi? Şimdi, biri müzisyen diğeri ise müzikle ilgili olmayan iki insanın bir müzik eseri dinlediğini düşünün. Müzik ile ilgisi olmayan kişi dürüstçe, "Notaları işitiyorum, ama melodiyi işitmiyorum" diye itiraf eder. Müzisyen ise notalara ek olarak çok daha önemli bir şeyi duyduğunu garanti eder: Melodiyi! \ Peki, ama, müzisyenin duyduğu şu "melodi" denilen şey de

«ı nedir? Notalar, yani ses dalgalan müzisyen ve müzikle ilgili
,|" olmayan insan tarafından farklı şekillerde işitilmektedir ve
bu
vı notaların fiziksel anlamda gerçek oldukları da evrensel olarak
\ kabul edilmektedir. Fakat ya melodi? Gerçek bir şey midir,
^jt~ yoksa yalnızca bir hayal ürünü mü? Evet, bu oldukça ilginç 't
bir soru! Bunun yalnızca bir hayal ürünü olduğunu söyleme-
'• nin yanlış yönlendirici bir şey olduğuna inanıyorum; melodi-
:L yi duyduğunu söyleyen müzisyen yalnızca zihninde bir şeyler
* canlandırmamaktadır. Hayır, bunun yalnızca zihninde var ol-
duğunun söylenmesi benim yanıtlayamayacağım bir soru ol-masına karşın,
işitilen melodi son derece gerçektir. Melodiler gerçektir dediğimde buna
katılmayacak pek fazla insan oldu-

RAYMOND M. SMULLYAN

ğunu sanmıyorum. Ve Tao'nun da bu tür bir gerçeklik anla-mında gerçek olduğu söylenebilir. Gerçek Taocular (ya da di-ğer dinlerin mistikleri, hatta dini olmayan mistikler) Tao (ya da Tanrı, Doğa, Mutlak, Kozmik Bilinç) dedikleri şeyi tıpkı müzisyenin melodiyi doğrudan doğruya algılaması gibi algıla-maktadırlar. Müzisyenin, ne bir melodinin var olduğuna "inanç" duyması, ne de melodinin varlığını birtakım kutsal otoriteler aracılığıyla kabullenmesi gerekir; müzisyen melodi-yi doğrudan doğruya deneyimler ve. melodi bir kez işitildi mi, bir daha ondan şüphelenmek olanaksızdır. , . „

Peki Tao nasıl doğrudan deneyimlenir? Duyma duyusu aracılığıyla mı? Tam olarak değil! Fiziksel işitme süreci şüp-hesiz ki önemli bir rol oynar, ama hikâyenin tümü bu değil-dir. Müzikle ilgili olmayan bir insanın da müzisyen kadar iyi bir işitme yeteneği olabilir, fakat gene de müzisyen, diğerinin duymadığı bir şeyi, melodiyi deneyimler. Bu nedenle "melo-diyi işitmek" cümlesindeki işlevinden çok daha geniş ve daha hassas bir işlev taşır. İşin önemli noktası, melodinin bir grup sestem daha fazla bir şey olmasıdır; melodi bu seslerin bir şe-kilde bir arada oluşturdukları bir örgü, üstün bir yapıdır.

Bazıları, Tao'nun fiziksel evrenden başka bir şey olmadığını söyleyebilirler. Ancak böyle söylendiğinde, tıpkı melo-dinin bir grup sestem başka bir şey olmadığını söylemek gi-bi can alıcı nokta gözden kaçırılmış olur. Bunun yerine, bir melodinin notalarının o melodi ile ilişkisi olduğu gibi, evre-nin de Tao ile aynı türden bir ilişki içinde olduğunu söyle-mek daha doğru olur.

TAO SESSİZDİR

7.

TAO GİZEMLİ BİR DİŞİDİR

Vadinin Ruhu asla ölmez.
Ona Gizemli Dişi denir.
Ve Gizemli Dişi'nin girişi
Yer'in ve Gök'ün doğduğu temeldir.
O burada, her an içimizdedir.
Onu istediğiniz kadar çekin
Gene de kuramaz.

(Lao Tzu, çev: Arthur \Valey)1

İşte böyle! Tao gizemli bir dişidir! Hiç şüphe yok ki onu çok seviyorum! Gizemli bir kadından daha büyüleyici ne ola-bilir ki? Gizemli bir diş iki nedenle tümüyle büyüleyicidir: (1) Her şeyden önce bir dişidir; (2) gizemlidir. Evet, dişilik ve gizem kesinlikle yaşamdaki en büyüleyici iki şey. Hele bir araya gelirlirse! Aman Tanrım, bundan daha kutsal ne ola-bilir ki? Bunların ikisinin bir arada olması, ikisinin ayrı ayrı olmasından iki kat daha merak uyandırıcıdır. Yani, gizemli bir diş,

gizemli olmayan bir dişiden ya da dişi olmayan gi-zemli bir şeyden iki katından daha fazla çekicidir. Şüphe yok ki Tao'yu işte bu nedenle bu kadar çok seviyorum!

Bu noktada belki de daha psikoanalitik bir yaklaşım de-nemeliyim. Belki de kendime neden gizemli dişilerden hoş-

1 The Way And Its Power, (Grove Press, 1958), sf.171.

33

RAYMOND M. SMULLYAN

landiğımı sormalıyım. Acaba yaşamımda, diğer bütün gi-zemli dişilerin prototipi olan gizemli bir dişi mi var? Kim bi-lir, bir bakalım! Karıma ne demeli! Evet o bir dişi ve gerçek-ten de son derece gizemli! Peki ya bilinmeyen sevgililerim? Şey, bilinmeyen sevgililerimin tümü de dişi ve hepsi de fark-lı derecelerde gizemli. Hepsi bu mu? Sanırım hepsi bu. Fa-kat, acaba bir şeyi bastırıyor olamaz mıyım? Acaba neyi bas-tırıyorum? Ne olabilir acaba? Biraz beynimi kurcalayayım. Evet bir de şimdi bakalım; Taoculuk, Tao'nun tüm evrenin anası olduğu yolunda bir şeyler söylemez mi? Şu "Ana" söz-cüğü kulağıma oldukça- uygun geliyor. Acaba neyi simgeli-yor olabilir? Tabii ya! Anamı! Aynı etten ve kandan olduğu-muz anamı! Hay Allah, neden buruiKİaha önce düşüneme-dim? Belki de yaşamımdaki jpzemli kadın anâmdır! Olabilir, bir bakalım. Anam bir dişiydi (pek şaşırtıcı değil herhalde) ve kesinlikle gizemliydi! Güzel ve muhteşem bir şekilde, tam Victoria tarzında gizemliydi! Eğer öyleyse belki de ya-şamımın gizemli dişisi odur. Olabilir mi acaba?

Ödipus kompleksi, dikkat çekici ve her tür ilginç olasılı-ğa açık bir kuramdır (birisinin kendi anasına arzu duyması gibi). Avrupalılar bunu ilk duyduklarında inanılmaz bir şaş-kınlığa uğramışlardı! Şu günlerde, Batılıların çoğu, özellikle Amerikalılar bunu yalnızca onaylıyorlar; gerçekte bu kavra-mın masalını olduğu gibi yutuyorlar. Daha "yeni modacılar" ona sırtını çevirmeye başladılar. (Gerçekten de, tanıdığım bazı genç psikologlar ciddi bir şekilde Freud'un "aşırı ro-mantik" olduğundan kuşkuluyorlar.) Şu ana kadar, Ödi-pus kompleksine gösterilen en ilginç tepki Çinlilerden geldi. Bu kuramı ilk duyduklarında ne bir parçacık şaşırdılar, ne de onun peşinden gittiler; yalnızca eğlendiler, gerçekten

de

34

TAO SESSİZDİR

eğlendiler! Bu kurama güldüler ve oldukça komik olduğunu düşündüler. Sanırım ben gönülden bir Çinliyim, çünkü be-nim tepkim de aynı şekilde olmuştu. Bunun nedeni ne Ödi-pus kompleksinin gerçekliğini ne de onun psikolojik önemi-ni reddedişimdi; ama halen bu düşüncenin komik olduğuna inanıyorum. Bir erkeğin kendi anasını çekici olamayacak özel bir dişi olarak seçmesi de, özellikle çekici bulması da komik bir şey değil mi? İnsan bu konuya akli başında bir şe-kilde yaklaşıp, anasını, tanıdığı pek çok gizemli dişiden bir tanesi olarak kabul edemez mi?

Burada gizemli dişilerden bahsediyorken, ben yaşamım boyunca gizemli olmayan bir tek dişiyile bile karşılaşmadım ki! Benim için tüm kadınlar gizemlidir! Ve ben onları hem gi-zemlilikleri, hem de dişilikleri için

seviyorum. Fakat sanırım gizemli dişi düşüncesi romantik bir hayalden başka bir şey değil. Benim bakış açım göre gizemli dişi bir tek kişi değil, cinse ait ve tüm gizemli dişilerde şekillenen bir şey. Ve gizem-li dişi bazen karanlık, biçimsiz ve belirsizdir; tıpkı Tao gibi.

35

RAYMOND M. SMULLYAN

8.

TAO'NUN İSMİ YOKTUR

Bu da biraz fazla ama! Bazı Taocular, Tao'nun isminin olmadığını söylediklerinde ben bile, tüm Doğu felsefeme karşın tepki gösterecek .kadar Batılı oluyorum.^ "Tabii ki Tao'nun bir ismi var. Onun ismi açık bir şekilde "Tao". İs-terseniz aşağıdaki kısa diyaloga bir göz atın:
Doğulu: Tao'nun ismi yoktur.

Batılı: Neyin ismi yoktur?

Doğulu: Tao'nun

Batılı: İşte! Ona şimdi bir isim verdim.

Yukarıdaki diyalogda tabii ki Batılının daha başanlı gö-rünmesini sağladım. Görevime son verip, Batı mantığı ve anlam bilimi kullandım.

Şimdi size bu konuda gerçekte ne düşündüğümü söyleyeyim.

İşin komik yanı, eğer ben bu önermeyi "Tao'nun ismi yok-tur" yerine "Tao isimsizdir" şeklinde duysaydım daha farklı tepki verirdim. Hemen, "Tao'nun ismi yoktur ile Tao isimsiz-dir söyleyişlerinin arasındaki mantıki ayrım nedir?" diye so-rabilirsiniz. Mantıki açıdan konuşursak hiçbir fark yoktur. Fakat Tao'ya mantıkla yaklaşmak uygun bir yol mu? Bu il-ginç bir soru, ama şu an bu sorunun yanıtını veremeyeceğim. Biraz önce de söylediğim gibi iki önerme arasında mantıki bir

36

TAO SESSİZDİR

ayrım yok, ama hatın sayılır bir psikolojik fark var. Bunu na-sıl biliyorum? Samimi olmam gerekirse, her iki önermeye de farklı tepkiler vermem kesinlikle ikisi arasında psikolojik bir fark olduğunu ortaya koyuyor. "Tao'nun ismi yoktur" öner-mesi hemen Batılı analitik damarımı kabartıyor ve beni son derece eleştirici bir tutuma sokuyor. "Tao isimsizdir" öner-mesi ise, beni huzur dolu Doğulu bir uyuklamaya sürüklüyor. İlk önerme daha kesin gibi ve kesin olduğu için de tümüyle yanlış. İkinci önerme için de her tür hoş ve ilginç yoruma izin veriyor. Bazı insanlar belirsiz önermelere karşı daima eleştiri-cilerdir. Ben ise kesin önermelere karşı eleştirici olma eğili-mindeyim; yalnızca bunlar doğru bir şekilde "yanlış" olarak nitelenebilirler. Peki ya yanlış olmayan kesin önermeler, ke-sin olarak doğru olan önermeler mi? Bunlar belirsiz önerme-lerle nasıl kıyaslanabilir? Aslında bu hemen hemen tümüyle şartlara bağlıdır. Bazı durumlarda kesin olarak adlandırılan bir önerme bazı durumlarda belirsizdir. Kesin bir önermenin, kendine ait bir yeri bile olsa yalnızca tek anlamı olduğu, ama belirsiz bir önermenin pek çok ilginç ve verimli anlamları kendinde topladığı akılda bulundurulmalıdır.

Hay Allah, konunun dışına çıktım. Aslında bu tartışma olabildiğince belirsiz bir hal almaya başladığı için neyin dışı-na çıktığım da belli değil ama bir şeylerin dışına çıktığımı his-sediyorum. İyi de dışına çıktığım şey ne? Hah, evet tabii, "Tao isimsizdir" önermesine geri dönmeliyim. Bu önermeyi son derece anlamlı, gizemli, şiirsel ve güzel buluyorum. Fa-kat ne anlama, geliyor? Tabii ki hiçbir anlama gelmeme olası-lığı da var! Eğer bu doğruysa, tabii ki bir anlam bulmaya da çalışmayacağımız için bu, bizi büyük bir sorundan kurtanır. Ama bana öyle geliyor ki, bu önermenin içinde her tür ilginç

37

RAYMOND M. SMULLYAN

anlam var. Bu, Tao'nun ismi olmadığı anlamına geliyor mu? Hayır, onu zaten sıralamanın dışına çıkarmıştım. Belki de Tao'yu tam olarak açıklayabilecek, ona uyabilecek bir isim olmadığı anlamına geliyordur. Bu yorum, pek çok anlambilişsel güçlükler doğurur. Kahretsin, bir ismin o şeye uyması da ne demek oluyor? Benim ismim olan "Raymond" bana uyuyor mu? (Belki de evet! İsmim bilge koruyucu anlamına gelir.) Peki "Humpty Dumpty"* ismi Humpty Dumpty'ye uyuyor mu? Evet, Humpty-Dumpty "Benim ismim, biçim verdiğim şey anlamına geliyor" diye bilgece açıkladığı için bu durumda kesinlikle uyuyor. Peki ya "Tao" ismi? Tao'ya uyu-yor mu? Evet, sanırım uyuyor. Tabii ki herhangi bir şekli ol-madığı için onun şekli anlamına gelmiyor, ama daha çok onun yolu anlamına geliyor. Ve bu amaçla da "Tao" ismi Tao'ya son derece başarılı bir şekilde hizmet ediyor. İşte böyle! Böylece Tao yalnızca alelade bir isim değil, aynı zamanda ona tam olarak uyan mükemmel bir isim olu-yor. Böylece Tao'ya uygun bir isim olmadığı yolundaki dü-şüncemi de kaldırıp atıyorum. Fakat bir başka düşüncem var! Hem de daha iyi bir dü-şünce! Büyüleyici ve harikulade bir düşünce! Doğruyu söy-lemem gerekirse, gizlice bu düşüncemi size söylemeyi düşü-nüyordum. Bu düşünce nedir? Şimdi size söyleyeceğim. Evrende, kendilerini isimlendirmenin onları tümüyle va-roluşun dışına atıvereceği bazı nesnelerin olabileceği, soru-muzun kapsamının dışında mı? Tao'nun böyle davrandığını öne sürmüyorum; Tao'nun, insanlar onu isimlendirip dur-dukça varoluşun dışına kaydığını düşünüyorum. Tao öylesi-ne duyarlı olabilir ki, isimlendirildiğinde bir parça değişebi-*

* Bir çocuk şiirinde yumurta anlamına gelir. -Ç.N.

38

TAO SESSİZDİR

lir; böylece artık, isimlendirilmeden önceki Tao olmaz. Gerçekten de, eğer Tao'yu evren ile bir bütün olarak görürsek, evreni isimlendirme eylemi evrenin içinde yer almış bir ey-lem olduğu için bu durumda, bu eylemden sonraki evren, bu eylemden önceki evren ile aynı olmaz. Bu duruma daha iyi ve daha şiirsel bir yaklaşım şu şekilde olabilir: Tao'nun bir ayna gibi olduğu söylenir. Aynaya bakma eylemi, ayna-nın durumunu gerçekten de değiştiriyor öyle değil mi? Ona baktığınızda, ayna sizi yansıtır; bakmadığınızda ise yansıt-maz. Bir aynaya bakıp, onu siz bakmıyormuş gibi görmek güç olmaz mıydı?* İşte aynı durum Tao için de

geçerlidir! Onu adlandırdığınızda, siz onun adını bilmeden önceki ad-sız Tao olamaz. Ve bu isimsiz Tao, belki de isimli Tao'dan çok daha berrak, çok daha gerçek bir şekilde kendisidir. Bu anlamda gerçek Tao, isimlendirilmemiş Tao, isimsizdir.

Aklıma gelmişken, bazı Taocular isimsiz Tao ile isimlen-dirilebilecek Tao arasındaki ayrımı da belirlemişlerdir.

İsimsiz olduğunda yerin ve göğün kaynağıdır. İsimlendirildiğinde tüm varoluşun Anasıdır.

Bu yoruma uygun olarak, gerçek Tao'ya isimsiz yerine, isimlendirilemez demek daha uygun olabilir. İsimlendirile-mez, çünkü isimlendirilme sürecinde değişime uğrar.** Tao'yu isimlendirmek yerine yalnızca onu düşündüğümüzü farz edelim; gene değişir mi? Sanırım! Birisi evrenin

hakkın-

* Sanırım bu durumla ilgili bir koan olmalıydı! (Koan Zen Ustaları tara-fından sorulan ve mantıklı çözümünü olmayan sorulardır; amacı, mutlak gerçek ile işbirliği yaparak mantığın yararsızlığını fark ettirmektir.) *

* Bu, küçük parçacıkların (partiküllerin) durumunun herhangi bir ölçü-münün bu durumu değiştireceğini belirten Heisenberg'in belirsizlik il-kesini akla getiriyor.

39

RAYMOND M. SMULLYAN

da düşündüğünde, evren kendisi hakkında düşünen birisini içerir; hiç kimse evreni düşünmediğinde, evren kendini dü-şünen kimseyi içermez. Bu durum bana, gece gelip evde ya-şayan aile için ayakkabılar yapan şu şirin cinleri hatırlattı; masadaki bu cinler, eğer birisi gelip ışığı yakar ve onları gö-rürse o anda kaybolup bir daha hiç gelmezler.

Eh, belki de bu hikâyeden çıkan ders, Tao'nun belli bir gizliliğe ihtiyacı olduğu, meraklı bakışların ve meraklı zihin-lerin altında solup gittiğidir? Bu nedenle konuyu aşağıdaki şiirle bitirebiliriz:

En iyisi Tao'yu rahat bırakmakta Tıpkı yuvalarındaki yavru kuşlar gibi.

TAO SESSİZDİR

9. TAO KONUŞMAZ

Tao'yu bu kadar sevişimin bir nedeni de bu; o, konuş-maz! Çok konuşan insanlardan nefret ederim. İnsanlarla birlikte olduğumda konuşan kişinin kendim olmasından hoşlanırım; diğerleri saygıyla dinlemelidir!

Tao ile içimden geldiği gibi konuşabilmem ve onun asla benimle aykırı görüşte olmaması ya da bana yanıt vermeme-si harika bir şey değil mi? Tao, beni asla benmerkezci ol-makla ya da çok konuşmakla suçlamaz.

Tao ile konuşmak hakkında konuştuğumda, daha kültür-lü ve psikoanalitik kökenli okuyucular, gerçekte Tao ile ko-nuşmadığımı, kendimle konuştuğumu söyleyeceklerdir. Ama öyle değil! Bütün sözcükler Tao'dan geldiği için, be-nim Tao ile konuşmam gerçekte, benim kendimle konuş-mam değil. Tao'nun kendisiyle konuşmasıdır! İşte, sizin de gördüğünüz gibi Tao kendisiyle konuşur. Evet, Tao konuş-maz, o sessizdir! Bu harikulade bir ikilem öyle

değil mi?

41

RAYMOND M. SMULLYAN

10.

TAO VE BİLGE:
İKİSİ ASLA
TARTIŞMAZ

1. TAO

Tao hiç tartışır mı? Tabii ki hayır! Kiminle tartışabilir ki? En azından ben onu tartışırken hiç duymadım; benim ile bir kez bile tartışmadı. Tao bu anlamda nasıl da bir Tann'ya hiç mi hiç benze-miyor! Eski Ahit, Tanrı ile her konuda tartışan insanlarla doludur. Fakat en sorumsuz ve deli dolu hayallerinizde bi-le, Tao ile tartışmak kadar akıl almaz bir şeyi tasarlayabilir misiniz?

2. YA BİLGE?

Peki ya Bilge? O hiç tartışır mı? Bakalım! ÇİNLİ BİLGE: Lao Tzu şöyle der: "İyi insan tartışmaz; tartışan insan iyi değildir."

BATILI MANTIKÇI: Katılmıyorum! BİLGE: Katılmadığın şey ne? MANTIKÇI: Söylediğin şey!

42

TAO SESSİZDİR

BİLGE: Peki söylediğim şey neydi?

MANTIKÇI: İyi insan tartışmaz dedin.

BİLGE: "Yanlış!"

MANTIKÇI: "Yanlış"la neyi kastediyorsun?

BİLGE: Ben hiçbir zaman iyi insanın tartışmadığını söy-lemedim.

MANTIKÇI: Tabii ki söyledin! Kesinlikle, iyi bir insanın tartışmadığını, tartışan insanın iyi olmadığını söyledin.

BİLGE: I-ıh! Ben yalnızca Lao Tzu'nun böyle dediğini söyledim.

MANTIKÇI: Ha, tamam! Ama ne demek istediğini bili-yorsun.

BİLGE: Şimdi kim mantıksız oluyor?

MANTIKÇI: Aman! Neden bu kadar tartışmacısın?

BİLGE: Ben tartışmacı değilim, yalnızca mantıklı davra-nıyorum.

MANTIKÇI: Çok rahatsız edici bir mantıkçı oldun.

BİLGE: Peki bu ne tür bir mantık? Eğer ben rahatsız edi-ci bir mantık kullanıyorsam, o zaman daha güçlü bir neden-le mantıklı oluyorum.

MANTIKÇI: Gene tartışıyorsun! Neden bu kadar tartış-macısın? Her şey bir yana, senin de dediğin gibi iyi insan tartışmaz.

BİLGE: Ben böyle bir şey demedim. Bunu Lao Tzu'nun söylediğini söyledim.

MANTIKÇI: Peki sen buna inanmıyor musun?

BİLGE: Neye inanmıyor muyum? Bunu Lao Tzu'nun söylediğine mi?

MANTIKÇI: Hayır, hayır! Lao Tzu'nun söylediği şeyin doğru olduğuna inanıyor musun?

RAYMOND M. SMULLYAN

BİLGE: Evet.

MANTIKÇI: O halde iyi insanın tartışmadığına inanıyor-sun?

BİLGE: Hı-hı!

MANTIKÇI: Peki neden bunu söylemedin?

BİLGE: Neden söyleyeyim?

MANTIKÇI: İşte gene tartışıyorsun! Çok tutarsızsın!

BİLGE: Bu sonuca nereden .vardın?

MANTIKÇI: Çünkü iyi bir insanın tartışmadığım-kabul ettiğini söyledin ve bu gerçeği tümüyle gözardı ederek tar-tışmaya devam ediyorsun.

BİLGE: Ben tutarsız değilim. Yalnızca o an için tartış-maktan aldığım zevkin, iyi bir insan olmaktan aldığım zevk-ten daha fazla olduğunu hissettim.

Şimdi Lao Tzu'nun önermesini tartışalım. Ben tıpkı Batılı-lar gibi buna katılmıyorum; en azından tümüyle. Bunun için-de bir miktar gerçek olabilir, fakat iyi insan asla. tartışmaz de-mek bana saçma bir abartı olarak görünüyor. Her şeyden öte ben tartışım ve acaba birazcık olsun iyi bir insan değil mi-yim? Belki de iyi insanlar daha az tartışma eğilimindedirler, fakat iyi bir insanın hiç tartışmadığını düşünemiyorum. Örneğin kuzenim Arthur'u elc'alın. İyi bir insandır ve bol bol tartışır. Tam anlamıyla Batı tarzında bir düşündürdük. Öğ-renciyken C.C.N.Y.'de Morris Cohen'den felsefe dersi alıyor-du. Tüm ders yılı boyunca tartıştı, tartıştı ve tartıştı. Bir nok-tada Profesör Cohen, "Lütfen, bu bir felsefe tarihi dersi. Da-ha fazla tartışma yok. Eğer soru sormak istersen onları yanıt-lamaktan zevk alırım, fakat daha fazla tartışma yok," dedi. Kuzenim saygıyla karşılık verdi: "Pekâlâ Profesör Cohen, bir soru sormak istiyorum: Şu tartışmayı nasıl yanıtlarsınız...?"

TAO SESSİZDİR

Eğer Lao Tzu "Bilge tartışmaz" deseydi, onunla daha fazla aynı düşüncede olabilirdim. Bilgeler oldukça sezgili in-sanlardır ve sezginin bir bölümü de tartışmanın faydasızlı-gını anlamaktır. Fakat kaç tane bilge var? Ben bile henüz bir bilge değilim; oldukça fazla tartışıyorum! Bir bilge olmaktan hoşlanırdım, fakat tartışmamak gibi komik bir bedel ödeye-ceksem bilge olmayabilirim.

Bu, beni şimdi meraklı bir soruya getiriyor: Bir insanın, bilgelerin tartışmadığına gerçekten inandığını ve aynı za-manda bir bilge olmak istediğini, ama tartışmaktan da hoş-landığını farz edelim. Ne yapması gerekir? Kendini kasten tartışmaktan uzak tutarak gerçekten de bir bilgeye benzeye-bilir mi? Tartışmacı dürtülerini bırakmalı mı? Bunun işe ya-rayacağını pek düşünmüyorum! Bir "Bilge" olmak yerine, yalnızca "hayal kırıklığına uğramış bir tartışmacı" olacak ve daha çok intihara başvuran bir insana benzeyecektir. Diğer yanda, eğer içinden geldiği gibi tartışır durursa, bir gün tar-tışmada kendini yenecek, söyleyecek daha fazla şeyi kalma-yacak ve böylece gerçek bilgelğe ulaşacaktır. * İşte bu sonu-ca nasıl ulaştığım da aşağıda açıklanıyor:

Bilge tartışmaz.

Bazı ilkeler nedeniyle değil

Yalnızca söyleyecek bir şeyi olmadığı için.
Boş ve aptaldır;
Tıpkı sütünü doğrudan Tao Anadan içen
Yeni doğmuş bir bebek gibi.
İhtiyaç duyduğu her tür besine zaten sahiptir.
Öyleyse neden tartışsın?
* Aklıma Blake'nin bir sözü geldi: "Aptallığında direnen bir aptal,
sonun-da akıllı olur."-Ç.N.

45

RAYMOND M. SMULLYAN

11.

TIPKI BİR AYNA GİBİYİM

_ _ _ . _ Bilgenin zihni, tüm Evren'i
- -- yansıtan-bir ayna-gibidir.

Chuang Tzu

Bilge olmak gibi bir iddiam yok. Bilgelere hayranım, Bil-geleri seviyorum,
fakat ne yazık ki henüz kendim bir bilge değilim. Ama Tanrı biliyor ya,
tıpkı bir ayna gibiyim! Belki o kadar fazla değil, yani yukarıdaki Tjiocu
ifade anlamında değil, ama diğer insanlarla olan ilişkilerimde öyleyim.
Uzun deneyimlerle gözlemlediğim kadarıyla hemen hemen karşı-laştığım
herkes bende kendi özelliklerini görmektedir! Tanı-dığım en düşmanca
davranışlı insan bana ne kadar düşman-ca davrandığımı, en hoş insan ne
kadar hoş olduğumu, dü-rüst insanlar ne kadar güvenilir ve içten olduğumu,
ikiyüz-lü ve yalancı insanlar temelde yapmacık ve ikiyüzlü olduğu-mu, zeki
insanlar zeki olduğumu ve aptal insanlar ne kadar aptal olduğumu

söylerler.

Acaba neden böyle oluyor? Tek olasılık bir ayna olmam. İnsanların
yüzlerine onların ruhlarını yansıtıyorum. Belki başka açıklamalar da
olabilir. Belki de daha çok bir bukale-mun gibiyim ve birlikte olduğum
insanların özelliklerini ka-pıyorum. Örneğin, gerçekten de düşmanca
davranışları olan

46

TAO SESSİZDİR

bir insanın yanında kendimi daha düşmanca hissediyorum, bencil bir insanın
yanında daha bencil, cömert bir insanın yanında ise daha cömert
hissediyorum. Zeki bir insan ger-çekten de en zeki yanlarımı açığa
çıkartıyor. Fakat bu "bu-kalemun" hipotezi bazı durumlarda işlemez hale
geliyor. Örneğin aptal bir insan beni, bir aptallık düzeyine çekecek
şekilde uyuşturamaz, dürüst olmayan bir insan kendimi iki-yüzlü hissetmeme
neden olmaz. Durum böyle olunca sanı-rım bu hipotez yalnızca kısmen doğru
oluyor.

Psikologlar tarafından ortaya atılabilecek daha pek çok hi-potez var.
Bunlardan bir tanesi son derece benmerkezci oldu-ğum, yani diğer insanlar
hakkındaki yargılarımin temelde on-ların benim hakkımdaki yargılarıla

belirlendiği hipotezidir. Örneğin, birisi bana ne kadar düşmanca davrandığını söyle-diğinde "Ne kadar düşmanca bir şey söylüyor! Düşmanca davranışları olan bir insan" ya da ne kadar zeki olduğum söy-lendiğinde, "böyle bir insan olduğumu anlayabilecek kadar zeki bir insan" ya da aptal olduğum söylendiğinde, "benim zekâmı anlayamayacak kadar aptal bir insan" diye düşünüyö-rum. Bu hipoteze göre ben bir ayna gibi değil, daha çok bir anti-ayna gibiyim (bu da ne demekse!). İşin komik yanı, tanı-dığım bazı insanlar oldukça ciddi bir şekilde benim için bu hi-potezi öne sürecekler ve biraz önce açıkladığım durumun te-melde benim benmerkezci tutumumdan doğduğunu söyleye-ceklerdir. Fakat bu insanların tümü de kendilerinin tümüyle benmerkezci olduklarını reddetmektedirler! Dürüst olmak ge-rekirse, bu hipotezin içinde bir parça gerçek payı var, ama çok fazla değil. Bu hipotezi büyük bir ölçüde reddetmemin nedeni, birisi bana belli bir nitelik yüklediğinde, o niteliği o insanda gören yalnızca ben değilim; ikimizi de tanıyan hemen herkes gerçekte bu niteliğin o insanda olduğunu temin ediyor.

RAYMOND M. SMULLYAN

Bu nedenle, yeniden, bir ayna olduğum hipotezine geri dönüyorum. Gerçekten de kendimi bir ayna gibi hissediyö-rum. Ve bir anlamda tüm evreni yansıttığımı düşünüyorum.

48

TAO SESSİZDİR

12. TAO HER YERDEDİR

Tung-kuo Tzu, Chuang Tzu'ya "Tao dediğin şey nere-de?" diye sordu. Chuang Tzu, "Her yerde" diye yanıt verdi. Tung-kuo Tzu, "Daha belirgin hale getirmelisin" dediğinde Chuang Tzu "Şu karıncanın içinde" dedi. "Pe-ki daha alt düzeyde nerede?" "Şu otta." "Peki daha alt düzeyde var mı?" "Evet taşın içinde." "Peki daha da alt düzeyde?" "Bokunda ve sidiğinde".

Tung-rçuo Tzu'nun söyleyecek başka bir şeyi kalmadı.¹

H.G. Creel,² yukarıdaki yazıya şöyle bir yorum getirmek-tedir:

Bu, gerçekten de, William James'in ifadesinde olduğu gibi "katı" bir evren görüşüdür. İnsanın önemine ya da duygularına en küçük bir ayrıcalık tanımamaktadır. Ev-renin mutlak doğasının benim zihnim ile olan ilişkisi, yolun ortasındaki bir çakıl taşından ne daha fazla ne de daha azdır. Çinli Taoculann yanı sıra diğer insanlar da, insan ırkının önemini ortadan kaldıran bu tür bir görü-şü anlayabilirler.

Ben durumu Creel'den daha farklı görüyorum (en azın-dan bu paragrafında; daha ileride durumu o da farklı görü-yor gibi). Chuang Tzu'nun yukarıdaki paragrafındaki bakış

1 Herrlee G, Creel, What Is Taoism?, (Chicago: University of Chicago Press, 1970, sf.31).

2 Aynı eser.

49

RAYMOND M. SMULLYAN

açısının ne insan ırkının önemini ortadan kaldırdığına, ne de burada "katı" bir evren görüşü olduğuna inanıyorum.

Bu, tümüyle bakış açısına bağlı. İnsanoğlunun karıncalar-dan, otlardan ve diğer şeylerden üstün olduğunu düşünen-ler tabii ki Chuang Tzu'nun paragrafını insan ırkının önemi-ni ortadan kaldıran bir şey olarak görecektir. Fakat Chu-ang Tzu'nun paragrafı değişik bir şekilde, insan ırkını yer-mek olarak değil de diğer şeyleri yüceltmek ve güzelleştir-mek olarak da yorumlanabilir^ En azından benim verdiğim tepki bu şekilde. Aynı zamanda paragraftaki felsefenin "ka-tı" bir evren görüşü sunmadığına, katı zihinli gözlere öyle görüldüğüne inanıyorum. Bence sevgi dolu bir zihin bu pa-ragrafı sevecek ve onu son derece""^sevgi dolu" görecektir. Chuang Tzu'nun belirttiği gibi gerçek bir bilge olmak, bir ayna gibi olmaktır; herkes onda kendi özelliklerini görür.

50

TAO SESSİZDİR

13. TAO YÖNETMEZ

Yüce Tao,
Sağa ve sola, her yere akar.
Her şey var olmak için ona bağlıdır.
Ve Tao onları terk etmez.
Yaptıklarının karşılığında hiçbir şey istemez.
Her şeyi sever ve besler,
Ama onları yönetmez.

(Lao Tzu, çev: Alan Watts)¹

Tao hakkında son derece güzel başka bir şey daha var; Tao asla hükmetmez!
Her şeyi sever ve besler, ama onları yönetmez. Bu nedenle Tao son derece yardımcıdır; zorlayıcı değil...

Tanrı ile ilgili Musevi-Hristiyan görüşünde son derece ka-tı bir şekilde üzerinde durulan konu Tann'ya itaattir. En bü-yük günahlar, "itaatsizlik, Tann'ya isyan, kibir, kişisel irade" vs.dir. Hristiyanlar durmadan, "kişinin kendi iradesini tü-müyle Tann'ya teslim etmesi "nin önemi üzerinde dururlar. Şöyle derler: "Benim değil, senin istediğin olsun."
Taocular ne kadar da farklı! Asla Tao'ya "itaat"ten bahset-mez, yalnızca Tao ile "uyum içinde olmak"tan bahsederek; ki bu da çok daha cazip görünüyor! Ve Tao ile uyum içinde ol-

¹ The Way of Zen, (Vintage Books, 1957), sf.18.

51

RAYMOND M. SMULLYAN

mak ne "emderilen" bir şeydir, ne kişinin "görevi"dir, ne "ah-lak kurallarınca" istenen bir şeydir, ne de gelecekteki birtakım faydalar ya da kazançlar için yapılan bir şeydir. Zaten bu du-rumun kendi ödülleri vardır; bu durumun içinde ruhsal bir huzur vardır. Bu anlamda,

Musevi-Hıristiyan öğretilerindeki "komünyon" (paylaşma, katılma) düşüncesine benzer.

Taoculara garip gelen bir başka şey de, "kişinin kendi iradesini Tao'ya teslim etmesi"nden bahsedilmesidir. İlk olarak, Tao'nun kendi -"iradesi" olduğunu söylemek tam olarak doğru değildir. Ta.o, ger çekte irade sahibi "değildir ve sanırım Taocular varlıkların kendi iradelerine sahip oldukla-rını kabul etmek eğilimindedirler; ama^bu konuyu geçelim. Ne olursa olsun, kişinin iradesini Tao'ya "teslim etmesi" dü-şüncesini uygun görmeyeceklerdir, çünkü insanların "birey-sel irade" olarak adlandırdıkları şey, Tao'nun bir parçasın-dan başka bir şey değildir. Taocular özgür iradeyi reddet-mezlejm kabul de etmezler, çünkü özgür iradenin gerekirliği çekişmesini akıl karıştırıcı bir ikilem olarak kabul ederler), yalnızca bizim "özgür irade" olarak adlandırdığımız şeyin Tao'nun işlevlerinin parçasından başka bir şey olmadığını söylerler. Goethe, doğaya karşı çıkmaya çalışırken, yalnızca doğa kanunlarına göre hareket ettiğimizi söylerken benzeri bir sezgiyi ifade ediyordu. Aynı şekilde Suzuki de Batılı in-sanların doğayı denetlediklerini ya da yendiklerini düşün-düklerini, ama böyle davranarak yalnızca doğa kanunlarına uygun hareket ettiklerini fark etmediklerini söyler. * İtiraf etmeliyim ki, tüm yaşamım boyunca "Tanrı'ya ita-at etme" düşüncesine karşı en üst düzeyde tepki gösterdim; "kişinin kendi iradesini Tann'ya teslim etmesi" düşüncesine Eğer bir insan bu durumun etkisini tümüyle fark edebilirse bir tur Sato-ri deneyimleyeceğine inanıyorum.

52

TAO SESSİZDİR

ise daha da büyük bir tepki gösterdim. Bazı Hıristiyanlar ki-birim, itaatsizliğim ve bencilliğim nedeniyle bu düşünceyi bu kadar rahatsız edici bulduğumu söyleyeceklerdir. Fakat gerçekten de öyle mi? Eğer yalnızca kendi irademi Tann'ya teslim etmeyi kabul etmeseydim, ama diğer insanların ken-di iradelerini Tanrı'ya teslim etmelerine aldırmasaydım o zaman bu itirazda bazı haklı yanlar bulabilirdim. Fakat du-rum böyle değil. Ben herhangi bir insanın kendi iradesini Tann'ya teslim etmesi düşüncesinden nefret ediyorum. Ger-çekten de sezgi sahibi olan bir varlığın kendi iradesini sezgi sahibi olan bir başka varlığa teslim ettiği herhangi bir du-rumdan nefret ediyorum. Birisinin emrettiği, diğerinin ise boyun eğdiği durumları kabul edemiyorum.

Bununla birlikte, geçenlerde Alan Watts'ın bir yazısını okuduğumda bu durumun, olumsuz yanlarını hafifletici bir özelliğini fark ettim. Okuduğum yazıdan çıkan sonuç şuydu: Eğer bir insan kendi benliğini Tann'ya teslim etmeye karar verir ve benliğini köreltmeyle, arınma ve içsel bir disiplinle yıllar boyu uğraşırsa, sonunda birdenbire böylesine katı bir şekilde çabalayıp durduğu şeyin yalnızca bir yanılsama (illüz-yon) olduğunu fark ettiği bir düzeye ulaşır! Yani birdenbire, kendi iradesinin de Tann'nın iradesinin bir parçası olduğu-nu ve hatta "Tann'ya isyan" olarak adlandırdığı şeyin bile Tann'nın eylemlerinin bir parçası olduğunu anlar. Başka sözcüklerle ifade edersek, Tann'ya isyan etmemesi "gerekti-ğini" değil, zaten ona isyan edemeyeceğini anlar. Aynı şeyi daha az dini terimlerle ifade edersek, bu durum tıpkı daha önceden düşündüğü gibi doğayı denetlemediğini, aslında da-ha çok doğanın, kendini, doğayı denetlediğini düşünmesini sağlayacak şekilde denetlediğini fark eden bir insanın yaşa-dığı Satori benzeri bir farkındalığı andırır; aslında bundan

RAYMOND M. SMULLYAN

daha da iyisi, ne o doğayı ne de doğa onu denetlemektedir, gerçekte o ve doğa birdir. (Kim bilir, belki de İsa, dördüncü İncil'de "Baba ve ben biriz" derken, gerçekte söylemeye ça-lıştığı şey buydu.)
Eğer, "kişinin kendi iradesini Tanrı'ya teslim etmesi", gerçekten de Taocuların uyumuna ya da Zen Budacıların Satori'sine benzer mükemmel bir duruma ulaştırıyorsa, ta-bii ki o zaman bu konuda söylenecek bir şeyler olur. Örne-ğin bu sona ulaşmak-için-insanın böylesine ürkütücü bir ruhsal cimnastik uygulamash gerekli midir? Daha akli başın-da bir yol yok mudur? Bu durumda yeniden, "itaat" ya-d3*""iradesini teslim et-me" konusunda endişelenmeden, hatta "Tao ile uyum için-de olma" düşüncesine bile aldırmadan nehrin kenarında oturup, zaten Tao ile uyum içinde olan ve onu meydana ge-tiren şeylerin tadını çıkaran şu Taocu bilgeyi düşünüyorum.

TAO SESSİZDİR

14.

TAO KİBİRLİ DEĞİLDİR

Tao kibirli değildir,

Ama kibiri de kınamaz.

Kibirlilik Tao'dan gelir,

Ama Tao'nun bir özelliği değildir.

Tao, kibirden özgür olduğu için

"Kibir" kavramını yaratmaya ne gerek var?

Geçmişteki büyük insanlarca söylenmiş ve ne yazık ki "kibirli" olarak etiketlenen pek çok deyiş vardır. Bunlardan bazılarını gözden geçirmek ve alternatif bir bakış açısı sun-mak istiyorum.

Ama önce kibir üzerine bir iki genel şey söyleyeyim. Sık sık insanların

diğer insanları çabucak "kibirli" diye etiketle-diklerini ve "kibir"

olarak adlandırdıkları bu özelliği genel-likle kendi içlerinde de

taşındıklarını gözlemledim. Örneğin beni ele alın: Burada, başkalarını

kibirli olarak niteleyen in-sanların kendilerinin kibirli olduğunu

söylüyorum. Bu kibir-lice bir şey değil mi?

Şimdi şu deyişlerden birkaçına dönelim:

1. İnsanlara, Konfüçyüs'ü pek çok Batılı ahlakçıya tercih ettiğimi

söyledim; çünkü Konfüçyüs "Şunu yapmalısınız; bunu yapmamalısınız" demez.

Bunun yerine, "Üstün insan şöyle yapar; Bilge böyle yapar" der. Pek çok

insan (hepsi de

RAYMOND M. SMULLYAN

kibirlidir) buna şöyle tepki gösterir: "Konfüçyüs ne kadar da kibirli!

Üstün insan'm ve Bilge'nin ne yaptığını söylemek haddine mi düşmüş?"

Böyle insanlara ne diyebilirim ki!

2. Benzeri şekilde Lao Tzu da bu anlamda şu sözleri söy-lemiştir:

Üstün insan Tao'yu duyduğunda

Onu uygular (izler).

Sıradan bir insan Tao'yu duyduğunda

Onu önemsemez. Aptal bir insan Tao'yu duyduğunda

Ona güler. Zaten gülmeseydi

Tao da Tao olmazdı.¹

Bazı insanlar bu sözlere de, "Yani küçük insanlar Tao'yu önemsemez ve gülerlerken Lao Tzu gerçekten anlayan bir 'üstün' insan olduğunu mu düşünüyor?" derler. Peki ya böyle insanlara ne diyebilirim? Söyleyeceğim herhangi bir şey, bu insanlarca yalnızca-bahane olarak görülecektir.

Bel-ki de Lao Tzu'nun sözlerini anımsamalıyım: "İyi insanlar tartışmaz.

Tartışanlar iyi değildir"

Ama canım biraz tartışmak istiyor. Şu an iyi bir insan ol-maktan çok tartışma isteğim var. Bu nedenle tartışacağım.

Öne sürdüğüm düşünce komik denecek kadar basit, ne-redeyse saçma:

Başkalanndaki üstünlüğü anlayan bir insa-nın kendini üstün bir insan olarak düşünmesi gerekmez. Bil-gelerin ne yaptığını bilmesi için bilge olması gerekmez.

1 Çeviri derlemesi.

56

TAO SESSİZDİR

Konfüçyüs'e geri döndüğümüzde, o yalnızca kendini bir bilge olarak düşünmemekle kalmıyor, aynı zamanda kendi-nin bir bilge olduğunu söyleme arzusu da duymuyordu. Kü-çük değişikliklerle Lieh Tzu'nun Kitabı'ndan² alınmış olan aşağıdaki diyaloga göz atın:

Shang'dan gelen üst düzey bir memur, Konfüçyüs'e "Siz bir bilgesiniz değil mi?" diye sordu.

Hayretle, "Bir bilge!" diye karşılık verdi Konfüçyüs, "Böy-le düşünmeye nasıl cesaret edebilirim? Ben fazla bilgisi olan bir adamım ama bir bilge olduğumu asla söyleyemem."

Bunun üzerine memur, "Üç Kral bilge miydi?" diye sor-du.

"Üç Kral çok bilgili ve çok cesurdular", diye yanıt verdi. "Ama onların bilge olup olmadıklarını bilmiyorum."

"Ya Beş İmparator?"

"Beş İmparator fedakârlıkta ve doğrulukta üstündüler, fakat onlann bilge olduğunu söyleyecek kadar ileriye gide-mem. "

"Peki Üç Yüce Kişi? Onlar kesinlikle bilgeydi."

"Üç Yüce Kişi yaşlarına uygun erdemlere sahiptiler, ama onların Bilge olup olmadıklarını gerçekten de söyleyemem.

Memur şaşkınlık içinde, "o zaman gerçek bilge kim?" di-ye sordu.

Konfüçyüs düşünceli bir şekilde baktı ve kısa bir sessizli-ğin ardından şöyle dedi: "Batı'nın insanları arasında, belki de gerçekten bilge olan birisi yaşar. Hiçbir şeyi yönetmez, gene de düzensizlik yoktur. Hiçbir şey söylemez, gene de

2 Lionel Giles, Taoist Teaching, (John Murray, Londra, 1959), sf.68.

57

RAYMOND M. SMULLYAN

herkes ona doğal bir şekilde güvenir. Hiçbir yenilik yapmaz, ama gene de doğru yönetim kendiliğinden ve evrensel bir şekilde oluşur. O kadar yüce ve anlaşılmaz birisidir ki, in-sanlar ona verecek bir isim bulamazlar. Bu adamın bir Bil-ge olmasından şüpheleniyorum, ama doğrusunu isterseniz bir Bilge mi değil mi bilmiyorum."3

3. İsa şöyle demişti: "Baba, onları bağışla, çünkü ne yap-tıklarını bilmiyorlar." Pek çok insan bana, bunu kibirli bul-duklarını söylediler. "Şu İsa böylesine üstün, tenezzül edici, kibirli, bağışlayıcı bir tavır takınmaya nasıl cüret edebilmiş." Oysa İsa'nın "Sizi bağışlıyorum" demediğine, "Baba onları bağışla" dediğine ve bunların ikisinin barklı olduğuna dikkat edilmelidir.

4. Bir efsaneye göre Buda, doğduğu zaman "Göklerin üs-tünde ve altında Şanlı insanım!" diye bağırmıştır.

Pek çok insan bunu kibirlilik olarak adlandırırsa da ben, samimi olmak gerekirse yeni doğmuş bir bebekte kibir olma-sı düşüncesini oldukça komik buluyorum. Buda'nın söyledi-ği şeyi beğeniyor ve onaylıyorum, ama Zen Ustası Yün-men'in bu konu üzerindeki yorumunu da aynı şekilde sevi-yor ve onaylıyorum. Yün-men, eğer Buda bu sözleri söyler-ken orada olsaydı onu o an öldürüp cesedini köpeklere ata-cağını söylemiştir!

3 Konfüçyüs için, bunlardan bazıları dikkat çekici bir şekilde Taocudur. Örneğin, "Hiçbir yenilik yapmaz, ama gene de doğru yönetim kendili-ğinden ve evrensel bir şekilde oluşur" sözleri. Pek çok insan "Batı'daki bu bilgenin" kim olduğunu merak eder. Erken Hristiyan misyonerler bunun İsa olduğunu düşünmüşlerdir. Diğerleri ise, Konfüçyüs'ün şöyle ya da böyle çağdaşı olduğu gerçeğinin ışığını altında bu insanın Buda ol-duğunu düşünmektedirler.

58

TAO SESSİZDİR

Lütfen beni yanlış anlamayın. Yün-men'in bebek Buda'yı öldürüp cesedini köpeklerin önüne atmasını tabii ki onayla-mazdım. Ben yalnızca söylediklerini onaylıyor ve söylediği şeyden hoşlanıyorum. Bu ifade açıkça, Buda'nın Tanrılaş-tırılmasına ve Buda'ya tapmmanın aydınlanmaya götüren bir yol olarak düşünülmesine karşı bir tepki olarak kullanılmış-tır. Aklıma gelmişken, Zen Ustaları Buda'ya tapmmaya kar-şı çıkmazlar, bazıları ona tapınır bazılarıysa tapınmaz, * ama hepsi de Buda'ya tapınmanın, ne tür bir değeri olursa olsun, aydınlanma sorusunun dışında olduğunda görüş birliği için-dedirler. Gerçekten de insan bir şeye, onu anlayanın bir be-deli olarak "tapınır"! İnsan bir şeye tapınırken, tapındığı şe-yi kendinin bir parçası yapmak yerine kendinden uzaklaştı-rmak eğilimindedir. Eğer insanın vitamine ihtiyacı varsa, o vitaminleri almak yerine onlara tapınması aptalca bir şey ol-maz mı? Suyun içinde yaşayan bir balık, içinde bulunduğu suya çok zor tapınır. Tao'nun içinde yaşayan bir Bilge, Tao'ya çok zor tapınır! Buda'ya ya da Buda Dogası'na ta-pınmak, Buda Doğası'nı elde etmenin bir bedeli olabilir. Sa-nırım Yün-men'in gerçekte söylediği şey buydu. Ne olursa olsun, Yün-men'in bu sözleri, bebek Buda'nın "kibirli" ol-duğunu düşündüğü için söylediğine inanmıyorum.

15. Bölüm'e bakın.

RAYMOND M. SMULLYAN

15. BUDA'YA TAPINMAK

İsa yalnızca Dördüncü _İnci'de- Tann'nın insan şekline girmiş hali olduğunu iddia etmekte ya da iddia ediyor gibi görünmektedir. İşte burada "Baba ve ben biriz" demıştır. Ama "Baba ve siz aynı değilsiniz", diye eklemiş midir? Ken-dinin, diğer fanilerde bulunmayan ^2el bir dini duruma sa-hip olduğuna dair bir imada-bulunmuş olabilir. Ama böy-le bir şey söylememiştir. "Baba ve ben biriz" ifadesinden yalnızca Tann'nın insan şeklinde belirmesi yerine İsa'nın insan şeklinde belirmiş bir varlık olduğu gerçeği çıkar. Pek çok Hindu ya da Vedantacı "Brahman ve ben biriz" der ve böy-le derken de tüm evrende aynı zamanda ben, sen ve Brah-man olan bir tek öz olduğunu anlatmaya çalışırlar, ama asla pek çok Hristiyan tarafından inanıldığı gibi İsa'nın sahip ol-duğu düşünülen eşsiz bir tür İlâhi Varlık düşüncesine benzer bir şeyi iddia etmezler. Bazı Hristiyanlar, İsa'nın Tanrı'nın bedenlenmiş şekli ol-duğunu düşünmek yerine onun büyük bir dini öğretmen ve yenilikçi olan sıradışı aydınlanmış bir insan olduğunu düşün-meyi tercih ederler. Bazıları bu inanca, Dördüncü İncil'in güvenilirliğini kabul etmeyerek ulaşmışlardır. Fakat, daha önceden de belirtmeye çalıştığım gibi, Dördüncü İncil tüm faniler içinde yalnızca İsa'nın Tanrı'nın bedenlenmiş hali ol-duğuna inanmayı gerektirmeden olduğu gibi ele alınabilir.

60

TAO SESSİZDİR

Ama Dördüncü İncil var olduğu için ve onu biraz önce yaptığım gibi tutucu olmayan bir şekilde yorumlamaya ge-rek duymadığıma göre, bir Hristiyanın İsa'nın insan şeklin-de bedenlenmiş bir varlık olduğunu kanıtlayacak bazı delil-ler olduğunu söylemesi adaletsiz bir şey olmayacaktır. Ben, kişisel olarak bu tür delillerden şüphelenirim, ama başka in-sanların değişik şekilde düşünmelerini anlayabilirim. Bu ne-denle, Hristiyanların İsa'ya gerçek bir Tanrı olarak tapın-malarını bir ölçüde anlamlı bulabilirim. Ama asıl anlayamadığım şey, Buda'nın açıkça bir Tanrı olduğunu reddetmesine karşın Budacıların Buda'ya bir Tan-rı olarak tapınmaları. İsa'nın durumu farklı; ilk üç İncil'de ne kendinin bir Tanrı olduğunu söyler, ne de bunu reddeder ve dördüncü İncil'de en azından böyle söyler gibi görünür. Bu nedenle de bazı Hristiyanlar İsa'ya bir Tann olarak tapınır-lar. Fakat bir Budacı, Buda kendi sözleriyle kesinlikle bunun tersini söylerken nasıl ona tapınır? Acaba insanlar Buda'nın gerçekte bir Tanrı olduğunu ama bu gerçeğin farkında olma-dığını mı düşünüyorlar? Bu, mantıksal açıdan olası, ama ger-çekten uzak ve hayal ürünü bir şey olarak görünüyor. İnsanların bir şeyleri "Tanrılaştırma" ve onları okült bir şeylerin içine katıp, gerçekte sahip olmadıkları telepatik ve doğaüstü bir şeyler ekleme ihtiyacı duymaları ne kadar da ga-rip. Tanıdığım bir sürü zeki insanın, ki bunların çoğu ünlü bi-limciler ve matematikçiler, telepatik güçleri, zihin okuma nu-maralan yapan sihirbazlara atfetmeleri dikkat çekici bir du-rum. Yıllarca profesyonel sihirbazlık ve zihin okuyuculuğu (aynen öyle!)

yaptığım için neden bahsettiğimi biliyorum! He-men hemen tüm zihin okuma gösterilerinin yöntemlerini bili-yorum ve aynı zamanda bunların oldukça zeki numaralardan

61

RAYMOND M. SMULLYAN

başka bir şey olmadıklarını da biliyorum. İşin en ilginç yanı, bazen insanlar bana telepati yeteneğim olduğunu söylerler ve ben böyle bir yeteneğe sahip olmadığımı yemin etsem de ba-na inanmazlar! Onlara defalarca, "bu yalnızca bir 07un/ Hep-sinin de basit açıklamaları var ve eğer ahlak kuralları bu sırda-rı açıklamama izin verse kendinizin de aynı şeyi yapabileceği-nizi görürdünüz", dedim. Ama bana inanmayı reddettiler! Aynı şekilde, sanırım bazı insanların da Buda'nın bir Tanrı olduğunda direnmeleri, -basit "bir şekilde birilerini ya da bir şeyleri "Tanrılaştırma" ihtiyaçlarından doğmaktadır. Ve bunu da zavallı Buda'nın üzerinde uygularlar!

Daha da kötüsü, bazıları Buda'nın-hygkellerini Tanrılaştır-makta direnirler! Bu tür uygulamalar, Museviler tarafından putperestlik olarak adlandırılır. Zen ustaları bu duruma kar-şı çıkarken Musevilere benzerler ama onlar doğrudan doğru-ya Buda'nın Tannlaştırılmasma karşı çıkarlar. Bu durum için "Yolda-karşına Buda çıkarsa onu öldür!"* ya da "Buda'nın adını her ağzına alışımda ağzını yıka!" gibi şeyler söylerler.

İşte Buda'ya tapmak ile ona bir Tanrı olarak tapmak ara-sındaki tüm fark budur! İnsanların çoğu Buda'ya, benim, gerçekte birer Tanrı olmayan Beethoven'a ya da Mozart'a taptığım gibi tapmaktadırlar. Bu anlamda Buda'ya tapmak oldukça farklı bir şeydir ve sanırım büyük ruhsal değerlere sahiptir. Buda'ya tapınma konusunda size dört farklı olay anlatmak istiyorum.

İlki, soğuk bir kış günü bir tapmağa sığınan ve yakacak bir şeyler arayan Zen Ustası'nın herkesçe bilinen hikâyesi. Zen Ustası, çevrede yakacak başka bir şey bulamayınca Buda'nın

* Bu sözler, gerçekte arana kimseyi ya da hiçbir şeyi sokma anlamında kul-lanılmaktadır.-Ç. N.

62

TAO SESSİZDİR

tahta heykelini parçalayıp onu ateşe atar. O an içeriye giren bir rahip bu "günahkârlık" karşısında dehşete düşer. Usta gü-lümser ve ona, tahtadan başka bir şey yakmadığını, yaptığı şeyi Buda'nın da anlayışla karşılayacağını söyler. Bunun üze-rine büyük bir tartışma başlar ve insan, bu olaydan Usta'nın gerçek bir inanan ve "doğru yolu izleyen" insan olduğu, rahi-bin ise putperestten başka bir şey olmadığı sonucunu çıkarır.

Bu hikâye birazcık, İsa'nın Haiku'sunu anımsatmaktadır:

Yüce Buda'nın burun deliklerinden Yuva yapmış bir çift kırlangıç uçu.1

Bu şiir beni, yukarıdaki hikâyeden çok daha fazla etkile-di! Aynı metal kütlesinin birbirinden tümüyle farklı iki şekil-de görülebileceğinin fark edilmesi ne kadar da şaşırtıcı bir şey: Bir Buda heykeli olarak ya da kuşların yuva yapabilece-ği iki kocaman delikten (burun delikleri) oluşan tümüyle fi-ziksel bir nesne. Aynı nesnenin nasıl da birbirinden tümüyle-le

farklı böyle iki işlevi var! "Kuş yuvası" olarak işlev görme-si bir anlamda diğerinden çok daha kutsal değil mi? (Belki Zen Ustası da tahta Buda heykeli konusunda aynı'seyi düşünmüştü.) Ayrıca, bir çift kuşun Buda heykeline "tapınmak-tan" ya da "saygı göstermekten" böylesine özgürce, böylesi-ne masumca, onu bir yuva olarak kullanmaları düşüncesini çok seviyorum. Heykelin "Buda doğası", o heykelin bir kuş yuvasına uygun oluşuyla tümüyle ilgisiz bir şeydir.

Bir ormanın içinde böyle bir Buda heykelinin karşısında, kuş yuvalarının farkında olmadan dururken, bu tür bir ola-yın neden olacağı inanılmaz şaşkınlığı hayal edebiliyor mu-

1 R.H. Blyth'a göre, bu büyük Buda heykeli Nara'dakiya da Kamakura'da-ki heykeldir. Bkz. Haiku (Hokuseido Press, 1950), 2. Cilt, sf.216.

63

RAYMOND M. SMULLYAN

sunuz? Birdenbire, en ufak bir uyan olmadan kanat sesleri duyarsınız ve iki kuş çıkıverir! Böyle bir anda Satori'ye ulaş-mayı hayal edemiyor musunuz?

Konudan biraz daha uzaklaşırsak, yukarıdaki haiku bana Buson'un herkesçe bilinen şu haikusunu anımsattı:

Tapmak çanının üzerinde Bir kelebek uyuyor.2

Şimdi de ikinci hikâyeye bakalım: Bir Zen Ustası Buda heykeline taparken yanına bir izdeşi yaklaştı ve "Ustam, ne-den Buda'ya tapıyorsunuz? Sanırım Zen^bize böyle yapma-mamız gerektiğini söylüyor. Bazı Zen Ustaları Buda'ya tü-kürmez mi?" diye sordu. "Evet", diye yanıt verdi Usta. "Ba-zıları Buda'ya tükürür, bense ona tapmayı tercih ediyorum."

Oldukça hoşlandığım üçüncü hikâye de şöyle: Bir Zen Ustası Buda heykeline tapıyordu. Yanma bir rahip geldi ve "Neden Buda'ya tapıyorsun?" diye sordu.

"Buda'ya tapmayı seviyorum."

"Fakat sanırım insanın Buda'ya taparak aydınlanmaya ulaşamayacağı söylenmiştir."

"Ben aydınmaya ulaşmak için Buda'ya tapmıyorum." "O zaman neden tapıyorsun? Bir nedenin olmalı."

"Hiçbir nedeni yok. Yalnızca Buda'ya tapınmayı seviyo-rum o kadar."

"Ama bir şeyler arıyor olmalısın; bir sonuca ulaşmak için tapıyor olmalısın."

2 Aynı eser, sf.258.

64

TAO SESSİZDİR

"Belli bir sonuca ulaşmak için tapmıyorum." "O zaman neden tapıyorsun? Bir nedenin olmalı."

"Hiçbir nedeni yok. Yalnızca Buda'ya tapınmayı seviyo-rum o kadar."

"Ama bir şeyler arıyor olmalısın; bir sonuca ulaşmak için tapıyor olmalısın."

"Belli bir sonuca ulaşmak için tapmıyorum."

"Peki niçin tapıyorsun o zaman? Buda'ya tapınmaktaki amacın ne?" Bunun üzerine Zen Ustası, rahibin suratına sıkı bir tokat yapıştırdı. Usta'nın, rahibi "kâfir" ya da "dinsiz" olduğu için ya da benzeri bir nedenle tokatlamadığının anlaşılması son derece önemlidir; yalnızca rahatsız olmuştur. Rahibi tokatlama amaca, Buda'ya tapınma amacından farklı bir şey değildi. Eğer Usta'nın yerinde ben olsaydım, benim de içimden ra-hibi tokatlamak gelirdi. Bana göre hiçbir şey, bir insana dur-madan, yaptığı şeyin "amacının" ne olduğunu sorup durarak onu sinirlendirmekten daha saldırganca ve daha düşmanca değildir. Yaşamın en güzel ve en önemli eylemlerinden bazı-ları hiçbir amaç olmadan yapılır; aslında bir amaca hizmet etseler de bu amaçlar oldukça farklı şeylerdir! Bazen Batılı-ların bunu anlamaları çok güç olur. Bu konuda daha ileride bol bol konuşacağım.

Size dördüncü hikâyeyi anlatmadan önce, saygı ve saygı-sızlık konusunda birkaç şey söylemek istiyorum. İnsanların çoğunun kendilerini aşırı bir uca ya da diğer aşın uca gitmek zorunda hissetmelerini üzücü buluyorum. Bir yanda daima ciddi bir şekilde saygılı olmakta direnen ve herhangi bir say-gısızlık karşısında şaşkınlıktan dehşete düşen insanlar, diğer

65

RAYMOND M. SMULLYAN

yanda ise, saygısızlıktan hoşlanan ve daima saygı gibi şeyle-ri hor gören ve bu tür şeylerden nefret eden insanlar vardır. Taocular mutlu bir yol buldukları için beni çok etkilemekte-dirler; onların yoğun bir şekilde saygılı ya da saygısız olduk-larını pek ender gördüm. Diğer yandan Zen ustalarının bir an son derece saygılı, hemen ardından da olunabilecek kadar saygısız olmak ve bu durumların ikisi arasında en ufak bir fark görmemek konusunda inanılmaz bir becerileri vardır.

Size Buda'ya tapınmak konusunda üç hikâye anlattım. Bunlardan ikisi, saygı duymayı gerektiren hiçbir" ilke"olma-dan doğal bir şekilde saygı duymayı göstermektedirler. Di-ğer hikâye (tahka heykelleri yakmakla jgili olanı) ise saygı-yı ve saygısızlığı son derece hoş bir şekilde birleştirmektedir. Şimdi size, daha derin bir düzeyde tümüyle saygı ve saygı-sızlık sınıflandırmalarının üstüne çıkan, oldukça saygısız dördüncü bir hikâye anlatacağım.

Bir rahip, Zen Ustası Ma-Tsu'ya aydınlanma isteğiyle ge-lir ve şöyle sorar: "Buda'nın mutlak mesajı nedir?"

"Sana göstereceğim", diye yanıt verir. Usta, "Ama böyle ciddi bir meseleyi tartışmadan önce ilk olarak Buda'nın önünde eğilmelisin."

Rahip uysalca itaat eder ve selamlama pozisyonunda ye-re kapandığında Usta, rahibin kışına sert bir tekme yapıştı-rır. Bu beklenmedik tekme, rahibi ani ve şiddetli bir gülme krizine sokar ve hastalıklı kararsızlıklarının tümü çözülür; rahip o anda "ani aydınlanma"ya ulaşır. Bu olayın ardından yıllar boyunca, karşılaştığı herkese, "Ma-Tsu'dan o tekme-yi yediğimden beri kendimi gülmek-ten alamıyorum" der.

TAO SESSİZDİR

16. TAO'NUN İÇİNDE OLMAK

Musevi-Hıristiyan dinlerinde insan sık sık, "Tanrı korku-su" ve "Tanrı sevgisi" sözlerini duyar; ayrıca tabii ki "Tan-rı'ya itaat". Erken Çin Taoculuğunda, "Tao sevgisi" terimi kullanılmamıştır (hele "Tao korkusu" terimi asla!). Bunun yerine "Tao ile uyum içinde olmak" terimi kullanılmıştır.

Tao korkusu son derece gülünç bir şeydir! Tao her şeyi sever ve besler, ama onlara hükmetmez! Tao tümüyle dost ve yardımseverdir; yalnızca kendine inananlara ya da ken-dini "kurtarıcısı olarak görenlere" değil herkese dostça dav-ranır. Bu nedenle, onu sevmek üzerinde durulmamaktadır. Tao'yu sevmeyi emretmek, bir insana en yakın dostunu sev-mesini emretmek kadar aptalca bir şeydir!

Oysa İncil, bunun tam tersi bir şekilde bize şöyle emreder: "Tann'yı tüm kalbinizle ve tüm gücünüzle sevin." Bize ayrı-ca kurtuluşu aramamız da emredilmiştir; kurtuluşu aramak görevimizdir, en büyük amacımız kurtarılmaktır. Gerçekten de bazı Protestan mezhepler insanın amacının, "Tann'yı sev-mek ve ondan sonsuza kadar hoşlanmak" olduğunu söylerler. Oysa Taocular ne kendilerine "emredildiği" ne de böyle bir "görevleri" olduğu için Tao'nun içindedirler; ne kadar ga-rip değil mi? Tao'dan hiçbir şey beklemezler; ne "ruhlannı

67

RAYMOND M. SMULLYAN

kurtarmak" peşinde koşarlar ne de birtakım "gelecek ödülle-ri" ararlar. Taocunun, Tao'nun içinde olmasının hiçbir ama-cı yoktur. Yalnızca orada olmaktan zevk aldığı için Tao'nun içindedir.

Bazı arkadaşlarımız ve bir sürü çocuk Elka Park'taki dağ evimize bizi ziyaret etmeye (bazen uzun dönemler boyunca) geldiklerinde de durum buna benzer. Ne böyle bir görevle-ri olduğu, ne kendilerine böyle emredildiği, ne de gelecekte elde edecekleri birtakım iyi şeyler için bizimle beraber olur-lar. Bize gelirler, çünkü çocukların sözleriyle: "Bürayi" sevi-yoruz.

"

TAO SESSİZDİR

17.

TAO

KENDİLİĞİNDENDİR

Ring of Bright Water adlı filmde, erkek kahramanın (bir yazar) ve kadın kahramanın (kasaba doktoru) harikulade bir manzarayı izledikleri bölüm son derece etkileyicidir. Erkek kahraman içini çeker ve "İşimin başına dönmeliyim" der. "Yaşamımın geri kalanını zamanımı boşa harcayarak geçire-mem." Kadın kahraman ise şöyle bir yorumda bulunur: "Eğer bir amaca hizmet etmiyorsa neden böyle yapmayasın."

Öykünün en çekici yanlarından bir tanesi de bu amacı açıkça belirlememesiydi.

Tao'nun bir amacı var mıdır? Bir zamanlar materyalist, ateist ve biyolog bir hanıma evrenin bir amacı olduğuna ina-nıp inanmadığını sordum. Bana şöyle bir yanıt verdi: "Ha-yır, bence evrenin bir amacı değil bir yönü var." Bu olduk-ça ilginç ve bir yandan da oldukça Taocu bir yanıtı.

Tao'ya bir amaç yüklemek bir tür A-Taoculuktur. Tao'nun içsel il-kesi amaç değil, kendiliğinden olmaktır. Musevi-Hıristiyan Tanrısının tersine Tao, nesneleri yaratmaz ya da biçimle-mez; bunun yerine onlara doğru "büyür" ya da onlara "kim-lik kazandırır". Lao Tzu'nun ruhuyla şöyle söyleyebiliriz: Tao'nun hiçbir amacı yoktur; Bu nedenle de tüm amaçlarını Mükemmel bir şekilde yerine getirir.

69

RAYMOND M. SMULLYAN

"Buda'ya Tapınmak" bölümünde bir amaca sahip olmak ile bir amaca hizmet etmek ya da bir amacı yerine getirmek arasında bir aynım yaptım. Örneğin, bir ağacın büyümekte bir amacının olup olmadığı ya da bir nehrin akmasında bir amacının olup olmadığı sorgulanabilir. Gene de bu varlıklar bir amaca hizmet ediyormuş gibi görünmektedirler. Buna şu şekilde itiraz edenler olabilir: "Fakat insanoğlu ağaçlarla ya da nehirlerle kıyaslanmamalıdır. İnsan düşünen bir varlıktır ve bu duruma uygun ojarak-da-yapfıcığ şeyin bir amacı var-dır." Bu tarz bir yaklaşım Taocu düşünce ile Batılıların ad-landırırdıkları şekliyle "mantıklı" düşünce arasındaki ayrımı çok iyi belirler! Kendi "mantıklılıklarıyla" övünen pek çok düşünürün, mantıklı insanoğlunun daima mantıklı bir ama-ca sahip olması gerektiğini düşünmeleri ne yazık ki oldukça tipik bir şeydir. Neyse ki tüm Batılılar böyle değil. Yaşamlarının ileri dönemlerinde şu tür şeyler yazan yazarları çok se-viyorum: "Yaşamım boyunca yaptığım şeylerin çoğunu, o an bir amacım olmadan yaptım. Ama şu an dönüp de geriye baktığımda onların altında yatan amaçları görebiliyorum."

Aklıma gelmişken, yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için, bir amacı olan insanlara karşı olmadığımı söylemeliyim; ben yalnızca bir insanın daima bir amacı olması gerektiği dü-şüncesine karşı çıkıyorum. Taoculann da bir amaca sahip ol-ma düşüncesine karşı çıktıklarına inanmıyorum. Sanırım Ta-ocu, tıpkı kendiliğinden doğan "amaçsız" eylemin bazen bü-yük bir amaca hizmet etmesi gibi, bir amaca sahip olmanın da bazen iyi bir amaca hizmet ettiğini düşünecektir.

Bir insana durmadan amacının ne olduğunun sorulması-nı son derece düşmanca ve yıkıcı bir şey olarak gördüğümü daha önceden de söylemiştim. Bir zamanlar başarısız bir müzisyenin başarılı bir müzisyene "Gerçekten de kendine

70

TAO SESSİZDİR

niçin konserler vermek istediğini sorman gerektiğine inanı-yorum" dediğini anımsıyorum. Bu, bana korkunç bir şey olarak görünmüştü. Başarılı bir müzisyen kendine niçin konser vermek istediğini sormak gibi aptalca bir şeyi neden yapsın? Yalnızca konser vermek istemesi yeterli değil mi? Belki birisi de Jean D'Arc'a şöyle demiş olabilir: "Jean, ger-çekten de kendine neden tüm bu savaşlarda çarpışmak iste-diğini sorman gerektiğini düşünüyorum!"

Bazen, yetenekli bir müzisyene "Neden konserler ver-mek istiyorsun?" diye sorulan bir soruya verilecek en uygun yanıtın ne olduğunu merak ederim. Belki de "kemancı" adındaki şu küçük şiir böyle bir soruya verilebilecek

mü-kemmel bir yanıt olabilir:

Kemana çalar. Kimse dinlemese bile Kemancı gene de çalar.

Bir diğer iyi yanıt da Bukkoku Kakushi¹ tarafmdan yazıl-mış olan şu Zen şiiri olabilir:

Pirinç tarlasını korumaya çalışmasa da davetsiz misafirlerden. Aslında amaçsızca durmuyor Bostan korkuluğu

Bu soruya verilebilecek bir diğer iyi yanıt da İkkyu'nun, "Kemancı" şiirinin ruhunda yazılmış olan şiiri ve R.H. Blyth'in bu şiir için Zen ve Zen Klasikleri adlı kitabında yazmış olduğu yorumdur:

1 D.T. Suzuki, Zen and Japanese Culture, sf.100 (Pantheon Book, 1959).

71

RAYMOND M. SMULLYAN

Bir şeyler yazmak

Ve bunları ardımızda bırakmak

Bir rüyadır yalnızca.

Uyandığımızda biliriz ki

Hiç kimse yoktur onu okuyacak.

Ve Blyth'in söyledikleri:

Bu şiir, İskelet 'in ana düşüncesidir. Shakespeare tüm oyunlarını bu aşkın ruhla yazmıştır. Onları yazdığı an-ki sıkıntı ve esrimenirr, yazdığı haliyle kalıp kalmayaca-ğına, hatta yazdıklarının yok olup olmayacağına bile al-dırmamış gibi görünmektedir.² - •*"

Yukarıdaki şiiri ve yorumunu ne kadar çok sevdiğimi si-ze anlatamam!

Shakespeare'i yukarıdaki yorumun tarihi açı-dan doğru olup olmadığına karar verebilecek kadar iyi ince-lemedim, ama eğer Shakespeare kendi eserlerine karşı böy-lesine kahramanca bir tutum takınmadıysa bile mutlaka böyle yapan başka yazarlar olmuştur. Ve hiçbir şey beni, şöhret ve hatta yapıtlarını başkalarıyla paylaşma isteği tü-müyle ortadan kalkmasa da. ikinci sırada kalan ve yapıtları-na karşı böylesi en büyük bir sevgi duyan sanatçılar ya da bilimciler kadar etkilemez. —

Dağın tepesinde tek başına duran bir adamı gören üç ar-kadaşla ilgili bir Zen hikâyesi vardır. Tepede bir adamın tek başına dikildiğini gören üç arkadaş kendi aralarında adamın orada durma amacını tartışmaya başlarlar. Bir tanesi, "Belki de bir arkadaşını arıyordur" der. Diğer, "Bence köpeğini arı-yor" diye fikrini belirtir. Üçüncüsü ise, "Hayır, bence hava

2 Hokuseido Press, 7. Cilt, 1962, sf.174.

72

TAO SESSİZDİR

almak için orada duruyor olmalı" der. Tepeye vardıklarında içlerinden bir tanesi, "Bir arkadaşınızı mı kaybettiniz?" diye sorar. "Hayır", der adam. İkincisi, "Peki köpeğinizi mi kay-bettiniz?" diye sorduğunda adam gene "hayır" der. Bunun üzerine üçüncüsü hemen "Demek ki ben haklıydım!" diye atılır. "Taze hava almak için burada duruyorsunuz." Ama adam gene "Hayır" deyince üçü de şaşırırlar. Sonunda bir ta-nesi "Peki neden burada duruyorsunuz?" diye sorduğunda, adam "Hiç, yalnızca burada duruyorum" diye yanıt verir.

William James'den³ aldığım aşağıdaki paragraf, yaptığı-mız bu tür şeylerin nedenlerini aydınlatılabilir:

Yaşamdaki günlük işlerin çoğunun, giyinmemizin ve so-yunmamızın, işe gitmemizin ve işten gelmemizin ya da pek çok farklı şeyler yapmamızın, ender olarak fark edi-len bazı durumlar haricinde zevkle ya. da acıyla ruhsal ve zihinsel bir ilişkisi yoktur. Bunlar otomatik zihinsel eylemlerdir. Tıpkı solumanın zevki için değil, yalnızca soluduğumu fark ettiğim için solumam gibi. Yazmanın zevki için değil, yalnızca zaten yazmaya başladığım için yazarım; zihinsel bir zevk durumunda oluşum kendini bu şekilde açığa vurur ve halen yazmakta olduğumu fark ederim. Kim, masanın üzerinde duran bıçağı tem-belce eline aldığı anda, bunu kendine vereceği belli bir zevk için ya da belli bir acıyı bu şekilde ortadan kaldı-racağı için yaptığını iddia edebilir? Bütün bu şeyleri o an başka bir şey yapmadığımız için yaparız; sinir siste-mimiz öyle şartlanmıştır ki, yalnızca bu şekilde akabilir. Ve başıboş, tümüyle "sinirli" ve kıpır kıpır eylemlerimi-zin çoğu için kesinlikle hiçbir neden bulamayız.

3 Kaynağı anımsayamıyorum.

73

RAYMOND M. SMULLYAN

James'in bu paragrafını tümüyle Taocu buluyorum. Bel-ki de aynı zamanda "neden böyle bir şey yapıyorsun?" gibi ikinci bir soruyu da yanıtlamaktadır. Batılı bir psikolog ve filozoftan gelen bu yanıt, daha önce verdiğim diğer yanıtlar-dan daha az mistik görünebilir, ama aradaki fark gerçekten de son derece yüzeyseldir.

Bir mistiğin yolculuğunun amacının ne olduğu sorusunu yanıtlayan Jacop Boehme'un son derece etkileyici paragra-fından da bahsetmek istiyorum. Aydınlanmanın amacı ne-dir? Mistiğin aradığı şey nedir? Belki de kendisine lieâen ay-dınlanmak istediğini sormalıdır. Böyle bir şey yapmasının nedeni böyle bir görevinin olduğunu düşünmesi midir? Es-rimenin zevklerini mi aramaktadır? Kendi ruhunu kurtarma-ya mı çalışmaktadır? Yaptığı şey nedir? Jacop Boehme şöyle der:

Eğer Tanrı'nın derinliklerine ulaşan bu merdivene sen de benim tırmandığım gibi tırmandıysan iyi tırmanmış-sın demektir: Bu sonuca, bu aşamaya, bu bilgiye kendi mantığımla ya da kendi amacım ve irademle ulaşma-dım; ayrıca ne bu bilgiyi, ne de onunla ilgili bir şeyi aradım.⁴

4 Richard Maurice Bucke, Cosmic Consciousness, 4. baskı (New York: E.P Dutton&Co., 1923), sf.186.

74

II. BÖLÜM
TAO İYİDİR
AMA AHLAKLI
DEĞİLDİR

TAO SESSİZDİR

18.

İNSANLAR TEMELDE İYİ MİDİR?

Taocular da Konfüçyüsçüler de insan doğasının güzel ol-duğunu kabul ederler. Tabii bazı Taocular Konfüçyüsçülü-ğün ahlak üzerinde çok durarak insanın doğal durumunu bozduğunu düşünürler, ama insanın temelde iyi olduğu ger-çeği konusunda herhangi bir düşünce ayrılıkları yoktur. Kon-füçyüsçülerin söylediği gibi, "insanlar doğal olarak iyi doğar-lar ama bu iyiliklerini pek azı ileri yaşlarına kadar korurlar". Taocuların ve Konfüçyüsçülerin tam karşısında ise, insan do-ğasının temelde kötü olduğuna ve bu nedenle de gerçekçi yö-netim için insanın gerçek doğasına uygun şekilde davranü-ması gerektiğine inanan Çinli Kanuncular (kanun yanlıları, bazen "gerçekçiler" olarak da adlandırılırlar) bulunur. Kanuncular, tarih boyunca var olan en korkunç totaliter rejimlerden birini kurmuş ve binlerce Konfüçyüsçü araştı-r-macıyı idam etmişlerdir. Hükümet, eline geçirdiği tüm kla-sikleri yakmıştı, uygun bulunan cezalar işkence ve çirkinleş-tirmeydi ve herkesin diğerleri hakkında casusluk yapması gerekmişti. Eğer bir insan "hükümete karşı işlenmiş olan su-çu" bildirmezse, "suçlu" olma sorumluluğunu üstlenmiş oluyordu. Taocular ve Konfüçyüsçüler arasındaki farklar, bunların Kanuncular ile arasındaki inanılmaz farklarla kı-yaslanamayacak kadar önemsizdir.

77

RAYMOND M. SMULLYAN

Doğal olarak ben, Taocuların ve Konfüçyüsçülerin tara-fındayım. İnsan doğası, temelde kesinlikle iyidir! Bundan neden bu kadar eminim? Size anlatmak istediğim şey bu. "İnsan doğası temelde iyidir" önermesi, benim için herhan-gi bir belit (aksiyom, kabul edilmiş gerçek) kadar açık olan, fakat okuyucunun reddetmekte özgür olduğu iki önermenin mantığı sonucudur. İki belitimden ilki, benim temelde iyi olduğumdur. Bu benim için son derece açık bir şey! Tabii temelde iyi olmakla, iyi birisju olarak doğduğumu söylemek istiyorum. Böyle söylüyorum çünkü, bu dünyaya herkese karşı inanç, sevgi ve-güven dolu, herkese karşı iyi niyetli ve kimseye karşı kötülük beslemeyen bir insan olarak geldiğimi kesinlikle anımsıyorum. Düşmanlıklatr^nefretleri, kıskanç-lıkları ve benzeri şeyleri, banar karşı yapılan kötü davranış-ların ve güvensizliklerin sonucu olarak kazandım. Eğer tüm bu davranışlarla karşılaşmamış olsaydım, şimdi olduğu gibi yarı kötü olmazdım. Fakat sahip olduğum kötülük ne olur-sa olsun, karşılaştığım kötülüğe gösterdiğim tepkiden daha az ya da daha fazla bir şey değil. Bu dünyaya geldiğimde, şimdi sahip olduğum bu kötülüğü de beraberimde getirme-dim! Bundan eminim. Bu nedenle ilk belitim, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde "ben temelde iyiyim"dir. İkinci belitim de herhangi bir insandan daha iyi olmadı-ğım gerçeğidir! Yani temelde daha iyi demek istiyorum. Şüphesiz ki bazen diğer insanlardan daha iyi bazen de da-ha kötü davranırım. Ancak insan doğasının, bazı insanların doğuştan iyi bazılarınıninsa kötü olacak kadar farklı olabilece-ği düşüncesi bana göre anlaşılabilir bir şey. Hayır, çok gülünç bir şey! Böylece, eğer ben temelde iyiysem, o halde herkes temelde iyidir. Ve

ben temelde iyi olduğum için, o halde herkes temelde iyidir.

78

TAO SESSİZDİR

Not: Bir zamanlar bir arkadaşıma, insan doğasının te-melde iyi olduğuna inandığımı söyledim. Birdenbire telaş-landı, rahatsız oldu ve biraz da sinirlenip "Hadi canım!" de-di. "Düşüncenin ne kadar saçma olduğunu görmen için ken-di doğana bakman yeter!"

Ben de onun tavsiyesine uyup kendi doğama baktım. İş-te bu bölüm de böyle doğdu.

79

RAYMOND M. SMULLYAN

19.

NE OLURSA OLSUN

1. AHLAK StSTEMM

Rüzgâr nasıl eserse essin, Dünyanın gidişatı ne olursa olsun, Benim için tümüyle mükemmeldir!

(Bilinmeyen bir Taocu)

2. NE OLURSA OLSUN

AHLAKÇI: Ben de şiirini okuyordum:

Rüzgâr nasıl eserse essin, Dünyanın gidişatı ne olursa olsun, Benim için yeterince iyidir

TAOCU: Şiiri yanlış alıttardın. Son satır, "Benim için tü-müyle

mükemmeldir" olmalıydı. Ama senin yorumunu da kendiminki kadar beğendim

AHLAKÇI: Fakat ne olursa olsun, ben bu şiiri çocukça, sorumsuzca, mantıksız buluyor ve ahlaki açıdan da eleştiri-yorum.

80

TAO SESSİZDİR

TAOCU: Bu benim için tümüyle mükemmel!

AHLAKÇI: Ben ciddiym, şiirindeki bu dünyadan uzak-laşma felsefene katılmıyorum.

TAOCU: Ben, bu şiirde dünyadan uzaklaşma felsefesi ol-duğunu düşünmüyorum.

AHLAKÇI: Tabii ki var! Senin şiirin, şu Zen şiiriyle yü-zeysel bir benzerlik taşıyor:

Hiçbir şey yapmadan sessizce otur. Bahar gelir

Ve otlar kendiliklerinden Büyürler nasılsa.¹

TAOCU: Bu şiiri severim; sanırım en çok sevdiğim şiir.

AHLAKÇI: Tabii ki seversin! Benim de bu şiire karşı çık-tığım yok zaten.

Otlar büyürken sessizce oturmakta yanlış olan bir şey yok, çünkü otların büyümesinde de değerli bir şeyler var. Fakat dünya kötüye giderken

sessizce oturmak farklı bir şey.

TAOCU: Ben hiçbir zaman dünya kötüye giderken ses-sizce oturmayı savunmadım. Aslında benim şiirim hiçbir şe-yi savunmuyor.

AHLAKÇI: Ama olayların gidişatı ne olursa olsun senin için bu durumun iyi olduğunu söylüyorsun. Bu durum senin için yeterince iyi olabilir, ama benim için değil! Sen, dünya-daki tüm bu acılar ve adaletsizliklere karşı bir şey yapmadan oturmaktan memnun olabilirsin, ama ben dünyaya dönüp, sen hoşlansan da hoşlanmasan da dünya için bir şeyler yap-mak niyetindeyim.

1 Bkz. Allan Watts, The Way of Zen (Vintage Books, 1957), sf.134.

81

RAYMOND M. SMULLYAN

TAOCU: Hoşlansam da hoşlanmasam da! Sana daha bi-raz önce şöyle söyledim: Rüzgâr nasıl eserse essin Dünyanın gidişatı ne olursa olsun Benim için yeterince iyidir!

Yani eğer gidip dünyada bazı değişiklikler yapmak isti-yorsan, böyle yapman bçnimjçin yeterince iyi.

AHLAKÇI: Anlaşılan, dünyayı değiştirmek için kendimi sorunların içine atmam senin için yeterince iyi, ama eğer de-ğişiklikler yapmak için kendini sorunların içine atman ge-rekse bu senin için yeterince iyi olmaz.

TAOC: Neden iyi olmasın? Eğer dünyada değişiklikler yaparsam, benim için bu da yeterince, iyi olur.

AHLAKÇI: Fakat her şey senin içkTyeterince iyiye ne-den değişiklik yapmak isteyessin ki?

TAOCU: Neden olmasın?

AHLAKÇI: Amaan, hadi oradan be salaklaşma! Bir şey senin için ya yeterince iyidir ya da değildir. Her iki şekilde de davranamazsın. Eğer senin içinjier şey yeterince iyiye o zaman değişiklikler yapmana gerek yoktur; eğer değilse o za-man değişiklik yapman gerekir. Olayların senin için gerçek-ten iyi olup olmadığını davranışlarına bakarak anlayabilirim.

TAOCU: Ben durumu böyle görmüyorum. Aslına bakar-san oldukça etken bir yaşam yaşıyorum; durmadan bir tasa-ryla ya da diğeriyle meşgulüm. Ama gene de, ne olursa ol-sun bunun benim için yeterince iyi olduğunu söylerim. Tasa-

82

TAO SESSİZDİR

rılarımdan bir tanesinin başarısız olduğunu düşün. O za-man başarılı oluncaya dek çabalamaya devam ederim. Tasa-rılarımdan bazılarını yaşamım boyunca gerçekleştiremeye-cek olabilirim. Ve bu gerçek de benim için yeterince iyi.

AHLAKÇI: Bir doktor olduğunu ve bir hastanın yaşamı-nı kurtarmak için çok çabaladığını düşün. Dürüstçe kendi-ne şöyle söyleyebilir misin? "Hastamın yaşamını kurtarmak için elimden gelen her şeyi yapıyorum, ama eğer ölürse bu benim için tümüyle iyi."

TAOCU: Tabii ki hayır! Bu duygunun öyle bir anda ifa-de edilmesini kesinlikle uygun bulmam.

AHLAKÇI: Hah, işte seni yakaladım! Tutarsız konuştun! Bir yandan senin için her şeyin mükemmel olduğunu söylü-yorsun, diğeri yandan da meydana

gelen bazı şeylerin senin için yeterince iyi olmadığını kabul ediyorsun.
Demek ki ke-sinlikle tutarsız davranıyorsun.

TAOCU: Tanrı aşkına saçmalama! Sen, yüce mantıkçı benim tutarsızlığımı yakaladın öyle mi? Evrensel bir ifadeyi onaylıyorum ve aynı anda da bir örneği reddediyorum! Vah vah, bu korkunç bir şey değil mi?

AHLAKÇI: Peki sana ne demeli?

TAOCU: Bana mı ne demeli? Söylemem gereken en önemli şey, senin birinci sınıf bir uyarıcı olduğun. Söyle-mem gereken en önemli şey bu.

Şimdi dinle, eğer şiiri şu şekilde değiştirsem, bu seni mut-lu eder mi?

"E" olayı olarak adlandırdığımız hoşla gitmeyen bir olay olduğunu düşün.

Şimdi şiiri şöyle değiştirebilirim:

83

RAYMOND M. SMULLYAN

Rüzgâr nasıl eserse essin, Dünyanın gidişatı ne olursa olsun, E olayı haricinde Her şey benim için yeterince iyidir.

AHLAKÇI: Hayır, bence halen yanlış. O zaman hoşla git-meyen bir olayla karşılaştıkça şiiri değiştirmen gerekir.

TAOCU: Gerekmez! "E" sembolünü hoşla gitmeyen tüm olaylar için kullanabilirini. ~ ~ ~

AHLAKÇI: Sanırım şaka yapıyorsun?

TAOCU: Tabii ki şaka yapıyorum! Bu şakacılığım açıkça-sı, senin bilgiclik taslamana karşı duyduğum sıkıntılı tepki-den başka bir şey değil.

AHLAKÇI: Basit bir tutarsızlığa işaret etmemi neden bil-giclik olarak kabul ediyorsun? Ne olursa olsun, her şeyin kendin için iyi olduğunu iddia edip de bunlardan bazıları-nın senin için iyi olmadığını söyleyebildiğini gösterdim.

TAOCU: Ben asla olan her şeyin benim için iyi olduğu-nu iddia etmedim. Ben asla, olan her şeyi tek tek ele alarak, olan bu şeyin benim için iyi olduğunu söylemedim. Ben, "dünyanın gidişatı ne olursa olsun" bunun benim için iyi ol-duğunu söyledim. Bunu söylerken dünyanın gidişatım bir bütün olarak düşünüyordum. Dünyadan bir bütün olarak hoşlandığım gerçeği, diğerlerinden yalıtılmış her bir parça-dan hoşlanacağım anlamı gelmez.

AHLAKÇI: Hay Allah, belki de seni yanlış değerlendir-dim. Belki de Tann'nın iradesini kabul ettiğini söylemek is-tiyorsun. Belki de "Benim değil senin istediğin olsun" deme-ye çalışıyorsun.

84

TAO SESSİZDİR

TAOCU: Eğer bu dini terimlerle düşünmek seni mutlu edecekse, belki de söylemek istediğim şey budur. Ben ise du-rumu bu sözlerle ifade etmezdim; ama belki de söylediğin şeyler düşündüğüm şeylerden pek farklı değildir. İlk önerin, yani Tann'nın iradesini kabul edişim, zihnimdekilere "Be-nim değil senin istediğin olsun" önermesinden daha yakın.

AHLAKÇI: İkisinin arasında ne fark var?

TAOCU: Benim için bu ikisi, en azından psikolojik olarak oldukça farklı. Üniversite günlerimde, Chicago'da yaz tatilimde bir din seminerine katılışımı anımsadım. Oturum baş-kanıyla birçok sohbetimiz olmuştu. Bir

gün bana akşamki duaya katılıp katılmayacağımı sordu. İçimden pek gelmeme-sine karşın nezaket olarak duaya katıldım. Duanın bir bölü-münde ellerimizi birleştirdik ve Tann'ya şöyle dua ettik: "Benim değil, senin istediğin olsun." Bugün bile, kendimi son derece ikiyüzlü hissettiğim o anı hatırlıyorum; gerçekten de o an yalan söylüyordum. Gerçekten de, tüm içtenliğimle benim değil Tann'nın isteğinin olmasını isteyebilir miydim? Örneğin Hristiyanların haklı olduğunu ve bu nedenle Tan-n'nın beni lanetlediğini ve sonsuza dek cezalandıracağını farz et, Tann'nın bana bunu yapmasını gerçekten de onay-layabilir miyim? Ya da bu anlamda bir başka insana yapaca-ğı şeyi? Hatta şeytan'a bile? Bununla birlikte Hristiyan Tan-n'sı gerçekten de varsa, benim gibi zayıf, savunmasız bir ya-ratığın kendi iradesiyle Tann'yı onaylamak zorunda olması oldukça komik görünecektir. Ben hoşlansam da hoşlanma-sam da Tann'nın zaten isteğini yapacağı açıktır. Bu duygu-nun daha önceden de ifade edildiğine eminim, ama bu, onu bir kez daha ifade etmemi engellemiyor. Bu nedenlerle, ne olursa olsun "Benim değil senin istediğin olsun" önermesi

85

RAYMOND M. SMULLYAN

bana doğru gelmiyor. Senin ilk önermen, yani "Tanrı'nın ira-desini kabul etmek" ise farklı bir şey. Bir şeyi kabullenmek ile onu arzulamak aynı şey değildir. Bu nedenle tam olarak demek istediğim şey anlamına gelmese de, bana söylediğin ilk önermenin ikincisinden daha uygun olduğunu söyledim. AHLAKÇI: Şaşırdım! Eğer şiirin bu anlama da gelmiyor-sa, o zaman gerçek anlamı ne?

TAOCU: Neden bir anlarn^ bulmak için bu kadar çabalı-yorsun. Onu olduğu gibi kabul edip, yalnızca "buiyijbir şi-ir" ya da "berbat bir şiir"^demekle yetinemez misin?

AHLAKÇI: Hayır, hayır. Mutlaka bir anlamı olmalı. Bana dünyadan uzaklaşmayı savunmadığını söyledin,- ama etken olarak bir şeyler yapmayı da savunmuyorsun. Sanırım sen yalnızca dünyayı olduğu gibi kabullenmeyi savunuyorsun.

TAOCU: Hayır, ben hiçbir şeyi savunmuyorum.

AHLAKÇI: Düşüncelerinin kesinlikle belli bir şekilde tu-tumların ve davranışlarının üzerinde birtakım etkileri olmalı.

TAOCU: Tutumlarımdan üzerinde evet; davranışlarımdan üzerinde hayır.

AHLAKÇI: Tutumların daima böyle midir? TAOCU: Kesinlikle hayır.

AHLAKÇI: Böyle bir şeye sahip olduğuna göre, geçmişe göre daha fazla ya da daha az etken hale geldiğini söyler miydin?

TAOCU: İkisini de söylemezdim. Dışsal eylemlerim dik-kat çekecek herhangi bir değişiklik olmadan aynı şekilde de-vam ediyor.

86

TAO SESSİZDİR

AHLAKÇI: Ama şiirde ahlaki bir mesaj olmalı. Neden "Ahlak Sistemim" gibi süslü bir başlık seçtin? Son söyledik-lerine bakılırsa herhangi bir sistemin yok gibi görünüyor.

TAOCU (Gülerek): Kendilerini aşırı ciddiye alma eğili-minde olan ahlakçılara şaka olsun diye böyle süslü bir başlık seçtim. "Ahlak

Sistemim" gibi bir başlığın, okuyucuyu "iyi"nin mutlak doğasının ve gerekli olan davranış biçimleri-nin sıkıcı bir yorumunu elde edeceğini düşünmeye yönlen-dirmesi çok hoşuma gitti. Ve sonra tüm elde edeceği bu kü-çük şiir olur. Gene de samimi bir şekilde, bu şiirin belki de bilinçsiz bir düzeyde oldukça ciddi bir mesaj taşıdığına ina-nıyorum.

AHLAKÇI: Ama bu mesajın ne olduğunu bana söyleye-mezsın?

TAOCU: Bunu sana söylemeye çalışırken, tıpkı bir espri-nin neden komik olduğunu açıklamaya çalıştığımda nasıl zorlanırsam aynı şekilde zorlanırım.

AHLAKÇI: Neyse, yani bu mesajın insanların eylemleriy-le pek ilgili olmadığını söylüyorsun.

TAOCU: Doğru.

AHLAKÇI: Bana, zihninde ne tür bir tutum olduğu yo-lunda küçücük bir imada bile bulunamaz mısın? Mesajının ne tür tavırları doğurmasını umduğun konusunda bir parça-cık bile bir düşüncen yok mu?

TAOCU: Sanırım var. Galiba bu mesaj, insanların eylem-lerini eskiye oranla daha etkili ya da daha yönlendirilebilir hale getirme eğiliminde değil, yalnızca eylemlerin daha az korku ve endişeyle yapılmasını sağlama eğilimindedir.

87

RAYMOND M. SMULLYAN

AHLAKÇI: Hay Allah, o zaman önemli bir mesajın var. Sanırım hem kendine, hem de başkalarına bu mesajı daha kesin ve berrak bir şekilde açıklamak zorundasın.

TAOCU: Bu mesajımı en berrak şekilde şöyle açıklayabi-lirim:

Rüzgâr nasıl eserse essin, Dünyanın gidişatı ne olursa olsun, Hepsi de benim için-bir!~ —

Not: Bu bölümü bitirdikten birkaç gün sonra, bir gece fırtına çıktı ve verandamızdaki pek çok paravanı uçurdu. Er-tesi sabah verandada durmuş fırtınanın yarattığı tahribatı seyreliyordum. Karım yanıma geldi ve şöyle dedi: "Eee Raymond, rüzgâr nasıl eserse essin hâlâ memnun musun?"

88

TAO SESSİZDİR

20.

NEDEN İNSANLARA YARDIM EDİYORSUN?

Hepsi de yoğun bir şekilde hayırseverlikle ya da yararlı sosyal ve politik işlerle uğraşan, her biri de son derece feda-kâr olan dört insandan oluşmuş bir grubu hayal edin. Birisi onlara şöyle sorar: "Neden insanlara yardım etmek için bu kadar çok uğraşıyorsunuz?" Dört adamdan şu yanıtları alı-yoruz: Birincisi: "Bana göre insanlara yardım etmek benim görevim ve ahlaki sorumluluğum." İkincisi: "Ahlaki sorum-luluk? Ahlaki sorumlulukların canı cehenneme! Bunu yal-nızca, sıkıntı çeken insanları gördüğümde yardım edemedim duramadığım için yapıyorum." Üçüncüsü: "Ben asla görev ya da ahlaki sorumluluklar gibi şeylerle ilgilenmedim. Yal-nızca bu insanlar için üzülüyor ve onlara yardımcı oluyo-rum."

Dördüncüsü: "Neden mi böyle yapıyorum? Gerçeği söylemem gerekirse, neden böyle yaptığım konusunda en ufak bir fikrim yok. Yalnızca doğam böyle davranıyor; söy-leyebileceğim tek şey bu."

Bu dört yanıtı karşılaştırmak hoşuma gidecek. Son yanı-tı çok sevdim. Oldukça Taocu ya da Zen Budist bir yanıt. Bence bu insan, Tao ile tümüyle uyum içinde görünen ger-çek bir bilge ya da aziz. Dördünün içinde doğal, kendiliğin-den ve kişisel olmayan bir bilinçlilikle yardım eden bir tek o. Eğer bir Tanrı varsa, umarım ilkönce onu cennete gönde-

89

RAYMOND M. SMULLYAN

rir! Umanm onun hemen ardından da üçüncü adam cenne-te girer. Bana oldukça Budacı bir insan gibi göründü: Biraz fazla kişisel bilinci olsa da şefkatli, ama "ahlakçı" değil.

Birinci ve ikinci adamı kıyaslamak ilginç olacaktır. İkisi de benmerkezci, ama ikisi de farklı! İkincisi biraz huysuz da olsa, bir bakıma sevimli ve mizahi yönü olan bir insan. Ho-şuma giden yanı, "sert görünümlü, ama altından bir kalbi olan" (tıpkı Humphrey Bogart'm bazı karakterleri gibi) bir insan olması. Aslında^duygusal:-olduğu gerçeğini kabul et-mekten utanan, oldukça sevimli bir insan. Eğer Tanrı'olsay-dım kesinlikle onu da cennetime alırdım.

Ama ilk adam! Aman Tanrım ne canavarlık! Bu tipler ge-nellikle gururlu, gösterişçi, benmerkezci, sofu, insanlık dışı, hükmedici ve sevimsiz olurlar. Bunlar, "ilkelerle" hareket eden insanlardır. Bir anlamda hiç kimseye yardım etmeyen insanlardan çok daha kötüdürler! Eğer ben Tanrı olsaydım, tabii ki onu da cennetime alırdım; ama yalnızca kısa bir sü-re için! Ardından biraz daha fazla "eğitim" için onu dünya-ya geri yollardım. Bâzı pragmatik okuyucular şöyle söyleyebilirler: "Bir in-sanın söylediği şey üzerinde durmaya ne gerek var; hepsi de aynt şeyi yapmıyorlar mı sonuçta? J3ir insanın ne kadar yar-dımsever olduğu onun kişiliğinden ya da böyle davranma nedeninden daha önemli değil mi?" Yanıtım, "Hayır". Eğer insanların eylemleri yardımseverse, ama yanlış bir ruhla ya-pılıyorsa, bu yardımların yardımsever olmayan davranışlar kadar zararlı olabileceklerine inanıyorum. Sanırım şu Çin atasözünden çok etkilenmiş olmalıyım: "Yanlış adam doğru bir şey yaptığında, genellikle yaptığı şey yanlış olur."

90

TAO SESSİZDİR

21.

TAOCULUK

AHLAKIN

KARŞISINDADIR

AHLAKÇI: Dünyanın gittikçe daha kötüye gidişi karşı-sında endişelendiğimi söylemeliyim. Tüm nesnel ahlak stan-dartları ortadan kalkıyor gibi. Bugünlerde herkes, "Benim için doğru olan şu" şeklinde konuşuyor, ama gerçekte neyin doğru olduğundan bahsetmiyor. Tüm ahlaki yargılarının öz-nel tatlarla ve tercihlere indiğini söylüyorlar. Ve nesnel ah-lak

kanunlarının ortadan kalkmasıyla da* uygarlığın hızla kendi sonunu hazırlayacağına hiç şüphe yok!

TAOCU: O halde doğru insanla konuşuyorsun. Ben de nesnel ahlak standartlarına gönülden inanan bir insanım.

AHLAKÇI: Gerçekten mi? Ne kadar harikulade bir şey! Böyle ahlakın kalmadığı zamanlarda senin gibi birisiyle kar-şılaşmak ne büyük bir zevk anlatamam. Aynı zamanda ah-lak ilminin mantığına da ilgi duyuyor musun? Örneğin ah-lak ilminin kesin bir belit haline getirilip getirilemeyeceği so-rusunu düşündün mü?

TAOCU: Seni anladığımı sanmıyorum.

AHLAKÇI: Yani tüm ahlak ilmi sınırlı sayıda tahminden (ahlaki açıdan kabul edilmiş gerçeklerden) doğabilir mi, yok-sa bunun için sınırsız sayıda bu tür gerçek ilkeler mi gerekli?

91

RAYMOND M. SMULLYAN

TAOCU: Şey, bence kesinlikle sınırlı sayıda olmalı. Ger-çekten de son derece sınırlı bir sayı; tam olarak söylemek gerekirse bir tane yeterli! Ahlak kurallarının tümü bir tek il-keye indirgenebilir.

AHLAKÇI (Sabırsızlıkla): Peki bu ilke nedir? Belki de bu-na Altın Kural demeliyim?

TAOCU: Yok, yok hayır! Benim ilkem çok daha basit bir şey. Yalnızca, herkesin istediği şeyi yapma hakkı olduğu il-kesi.

'' ~ ~

AHLAKÇI (Şaşkınlıktan doğan bir anlık sessizliğin ardın-dan): Aman Tanrım! Tüm yaşamım boyunca böylesine ha-ince, böylesine vahşi bir şekilde aldatılmıştım. Sana tüm kalbimle güvenmeye, ahlakçı bir dost olarak kabul etmeye hazırdım ve sen karşıma, hayatım boyunca duyduğum en canavarca, ahlaksız bile değil, ahlak karşıtı bir duyguyla çık-tın! Lütfen beni bağışla, halen şaşkın haldeyim.

TAOCU: Ama ben bu duyguyu ahlak karşıtı bir şey ola-rak görmüyorum.

AHLAKÇI: Tabii ki ahlak karşıtı! Her şeyden önce, her-kesin canınm istediği şeyi yapması kesinlikle kargaşa (anar-şi) doğurur.

r

TAOCU: Hayır, hiç de öyle değil! Eğer insanlar kanun istiyorlarsa, kesinlikle bunu yürürlüğe koyma hakkına sahip-tirler. Bir suçlunun bu kanunlara karşı gelme hakkı vardır, polisin suçluyu tutuklama hakkı vardır, hakimın suçluyu hapse atma hakkı vardır, vs.

AHLAKÇI: Hey, bir dakika dur, bana bilgiç bir oyun oy-nuyorsun! Eğer suçlunun kanunları bozma hakkı varsa (ki yok) o zaman polisin onu tutuklama hakkı olmayacaktır.

92

TAO SESSİZDİR

TAOCU: Neden olmasın?

AHLAKÇI: Çünkü, eğer bir insanın bir şey yapma hakkı varsa, bir başkasının onu durdurma ya da yaptığı şeyden dolayı cezalandırma hakkı yoktur.

TAOCU: Fakat bu doğru olamaz, çünkü sana herkesin istediğini yapma hakkına

sahip olduğunu söylemiştim.

AHLAKÇI: O halde hak sözcüğünü tümüyle anlamsız bir şekilde kullanıyorsun. Akla uygun bir hak düşüncesine göre, eğer insanın belli bir şey yapma hakkı varsa, o zaman bir başka insanın onu durdurma hakkı yoktur.

TAOCU: Ama bu doğru değil. Benim savunduğum hak düşüncesine göre senin önermen kesinlikle yanlış, çünkü iki farklı insan birbirleriyle gelişen şeyler yapmak isteyebilir.

AHLAKÇI: O halde tutarsız davranıyorsun^ Çünkü hak sözcüğünün, herkesin istediği şeyi yapmaya hakkı olduğu yolunda hiçbir olası yorumu yapılamaz.

TAOCU: Senin hak kavramına göre herkesin istediğini yapma hakkına sahip olmasının kesinlikle yanlış olduğunu kabul ediyorum. Bununla birlikte, hak kavramının herhangi bir yorumu yapılmadığında herkesin istediğini yapma hakkı olduğu bir gerçektir.

AHLAKÇI: Böyle bir yorum olamaz! TAOCU: Kesinlikle olur. AHLAKÇI: Hayır

olamaz! TAOCU: Bu konuda bahse girer misin? AHLAKÇI: Hem de her şeyimle!

93

RAYMOND M. SMULLYAN

TAOCU: O halde ne yazık ki kaybedeceksin. Yalnızca, eğer eylemde bulunan kişi, bu eylemde bulunmak isterse ey-lemenin haklı olacağı bir durumu düşün. Bu tanıma göre, ki-şinin istediği şeyi yapma hakkının olup olmadığından bah-setmek bile saçmadır.

AHLAKÇI: Aman Tanrım, ne kadar ucuz bir felsefi oyun! Anlamsız ve saçma kelime oyunları yapıp gerçeklerle ilgisi ol-mayan iddialarda bulunuyorsun. Tabii ki senin hak yorumu-na göre, söylediğin şey saç"ma"13a~olsa doğru.

Fakat akli ba-şında hangi insan böyle korkunç bir tanıma kaBül eder?

TAOCU: Pek çok ilginç noktanın doğmasına neden oldun. İlkönce, kabul edilebilir herhangi bir hâiKanımına göre insa-nın istediği şeyi yapamayacağım, ama eğer hiçbir tanım ol-mazsa o zaman böyle bir şey yapabileceğini söyledin. Bu ne-denle ben de her ne kadar olasılıkla kabul edilmeyecek bir ta-nım da olsa sana karşıt bir örnek olarak bir tanım verdim.

AHLAKÇI: Fakat kelimelerle oynadığını söylerken anlat-mak istediğim şey işte buydu. Kabul edilmeyecek bir tanım olduğunu bile bile neden bana böyle bir tanım sunuyorsun?

TAOCU: Son derece önemli bir noktayı belirtmek için! Temelde nesnel ahlak standartlarının eksikliğini kınıyordun. Sana,'istediğin şeyin yalnızca nesnellik olmadığını gösterme-ye çalışıyorum. Doğru ve yanlışın pek çok farklı nesnel ta-nımı yapılabilir ve bunların tümü de değerlidir. Fakat bu ta-nımı kabul etmen için, bunun tüm öznel standartlarını onaylaması gerekir.

AHLAKÇI: Elbette! Peki ama buna ne olmuş?

TAOCU: Temelde ahlaki özneliği kınıyordun ve ben de sana, son çözümlememde eleştirdiğin insanlardan daha az

94

TAO SESSİZDİR

öznel olmadığını gösterdim. Tabii ki öznel ahlakçılar öznel-dir, ama en azından bunu fark edebilecek kadar dürüsttür-ler. Nesnel olarak tanımlanan

insanları eleştirmemin asıl ne-denî, onların da en az öznel ahlakçılar kadar öznel olmala-rı, ama bunu fark etmemeleridir. Bu insanlar kendi öznel-liklerini bir nesnellik paravanının ardına saklarlar.

AHLAKÇI: Peki ya Tann'ya inanan nesnel ahlakçılar? Tann'nın iradesine uygun olarak iyiyi tanımlarlar. Bu du-rumda öznel bir yan olabilir mi hiç?

TAOCU: Tabii ki olur! Soyut olarak nesnel görülebilir. Buradaki asıl sorun, kişinin din seçiminin (inandığı Tan-n'nın doğasının) tümüyle öznel tutumlarla belirlenmesidir. Bu nedenle birisi, "Ben böyle hissettiğim için değil, Tan-rı'nın ahlak sistemi böyle bir talepte bulunduğu için şöyle yapmalısın" dediğinde, güçlü bir şekilde o insanın bir nes-nellik paravanının ardına kendi öznel duygularını gizlediği-ni hissederim. Ama bu şekilde dürüstçe tanımlandığında nesnelliğin karşısında değilim.

AHLAKÇI: Eğer ben gerçekten de kendi özneliğimi bir nesnellik perdesinin ardına saklıyorsam, o halde sana göre kesinlikle böyle bir şey yapmaya hakkım var! Yani yine de istediğim şeyi yapma hakkım olduğunu söylüyorsun!

TAOCU: Bu, konunun mantıksızlığını ispat etmek için yapılan yetersiz bir tartışma girişimi, ama gene de bir nok-tayı aydınlatmamıza yarayacağı için konuyu buraya getirdi-ğine sevindim.

Tabii ki böyle bir şey yapma hakkın var! Ben bunu sorgu-lamıyorum. Fakat gerçekte böyle bir hakka sahip olmak iste-mediğine inanıyorum!

Dürüstlüğün, meziyetlerinden bir ta-

95

RAYMOND M. SMULLYAN

nesi olduğunu bilecek kadar iyi tanıyorum seni. Kendi öznel-liğini bilinçli bir şekilde ya da kasten bir nesnellik maskesinin ardına sakladığına inanmıyorum. Böyle bir şey yaptığını bil-miyorsun. Seni ikna etmeye çalışmamın tek nedeni, yaptığın şeyi bir kez anladığında artık böyle yapmaya devam etmeye-ceğine dair duyduğum kesin inanç. Görüyor musun, ikimizin arasındaki temel farklılık, benim, insanların ihtiyaçlarının te-melde iyi olduğuna senden daha fazla inanç duymam.

AHLAKÇI: İyi de, yenidea-r ıasanm istediği şeyi yapma-ya hakkı olduğu konusuna dönelim. Benim asıl canımrsıkan şey şu "istediğini yapmak" sözcüğü. Bana karşı dürüst ol, bu ifaden ahlakın tümüyle reddi anlamına gelmiyor mu?

TAOCU: Mantıksal açıdan belki de öyle. Ama psikolojik açıdan kesinlikle değil! İnsanların çoğu benim bu ifademden, yalnızca ahlakın reddinden daha fazla şaşırıyorlar. Ahlak kar-şıtları, ahlakçılara karşı yeni bir ürkütücü düşünce sunamaya-cak kadar uzun bir süredir var. Bu nedenle, ahlak karşıtı bir insan nesnel ahlak gerçekliğini reddettiğinde, ahlakçı kesin-likle bunun karşısında yer alacak, ama gene de bu durumun kendi inancını bozmasına izin vermeden yoluna devam ede-cektir. Fakat birisi çıkıp da doğru ve yanlış gibi şeylerin var olduğunu, ama herkesin de istediğini yapma hakkının var ol-duğunu söylediği zaman, bu ahlak karşıtı bir şey olarak değil ahlakın korkunç bir şekilde saptırılması olarak görülür!

AHLAKÇI: Doğru. Peki, söylediğin şeyin insanları şaşır-tacağını bildiğin halde neden böyle bir şey söylüyorsun?

TAOCU: Çünkü bir kez daha söylemem gerekirse, seni şaşkınlığa düşürmemek adına doğcuyu ya da benim doğru olarak bildiğim şeyi saklamamı istemeyeceğini bilecek kadar iyi tanıyorum seni.

TAO SESSİZDİR

AHLAKÇI: Fakat bunun doğru olduğuna gerçekten de inanıyor musun? Söylediğin şeyde tehlikeli bir yan bulmu-yor musun? Bunun, hayal bile edilemeyecek kadar korkunç davranışları haklı kılmak için nasıl kullanılabileceğini fark etmiyor musun?

TAOCU: Böyle bir şey hayal edebiliyorum ama, böyle bir olasılık karşısında senden daha az korkuyorum. Tekrarlıyo-rum, ikimizin arasındaki temel fark, insanın doğasındaki iyi-liğe benim senden daha fazla güven duymam. Bu nedenle insanların istediklerini yapacaklarından senden daha az kor-ku duyuyorum. Gerçekten de benim söylediğim şeyle şu ün-lü (ve daha fazla kabul edilen) "Tanrı'yı sev ve istediğin şe-yi yap" deyişi arasında çok büyük bir fark var mı?

AHLAKÇI: Korkarım ki gerçekçilikten uzaklaşmaya baş-ladın. Sen insanların, temel güdülerinin iyi olduğunu, doğal ilkel güdülerinin mantık ve ahlak tarafından dizginlenme-dikçe tehlikeli olduğunu bildiklerine inanıyorsun. Tümüyle id'ine göre hareket eden bir insan hem kendini hem de top-lumu tehdit eder. Tümüyle gerçek bir toplumsal varlık ya-ratmak için alt ben'in (id), ben (ego) ve üst ben (süper ego) tarafından denetim altına alınması gerekir.

TAOCU: Sanırım bu söylediğini daha önceden de duy-dum!

AHLAKÇI: Hayır söylediğim şeyler kesinlikle özgün! En önemlisi de bunların doğru olması.

TAOCU: Bana göre ise yanlış.

AHLAKÇI: Biraz dogmatikliğe kaymadın mı?

TAOCU: Elbette! Ama senden daha fazla değil.

97

RAYMOND M. SMULLYAN

AHLAKÇI: Bu çocukça nokta üzerinde tartışıp durmaya-lım. Benim savunduğum düşüncenin yanlış olduğunu nere-den biliyorsun?

TAOCU: Bunu bildiğimi iddia etmiyorum; bu .konu tü-müyle tartışmaya açık.

Yaşam deneyimlerim beni, tanımladı-ğın bu durumun yani alt ben'in vahşi, tehlikeli bir hayvan olduğu ve üst ben'in de alt ben'i denetim altında tutan intı-kamcı bir kahraman olduğu görüşünün tümüyle hatalı oldu-ğunu gördüğüm bir noktaya jıkştırcU. Eğer kullandığın şu Freudçu terimleri kullanmam, gerekirse (ki genelde kullan-mam), benim çizeceğim resim seninkinin tam zıddı olur. Ben zavallı, itilip kakılan alt ben'i son derece sevecen ve sevimli bir varlık olarak görüyorum. Üst ben îsefalt ben'i zincirleyip ona işkence ederek, karşılığında düşmanca tepki vermesine ve bazen de şiddete başvurmasına neden oluyor. Ardından üst ben, zaferiyle böbürlenir bir edayla kahkahalar atıp, "şu alt ben'in gerçekte ne kadar hırçın bir yaratık olduğuna ba-kın!" diyor. "Şimdi, onu neden hapsettiğimi anhyorsunuz-dur. Eğer onu hapsetmesem ne büyük zararlar verebileceği-ni bir düşünün!" Bu durum tıpkı, köpeğine güvenmeyen ve onu sürekli olarak zincire bağlı tutan bir insanın durumuna benzetiyor. Zincirleme işlemi açık bir şekilde köpeği hırçın bir rjale getirir ve bu durumda köpeğin sahibi, "böyle hırçın bir köpeğin neden zincirlenmesi gerektiğini işte şimdi anla-dınız!" der.

AHLAKÇI: İyi de biz alt ben'den ve üst ben'den bahse-diyoruz. Peki ben, sahneye nasıl çıkıyor?

TAOCU: Bu tümüyle kişiye bağlı bir şey. Senin ben'in açıkça görülebileceği gibi üst ben'inin yanında, benimkisi ise alt ben'immin yanında.

TAO SESSİZDİR

AHLAKÇI: Bana dürüstçe söyle, biz ahlakçılar neden bu kadar ürkütücü görünüyoruz? Neden bizim karşımızda yer alıyorsun? Bunun nedeni yalnızca, biraz önce söylediğin gi-bi kendi öznelliğimizi bir nesnellik maskesinin ardına sakla-mamız mı?

TAOCU: Hayır, bundan daha fazlası var! George Berke-ley'in filozofları eleştiren şu etkileyici sözlerini anımsıyor olabilirsin: "İlkönce bir toz bulutu kaldırır, ardından da hiçbir şey göremediklerinden yakınırlar." Benim ahlakçıları eleştirmem biraz daha şiddetli bir şekilde olsa da bu ifade-ye çok benziyor. Anımsarsan, tüm tartışmamız, senin bu dünyada ahlaksızlığın gittikçe arttığını söylemenle başladı. Ahlakçıların çoğu durmadan dünyadaki ahlaksızlıktan bah-seder dururlar, ama bana göre bu sorunun temel kaynağı gene ahlakçıların kendileridir. Ahlakı tavsiye etmelerine kar-şın (ya da bu nedenle!) diğer gruplara oranla çok daha faz-la bir şekilde insanların ahlaksızlaşmalarına neden olurlar. Yani kendi kınadıkları soruna kendileri neden olurlar.

AHLAKÇI: Doğruyu söylemem gerekirse, bu, yaşamım boyunca duyduğum en adaletsiz suçlama!

TAOCU: Üzgünüm, ama dürüst olmak zorundayım. Hem bu duruma benzeyen daha pek çok durum var. Geçen-lerde bir tıp uzmanı, günümüzde insan sağlığı için en büyük tehlikenin (kanserden sonra) kötü doktorlar olduğunu söyle-di. Bu konuda, bunun doğru olup olmadığını söyleyebilecek kadar bilgili değilim, ama bu sözler beni hiç şaşırtmadı! Ay-nı zamanda 19. yüzyıl tıbbının, iyileştirdiği insanlardan çok daha fazla sayıda insanı hastalandırdığını ve öldürdüğünü de duydum. Bu son derece mantıklı bir şey! Ekonomistlerin, dünyanın en berbat ekonomik sorunların kaynağı olmaları da bu sorgulamanın dışında değil. Psikiyatristlere giden ebe-

99

RAYMOND M. SMULLYAN

veynler bazen çocuklanın işledikleri suçların ve diğer sinir-celi (nevrotik) sorunlarının temel nedenlerinin kendileri ol-duğunu görürler. Psikiyatri de benzeri sorunlara karşı bağı-şık değildir. Bazı insanlar psikiyatri biliminin, birkaç insana yardımcı olması dışında, toplumumuzda artan temel sinirce-nin asıl nedeni olduğunu hissetmektedirler.

Görebileceğin gi-bi, "bir toz bulutu kaldırmak ve ardından hiçbir şey göreme-mekten yakınmak" eleştirisi yalnızca filozofları kapsamıyor. O halde neden ahlakçılar bu eleştirinin dışında kalsınlar.

AHLAKÇILAR: Fakat bana -söylediklerin yalnızca^biri benzetmeden ibaret!'Bana ahlakçıların nasıl olup da dünya-daki ahlak sorunlarına neden olduklarını anlatmadın.

TAOCU: Sana bunu bir şekilde açıkladım aslında. Üst ben'in alt ben'i tıpkı bir hayvan gibi zincire vurduğu, bu ne-denle alt ben'in saldırgan hale gelmesine neden olduğu ve ar-dından da alt ben'i sürekli hırçın olmakla suçladığı yolunda söylediklerimi anımsa. Bu konuda senin İçin biraz daha ko-nuşayım; ama bu kez daha az Freudçu terimler kullanacağım. Gözlenecek temel nokta, ahlakçı olmakla insancı olmak arasındaki tüm farklardır. Bence insancı sözcüğü tüm soru-numuzun merkezini oluşturuyor. Sen ahlakı öne sürüyor-sun. Ben ise insanı yüreklendiriyorum. Sen "doğru

ve yan-lış" üzerinde duruyorsun, bense doğal sevginin değeri üze-rinde duruyorum. Ben bir insanın mantıki açıdan hem ah-lakçı hem de insancı olamayacağını iddia etmiyorum, yal-nızca şu ana dek böyle birisiyle karşılaşmadığımı söylüyo-rum! Aslında böyle bir insan olduğuna inanmıyorum. Tüm yaşam deneyimlerim bana, bu ikisinin alışılmadık bir dere-cede birbirleriyle ters bir ilişki içinde olduklarını gösterdi. Şu ana kadar gerçekten iyi kalpli bir ahlakçıyla karşılaşma-dım. Şu ana kadar ahlakçı olan iyi kalpli bir insan ve bir in-

100

TAO SESSİZDİR

sancı görmedim. Ve böyle birisinin var olmadığına da şüp-hem yok!

Ahlakçılık ve insancılık, doğal olarak birbirlerine tümüyle zıt iki şey.

AHLAKÇI: Kullandığın insancı sözcüğünü tam olarak anladığımı sanmıyorum, dahası bunu ahlakçılığın karşıtı olarak kabul etmene de şaşırdım.

TAOCU: İnsancı birisi, sevecen, nazik ve kibardır. Böy-le davranması gerektiğine ya da böyle bir "görevi" olduğu-na inanmaz; yalnızca basit bir şekilde böyle bir insandır. Komşusuna, "böyle davranması gerektiği için" böyle dav-ranmaz, yalnızca içinden böyle gelir. Bu nedenle eğer bir in-san insancıysa, onun için ahlaka ne gerek var? Zaten yap-mak istediği bir şeyi, bir insanın ona yapması gerektiğini söylemesine ne gerek var?

AHLAKÇI: Tamam, senin neden bahsettiğini şimdi anla-dım; sen azizlerden bahsediyorsun! Aziz dolu bir dünyada ta-bii ki ahlaka ihtiyaç yoktur; tıpkı sağlıklı insanla dolu bir dün-yada doktora ihtiyaç olmadığı gibi.

Ama ne yazık ki dünya azizlerle dolu değil. Eğer herkes senin adlandırdığın gibi "in-sancı" olsaydı, her şey iyi olurdu. Ama insanların çoğu temel-de bu kadar iyi değil. İnsanlar komşularını sevmiyorlar; ilk fir-satta kendi bencil çıkarları için komşularını sömürüyorlar. İş-te bu nedenle de biz ahlakçıların onları denetlemesi gerekiyor.

TAOCU: Onları denetlemek mi? Kulağa ne kadar da hoş geliyor! Peki onları denetlemekte başarılı olabiliyor musunuz?

AHLAKÇI: Her zaman başarılı olduğumuzu söyleyemem, ama elimizden geleni yapıyoruz. Ne de olsa bir doktoru, eğer vicdani olarak elinden gelen her şeyi yapmışsa hastalığı de-netleyemediği için suçlayamazsın. Biz ahlakçılar birer Tann

101

RAYMOND M. SMULLYAN

değiliz, bu nedenle de çabalarımızın başarılı olacağını garan-tileyemeyiz.

Yapabileceğimiz tek şey, insanlara daha insancıl olmaları gerektiğini söylemek, ama onları böyle davranmaya zorlayamayız. Ne de olsa insanların özgür iradeleri var.

TAOCU: Ve yaptığın şey bir kez olsun insanları daha in-sancıl yapacağına daha az insancıl yapmadı öyle mi?

AHLAKÇI: Tabii ki hayır, ne kadar korkunç bir düşünce bu! İnsanlara açık bir şekilde/1a insancıl olmaları gerekti-ğini söylemiyor muyuz?

TAOCU: Kesinlikle! Ve sorun da bu zaten. Bir insana da-ha insancıl olması gerektiğini ya da insalcıl olmanın onların "görevi" olduğunu söylemenin,

insanları daha insancıl ol-masını sağlayacağına inanmariizm nedeni ne? Bence böyle bir şeyin insanlar üzerinde tam tersi bir etkisi olacaktır. Yap-maya çalıştığımız şey sevmeyi emretmek. Ve sevgi, tıpkı de-ğerli bir çiçek gibi, büyümeye zorlandıkça solar. Sizi eleştir-memin tek nedeni, yalnızca zorlanmadığı zaman zengileşe-cek olan bir şeyi zorladığınızda açığa çıkan olumsuz etkiler. Siz ahlakçıların, kendi karşı çıktığınız sorunlar yarattığınızı söylerken anlatmak istediğim şey buydu. AHLAKÇI: Hayır, hayır anlamadın! Ben insanlara birbir-lerini sevmelerini emretmiyorum. Ben de en az senin kadar sevmenin emredilemeyeceğini biliyorum. Eğer insanlar birbir-lerini, ahlaka gerek kalmayacak kadar sevseler dünyanın çok güzel bir yer olacağını biliyorum, ama yaşamın acı gerçeği şu ki, böyle bir dünyada yaşamıyoruz. Bu nedenle ahlak gerek-li. Ama ben insanın komşusunu sevmesini emretmiyorum; bunun olanaksız olduğunu biliyorum. Benim emrettiğim şey şu: Komşunuzu o kadar fazla sevmesiniz de, göreviniz ona karşı doğru bir şekilde davranmaktır. Ben bir gerçekçiyim.

102

TAO SESSİZDİR

TAOCU: Ben de senin bir gerçekçi olmadığını söylüyorum. Doğru davranmak, adillik, görev ya da bağlılık emrinin sevgi emrinden daha başarılı olamayacağını söylüyorum.

İsa bile, en aydınlanmış anlarında, bu noktanın derin önemini fark etmişti. Fahişelere ve günahkârlara karşı tutu-mu, "Size çok ayıp, çok rezilsiniz! Sizi bu şekilde kabul edip sevmem. Eğer benim bağışlayıcılığı ve sevgimi istiyorsanız önce değişmelisiniz" şeklinde değildi. Hayır, onun yak-laşımı şöyleydi: "Sizi seviyor ve tümüyle anlıyorum ve ne-den günaha girdiğinizi biliyorum. Sizi olduğunuz gibi kabul ediyor ve seviyorum. Sizi sevdiğim için de, kendi hatıranız için günaha girmeyi bırakacağınızı umuyorum, çünkü günahkârlığınız sizi mutsuzlaştırıyor."

AHLAKÇI: İyi bir İsa yorumcususun! İsa'nın "Herkesin istediğini yapma hakkı vardır" diyeceğine inanıyor musun?

TAOCU: Hayır, böyle söyleyeceğine inanmıyorum. Ama söylediğim anlamda, harekete geçirici noktalarımız aynı et-kiye sahip. İnsancılığa karşı olduğu sürece ahlakçılığı alaşa-ğı etmek benim için bir hayli zevkli oluyor.

AHLAKÇI: İyi ama ahlakçılar neden insancılığa karşı ol-sunlar? Biz insancılığı öğütlemiyor muyuz?

TAOCU: Bu konuda daha önceden de konuşmuştuk. Be-nim üzerinde durduğum şey, insancılığın öğütlenemeyeceği. Öğütlemek, onu yok etmekten başka bir işe yaramaz. Kor-karım ki halen söylediğim şeyi anlamıyorsun.

Sana bir diğer Hristiyan kaynağını aktarayım. Waldo Be-ach ve H. Richard Neibuhr tarafından yazılan Hristiyan Ahlakı adlı kitapta St. Paul hakkında şu harikulade paragraf vardır:

103

RAYMOND M. SMULLYAN

Aziz Paul'un kanun üzerindeki tüm düşünceleri, İsa'nın, iyi bir ağacın iyi meyveler vereceği ve dıştan ge-lecek hiçbir idarenin insanı gerçekten iyi

yapamayacağı şeklindeki düşüncesinin geliştirilmiş şekli olarak ele alı-nabilir. Bu noktaya kadar zorunlu ahlak kanunları insan için dışsal bir şey olarak "şunu yapmalısın", "bunu yap-mamalısın" şeklinde kalır ve insanı temelde iyi bir insan yapmaz; insanın güdülerini geliştirmez. Kanunun içeri-ği değil de onun zorunlu hale getirilmiş biçimi, insanın içinde var olduğu-düşünülen ve kanunun amacının zıd-dı olan bir arzunun akrabasıdır. Dahası, insanlara emir-ler vermek, insanların kişisel iradelerinin doğmasına ve böylece de onları kanunları bozmaya zorlanmalarına neden olmaktadır. Zorunlulukların olduğu yerde yetiş-kinler de tıpkı çocuklar gibi, yasaklanan şeyin ne kadar yakınına yaklaşabileceklerini görmek için dayanılmaz bir arzu duyarlar. Yine aynı şekilde zorunlu kanunlar, İsa'nın içindeki ve bilinçli iyilikten çok daha cezbedici, çok daha verimli olan doğuştan gelen, zorlamasız, cana yakın davranışları doğuramaz.¹

Bu paragrafı çok daha dikkat çekici buluyorum! Benim ahlaki felsefemi, söylediğim her şeyden çok daha iyi açıklı-yor. Son derece şaşkırmama karşın, Jju paragraf, Hristiyanlı-ğın pek çok Hristiyan tarafından bilinmeyen bir kolunu be-lirtiyor.

AHLAKÇI: "Hristiyanlığın bir kolu" demene sevindim, çünkü tüm Hristiyanların böyle olması çor zor. Tüm öğre-tiyi bu yaklaşımla yorumlamak, insanları en çok yanlış yola sürükleyen şey olacaktır.

1 (The Ronald Press Company-NewYork, 195), sf.41.

TAO SESSİZDİR

TAOCU: Evet, ne yazık ki bunu ben de fark ettim. AHLAKÇI: Neden ne yazık ki dedin?

TAOCU: Çünkü bir dini, hatta ateizmi bile reddetmeyi çok zor ve acı verici bir şey olarak görüyorum. Birbirlerinin karşısında yer alsalar da keşke tüm dinleri kabul edebilsey-dim. Her biri de, bazıları iyi, bazıları kötü, bazılarıysa bir-birinin aynı olan pek çok özellikten oluşuyor.

Yapabileceğim en iyi şey, her birinin içindeki en iyi yanı alıp bunları elim-den geldiğince iyi bir şekilde bir araya getirmek. Özellikle, Aziz Paul hakkında yazılan biraz önce okuduğum yazı, Hı-ristiyanlığın en çok sevdiğim yanı üzerinde duruyor.

AHLAKÇI: Elbette! Çünkü yalnızca kendi amacına uy-gun kavramları alıyorsun. Aynı hatayı peşi peşine yapmaya devam ediyorsun. Biraz önce okuduğun yazının son cümle-sini ele alalım: "Yine aynı şekilde zorunlu kanunlar, İsa'nın içindeki ve bilinçli iyilikten çok daha ceZbedici, çok daha verimli olan doğuştan gelen, zorlamasız, cana yakın davra-nışları doğuramaz." Bu, İsa gibi olanlar için iyi ama, keşke senin ve benim birer İsa olmadığımızı kafana soksan. Bizler doğasının bir kısmı iyi, bir kısmı kötü olan insanoğullarıyız. Şüphesiz ki İsa'nın kendiliğinden doğan iyiliği, bilinçli iyi-likten çok daha çekici ve çok daha verimli'dir.

Evet, bu İsa için iyi bir şey, ama bizler İsa değiliz. Biz faniler zor yolu öğrenmeliyiz. Kendiliğinden doğan iyilik, bilinçli iyilikten daha iyi olsa da, bilinçli iyilik hiç iyilik yapmamaktan daha iyidir. Ve fanilerin çoğu iyiliği bilinçli bir yolla öğrenebile-ceklerine göre, ne yazık ki yürünmesi gereken yol budur.

Sanıyorum biraz sonra ifade edeceğim düşünce, bize bu konuda yardımcı olabilir. Kant, kendisinin "iyi irade" ve "kutsal irade" olarak adlandırdığı şey arasında dikkat çekici

RAYMOND M. SMULLYAN

bir ayırım yapmıştı. İyi bir iradesi olan insan göreve ve erde-me, bunların hatırı için bağlanır, ama bu, onun bir temele ya da bayağı dürtülere sahip olmadığı anlamına gelmez. Bunun-la birlikte iyi iradenin erdemiyle, disiplin ve kendini reddet-me yardımıyla daha az değerli olan doğal dürtülerini yener. Bu, acı verici bir süreçtir, ama insan bu acıyı yenecek nitelik-lere sahiptir. Kutsal iradeye sahip olan bir insan ise zaten ilk elden yanlış olan bir şeyi yapmayı arzulamayacaktır. Yenme-si gereken hiçbir kötü arzusu yoktur. Böylece, örneğin iyi ira-desi olan bir insan, komşusunun malını çalmayı, arzu «debi-lir ama bu arzuyu yenecektir, çünkü bunun yanlış olduğunu bilmektedir. Kutsal iradesi olan bir insan ise komşusunun malını çalmayı bile arzulamayacaktır. ~'^

TAOCU: İkisinin içinden kutsal iradeyi tercih ederim.

AHLAKÇI: Doğal olarak. Ben de öyle. Kutsal irade bir insanın sahip olabileceği en büyük mutluluktur. Fakat bu, kazanılması gereken bir şey! Fakat sen ya da ben, kutsal bir iradeye sahip olma ayrıcalığını hak etmek için ne yaptık? Kutsal irade Tanrı gibi, İsa gibi, melek ya da aziz gibi olan-lara aittir. Biz faniler pek ender olarak kutsal iradeyle doğa-rız; hatta iyi iradeyle doğmuşsak bile kendimizi yeterince şanslı sayabiliriz. İnsan ilkönce iyi irade aşamasında çabala-malı,' büyük bir disiplin ve çaba yardımıyla temel dürtüleri-ni yenmelidir. O zaman kutsal iradeyle ödüllendirilebilir. Fakat kutsal irade bir ödüldür. Bunu unutma!

TAOCU: Söylediklerini tümüyle anladım. Ama bunlara inanmıyorum.

AHLAKÇI: Tabii ki inanmıyorsun! Senin tüm hatan da bu zaten! Sen iyiliği tıpkı güzel bir çiçek ya da ağaç gibi kendili-ğinden büyüyen bir şey olarak kabul ediyorsun. Ama öyle de-

106

TAO SESSİZDİR

ğil. Tıpkı yaşamdaki pek çok şey gibi onun da bilinçli olarak geliştirilmesi gerekir. Bu da adanmışlık ve disiplini gerektirir.

TAOCU: Bu, dünyada inanacağım son şey olabilir her-halde!

AHLAKÇI: İstedğin şeye inanmak senin hakkın. Ne olursa olsun, insafsız gibi görünse de söyledğim şey doğru.

TAOCU: Gerçekten de insafsızca görünüyor! Hatta yal-nızca insafsızca görünmekle kalmıyor, gerçekte de insafsızca bir şey! "İnsafsız" sözcüğünü kullanmana sevindim, çünkü tüm tartışmamızın anahtar noktasını oluşturduğuna inanıyo-rum. Evet, ahlakçılarda eleştirdiğim ana nokta onların çok insafsız olmaları. Ahlakçıların çoğu, insanın merhametinin kesinlikle en değerli şey olduğu konusunda benimle aynı gö-rüşte. Fakat yöntemlerimiz gündüz ve gece kadar birbirinden farklı şeyler. Ben, tüm ahlak felsefemin bir tek cümleye in-dirgenebileceğine inanıyorum: "Merhamet, insafsızlıkla öğre-tilemez!" Sanırım sana deminden beri anlatmaya çalıştığım şey bu. Merhameti insafsızlıkla öğretme çabası, şu meşhur, tüm savaşları bitirecek savaş safsatasına benziyor. İnsafsızlık yalnızca insafsızlık doğurur; asla merhamet doğurmaz. Bu-nun Hristiyanlığın temel mesajı olduğuna inanıyorum. Bu aynı zamanda kesinlikle Taoculuğun da merkezi ahlak mesa-jı. Biraz önce sana okuduğum Aziz Paul hakkındaki yazı Lao Tzu'nun bir tek cümlesine indirgenebilir. Konfüçyüs'ün "Ah-lak" tutumunu eleştirirken şöyle söylemiştir: "İyilik ve

görev konusunda yaptığınız tüm şu yaygaraları bir yana bırakın, o zaman insanlar yeniden birbirlerini sevmeye başlayacaklar-dır." İşte benim felsefem kısaca bu! İyilik ve görev konusun-da yaptığınız tüm şu yaygaraları bir yana bırakın, o zaman insanlar yeniden birbirlerini sevmeye başlayacaklardır.

107

RAYMOND M. SMULLYAN

AHLAKÇI (Bir anlık duraklamadan sonra): Senin, şu ken-dini adamış Taoculardan olduğunu fark etmemiştim. Ne ya-zık ki seni görev ve disiplin gibi daha kahramanca erdemlerin gerekliliğine ikna etmeye çabalamamın yaran yok. Ben ger-çekten de tam olarak Batı tarzında bir ahlakçıyım ve benim görüş açım ikici. Ama bu ikicilik, Taoculann da kabul ettiği gibi benim yarattığım bir şey değil, tümüyle gerçek bir şey. Gerçekten de görev ve istek arasında bir savaş var ve insanın bu gerçeğe gözlerini kapamasıjmun yok olmasını sağlamıyor; yalnızca sorunu çözümlemeden bırakıyor. Ama.şöyJediğim gi-bi, bunu görebileceğin konusunda küçük bir umudum var.

Oldukça geç oldu, artık ayrılmalıyız. Ama önce beni rahat-sız eden ve aydınlatmam gereken son bir şey vaf. Bu tartış-ma ilerledikçe tavırlardaki değişikliği bir türlü uzlaştırama-dım. Önce, "Herkesin istediği şeyi yapma hakkı olduğu" yo-lundaki şu canavarca iddianla başladın ve tartışma ilerledikçe insanlığın, merhametin, sevecenliğin ve sevginin erdeminden bahsetmeye başladın. Kendiliğinden doğan iyilik, sevecenlik dolu bilinçsiz erdem gibi tüm düşüncelerini çocuksu bir ger-çekçilikten uzaklaşma olarak kabul etsem de, güdülerinin bu kadar takdire layık ve hayranlık uyandırıcı olduğunu fark et-medim. Bütün bunları, söylediğin o korkunç şeyle nasıl uzlaş-tırabiliyorsun? Lütfen bana karşı dürüst ol ve şunu söyle: İn-sanın istediği her şeyi yapma hakkı olduğuna gerçekten ina-nıyor musun? Yoksa yalnızca kışkırtıcı mı davranıyorsun?

TAOCU (Gülerek): Bir anlamda kışkırtıcı davranıyordum ve bir anlamda da buna inanıyordum. Fark etmedin mi, söy-lediğim şey seni hâlâ kızdırıyor! Sana bunu şöyle ifade ede-yim: Bu ifade, kendine anlam kazandıran herhangi bir du-rumdan bağımsız; ne inandığımı ya da inanmadığımı söyle-

108

TAO SESSİZDİR

yebileceğim, ne de normalde yapacağım ya da yapmayaca-ğım bir şey. Fakat kendine anlam kazandıran belli durumlar-da geçerli olan bir şey. "Herkesin istediğini yapma hakkı var-dır" sözünü, yalnızca fazla ahlakçı olduğunu hissettiğim in-sanların yanında söylüyorum. Yani bu ifadeyi yalnızca zıt yö-ne doğru olan talihsiz eğilimleri dengelemek için kullanıyo-rum. Bunu özellikle, başkalarından çok kendilerine katı dav-ranan ahlakçılara söyleme eğilimindeyim. Aslında onlara söylemeye çalıştığım tek şey, "Umarım kendinizi kendi hali-nize bırakıp, kendinizle kavga etmekten vazgeçersiniz; böy-lece kendinizi daha iyi hissedeceğinize inanıyorum." "Herke-sin istediği şeyi yapma hakkı var" derken anlatmak istediğim şey buydu. Belki de mesajımı iletmemin en iyi yolu, "eğer bir insan istediği

şeyi yapma hakkına sahip olduğuna inanıyor-sa, o zaman doğru olan şeyi yapma ihtimali daha fazladır" demem olacaktır.

109

22.

TANRI TAOCU MU?

FANİ: İşte bu nedenle'Yüce Tanrım, sana dua ediyorum, belki bu acı çeken zavalîL yaratığına merhamet eder de öz-gür bir iradeye sahip olma günahımı affedersin!

TANRI: Sana verdiğim en büyük rîetfiyeyi ret mi-ediyor-sun?

FANİ: Benim üzerimde bu kadar zorlayıcı etkisi olan bir şeyi nasıl hediye olarak adlandırabilirsin? Özgür bir iradem var, ama bu benim seçimim değil. Ben asla, özgür bir irade-ye sahip olmayı özgür bir şekilde seçmedim. İstesem de is-temesem de özgür bir iradeye sahip olmak zorundayım.

TANRI: Neden özgür bir iradeye sahip olmayı istemiyor-sun?

FANİ: Çünkü özgür irade, ahlaki sorumluluklar anlamı-na geliyor ve ahlaki sorumluluklar da benim taşıyamayaca-ğım kadar ağır!

TANRI: Ahlaki sorumlulukları neden bu kadar dayanıl-maz buluyorsun?

FANİ: Neden mi? Dürüstçe söylemem gerekirse bunun nedenini açıklayamayacağım; bildiğim tek şey böyle olduğu.

110

TAO SESSİZDİR

TANRI: Pekâlâ, bu durumda seni tüm ahlaki sorumlu-luklarından kurtarıyorum, ama yine de seni özgür iradenle bırakıyorum. Bu seni memnun eder mi?

FANİ (Bir süre durakladıktan sonra): Hayır, korkarım ki etmez.

TANRI: İşte, tam düşündüğüm gibi! Öyleyse senin özgür irade kavramında karşı çıktığın şey yalnızca ahlaki sorumlu-luklar değil. Peki özgür iradede seni rahatsız eden başka ne var?

FANİ: Özgür iradeye sahip olunca günaha girebilirim ve günahkâr olmak istemiyorum!

TANRI: Eğer günahkâr olmak istemiyorsan neden olasın?

FANİ: Yüce Tanrım! Neden günaha girdiğimi bilmiyo-rum, yalnızca günaha giriyorum! Şeytan beni günaha teşvik ediyor ve ne kadar çabalarsam çabalayım buna karşı direne-miyorum.

TANRI: Eğer ona karşı gerçekten dayanamadığım doğ-ruysa, o halde kendi özgür iradenle günaha girmiyorsun ve bu nedenle de (en azından bana göre) günaha girmiş olmu-yorsun.

FANİ: Hayır, hayır! Ben yalnızca, eğer daha fazla çaba-larsam günaha girmekten uzak durabileceğimi hissediyö-rum. İradenin sınırsız olduğunu biliyorum. Eğer insan tüm kalbiyle günaha girmemek için iradesini kullanırsa, o zaman günaha girmez.

TANRI: Peki günaha girmemek için elinden geldiğince çabalıyor musun?

111

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ: Dürüst olmam gerekirse bilmiyorum! Bazen elim-den geldiğince çabaladığımı hissediyorum, ama geçmişe baktığımda belki de elimden geldiğince çabalayamamış ol-maktan endişeleniyorum.

TANRI: O zaman başka sözcüklerle ifade edersek, güna-ha girip girmediğini bilmiyorsun. O zaman hiç günaha gir-memiş olma olasılığın da var!

FANİ: Tabii ki böyle bir olasılık var, ama belki de güna-ha girdim ve bu düşünce de beni korkutuyor! - - „

TANRI: Neden günaha girmiş olabileceğin düşüncesi se-ni korkutuyor?

FANİ: Nedenini bilmiyorum. Bir nedeni, ölümden sonra böyle bir şey için korkunç bir ceza vereceğinin söylenmesi.

TANRI: Hay allah, demek ki seni rahatsız eden şey bu! O halde neden önceden bunu söylemek yerine konuyla ilgi-li olmayan özgür irade ve sorumluluk gibi şeylerden bahse-diyorsun? Neden basit bir şekilde benden, seni günahların için cezalandırmamamı istemiyorsun?

FANİ: Böyle bir isteği kabul etmeyeceğini bilecek kadar gerçekçiyim.

TANRI: Hangi istekleri kabul edeceğimi bilecek kadar gerçekçi olduğunu düşünüyorsun öyle mi? Pekâlâ şimdi sa-na ne yapacağımı söyleyeceğim. Seni günahlarından tümü-y-le muaf tutuyorum ve sana, seni asla günahların nedeniyle cezalandırmayacağıma dair kutsal onurum adına söz veriyo-rum. Anlaştık mı?

FANİ (Büyük bir korkuyla): Hayır, hayır, ne olur bunu yapma.

112

TAO SESSİZDİR

TANRI: Neden? Benim kutsal sözüme güvenmiyor mu-sun?

FANİ: Tabii ki güveniyorum. Ama anlamıyor musun, gü-naha girmek istemiyorum! Günaha girmekten nefret ediyö-rum. Bu, günaha verilecek herhangi bir cezadan tümüyle farklı bir şey.

TANRI: Bu durumda senin için daha iyi bir şey yapaca-ğım. Günaha girme nefretini senin içinden atacağım. İşte si-hirli hap! Yalnızca bunu yutman yeterli, böylece günaha gir-me nefretini yitireceksin. Zevkle ve neşeyle günaha girecek-sin, hiçbir pişmanlık, hiçbir nefret duymayacaksın ve gene de ne benim tarafımdan, ne kendin ya da herhangi bir şey tarafından cezalandırılmayacaksın. Sonsuza dek neşe dolu olacaksın, işte hap burada.

FANİ: Hayır, hayır!

TANRI: Mantıksız davranmıyor musun? Senin için en son engel olan günaha karşı duyduğun nefreti bile ortadan kaldırıyorum.

FANİ: Gene de bu hapı yutmayacağım. TANRI: Neden?

FANİ: Bu hapın, benim gelecekte günaha karşı duyaca-ğım nefreti ortadan kaldıracağını biliyorum, ama şu anki nefretim beni bu hapı yutmaktan alıkoyacak kadar güçlü.

TANRI: Sana bu hapı içmeni buyuruyorum. FANİ: Reddediyorum!

TANRI: Ne? Kendi özgür iradenle mi reddediyorsun? FANİ: Evet!

113

RAYMOND M. SMULLYAN

TANRI: Yani özgür iraden oldukça kullanışlı bir hale ge-liyor öyle değil mi?

FANİ: Anlayamıyorum.

TANRI: Böyle korkunç bir teklifi reddedecek özgür bir iradeye sahip olduğuna memnun değil misin? Bunu isteyip istemediğine aldırmadan eğer seni bu hapi yutmaya zorla-sam bundan hoşlanır mısın?

FANİ: Hayır! Ne olur bunu yapma.

TANRI: Tabii ki yapmayacağım; sadece birnokfayranla-manı sağlamaya çalışıyorum. Pekâlâ, bunu sana başka bir şekilde anlatayım. Seni bu hapi yutmaya zorlamak yerine, özgür iradenin ortadan kaldırılması için ettiğin duayı kabul ettiğimi düşün; o zaman artık özgür iraden olmadığında bu hapi yutacaksın.

FANİ: Ama özgür iradem gidince, 5u hapi yutmayı nasıl seçebilirim ki?

TANRI: Sana bunu seçeceğini söyledim; sana yalnızca o hapi yutacağını söyledim. Bu durumda gerekircilik (determi-nistik) kanunlarına uygun olarak hareket edecek ve bu hapi yutacaksın.

FANİ: Halen bunu reddediyorum.

TANRI: O halde özgür iradeni ortadan kaldırma önerimi reddediyorsun. Bu, senin şu ilk duandan oldukça farklı öy-le değil mi?

FANİ: Şimdi ne anlatmaya çalıştığını anlıyorum. Öne sürdüğün şey son derece dahice, ama ben bunun doğal ol-duğuna emin değilim. Bir kez daha konuşmamız gereken birkaç nokta var.

114

TAO SESSİZDİR

TANRI: Tabu.

FANİ: Söylediğin iki şey bana karşıt gibi göründü. İlk olarak bir insanın kendi özgür iradesini kullanmadıkça gü-naha giremeyeceğini söyledin. Ardından, beni özgür ira-demden yoksun bırakacak bir hap vereceğini ve o zaman is-tediğim kadar günaha girebileceğimi söyledin. Fakat eğer özgür bir iradem olmazsa o zaman nasıl günaha girebilirim?

TANRI: Tartışmamızın iki bağımsız parçasını birbirine karıştırıyorsun.

Hapin seni özgür iradeden yoksun bırakaca-ğını söylemedim, yalnızca günaha girmekten duyduğun nef-reti ortadan kaldıracağını söyledim.

FANİ: Ne yazık ki biraz aklım karıştı.

TANRI: Pekâlâ, o zaman taze bir başlangıç yapalım. Se-nin özgür iradeni ortadan kaldırmayı kabul ettiğimi, ama bununla birlikte şimdi günah olarak kabul ittiğin şeyleri ya-pacak bir anlayış verdiğimi düşün. Teknik açıdan konuşur-sak, o zaman günaha girmiş olmayacaksın, çünkü bu eylem-leri özgür iradenle yapmayacaksın. Ve bu eylemler hiçbir ahlaki sorumluluk, ahlaki suçluluk ya da ceza taşımayacak. Yine de bu eylemler senin şu an günahkârlık olarak nitele-diğin şeyler olacak; hepsi de şu an nefret duyduğun özellik-lere sahip olacak, ama bu nefretin ortadan kalkacak. Böyle-ce artık bu eylemlere karşı nefret duymayacaksın.

FANİ: Hayır, ama bu eylemlere karşı şu an bir nefret du-yuyorum ve şu anki nefretim senin bu önerini kabul etme-mi engelleyecek kadar güçlü.

TANRI: Hmm. Peki o zaman bu durumu düzeltelim. Se-ni, artık benden özgür iradeni ortadan kaldırmamı istemez hale getireceğim.

115

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ (Gönülsüzce): Hayır, sanırım bunu istemiyorum.

TANRI: Pekâlâ bunu yapmayacağım. Ama halen, artık neden özgür iradenden kurtulmayı istemediğin konusunda yeterince aydınlanamadım. Lütfen bana bir kez daha anlat.

FANİ: Çünkü, söylediğin gibi, özgür iradem olmadan günaha giremeyeceğimi söyledim.

Fakat eğer şu an özgür iradeden kurtulmayı seçersem, o zaman bundan sonraki -tüm kötür eylemlerim günah olacak; bu da gelecekte değil, özgür-iradeden kurtulmayı se"çtiğim şu anda olacak.

TANRI: Çok kötü bir şekilde tuzağa^düşmüşsün gibi gö-rünüyor öyle değil mi?

FANİ: Tabii ki tuzağa düştüm. Beni korkunç bir ikili çık-mazın içine soktun.

Şimdi ne yaparsam yapayım hepsi de yanlış. Eğer özgür iradeye sahip olursam günah işlemeye devam edeceğim ve eğer özgür iradeyi bırakırsam (tabii senin yardımınla), şu an böyle bir şey yaparak günaha girmiş olacağım.

TANRI: Ama aynı nedenle sen de beni ikili bir çıkmazın içine soktun. Seni özgür iradeyle bırakmaya ya da eğer is-tersen özgür iradeni ortadan kaldırmaya istekliyim, ama iki-si de seni memnun etmiyor. Sana yardım etmek istiyorum, ama yardım edemeyecek'gibiyim.

FANİ: Doğru,

TANRI: Ama bu benim hatam olmadığına göre neden halen bana kıızıyorsun?

FANİ: Beni ilk elden böyle kötü bir duruma soktuğun için. 116

TAO SESSİZDİR

TANRI: Fakat sana göre, seni tatmin etmek için yapabi-leceğim hiçbir şey yoktu.

FANİ: Şu an yapabileceğin tatminkâr bir şeyin olmadığı-nı söylemek istiyorsun, ama bu, bir zamanlar beni tatmin edecek bir şeyler yapamayacağın anlamına gelmiyor.

TANRI: Neden? Ne yapabilirdim?

FANİ: Bana özgür bir irade vermeyebilirdin. Oysa bana böyle bir şey verdiği-ne göre artık çok geç. Ama bana bunu vermeyebilirdin.

TANRI: Haa, demek ki bu! Sana özgür bir irade verme-miş olsaydım neden daha iyi olurdu?

FANİ: Çünkü o zaman günaha girmem mümkün olma-yacaktı.

TANRI: Eh, daima yaptığım hataları öğrenmekten mem-nun olurum.

FANİ: Ne?

TANRI: Biliyorum, biliyorum. Bu sana bir tür kendi ken-dime kâfirlik yapmam olarak görünüyor, öyle değil mi? Ne-redeyse tam bir mantıki çıkmaz. Bir yandan, sana öğretil-di-ğine göre herhangi bir akıllı varlığın benim hata yapabilece-ğimi iddia etmesi ahlaki açıdan yanlış. Diğer yandan istedi-ğim her şeyi yapma hakkına sahibim. Ama aynı zamanda ben de akıllı bir varlığım. Bu durumda asıl soru, hata yapa-bileceğimi iddia etme hakkına sahip miyim değil miyim?

FANİ: Bu kötü bir şaka. Önermelerden bir tanesi tümü-y-le hatalı. Bana, herhangi bir akıllı varlığın senin ilminden şüphelenmesinin yanlış olduğu değil, yalnızca fanilerin bun-dan şüphelenmesinin yanlış olduğu öğretildi. Ama sen fânî olmadığına göre bu emirden açık bir şekilde özgürsün.

RAYMOND M. SMULLYAN

TANRI: Güzel, bunu mantıklı bir düzeyde fark ettin. Ge-ne de "hatalarımı öğrenmekten daima memnun olurum" de-diğimde şaşırdın.

FANİ: Tabii ki şaşırdım. Senin kendine karşı (şaka olarak söylediğin gibi) kâfirliğin nedeniyle ya da gerçekte böyle söyleme hakkın olmadığı gerçeği nedeniyle değil, yalnızca bunu söylediğin için şaşırdım, çünkü bana senin hata yap-madığın öğretili. Yani, hata yapmanın mümkün olduğunu iddia ettiğin için şaşırdım-. - — —

TANRI: Ben bunun mülkün olduğunu iddia etmedim. Söylediğim tek şey, eğer hata yaparsam bunları öğrenmek-ten memnun olacağımdı. Ama bu, eğer^Sı fark edilip edil-mediği ya da fark edilip edilemeyeceği konusunda hiçbir şey belirtmez.

FANİ: Lütfen bu konu üzerinde konuşmayalım. Bana öz-gür iradenin verilmesinin bir hata olduğunu kabul ediyor musun etmiyor musun?

TANRI: Bu kesinlikle incelememizi önereceğim şeydi. Bir dakika dur da, şu an içinde bulunduğun şu kötü durumu bir gözden geçireyim. Özgür bir iradeye sahip olmak istemiyor-sun, çünkü özgür bir iradeye sahip olduğunda günah işleye-bilirsin ve günaha girmek istemiyorsun. (Aslında bunu ha-len şaşırtıcı bir şey olarak görsem de bir şekilde günah işle-meyi istemelisin. Aksi takdirde işleyemeyeceksin. Ama şim-dilik bunu bir yana bırakalım.) Diğer yanda, eğer özgür ira-denden kurtulmayı kabul edersen o zaman da şu an gelecek-teki eylemlerinden sorumlu olacaksın. Bu nedenle sana da-ha en başından özgür irade vermemeliydim.

FANİ: Kesinlikle!

TAO SESSİZDİR

TANRI: Ne hissettiğini tümüyle biliyorum. Pek çok fani, hatta bazı ilahiyatçılar bile, kendileri değil ben öyle istedi-ğim için özgür bir iradeye sahip olduklarını ve ardından da onları eylemlerinden sorumlu tuttuğum için haksız davran-dığımı öne sürerler. Başka sözlerle ifade edersem, benimle daha ilk elden istemeden yaptıkları bir anlaşmaya göre ya-şadıklarını hissediyorlar.

FANİ: Kesinlikle öyle.

TANRI: Daha önceden de söylediğim gibi, hissettiklerini tümüyle anlıyorum. Ve bu yakınmanın haklılığını takdir edi-yorum. Ama yakınmalar, yalnızca gerçek durum gerçekçi bir şekilde anlaşılmadığında doğar. Bunların ne olduğu ko-nusunda seni aydınlatmak üzereyim ve sanıyorum sonuçlar seni şaşırtacak. Ama sana bunu doğrudan doğruya söyle-mek yerine Sokratesçi bir yöntem kullanmaya devam edece-ğim. Tekrarlarsak, sana hiç özgür irade vermemiş olmamı arzuluyorsun. Ama iddia ediyorum ki, gerçek nedenleri an-ladığında bu arzunu artık taşımayacaksın. Savunduğum şe-yi kanıtlamak için sana ne yapacağımı söyleyeceğim. Yeni bir evren, yeni bir uzay-zaman dizisi yaratmak üzereyim. Bu yeni evrende tıpkı senin gibi bir fani doğacak; yani bir anlamda senin yeniden doğacağını söyleyebiliriz. Şimdi bu yeni faniye, yani yeni sana özgür bir irade verebilirim de vermeyebilirim de. Sen hangisini yapmamı istersin.

FANİ (Büyük bir rahatlamayla): Lütfen onu özgür bir iradeye sahip olmaktan

esirge.

TANRI: Pekâlâ, söylediğin gibi yapacağım. Ama bir şeyi fark ettin mi? Özgür iradesi olmayan bu yeni sen her tür korkunç eyleme başvuracak.

119

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ: Ama özgür bir iradesi olmadığı için bunlar günah olmayacak.

TANRI: Sen bunu günah olarak adlandırırsan da adlandır-masan da, bu eylemlerin pek çok varlığa büyük acılar vere-cek korkunç eylemler olacağı gerçeğini değiştiremezsin.

FANİ (Bir anlık duraklamanın ardından): Yüce Tanrım be-ni yeniden tuzağa düşürdün. Daima aynı oyun. Eğer şimdi senden, özgür iradesi olmayan ve böylece de yaptıkları günah olmayacak olan bu yarattığı yaratmanı istesem, o zaman bu yeni ben gerçekten de bir günahkâr olmayacak ama be&, böy-le bir seçimde bulunduğurfilçin gene günaha girmiş olacağım.

TANRI: Bu durumda senin için daha da iyi bir şey yapa-cağım. Yani bu yeni seni özgür iradeyle"yaratıp yaratmayaca-ğımı ben karar vereceğim. Şimdi kararımı şu kâğıda yazıyo-rum ve sana daha sonra göstereceğim. Fakat şu an kararımı verdim ve artık bu karar değiştirilemeze bu kararda senin hiç-bir sorumluluğun yok. Şimdi senden şunu öğrenmek istiy-o-rum: Hangi kararı vermemi isterdin? Şunu unutma, bu kara-rın sorumluluğu tümüyle benim sırtıma yüklenmiş durumda, senin değil. Bu nedenle korkmadan ve tümüyle dürüst bir şe-kilde hangi karar vermiş olmamı istediğini söyleyebilirsin.

FANİ (Uzun bir sessizliğin ardından): Ona özgür irade vermiş olmanı umut ediyorum.

TANRI: Çok ilginç! Senin için son engeli de ortadan kal-dırdım. Eğer ona özgür bir irade vermesem o zaman ne sen ne de o hiçbir günahın sorumluluğunu üstlenmeyeceksiniz. Öyleyse neden ona özgür irade vermiş olmamı umuyorsun?

FANİ: Çünkü günaha girmiş olsa da olmasa da, eğer sen ona özgür bir irade vermediysen, o zaman insanlara zarar verecek ve ben de insanların acı çektiklerini görmek istemi-yorum.

120

TAO SESSİZDİR

TANRI (Büyük bir rahatlamayla): En sonunda! En so-nunda doğru noktayı gördün.

FANİ: Peki bu doğru nokta ne?

TANRI: Asıl meselenin günaha girmek olmadığı. Önem-li olan, insanların ve diğer tüm canlıların acı çekmemeleri.

FANİ: Tıpkı bir faydacı gibi konuştun. TANRI: Ben zaten bir faydacıyım.

FANİ: Ne?

TANRI: Evet biliyorum, dini eğitimin sana bunun tersi-ni öğretti. Sen büyük bir olasılıkla beni faydacı olarak dü-şünmek yerine Kantçı olarak düşünüyordun; ama ne yazık ki aldığın eğitim yanılttı.

FANİ: Söyleyecek bir şey bulamıyorum.

TANRI: Söyleyecek bir şey bulamıyorsun öyle mi? Belki de bu, o kadar da kötü değildir; çünkü gereğinden çok ko-nuşma eğilimindesin. Söyle bakalım, sence daha en başın-dan niçin sana özgür bir irade verdim?

FANİ: Neden mi? Neden böyle bir şey yaptığın konu-sunda pek düşünmedim; tartıştığım tek konu böyle bir şey yapmaman gerektiği idi. Fakat neden böyle yaptım? Sanırım bu konuda düşünebileceğim tek şey alışıldık dini yorumlar: Özgür irade olmayınca insan, kurtuluşu da laneti de hak edemez. Bu nedenle eğer insanın özgür iradesi olmazsa son-suz yaşam hakkını kazanamaz.

TANRI: Son derece ilginç. Benim sonsuz bir yaşamım var, peki bu yaşamı hak etmek için bir şey yaptığımı düşü-nüyor musun?

121

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ: Tabii ki hayır. Senin için durum farklı. Sen zaten o kadar iyi ve mükemmelsin ki, sonsuz yaşama hak kazan-mana gerek yok.

TANRI: Gerçekten mi? Bu, beni oldukça imrenilen bir duruma getiriyor öyle değil mi?

FANİ: Seni anladığımı sanmıyorum.

TANRI: Ben sonsuza dek mutluyum, acıdan, kendimi adamaktan, kötü arzula-juna-karşı çabalayıp durmaktan ya da bu gibi şeylerden tümüyle, özgürüm. Bu tüt "duramlar-dan" tümüyle özgür bir şekilde, mutlu ve sonsuz yaşamımın tadım çıkarıyorum. Oysa zavallı ölümlülerin alın teri dökme-leri, acı çekmeleri ve ahlakla ilgili her tür korkunç çatışmay-la uğraşmaları gerekmekte. Ve bunların tümü ne için? Hatta benim var olup var olmadığını ya da ölümden sonra bir ya-şamın olup olmadığını bile bilmiyorsun. "İyi" olmaya çalışa-rak beni ne kadar yatıştırmaya çalışırsarrçalış, yaptığın "en iyi" şeyin bile benim için yeterince iyi olduğunu garanti ede-mezsın. Yani kurtuluşa ulaşmak için hiçbir garantinin yok. Yal-nızca bunu bir düşün. Ben "kurtuluş"a zaten sahibim ve bu-nu kazanmak için asla bu acılı süreçten geçmek zorunda kal-madım. Bu nedenle beni biraz olsun kıskanmadın mı?

FANİ: Seni kıskanmak kâfirliktir.

TANRI: Hadi canım, saçmalamayı bırak! Şu an din öğ-retmeninle konuşmuyorsun, benimle konuşuyorsun. Kâfirlik ya da değil, zaten önemli olan şey beni kıskanma hakkına sahip olup olmadığın konusu değil. Beni kıskanıyor musun kıskanmıyor musun?

FANİ: Evet, tabii ki kıskanıyorum.

122

TAO SESSİZDİR

TANRI: Güzel. Zaten şu anki dünya görüşüne göre beni son derece kıskanman gerek. Ama daha gerçekçi bir bakış açısı yakaladığında artık kıskanmayacaksın. Sen, bu dünya-daki yaşamın bir sınav süreci olduğu ve sana özgür irade ve-rilmesinin amacının sonsuz yaşamı hak edip edemeyeceğini görmek için yapılan bir test olduğu yolunda sana öğretilen düşünceyi yutmuşsun. Beni asıl şaşırtan şey şu: Eğer gerçek-ten de benim bu kadar iyi ve yardımsever olduğuma inanı-yorsan, o zaman neden insanların mutluluk ve sonsuz ya-şam gibi şeyleri hak etmeleri gerektiğini düşündüğüme ina-nıyorsun? Neden bu tür şeyleri kazanıp kazanmadıklarına aldırmadan tüm insanlara bunları bağışlamayayım?

FANİ: Ama bana senin ahlak ve adaletinin, iyiliğin mut-lulukla

ödüllendirilmesini, kötülüğün ise acı ile cezalandırıl-masını gerektirdiği öğretili.

TANRI: O halde sana yanlış öğretilmiş".

FANİ: Ama dini yazılar bu düşünceyle dolu. Örneğin Jo-nathan Edwards'ı ele al; o, "Günahkârlar, öfkeli Tanrı'nın avucundadırlar", diyor. Senin, düşmanlarını tıpkı iğrenç bi-rer akrep gibi cehennem alevlerinin tepesinde tuttuğunu ve onları yalnızca merhametin aracılığıyla nail olabilecekleri kısı-metten yoksun bıraktığını söylüyor.

FANİ: İyi ki Jonathan Edwards'ın azarlamalarıyla karşı karşıya kalmadım. Bazı öğütler, gerektiğinden fazla yanlış yönlendiriliyor. Her şeyden önce, "Günahkârlar, öfkeli Tan-rı'nın avucundadırlar" lafı kendi kendisiyle gelişiyor. İlk ola-rak ben asla öfkelenmem. İkincisi, "günah" diye bir kavra-mı düşünmem. Üçüncüsü de benim hiç düşmanım yok.

FANİ: Yani kimseden nefret etmediğini ve senden nefret eden hiçbir insanın olmadığını mı söylüyorsun?

123

RAYMOND M. SMULLYAN

TANRI: Evet ikisi de doğru.

FANİ: Hadi canım, ben senden nefret ettiğini söyleyecek insanlar tanıyorum. Hatta ben de bir zamanlar senden nef-ret ettim.

TANRI: Benim hakkımda kafanda yarattığın görüntüden nefret ettiğini söylemek istiyorsun. Oysa, gerçekte olduğum halimle benden nefret etmek aynı şey değil.

FANİ: Yani senin hatalı bk görüntünden nefret etmenin yanlış bir şey olmadığını, ama gerçekte olduğtm hâlinle' sen-den nefret etmenin yanlış olduğunu mu söylüyorsun?

TANRI: Hayır, söylediğim şey tam-erlarak bu değil; ben çok daha kesin bir şey söylüyprum. Söylediğim şeyin doğ-ruyla ya da yanlışla ilgisi yok. Beni gerçekten tanıyan bir in-sanın psikolojik olarak benden nefret etmesinin olanaksız olduğunu söylüyorum. ^

FANİ: Peki faniler senin gerçek doğan hakkında bu ka-dar yanlış bir görüşe sahip olduklarına göre neden bizleri aydınlatmıyorsun? Bizi neden doğru yola yönlendirmiyor-sun?

TANRI: Böyle bir şey yapmadığımı düşünmene neden olan'sey ne?

~-

FANİ: Yani neden duyularımızla anlayabileceğimiz bir şekilde karşımıza geçip yaptığımız şeyin yanlış olduğunu bi-ze söylemiyorsun?

TANRI: Gerçekten de, duyularınızın anlayabileceği şekil-de ortaya çıkabilecek bir varlık olduğuma inanacak kadar saf mısın? Benim zaten sizin duyularınız olduğumu söyle-mek daha doğru olur.

124

TAO SESSİZDİR

FANİ (Hayretle): Sen benim duyularım mısın?

TANRI: Tam olarak değil; bundan daha fazlasıyım. Ama böylesi gerçeğe, duyularla algılanabilir bir şey olduğumu söylemekten daha yakın. Ben bir nesne değilim; tıpkı senin gibi bir özneyim ve bir özne algılayabilir, ama algılanamaz. Kendi düşüncelerini ne kadar görebilirsen beni de o kadar

görebilirsin. Bir elmayı görebilirsin, ama senin elmayı görü-şün
görülemez. Ve işte ben de, bir elmadan çok o elmayı görmeye benzerim.
FANİ: Eğer seni göremezsem, nasıl olur da var olduğu-nu bilebilirim?
TANRI: İyi soru. Peki var olduğumu nereden biliyorsun? FANİ: Şey, çünkü
seninle konuşuyorum öyle değil mi?
TANRI: Benimle konuştuğunu nereden biliyorsun? Bir psikiyatriste "Dün
Tanrı ile konuştum" dediğini düşün. Sa-na ne diyeceğini düşünüyorsun?
FANİ: Bu psikiyatristine bağlı olabilir. Çoğu ateist oldu-ğu için sanırım
benim kendimle konuştuğumu söyleyecek-lerdir.
TANRI: Ve böylece doğru şeyi söylemiş olacaklar. FANİ: Ne? Yani var
olmadığını mı söylüyorsun?
TANRI: Hatalı sonuçlar çıkarma konusunda inanılmaz bir yeteneğin var.
Yalnızca kendinle konuştuğun için benim var olmadığım sonucuna varıyorsun
öyle mi?
FANİ: Şey, eğer seninle konuştuğumu düşünüyorsam ama gerçekte kendimle
konuşuyorsam, o zaman sen nasıl var olabilirsin?

125

RAYMOND M. SMULLYAN

TANRI: Senin sorun, bir akıl karışmasına ek olarak do-ğan iki yanlış
düşünceye dayanıyor. Benimle konuşup ko-nuşmadığın sorusu ve var olup
olmadığım sorusu birbirin-den tümüyle ayrı iki soru. Şu an benimle
konuşuyor olma-san da (ki kesinlikle benimle konuşuyorsun), bu gene de
be-nim olmadığım anlamına gelmez.
FANİ: Şey, tabii. Öyleyse, "eğer kendimle konuşuyorsam o halde sen yoksun"
demek yerine "eğer kendimle konuşı-yorsam o halde kesinlikle seninle
konuşmuyorum", demem gerekirdi.

—--«-,
TANRI: Gerçekten de oldukça farklı bir ifade, ama halen hatalı.

FANİ: Ama eğer ben yalnızca bendimle konuşuyorsan, o halde seninle nasıl
konuşuyor olabilirim?

TANRI: "Yalnızca" sözcüğünü oldukça"janlış bir şekilde kullanıyorsun.
Senin kendinle konuşuyor olmanın benim ile konuşmadığın anlamına
gelmediğini kanıtlayan bir sürü mantıklı olasılık söyleyebilirim.

FANİ: Yalnızca bir tane söyle,

TANRI: Pekâlâ, bu olasılıklardan bir tanesi ikimizin öz-deş olması.

FANİ: Ne kadar kâfirce bir düşünce; çok şükür ki böyle bir şeyi ben
söylemedim.

TANRI: Bazı dinlere göre kâfirce. Diğerlerine göre ise ke-sinlikle,
dosdoğru ve basit bir şekilde gerçeği yansıtıyor.

FANİ: Öyleyse bu ikilemden kurtulmamın tek yolu senin ile benim özdeş
olduğumuza inanmam öyle mi?

126

TAO SESSİZDİR

TANRI: Tek yolu değil; bu yalnızca bir yol. Başka birçok yol var. Örneğin,
sen benim bir parçamsın ve böylece be-nim bir parçam olan kendinle

konusuyorsun. Ya da ben se-nin bir parçan olabilirim ve böylece ben olan parçanla ko-nuşuyor olursun. Ya da sen ve ben kısmen üst üste gelmiş olabiliriz ve bu durumda da içindeki iki bölümle konuştu-ğunda hem kendinle hem de benimle konuşmuş olursun. Kendinle konuşmanın benimle konuşmak olmadığını kanıt-lar gibi görünmesinin tek yolu senin ile benim tümüyle ayrı olmamız; hatta o zaman bile, belki de ikimizle de konuşı-yor olabilirsin.

FANİ: O zaman var olduğunu iddia ediyorsun.

TANRI: Tam olarak değil. Yine hatalı bir sonuç çıkarı-yorsun. Benim var olup olmadığım sorusu henüz gündeme gelmedi. Söylediğim tek şey, senin kendinle konuşuyor ol-manın benim yok olduğum anlamına gelmediği.

FANİ: Pekâlâ bunu anladım. Ama gerçekte bilmek iste-diğim şey var olup olmadığı.

TANRI: Ne kadar garip bir soru.

FANİ: Neden? İnsanlar aynı soruyu yüzlerce yıldır soru-yorlar.

TANRI: Bunu biliyorum. Garip olan şey soru değil, bu sorunun bana sorulması.

FANİ: Neden?

TANRI: Çünkü varoluşundan şüphelendiğin varlık benim. Endişeni tümüyle anlıyorum. Benimle yaşadığın şu anki de-neyimin yalnızca bir yanılsama olmasından endişeleniyorsun. Fakat, varlığından şüphelendiğin bir varlıktan, var olup ol-madığı konusunda güvenilir bir bilgi almayı nasıl umabilirsin?

127

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ: O zaman bana var olup olmadığını söylemeyecek-sin.

TANRI: Böyle bir şeyi kasten yapmıyorum. Yalnızca sa-na vereceğim hiçbir yanıtın seni tatmin etmeyeceğini anla-manı sağlamaya çalışıyorum. Pekâlâ, "hayır yokum" dediği-mi düşün. Bu neyi kanıtlayacak? Kesinlikle hiçbir şeyi. Ya da "evet varım" dediğimi düşün. Bu seni ikna edecek mi? Tabii ki hayır.

FANİ: Eğer sen var olup olmadığını söyleyemiyorsan o zaman bunu bana kim söyleyebilir?

TANRI: Bu, sana hiç kimsenin söyleyemeyeceği bir şey. Bunu yalnızca kendin bulabilirsin. ---*»-

FANİ: İyi ama bunu nasıl bulabilirim?

TANRI: Bunu da sana kimse söyleyemez. Aynı şekilde bu da senin kendi başına bulman gereken bir şey.

FANİ: O zaman bana hiçbir şekilde yardım edemezsin?

TANRI: Bunu söylemedim. Ben yalnızca, bunu sana söy-leyebilmemin hiçbir yolu olmadığını söyledim. Fakat bu, sa-na yardım edemeyeceğim anlamına gelmez.

FANİ: O halde bana nasıl yardımcı olabilirsin?

TANRI: Bunu bana bırakmanı tavsiye ederim. Bu konu-yu şimdilik olduğu gibi bırakıp benim sana neden bir özgür irade verdiğime inandığın sorusuna dönmek istiyorum. Sa-na özgür bir irade verişimin nedeni konusundaki ilk düşün-cen, yani kurtuluşu hak edip etmeyeceğini görmek için böy-le bir şeyi yaptığım düşüncesi pek çok ahlakçıya cazip görü-nebilir, fakat benim için bu korkunç bir düşünce. Sana öz-gür bir irade verişim konusunda daha sevecen, daha insan-cıl bir neden bulamıyor musun?

128

TAO SESSİZDİR

FANİ: Şey, bir zamanlar bu soruyu Ortodoks bir haha-ma sormuştum. Bana, kurtuluşu kazandığımızı hissetmedik-çe ondan zevk alamayacak şekilde yaratıldığımızı söylemiş-ti. Ve bunu kazanmak için de şüphesiz ki özgür bir iradeye ihtiyacımız vardı.

TANRI: Bu yorum gerçekten de ilk yorumundan daha iyi ama halen yanlış. Ortodoks Museviliğe göre ben melekleri yarattım ve onların özgür iradesi yok. Gerçekte hepsi de be-nim gözetimim altında ve o kadar iyiler ki en küçük bir gü-naha bile eğilimleri yok. Aslında hiçbir seçenekleri yok.

Bu-na karşın, böyle bir şeyi asla kazanmamış olsalar da sonsu-za kadar mutlular. Bu nedenle, eğer senin şu hahamının yo-rumu doğru olsaydı, o halde neden fanileri yaratmak yerine yalnızca melekleri yaratmadım?

FANİ: Neden böyle yapmadın?

TANRI: Basit, çünkü bu yorum doğru değil. İlk olarak ben asla hazır halde melekler yaratmadım. Tüm varlıklar, "melektir" olarak adlandırılacak bir düzeye kesinlikle ya-kındır. Fakat tıpkı insan ırkının, biyolojik evrim sürecinin belli bir aşamasında olmaları gibi melekler de kozmik evrim sürecinin sonucudurlar. Aziz ve günahkâr olarak adlandırılan insanlar arasındaki tek fark, ilkinin ikincisinden çok da-ha yaşlı olmasıdır. Ne yazık ki, evrenin belki de en önemli gerçeğinin, yani basit bir şekilde kötülüğün acı verici oldu-ğunun öğrenilmesi pek çok yaşam sürecini gerektiriyor. Ah-lakçıların tüm tartışmaları ve insanların neden kötü eylem-lerde bulunmamaları gerektiği yolunda ortaya sürülen tüm sözde nedenler basit bir şekilde, kötülük acı vericidir temel gerçeğinin ışığı altında önemsiz denecek kadar sönük kal-maktadırlar.

129 -

RAYMOND M. SMULLYAN

Hayır sevgili dostum, ben bir ahlakçı değilim. Ben tü-müyle bir faydacıyım. Bir ahlakçı rolünde tasarlanmam, ke-sinlikle insanlık ırkının en kötü trajedilerinden bir tanesi. Benim bu düzenin içindeki rolüm (eğer bu yanlış yönlendi-rici ifade kullanılabilirse) ne cezalandırmak ne de ödüllendirmek, yalnızca varlıkların mutlak mükemmelliğe ulaşma-larını sağlayan sürece yardımcı olmaktır.

FANİ: Neden bu ifadenin yanlış yönlendirici olduğunu söylüyorsun?

TANRI: İki açıdan böyle bir^şeyi söyledim. İlk-olaTak^be-nim düzenin içindeki'rolümden bahsetmek hatalı bir şey. Ben bu düzenim. İkinci olarak, varlıkların aydınlanma süre-cine yardımcı olduğumu söylemek de yanlış yönlendirici bir şey. Çünkü süreç benim. Eski Taocular benim (ki onlar be-ni Tao olarak adlandırıyorlardı) nesneleri yaratmadığımı ya da yönetmediğimi, ama her şeyin benim aracılığımla oldu-ğunu söylerken doğru bir şey söylüyorlardı. Daha modern terimler kullanırsak, ben Kozmik Süreç'in nedeni değilim. Kozmik Süreç'in kendisiyim. Sanırım insanların benim hak-kımda yapabilecekleri en doğru ve en verimli tanım, en azından evrimlerinin bu aşamasında, benim aydınlanma sü-reci olduğumdur. Şeytan hakkında düşünmek isteyenler (ben b,unu düşünmemelerini arzu etsem de) onu sürecin yer aldığı başarısız zaman dönemi olarak tanımlayabilirler. Bu anlamda şeytan gereklidir; süreç uzun bir zamanı alır ve bu konuda yapabileceğim bir şey yok. Ama seni temin ederim ki, süreç daha doğru bir

şekilde anlaşıldığında, zamanın acı verici uzunluğu artık temel bir engel ya da şeytan olarak ele alınmayacaktır. O zaman, sürecin özü olarak görülecektir. Şu an bunun, engin bir acı denizinde bulunan seni tümü-

130

TAO SESSİZDİR

le avutmadığını biliyorum, ama işin şaşırtıcı yanı, bir kez bu temel tavrı yakaladın mı, sonsuz acın artık azalmaya başlar ve sonunda da yok olur.

FANİ: Bana bunu söyledin ve ben de buna inanma eği-limindeyim. Ama olayları senin gözünle görmeyi başardığı-mı düşün. O zaman daha mutlu olacağım ama başkalarına karşı bir görevim olmayacak mı?

TANRI (Gülerek): Bana Mahayana Budacılarını anımsat-tın. Hepsi de "Diğer tüm varlıkların Nirvana'ya ulaştıkları-nı görmedikçe Nirvana'ya ulaşmayacağım" derler. Bu ne-denle her biri de önce diğerlerinin Nirvana'ya ulaşmalarını beklerler. Çok uzun bir süre bekleyeceklerine şüphe yok. Hinayana Budacıları ise başka bir yönde hata yaparlar. On-lar bir insanın diğer bir insanın kurtuluşa ulaşmasında en küçük bir yardımı olamayacağına inanırlar; her biri de bu-nu tümüyle kendi başına yapmaları gerektiğine inanırlar. Bu nedenle hepsi de kendi kurtuluşları için çalışırlar. Fakat bu, kurtuluşu olanaksız kılan son derece ayrılıkçı bir tutum. İşin gerçek yanı, kurtuluş bir yandan kişisel, bir yandan da top-lumsal bir süreçtir. Aydınlanmaya ulaşmanın insanı görev-lerden, yani insanlara yardımdan arındırdığına inanmak çok tehlikeli bir hatadır. Diğerlerine yardım etmenin en iyi yo-lu, insanın önce kendi içindeki ışığı görmesidir.

FANİ: Kendi hakkında yaptığım tanımlamada aklımı ka-rıştıran bir nokta var. Kendini esas itibariyle bir süreç ola-rak tanımladın. Bu, seni kişisel olmayan bir nur yapar. Ama insanların çoğunun kişisel bir Tanrı'ya ihtiyacı var.

TANRI: Yani onlar kişisel bir Tanrı'ya ihtiyaç duydukla-rı için benim böyle bir Tanrı olmam mı gerekir?

131

RAYMOND M. SMULLYAN

FANİ: Tabii ki hayır. Ama bir dinin fani bir insan tara-fından kabul edilmesi için, o dinin, kendi ihtiyaçlarını kar-şılaması gerekir.

TANRI: Bunu fark ettim. Fakat bir varlığın "kişilik" ola-rak adlandırılan yanı varlığın kendisi değil, ona bakan kişinin gördüğü şeydir. Benim kişisel bir varlık olup olmadığım tar-tışması oldukça saçma bir şey, çünkü bunlardan ikisi de ne doğru ne yanlış. Bir bakış açısına göre kişisel bir varlığım, bir başka bakış açısına göre değilim.. İnsan-için de aynı şey geçer-li. Başka gezegenden gelen bir varlık, insanı, katı bk-şekilde düzenlenen fiziksel kanunlara uygun davranan atomik parça-cıkların bir toplamı olan ve belli bir kişiliği olmayan bir var-lık şeklinde görebilir. Bir insanın kişiliğihakkında,-bir insanın bir karıncanın kişiliği hakkında -hissettiğinden daha fazla bir şey hissetmeyebilir. Fakat karıncanın, benim gibi karıncayı gerçekten bilen bir varlık için, tıpkı insanın olduğu gibi bir ki-şiliği vardır. Bir varlığa kişisel olmayan bir şey olarak bak-mak, ona kişisel bir varlık olarak bakmaktan daha doğru ya da yanlış

değildir, ama genel olarak bir şey daha iyi tanındık-ça daha kişisel hale gelmeye başlar. Beni kişisel bir varlık olarak mı yoksa kişisel olmayan bir varlık olarak mı görüyorsun?

FANİ: Şey, seninle konuşuyorum öyle değil mi?

TANRI: Doğru. Bu bakış açısına-göre bana karşı olan tu-tumun beni kişisel bir varlık olarak kabul ettiğin şeklinde ta-nımlanabilir. Fakat bir başka bakış açısına göre, ki bu diğ-e-rinden daha az doğru değil, kişisel olmayan bir şekilde gö-rünebilirim.

FANİ: Fakat eğer gerçekten de süreç gibi soyut bir şey-sen, o zaman yalnızca basit bir "süreç" ile konuşmamın ne anlamı olduğunu anlamıyorum.

132

L

TAO SESSİZDİR

TANRI: "Basit" sözcüğünü kullanışını çok seviyorum. Aynı şekilde "basit bir evrende" yaşadığını da söyleyebilir-sin. Peki ama neden her şeyin bir anlamı olması gereksin? Bir ağaçla konuşmanın anlamı var mı?

FANİ: Tabii ki yok.

TANRI: Ama buna karşın pek çok çocuk ve ilkel insan bunu yapıyor.

FANİ: Ama ben ne bir çocuk ne de ilkel bir insanım. TANRI: Ne yazık ki bunu ben de fark ettim. FANİ: Neden ne yazık ki dedin?

TANRI: Çünkü pek çok çocuk ve ilkel insan, sizlerin yi-tirdiğiniz temel dürtülere sahip. Samimi olmak gerekirse, en azından bir süreliğine ağaçlarla konuşsanız bu, sizin için be-nimle konuşmanızdan daha iyi olacaktır.

Ama galiba durmadan konumuzdan sapıyoruz. Son kez olarak, neden sana özgür bir irade verdiğim konusunda or-tak bir anlayışa varmaya çalışmamız hoşuma gidecek.

FANİ: Ben de bir süredir bunu düşünüyordum.

TANRI: Yani konuşmamıza dikkatini vermediğini mi söylemek istiyorsun?

FANİ: Tabii ki dikkatimi veriyordum. Fakat bir yandan da bu konuyu düşünüyordum.

TANRI: Peki bir sonuca varabildin mi?

FANİ: Şey, bana bunun nedeninin benim böyle bir şeyi kazanıp kazanamayacağımı görmek olmadığını söyledin. Ayrıca bir şeyden zevk almak için onu hak etmemizi hisset-

133

RAYMOND M. SMULLYAN

memiz gerektiğini de reddettin. Ve bir faydacı olduğunu söyledin. En önemlisi de, kötü olanın günahın kendisi olma-dığını, bunun sonucu olan acı olduğunu birdenbire fark et-tiğimde bundan memnun olman.

TANRI: Tabii ki! Aksi takdirde günah nasıl kötü olabilir?

FANİ: Pekâlâ bunu ikimiz de biliyoruz. Fakat ne yazık ki tüm yaşamım boyunca günahın kendisinin kötü olduğunu söyleyen şu ahlakçıların, etkisi-altında kaldım. Neyse, bu parçaların tümünü bir araya getirdiğimizde, insanlara" özgür irade vermenin tek nedeni olabileceği sonucuna varıyorum: Özgür iradeye sahip olan insanların, özgür iradeye sahip ol-mayan insanlara oranla diğerlerine ve kendilerine daha az zarar verme eğiliminde

olacaklarına inanıyorsun.

TANRI: Bravo! Şu ana kadar gösterdiğin en iyi nedendi. Seni temin ederim ki, eğer sana özgür irade vermeyi seçseydim böyle bir seçim yapmamın tek nedeni bu olurdu.

FANİ: Ne? Yani bizlere özgür bir irade vermeyi kendinin seçmediğini mi söylüyorsun?

TANRI: Sevgili dostum, eşkenar bir üçgenin iç açılarının eşit olmasını nasıl seçebilirim, sana özgür bir irade verme-yi de'ancak böyle seçebilirim. İlk başta bir eşkenar üçgen ya-ratmayı ya da yaratmamayı seçebilirdim, ama böyle bir şey yaratmayı seçtiğimde, onun iç açılarını eşit yapmaktan baş-ka seçeneğim yoktu. *

FANİ: Sanırım her şeyi yapabilirdin.

"Bir zamanlar, Tanrı'nın her şeyi yaratabileceği, ama yalnızca mantık ya-salarına aykırı bir şekilde yaratamayacağı söylenirdi. Çünkü 'mantıksız' bir dünyanın neye benzediğini söyleyemeyiz." (L. Wittgenstein) (Ç.N.)

134

İAÜ SESSİZDİR

TANRI: Yalnızca mantıki açıdan olası olan şeyleri yapa-bilirdim. Aziz Thomas'm dediği gibi: "Tann'nın olanaksız şeyleri yapamayacağı gerçeğini, güçlerinin sınırlı olduğu şek-linde ele almak bir günahdır." Bu düşünceye katılıyorum, ama ben günah sözcüğü yerine hata sözcüğünü kullanırdım.

FANİ: Ne olursa olsun gene de bana özgür irade verme-yi kendin seçmediğin yolundaki sözlerin karşısında halen şaşkınlık içindeyim.

TANRI: Artık, en başından bu yana tüm tartışmamızın bir tek devasa yanılgıya dayandığını söylememin zamanı geldi.

Tümüyle saf bir ahlak düzeyinde konuştuk. Sen temel olarak sana özgür bir irade verdiğimi söyledin ve tüm soru böyle yapmalı mıydım yapmamalı mıydım konusu üzerinde yükseldi. Oysa bu konuda hiçbir seçeneğim olmadığını bir kez olsun düşünmedin.

FANİ: Hâlâ anlayamıyorum.

TANRI: Öyle! Çünkü olaya yalnızca bir ahlakçının göz-leriyle bakabiliyorsun. Sorunun çok daha temel metafizik yanlarını bir kez olsun göz önünde bulundurmadın.

FANİ: Ne anlatmak istediğini halen anlayamıyorum.

TANRI: Benden özgür iradeni ortadan kaldırmamı iste-meden önce ilk sorun, özgür bir iradeye sahip olup olmadı-ğın sorusu olması gerekmez miydi?

FANİ: Bu, daha en baştan var olduğuna emin olduğum bir şeydi.

TANRI: Peki bundan nasıl emin olabiliyorsun? FANİ: Bilmiyorum. Özgür bir iradem var mı?

135

RAYMOND M. SMULLYAN

TANRI: Evet.

FANİ: O zaman neden bundan emin olmamam gerekti-ğini söylüyorsun?

TANRI: Çünkü emin olmamalıydın. Bir şeyin doğru ol-ması her zaman doğru olacağı anlamına gelmez.

FANİ: Gene de, bu durum özgür bir iradeye sahip oldu-ğum konusundaki doğal dürtümün doğru olduğunu yeniden garantiliyor. Bazen gerekircilerirfideterministlerin) haklı ol-masından korkardım __, -

TANRI: .Onlar haklı.

FANİ: Bir dakika, bir dakika, o zaman benim özgür bir iradem var mı yok mu?

TANRI: Sana daha biraz önce özgür bir iraden oldu-ğu-nu söyledim. Fakat bu, gerekircilerin yanıldığını göstermez.

FANf: Peki ama o zaman eylemlerim doğa kanunları ta-rafından mı belirleniyor?

TANRI: Buradaki belirlenmek sözcüğü, anlaşılması zor ama bir yandan da güçlü bir şekilde yanlış yönlendirilmekte-dir ve özgür iradenin, gerekircilik tartışmalarının karşısında yer aldığı karmaşasının doğmasma neden olmuştur. Eylem-lerin gerçekten de doğa kanunlarıyla uyum içindedir, ama onların doğa kanunları tarafından belirlendiğini söylemek, kendi iradenin doğa kanunlarıyla çatışma içinde olacağı tü-müyle yanlış yönlendirici, psikolojik bir betimleme yaratır. Oysa doğa kanunları senden daha güçlüdür ve sen hoşlan-san da hoşlanmasan da eylemlerini "belirler." Aslında kendi iradenin doğa kanunlarıyla çatışma içinde olması bile ola-naksızdır. Sen ve doğa kanunları gerçekte bir ve aynısınız.

136

TAO SESSİZDİR

FANİ: Doğa kanunlarıyla çatlamayacağımı söylerken ne demek istiyorsun? Son derece inatçı bir insan olduğumu ve doğa kanunlarına uymayacak şekilde belirlendiğimi düşün. Eğer yeterince inatçı olursam sen bile beni durduramazsın.

TANRI: Kesinlikle haklısın. Gerçekten de seni durdura-mam. Fakat seni durdurmam gerekmez, çünkü zaten böyle bir şeye kalkışamazsın bile. Goethe'nin çok güzel bir şekil-de belirttiği gibi, "Doğaya karşı çıkmaya çalışırken, böyle yaparak zaten doğa kanunlarına uygun davranıyoruz". Anlamıyor musun? "Doğa kanunları" olarak adlandırılan şey, senin ve diğer varlıkların eylemlerini açıklamak için kul-lanılan bir tanımlamadan başka bir şey değildir. Bunlar, na-sıl davranmanız gerektiğini belirleyen bazı talimatlar, ey-lemlerinizi belirleyen ya da zorlayan bazı güçler değil, basit bir şekilde, davranışlarımızın bir tanımıdır. Bir doğa kanu-nunu geçerli hale getirmek için gerçekte nasıl eylemde bu-lunduğunu ya da eğer böylesinden hoşlanırsan nasıl eylem-de bulunmayı tercih ettiğini hesaba katmalısın.

FANİ: Yani, gerçekte doğa kanunlarına karşı hareket et-meye karar vermemin mümkün olmadığını mı söylüyorsun?

TANRI: Çok ilginç, ikinci kez "eylemin seçilmesi" yerine "eyleme karar vermek" ifadesini kullanıyorsun. Bu tür bir fark gözetmemen oldukça alışıldık bir şey. İnsanlar sık sık "böyle yapmaya karar verdim" ifadesini "böyle yapmayı seç-tim" ifadesiyle eşanlamlı olarak kullanırlar. Bu psikolojik eşanlamlılık gerekirciliğin ve seçimin birbirlerine, göründük-lerinden daha yalan olduğunu ortaya koymaktadır. Tabii ki, gerekircilik öğretisi eylemlerinin senin dışındaki bir şey tara-ından belirlendiğini söylerken, özgür irade öğretisinin eylem-lerini senin belirlediğini söylediğini belirtebilirsin. Fakat kar-

137

RAYMOND M. SMULLYAN

maşa büyük ölçüde, senin gerçekliği "sen" ve "sen olmayan" olarak ikiye bölmenden kaynaklanmaktadır. Gerçekten de sen nerede bitiyorsun ve evrenin geri kalanı nerede başlıyor? Ya da evrenin geri kalanı nerede bitiyor ve sen nerede başlı-yorsun? Bir kez "sen" ve "doğa" olarak adlandırılan şeyi ke-sintisiz bir bütünlük olarak görebilirsen, o zaman doğayı sen mi denetliyorsun yoksa doğa mı seni denetliyor gibi sorular artık canını sıkamaz. Böylece gerekircilikle özgür iradenin birbirlerine karşı oldukları ^düşüncesinden doğan karmaşa or-tadan kalkar. Kaba bir benzetme yaparsam, iki bedenirrcazi-benin gücüyle birbirlerine "çekildiklerini düşün. Bu bedenler-den her biri-çekici "güç"ü kullananın kendisi mi olduğu yok-sa karşısındaki beden mi olduğunu merale edebilir. Bir anlam-da ikisi de bu gücü kullanmaktadırlar. Bir diğer anlamda da ikisi de kullanmamaktadırlar. En iyisi, en önemli noktanın ikisinin görünüşleri ve gruplaşmaları olduğunu söylemektir.

FANİ:, Biraz önce tüm tartışmamızın îur tek devasa ya-nılığa dayandığını söylemiştin. Fakat halen bu yanılgının ne olduğunu söylemedin.

TANRI: Seni özgür iradede arınmış halde yaratabilece-ğimin mümkün olduğu düşüncesi... Sanki gerçekte böyle bir olasılık varmış gibi davrandın ve neden bu olasılığı seçmedi-ğimi merak ettin. Ama asla, özgür iradesi olmayan bir var-lığın, çekimsel etkisi olmayan herhangi bir nesne kadar akla uygun olmayan bir şey oldüğünü düşünmedin. (Aklıma gel-mişken, çekimsel etkisi olan bir nesneyle özgür iradesi olan bir varlık arasında fark ettiğinden daha büyük bir benzerlik var.) Dürüst bir şekilde, özgür iradesi olmayan bilinçli bir varlık hayal edebiliyor musun? Hiç böyle bir şey olabilir mi? Sanırım yaşamın boyunca seni böylesine yanlış yönlendiren şey, sana, özgür iradeyi insanlara bir tür hediye olarak ver-

138

TAO SESSİZDİR

diğimin söylenmesi. Sanki ilkönce insanı yaratıp ardından da ona, sonradan aklıma gelip özgür irade denilen bir şeyi bahşetmişim gibi. Belki de elimde bir tür "boya fırçası" ol-duğunu ve bazı insanları özgür iradeye boyadığımı bazıları-nı da boyamadığımı düşünmüşsündür. Hayır, özgür irade "fazladan" verilen bir şey değil; o, bilinçliliğin özünün ayrıl-maz bir parçasıdır. Özgür iradede yoksun bir bilinçli varlık inancı, yalnızca metafizik bir saçmalıktır.

FANİ: Ben asıl sorunun ahlaki olduğuna inanırken sen bana temel karmaşamın metafizik bir yanılgı olduğunu söy-lüyorsun. Öyleyse neden benimle bu uzun tartışmayı yaptın?

TANRI: Çünkü varlığındaki bu ahlaki zehiri dışarıya at-manın senin için iyi bir terapi olacağını düşündüm. Metafi-zik karmaşalarının çoğu hatalı ahlaki düşüncelere dayanı-yordu ve bu nedenle ilk olarak hatalı ahlaki düşüncelerle uğraşmamız gerekiyordu.

Ve şimdi artık ayrılmalıyız, en azından bana yeniden ih-tiyaç duyuncaya dek. Sanırım şu anki birlikteliğimiz seni uzun süre idare edecektir. Ama mutlaka sana ağaçlar hak-kında söylediklerimi anımsa. Eğer böyle bir şeyi yaptığında kendini aptal gibi hissedeceksen tabii ki bunu sözlük anla-mında uygulamak zorunda değilsin. Ama onlardan öğrene-ceğin çok şey var; kayalardan, nehirlerden ve doğayı mey-dana getiren diğer şeylerden de

öyle. "Günah", "özgür ira-de" ve "ahlaki sorumluluklar" gibi tüm hastalıklı düşünce-ri ortadan kaldıracak daha doğal bir yol yoktur. Tarihin bir döneminde bu tür düşünceler gerçekten de kullanılıyordu. Zorbaların sınırsız bir güce sahip oldukları dönemlerde, ver-dikleri acıları durdurmanın en kısa yolu cehennem korku-suydu. Fakat insanoğlu o zamandan bugüne dek büyüdü ve artık bu korkunç düşünce biçimine gerek yok.

139

RAYMOND M. SMULLYAN

Bir zamanlar büyük Zen şairi Seng-Ts'an'ın şiiri aracılığıyla söylediğim şeyler sana yardımcı olabilir:

Eğer arıyorsan apaçık gerçeği Vazgeç ayırmaktan doğru ile eğriyi Doğru ile eğri arasındaki çelişki zihnimizin bir illeti.

Yüzündeki ifadeden bu -sözlerin aynı anda seni hem ra-hatlattığını hem de dehşete-düşürdüğünü anlıyorum. Bun-dan neden korkuyorsun? Eğer zihnindeki doğru ve yanlış ay-rımını ortadan kaldırırsan, yanlış olan .eylemlerde' bulunma eğilimin artacak mı? Doğru ve yanlış konusundaki bilinçlili-ğinin seni doğru şeyler yapmaktan çok yanlış şeyler yapma-ya yöneltmediğine nasıl emin olabiliyorsun? Ahlak karşıtı olan insanların, kuramlarını eyleme döktüklerinde ahlakçı-lardan daha az ahlaklı davranacaklarına gerçekten de inanı-yor musun? Tabii ki hayır. Ahlakçıların bile çoğu, kuramsal açıdan ahlak karşıtı bir konumda olanların çoğunun davranışlarının son derece ahlaklı olduğunu belirtmektedirler. Ah-laki ilkeleri olmayan bu tür insanların böylesine sevecen dav-ranmaları onları son derece şaşırtmaktadır. Ayrıca ahlaki il-keler o'rtadan kalktığında insanın iyi huylarının böylesine öz-gürce doğmasını da anlamamaktadırlar. "Doğru ile eğri ara-sındaki çekişki zihnimizin bir illeti" sözleri Cennet Bahçesi ve Âdem'in bilgi meyvesini yediği için cennetten kovulduklarını hikâyesinden çok farklı bir düşünceyi ortaya koymuyor mu? Bu bilgi, ahlaki duygular değil ahlaki ilkelerdi ve Âdem-ler halen bunlara sahip. Bu hikâyenin gerçeği şu: Ben Âdem'e asla bu ağacın meyvesini yememesini emretmedim,

140

TAO SESSİZDİR

yalnızca yememesini tavsiye ettim. Eğer beni dinlemiş olsay-dı başını bu kadar derde sokmayacaktı. Ama hayır, her şeyi bildiğini sandı. Umarım dinciler bir gün, Âdem'i ve onun so-yunu, yaptığı şey nedeniyle cezalandırmadığını anlarlar. İşin gerçeği, ne yazık ki meyvenin kendisi zehirliydi ve etkileri-nin ortadan kalkması sayısız kuşakları gerektirecek. Evet artık gitmeliyim. Umarım tartışmamız, senin şu ah-laki hastalıklarının bir kısmını ortadan kaldırıp yerine daha doğal yönelişler kazandırır. Ayrıca Lao Tzu-'nun ağzından, ahlak yanlısı tutumu için Konfüçyüs'ü azarlarken kullandı-ğım şu sözleri de anımsa:

İyilik ve görev hakkındaki tüm bu konuşmalar, durma-
dan insanın cesaretini kırar ve duyanı rahatsız eder.

Yerin ve Göğün sonsuz döngülerini nasıl sürdürdüklerini, ayın ve güneşin parlaklıkları nasıl" koruduklarını, gökyüzündeki yıldızları, kuşları ve diğer hayvan sürü-lerini, ağaçları ve bitkileri incelesen daha iyi olurdu.

Ayrıca adımlarını içindeki Güce göre yönlendirmeyi, Doğanın Yolu'nu izlemeyi de öğrenmelisin; o zaman kısa süre sonra artık iyilik ve görev vaazları vererek or-tada dolanmana gerek kalmaz. Kuğu'nun beyaz olmak için her gün banyo yapması gerekmez.²

FANİ: Doğu felsefesini savunuyor gibisin.

TANRI: Hayır, tam olarak değil. Benim en iyi düşünce-lerimden bazıları senin memleketin olan Amerika'da yeşer-

2 Bkz. Arthur Waley, Tree Ways of Thought in Andent China (George Al-len&Unwin Ltd, London, 1953), sf. 30, 31.

141

RAYMOND M. SMULLYAN

di. Örneğin "ödev" konusundaki düşüncelerimi Walt Whit-man'ın düşünceleri aracılığıyla söylediğim kadar dokunaklı bir şekilde söylemedim:

Ben ödev diye bir şey vermedim. Başkalarının ödev olarak verdiklerini Ben yaşayan dürtüler olarak verdim.

142

TAO SESSİZDİR

23.

TAO İYİDİR

AMA AHLAK

DEĞİLDİR

Eğer arıyorsan apaçık gerçeği Vazgeç ayırmaktan doğruyla eğriyi Doğru ile eğri arasındaki çelişki Zihnimizin bir illeti.

İnsanlar, yukarıdaki şiire karşı ne kadar da farklı tepkiler gösteriyorlar. Bazıları onu son derece güzel, bilgece ve yar-dımcı buluyor. Bazıları ise korkunç, kötü, psikopatça ve yı-kıcı olarak nitelendiriyorlar. Bu şiiri kendisine okuduğum bir arkadaşım, "Bu şiir Marquis de Sade tarafından yazılmış olabilirdi", dedi. Doğru! Marquis de Sade tarafından yazıl-mış olabilirdi. Aynı zamanda Lao Tzu tarafından da yazıl-mış olabilirdi. Ama bu iki durumda da şairin amaçları ne kadar farklı olurdu.

"Ahlakın üzerine çıkmak" ifadesi bazılarının kalbini bü-yük bir huzur ve umutla, bazılarının kalbini ise büyük bir korkuyla doldurur. Bir zamanlar bir arkadaşım, son derece bilgece şöyle demişti: "İnsan, ahlakın yukarıdan ya da aşağı-dan üstüne çıkabilir. Bunların ikisi de ne kadar farklı şeyiet: Lao Tzu belirgin bir şekilde yukandan onun üzerine çıkmış-tı; de Sade ise aşağıdan." Bu nokta çok önemli. Eğer de Sa-de "Doğru ve eğri arasındaki ayrımı kaldırmak"tan bahset-seydi, bunu, kendi kalbinde kesinlikle "yanlış" olduğunu his-

143

RAYMOND M. SMULLYAN

settiği sadistçe eylemlerine karşı duyduğu suçluluk duygularını hafifletmek için söylediği konusunda (genellikle aynı görüşte olmadığım) ahlakçılarla aynı görüşte olurdum. Böyle bir şey dediğinde acımasızlığa ve acıya olumlu değerler yüklemeye çalışır ve bu sayede de acıya neden olan kendi eylemlerine müdahale ettiği için ahlakın karşısında yer alırdı. Diğer yandan Taocular böyle bir şey söylediğinde, acının temel kaynağının ahlak ya da "ahlak ilkeleri" olduğunu, çünkü ah-laki ilkelerce ya da kanunlarca müdahale edilmezse kendini her an ve kendiliğinden- açığa buracak olan doğal iyiliği za-yıflatmaktan başka bir işe yaramadığını ifade ederlerdi. '(Bu anlamda Taoculuk, Aziz Paul'un Hristiyanlığına benzemek-tedir.) Gerçekten de bir gün Lao Tzu, _J[£pnfüçyüs'ü (yoksa "Konfüçyüsçüler"i mi demeliyim?), ahlaki öğretileriyle insan-lığı "büyük bir karmaşanın içine soktuğu" için azarlıyordu. Şöyle dedi: "İyilik ve görev yaygaralarını bir yana bırak, böy-lece insanlar yeniden insan sevgisi kazanacaklardır."

Lao Tzu'nun, insanların diğer insanları sevmesinden bahsetmesi önemlidir. Bu anlamda tıpkı İsa'ya benziyordu ve Marquis de Sade'in tam zıddıydı. Böylece, eğer hem Lao Tzu, hem de de Sade ahlakın üzerine çıkmayı onaylasalar-dı, bunların ikisi de birbirinin-zıddı nedenlerle olacaktı. Bel-ki de ahlakın üstüne çıkmak ile onu reddetmek arasında ya-şamsal bir fark var. Ahlakı reddetmek bir anlamda onunla ilgilenmek demektir. Ahlaktan tümüyle bağımsız olan bir insanın (ki Marquis de Sade böyle bir insan değildi) onu reddetmesi gerekmez. Özgürdür ve basit bir şekilde iyi bir yaşam yaşar. Bazıları bu durumun onu kötü bir yaşam ya-şamaya yönlendireceğinden korkarlar. Bu, Taocu düşünce ile bazı Batılı düşüncelerin, hatta insan doğasının kötü ol-duğuna ve bu nedenle de son derece katı kanunlarca denet-

144

TAO SESSİZDİR

lenmedikçe kötü davranışlarda bulunacağına inanan Çinli-Kanuncular gibi bazı Doğulu düşüncelerin arasındaki temel farklardan bir tanesidir. Taocu ülkü, ahlaklı olmamak gerek-tiğini öne sürmez (zaten bu da bir tür ahlaktır). Bunun ye-rine, ahlak " ilkeleri"nden bağımsız olmayı öne sürer; yani bir anlamda iyi ve kötü bilgisinin meyvesini yemeden önce-ki Cennet Bahçesi günlerimize geri dönmekten bahseder. Bence bu ülkü en iyi şekilde Chuang Tzu'nun "Yaşam Tam Olduğunda Tarih Yoktu"¹ adlı yazısında ifade edilmektedir. Ama önce Lao Tzu'nun, Chuang Tzu'nun, Konfüçyüs'ün ve diğerlerinin sık sık, insanların "doğal olarak erdemli olduk-ları eski günler"den bahsettiklerine dikkat çekmeliyim. As-lında ben "eski iyi günler" gibi bir zamanın olduğuna inan-mıyorum, ama bu konumuzun dışında bir şey. Aşağıdaki yazının asıl önemli yanı, geçmişin değil Taocuların önem verdikleri yaşam yolunu yüceltmesi ve gelecekte böyle bir yaşamın hüküm sürmesinin umulmasıdır.

Dünya üzerindeki yaşamın tam olduğu çağlarda ne kim-se değerli insanlara özel bir dikkat gösterirdi, ne de ye-teneği olan insanları seçerdi. Yöneticiler, basit bir şekil-de ağacın en yüksek dallarıydılar ve insanlar ormanlar-da gezinen geyikler gibiydi. "Belli bir görev"i yerine ge-tirdiklerini düşünmeden dürüst ve erdemliyidiler. Birbir-lerini seviyorlardı ve bunun "insan sevgisi" olduğunu bile bilmiyorlardı. Kimseyi aldatmıyorlardı, ama "güve-nilir insanlar" olduklarının bile farkında

değillerdi. Gü-venilirlerdi, ama bunun "samimiyet ve iyi niyet" oldu-ğunu bilmiyorlardı. Vererek ve alarak özgürce yaşıyor-lar ve cömert olduklarını bile bilmiyorlardı. Bu nedenle yaptıkları bizlere aktarılmadı. Hiçbir tarih yaratmadılar.

1 Thomas Merton, The Way of Chuang Tzu (New Directions Paperbook NOP 276, 1969), sf.76.

145

III. BÖLÜM

TAO TELAŞSIZDIR

TAO SESSİZDİR

24.

BAHÇECİLİK ÜZERİNE

Emerson, eserlerinin bir aşamasında, "doğayla birlik" düşüncesine tutulduğunda, daha doğrudan bir şekilde "do-ğanın parçası" olması gerektiğini hissetti ve bu nedenle ger-çek bir bahçe yaratmaya karar verdi. Ardından bahçede ça-lışmaya başladı. Çalışması yarım gün sürdü! Ve bahçeciliği yazmanın kendisi için daha iyi olacağı sonucuna vardı. Benzeri deneyimleri pek çok insan yaşamıştır. Nathaniel Hawthorne "ülkeleri tarafından zehirlendiğinde" Brook Çift-liği'ne gitti. İlk başlarda bu yeni "tam ve basit yaşamı" tü-müyle esrik bir şekilde yaşıyordu, ama kısa süre sonra yaza-cak enerjisi kalmadığını fark etti ve aylar geçtikçe tüm de-neyimleri yavaşlamaya başladı. (Ayrıca Margarite Fuller'in ineklerini sağmaktan da pek zevk aldığını sanmıyorum.) Böylece birkaç ay sonra çiftlikten ayrıldı ve (Tann'ya şükür) normal yaşamına geri döndü. Ben şu ana kadar bahçecilikle ya da tarımla hiç uğraşma-dım. Her şey bir yana, bundan pek hoşlanacağımı da san-mıyorum. Bahçecilik düşüncesini son derece güzel, şiirsel, ruhsal ve dini anlamlar dolu buluyorum, ayrıca bahçecilik-ten hoşlananlara karşı büyük bir saygı, sevgi ve ruhsal ya-kınlık hissediyorum. Ama eğer gerçekten bahçeyle uğraş-mak zorunda kalsaydım, herhalde korkmuş bir tavşan gibi bir kilometre kaçırdım.

149

RAYMOND M. SMULLYAN

Eğer talihsiz bir ekonomik nedenle bahçıvanlık ya da çift-çilik yapmak zorunda kalsam, o zaman tabii ki tümüyle fark-lı bir hikâyem olur. Bu durumda, benim en iyi sınavımın bahçecilikten zevk almaya çalışmak olduğunu düşünürdüm. Belki de ilkönce kendimi bahçıvanlığı ne kadar çok

sevdiğim konusunda kandırırdım; ayrıca durmadan kendi kendime, kim bilir belki bir süre sonra gerçekten de hoşlanacağım bah-çıvanlığın "şiiirsel ve ruhsal" değerlerini anımsatırdın. Ama bu durum bana biraz, insanın kendi kendisinin beynini yıka-ması gibi görünüyor ve bu düşünceye karşı tepki gösteriyo-rum. Nefret edilen bir işi'yapmak zorunda kaldığınızda ya da kendinizi bunu sevecek şekilde "şartlandırmak" zorunda kaldığınızda çektiğiniz acıdan daha kötü "ne olabilir kil

Bir zamanlar birisi, özgürlüğün insanın sevdiği şeyi yap-ması, Zen'in ise yaptığı şeyi sevmesi olduğunu söyleyerek Zen ile özgürlüğü kıyaslamıştı. Bu kıyaslama bana çok zeki-ce göründü. Zen'in bakış açısına göre, sanırım kendimi yap-tığım şeyden zevk alacak şekilde şartlandırmam daha iyi olur. Ama bu düşüncede hoşla gitmeyen bir şeyler var ve bu-nun yanı sıra garip bir mantıki güçlük doğuruyor: Zen bize yalnızca yaptığımız şeyden zevk almayı öğretmez, aynı za-manda olmadığımız bir şey olmaya çalışmak yerine kendi-mizi olduğumuz gibi kabullenmeyi öğretir. O halde, gerçek-ten hoşlanmadığım bir şeyi yaptığımı düşünün. Ne yapma-lıyım? Eğer kendimi olduğum gibi kabul edersem, o zaman kendimi yaptığı şeyden hoşlanmayan bir insan olarak oldu-ğu gibi kabullenmeliyim. Diğer yandan, durumumu yaptı-ğım şeyden hoşlanacak şekilde değiştirirsem, o zaman ken-dimi olduğum gibi kabul etmemiş ve olduğumdan farklı ol-maya çalışmış olurum. Benim gördüğüm şekliyle bu bir iki-

150

TAO SESSİZDİR

lem. Eğer bu tür bir "ikicilik"le bir Zen Ustası'mn karşısına geçseydim, büyük bir olasılıkla bana sıkı bir tokat yapıştırır-dı; ve sanırım ben de büyük bir olasılıkla bunu hak etmiş olurdum.

151 -

RAYMOND M. SMULLYAN

25.

KÖPEKLER ÜZERİNE

Köpekleri çok severini;'bunun bir nedeni de^ büyük., bir köpeksever olmam. Köpekler üzerine yazdığı bir denemede John Burroyghs köpekte asıl göze çarpan şeyin onun zekâsı değil, sevgisi olduğunu söyler. Burrough#un köpeğin, zekâ-sını biraz hafife aldığını düşünmek eğilimindeyim, ama kö-peklelerin bu kadar sevgi dolu olduğunu fark etmesine mem-nun oldum. Acaba aşağıdaki sözün etkisini yaratacak bir Çin atasözü var mıdır? Bilgeler ve köpekler birbirlerinden ayırt edilemezler. Şimdi de Japonya'ya bakalım. İssa'nın şu harika haiku şi-irini çok seviyorum.¹

Mezarları ziyaret ederken Yolu gösteriyordu yaşlı köpek.

Bu şiiri bir de R.H. Blyth'nin yorumuyla ele alın:

Yaşlı köpeklerin bilinmeyen bilgisinde son derece dokunaklı bir şey var.

Sonuç olarak,

1 R.H. Blyth, Haiku (Hokuseido Press, 1952), 4. Cilt, sf.26.

152

TAO SESSİZDİR

yaşamın ve ölümün anlamı konusundaki anlayışımızın güzelyselliğini hissediyoruz.²

Köpeklerle ilgili ve eğer daha iyi tanışam büyük bir ola-sılıkla diğey hayvanlarda da olduğunu söyleyeceğim çok da-ha dikkat çekici bir şey daha var. Bu da, onların olayları doğrudan doğruya, karmaşık kavramlarla engellenmeden ol-duğu gibi görme yetenekleri. "Satori" olarak adlandırılan durum da işte bu. Satori durumunda olan benim tanıdığım tek varlıklar köpeklerim. Yüce Tanrım, sanki bütün bir gün boyunca Tao'nun içinde yüzüyor gibidirler. Uyurken, atla-yıp zıplarken, tavşanları kovalarken, yemek yerken, diğey köpeklerle ya da insan arkadaşlarıyla iletişime geçerken da-ima aynı durumdadırlar. Ormanın derinliklerine girdiğimiz-de huşu içindedirler; bu durumu "aşırı düzeyde gevşemiş bir tür yüksek gerilim durumu" olarak tanımlayabilirim.*

Çok ünlü bir Zen koanı vardır: "Köpeğin Buda doğası var mıdır?" Bu soruya "Mu" gibi pek çok garip yanıt verilmiştir. Sanırım Batılı bir filozofun bu soruya vereceği tipik yanıt aşağı yukarı, "Bu tümüyle Buda doğasını nasıl tanımladığına bağlı" şeklinde olacaktır. Korkarım ki, ben bu anlamda Batılı bir filozof değilim, çünkü eğer bu soru bana sorulsaydı he-men o an, tüm kalbimle "Tabii ki derdim". Ya da belki, "Bu apaçık bir gerçek. Ne kadar da aptalca bir soru" derdim.

Size bu koan ile ilgili sevimli bir hikâye anlatayım: Bir gün bir rahip, Zen ustası'na "köpeklerin Buda doğası var mı?" diye sorduğunda, Usta "Evet, var" diye yanıt verdi. Ardın-dan "Peki senin Buda doğan var mı?" diye sorunca Usta "Hayır yok" diye yanıt verdi.

2 Aynı yerde.

* Eğer bu noktada fazla duygusal görünüyorsam, bir köpeksever olduğum için beni affetmelisiniz.

153

RAYMOND M. SMULLYAN

Rahip, "Ama ben herkeste Buda doğası olduğunu sanıyor-dum" diye atıldı.

Usta, "Evet, ama ben herkes değilim" dedi.

Köpeklerde Buda doğası var mı? İssa şu derin haiku'yu yazmıştı:3

Sonbaharın geldiğini bilmeyen Köpek yavrusu Bir Buda'dır.

Bu konuda Blyth şöyle'dernektedir:4

Köpek yavruları, erişkin köpeklerden daha da fazla bir şekilde her anı, her günü, geldiğünjbi kabul ederler.

Gelecek olanı beklemez,

Gidenin ardından koşmaz,

Ve olmayan bir şeyin hasretini çekmezler. Hava sıcak olduğunda güneşin altında yatarlar; Yağ-murlu olduğunda içeriye girmek için sızlanırlar.

Güneş ve köpek yavruları, yağmur ve sızlanmalar arasında başka hiçbir şey yoktur.

Köpekler hakkında şu ana dek okuduğum en iyi yazılar-dan bir tanesi de Suzuki'nin aşağıdaki yazısı:5

Bir köpeği izleyelim ve yiyeceklerini nasıl da iştahla ye-diğini görelim.

Aç olduğunda yiyecek bir şeylerin koku-sunu arar, bulunca hemen ona doğru gider ve bir lok-

3 R.H. Blyth, Haiku (Hokuseido, 1952), 4. Cilt, sf.13, 14.

4 Aynı eser.

5 D.T. Suzuki, Zen and Parapsychology (Philosophy and Culture/East and West, Charles A. Moore/Editor, University of Hawali Press/Honolu-lu/1952 sf.740).

154

TAO SESSİZDİR

mada bitiriverir. Bu konuda hiçbir soru sormaz. Yeme-ğin başkası için bir anlamı olabilir, ama bu onu ilgilen-dirmez. Çok aç olduğunu ve yediği şeyin onun bu ihti-yacını karşılayacağını bilmesi yeterlidir. Yemeğini bitirince gider. Bir "teşekkür ederim" bile demez. Doğal haklarını belirtmiştir; ne daha azını ne de daha fazlası-nı. Ve bundan öte endişelenecek bir şeyi de yoktur; hem de yalnızca kendi varlığı için değil, aynı zamanda çevresindeki tüm evren için... O, mükemmeldir. Günah düşüncesi ise, ister kültürel, ister ahlaki, ister ruhsal açıdan olsun varhğım lekelemekten başka hiçbir işe ya-ramaz. O, doğrudan doğruya Tann'dan gelir. Buda'nın söylediği şeyi söyleyebilir: "Ben, bu dünya üzerindeki en saygıdeğer kişiyim." Doğrusu, böyle "benmerkezci" bir ifadeye ihtiyaç duymaz. Yalnızca, Cennet Bahçe-si'nden henüz yeni gelmiş olun bu "masum" yaratığa zarar vermeye çalışan herhangi bir günahkâr-bilingli in-sana havlayıp, ondan kaçması yeterlidir.

155

RAYMOND M. SMULLYAN

26.

YÖNETİM SANATI ÜZERİNE

Chuang-Tzu'nun Konfüçyüsçüler tarafından insanın do-ğasına verilen zararları, ünlü bir at eğiticisinin bir ata verdi-ği zararlarla karşılaştırarak, insanın özgüğü doğasının korun-ması gerektiği düşüncesini incelediği harika bir yazısı vardır:

Atların karda ve buzda yürümelerini sağlayan toynak-ları, kendilerini rüzgârdan ve soğuktan koruyan tüyleri vardır. Otlarla beslenir ve su içerler, kuyruklarını savu-rur ve dörtnala koşarlar. Bunlar atların gerçek doğala-rıdır. Fakat bunlardan hiçbirisi geçit törenlerinde ve bü-yük konutlarda kullanışlı değillerdir.

Polo adında birisi (ünlü bir at eğiticisi) ortaya çıktı ve "atları yönetmekte çok başarılıyım", dedi. Ardından at-ların tüylerini kırttı ve toynaklarını söküp dağladı. Bo-yunlarına yular, ayaklarına zincir vurdu ve onları ahıra kapadı. Bunun sonucunda on attan üçü öldü. Ardın-dan onları aç ve susuz bıraktı. Ağızlarındaki gemin acı-sı ve sırtlarına inen kırbacın korkusuyla, yarısından faz-ları ölünceye dek onları tırıs ve dörtnala koşturup belli bir düzene göre koşmayı öğretti.

TAO SESSİZDİR

Çömlekçi, "çamuru biçimlendirmekte çok başarılıyım", der. "Eğer onun dairevi olmasını istersem pergel, köşe-li olmasını istersem gönye kullanırım". Marangoz, "Ben tahtayı biçimlendirmekte ustayım" der. "Eğer tahtanın kavisli olmasını istersem bükür, düz olmasını istersem düzeltirim." Fakat hangi temel üzerinde, ça-murun ve odunun doğası pergele ve gönyeye vurulmak ya da bükülmek ve düzeltilmek isteyebilir? Yine de çağ-lar boyunca Polo'nun atları eğitme, çömlekçinin ve ma-rangozun da çamuru ve tahtayı biçimlendirme yetenek-leri üzerinde konuşuldu durdu. İmparatorlukları yöne-tenler de aynı hataları yapmaktadırlar. Bence imparatorluğu yönetmeyi bilen bir insan böyle yapmamalıdır. Çünkü insanların dokumak ve kendileri için elbise dikmek, toprağı işlemek ve karınlarını do-yurmak gibi belli doğal güdüleridir ./Bu, tüm insan-ların paylaştıkları ortak bir özelliktir. Bu tür güdüler "Göklerin vergisi" olarak adlandırılabilirler. Bu neden-le mükemmel doğallık zamanlarında insanların hare-ketleri sakın, bakışları huzurluydu. O zamanlarda, dağ-ların tepelerinde hiçbir patika, nehirlerin üzerinde hiç-bir köprü ya da kayık yoktu. Her şey doğal ortamına uygun olarak üreri. Kuşlar ve hayvanlar üredi, bitki-ler ve ağaçlar varlıklarını sürdürdü. Böylece kuşlar ve hayvanlar elle yönlendirilebiliyorlardı ve insan, bir sak-sağan yuvasına tırmanıp onları izleyebiliyordu. Mü-kemmel doğallığın hüküm sürdüğü zamanlarda insan-lar, kuşlar ve diğer hayvanlarla bir arada yaşarlardı ve aralarında hiçbir ayırım yoktu. Sıradan insan ile soylu arasındaki ayırımı kim bilebilirdi? Hepsi de farkında ol-

RAYMOND M. SMULLYAN

madan eşit oldukları için kimse kötü yola sapmıyordu. Hepsi de herhangi bir arzu duymadan eşit oldukları için doğal bir bütünlük düzeyinde yaşıyorlardı. Bu do-ğal bütünlük düzeyinde insanlar kendi (özgün) doğala-rını yitirmiyorlardı.¹

Bu yazıyı, yeni yetme bir delikanlı olan akrabam Vin-cent'a okudum. Bu yazıdan en az benim kadar hoşlandı. Birkaç gün sonra köpeklerimden bir tanesini veteriner gö-türmem gerekti. Harikulade bir ilkbahar günüydü-ve-köpek-le birlikte muayenehaneyi dışındaki çayırda dolaştık. Kö-pek, muayenehaneyi görünce daha önceden de buraya gel-diğini anımsayarak yaprak gibi titremeye başladı. Bizimki gibi, sahiplerinin yanında dolaşan diğer köpek de vardı ve hepsi de yaprak gibi titriyorlardı. O an Vincent önce muaye-nehaneye, ardından da bana baktı ve "Anladığım kadarıyla veteriner köpekleri yönetmeyi biliyor" dedi.

1 Lin Yutang, The Wisdom of Laotse (New York: Modern Library, 1948), sf. 161-162.

TAO SESSİZDİR

27.

FEDAKARLIK ÜZERİNE

Çinli filozof Mo Tzu'nun "herkesi kavrayan sevgi" ilkesi-nin tam karşısında, erken dönem Taocu Yang Chu'nun "her-kes kendi içindir" ilkesi vardı. Yang Chu, "Tüm insan ırkını kurtaracağını bilsem saçımın tek telini feda etmem" demesiy-le ünlüydü. Bunu bir düşünün. Adam tüm insan ırkını kur-tarmak için saçının tek telini bile feda etmiyor. Ben bu ifa-deyi son derece mükemmel buldum. Bunu okuduğumda ne kadar büyük bir sevinç, coşku, tatmin ve rahatlama duydu-ğumu anlatamam. Bir zamanlar bu duyguyu bir arkadaşıma ifade etmiştim ve bana merak dolu bir şaşkınlık içinde şöyle demişti: "Neden? Eğer herkes bencillikten uzak durmak ye-rine bencilce davranırsa dünyanın daha iyi bir yer olacağına mı inanıyorsun?" Tabii ki böyle bir şeye inanmıyorum. Şüp-hesiz ki evrensel sevgiyi bencilliğe tercih ederim. Böyle bir şeyi kim tercih etmez ki? Öyleyse Yang Chu'nun söylediği şeyi neden bu kadar çok seviyorum? Çok tutarsız görünüyor öyle değil mi? Ama öyle değil. İzin verin de açıklayayım. Her şeyden önce bir önermeyi beğenmek ile ona inanmak arasın-da büyük bir fark var. Hoşlandığım şey Yang Chu'nun bu duyguyu böylesine dürüstçe ifade etmesi. Bu, bencillikten uzak durmak gerektiği hakkında yapılan alışıldık ikiyüzlü ah-laki söylevlerin tam zıddı. Ama gene de ben onun söylediği şeye inanmıyorum, söylediği şeye Yang Chu'nun gerçekten

159

RAYMOND M. SMULLYAN

inandığına da inanmıyorum. Benim bu konudaki görüşüm şöyle: Eğer bir insan, başkaları için kendi yaşamını feda et-meyeceğini söylerse, gerçekten de söylediği şeyi ima ettiğine nanma eğiliminde olurum. Ama bir insanın, diğerlerini kur-:armak için saçının bir telini feda etmeyeceğini söylemesi hiç de inandırıcı görünmüyor. İşin gerçeği, insanın bir saç telini feda etmesi acı verici bile değildir ve kesinlikle bir tür feda anlamına gelmez. (Eğer bir insan, "tüm insan ırkını kurtar-mak için saçımın bir telini jeda^ed_ebilirim ama daha fazlası-nı etmem" dese komik olmaz mıydı?) Bu nedenle -Yang Chu'nun böyle bir aşırılığâTlcasti olarak kaçtığına şüphe yok-tur. Yang Chu'nun gerçek anlamda bir saç telini kaybetmek-ten korktuğunu sanmıyorum. * Bu aşırılığa, bir ilkeyi belirt-mek için kaçmıştı. Fakat ben bu-ilkenin yukarıda açıkça or-taya konmadığına inanıyorum. Gerçekten de, belki kendisi-nin bile bunun bilincinde olmadığı olasıdır, ama ben bu il-kenin son derece önemli olduğuna inanıyorum. Bu ilke nedir? Gerçekten de insanın bencil olması gerek-tiği şeklinde bir ilke midir? Eğer bunu düşünseydim, bu dü-şünceyi en az, bir insanın bencil olmaması gerektiği düşün-cesi kadar komik bulurdum. Ben gerçekte Yang Chu'nun göstermeye çalıştığı şeyin bencillik sorusuna ahlaki bir ölçüt uygulamamız gerektiği düşüncesi olduğuna inanıyorum. Eğer gerçek bir denemeye sokulabilseydi Yang Chu'nun Mo Tsu'dan daha bencilce-davrandığı kesinlikle görülmez-di. Dahası Yang Chu'nun ifadesi bu dünyaya evrensel sevgi öğütlemenin karşısında yer almaktan çok bize içimizdeki doğal, bencillikten uzak yapımızı serbest bırakmamızı sağla-yarak daha fazla yardımcı olacaktır. " Tabii başında yalnızca bir tek saç teli yoksa.-Ç.N.

TAO SESSİZDİR

Şimdi ana konuya geliyor ve size Yang Chu'nun gerçek-te ne demek istediği konusunda kendi yorumumu anlatıyo-rum. Söylemek istediği şey şuydu: "Eğer başkalarına yar-dımcı olacağını hissetsem saçımın bir telinden çok daha faz-lasını feda edebilirdim. O zaman herhangi bir insan tarafın-dan böyle yapmam gerektiği söylenmeden, kendiliğimden böyle yapardım. Ve eğer bir başkasına yardımcı olma niye-tinde olmasaydım o zaman hiçbir neden, hiçbir ahlak kav-ramı ya da bana yapmam gerektiği söylenen hiçbir şey in-sanlara yardımcı olma arzumu artıramazdı ve saçımın bir tek telini bile bu uğurda feda etmemi sağlamazdı." Başka sözcüklerle ifade edersem, bir insana ne yapması gerektiği-nin söylenmesinin hiçbir anlamı yoktur. Eğer zaten böyle bir şey yapmak istiyorsa, böyle bir şey söylemek gereksizdir (hatta zararlı bile olabilir) ve böyle bir şey yapmak istemi-yorsa zaten yararsızdır. Sanırım Yang Chu'nun gerçekte an-latmak istediği şey buydu. Söylediği şey daha çok bir tür ba-ğımsızlık bildirisi ve bencillik için ahlaki bir mazeretti.

Yang Chu'nun söylediği şeyde bundan da fazlası var. Ben-cilliğin insanın doğal ruhsal durumu olduğuna, din ve eğitim gibi sosyal etkilerin insanı "cömertlik" olarak adlandırılan üs-tün ruhsal duruma ulaştıracak şekilde "eğittiğine" inananlar vardır. Ayrıca bu görüşün karşısında yer alan ve insanın da-ha doğduğu andan itibaren doğasında bencillik kadar cömert-lik de olduğunu, cömertliği eğitime çabalarının eğer kendi ha-line bırakılırsa zaten gelişecek olan bir şeyi sakatlamaya ve ge-lişimini engellemeye hizmet ettiğine inananlar vardır. Bu dü-şünce de Yang Chu'nun (görünüşte böyle olmasa da) söyledi-ği şeyin bir parçası gibi görünmektedir. Bu düşünce, "iyilik ve görev yaygaralarını bir yana bırakın, böylece insanlar yeniden insan sevgisi kazanacaklardır", gibi sözler söyleyen daha son-raki dönem Taoculan tarafından açık hale getirilmiştir.

161 -

RAYMOND M. SMULLYAN

Sonradan aklıma gelenler: Kardinal Newman bir yerde şöyle der: Kilise, ay ve güneş için gökyüzünden kopup düşmenin, yeryüzü için yıkılmanın, milyonlarca insan için açlıktan ölmenin daha iyi olduğuna inanır. Ama ben, dünyevi dertler istediği kadar devam etsin bir tek ruhun bile yi-tirilmeyeceğini söyleyeceğim. Fakat bir tek nedensiz günah işleyin, kimseye zarar vermese de bir tek bencil yalan söyleyin ya dar ozrîfbîmadan küçücük bir jşe^: ça-lın o zaman yitirilmiş-bir'ruh olacaksınız.

Fichte bir yerde, "Tüm insanlığı kurtaracağınitilsem bi-le sözümden dönmeyeceğim" der.

Benim için bu ifadelerin ikisi de tıpkı Yang Chu'nun ifa-desi gibi son derece değerli. Şüphesiz ki pek çok ahlakçı her iki durumun da birbirlerinden tümüyle farklı olduğunu öne süreceklerdir: Birinci durumun (Newman ve Fichte) bir ah-lak ilkesinin aşırı abartılması, ikinci durumun ise (Yang Chu) bir ahlak ilkesi olarak bile değerlendirilemeyeceğini söyleyeceklerdir. Bence bu bir hata. Bana göre Yang Chu'nun ilkesi, pek alışıldık türden olmasa da bir ahlak il-kesiydi ve pek çok ahlak standardına göre ise gerçekten de ahlakdışı bir ilkeydi. Yang Chu'nun'bir

okul kurması ve bu düşüncesini diğer insanlara öğretmesi temel düşüncemi onaylamaktadır. Bencil bir insan niçin diğer insanların böy-le bir temel ilkeyi izlemelerini istesin?

Tıpkı ahlak ve ahlak fanatıklığı arasında bir fark olduğu gibi bencillik ile yerinde bir şekilde bencillik fanatıklığı ola-rak adlandırılabilir. Şey arasında da bir fark olması gerek-tiğini düşünüyorum. Yalan söylemekten nefret etmek bir ah-

162

TAO SESSİZDİR

lak ilkesi olarak adlandırılabilir, fakat bu ilkeyi Newman ve Fichte gibi aşırılığa vardırarak pek çok ahlakçı tarafından bi-le fanatiklik olarak adlandırılacaktır. Aynı şekilde sıradan bencil bir insanın, Yang Chu'nun bahsettiği düzeye ulaşma-sı çok zordur; bu tür bir ifade gerçekten de bencillik fana-tıklığı olarak adlandırılır. Fakat Yang Chu'nun sözlerinde beni etkileyen şey (tıpkı diğer iki ifadede olduğu gibi) böy-lesine büyük bir ahlaki arzuyla söylenmiş olmalan.

163

RAYMOND M. SMULLYAN

28.

BENCİLLİK VE FEDAKARLIK

Şu soruyu sormayı çok-severim (özellikle rahiplere): "Fe-dakârlık hakkında ne düşünüyorsunuz? Fedakârlığı'ISr in-sanın kendi mutluluğunu başkaları için feda etmesi ya da başkaları mutlu olduğunda mutlu olması olarak mı düşünö-yorsunuz? " Bu soru daima en meraklı tepkileri harekete ge-çiriyor gibidir. Bu soruyu sorduğum insanlar genellikle hu-zursuz olur ve şaşırırlar. Yanıtlar hiçbir zaman açık değildir; bazıları dürüstçe şöyle yanıt verir: "Şey, bu konu üzerinde daha önceden hiç düşünmemiştim." Acaba Musa ve İsa bu soruyu nasrl yanıtlarlardı? Eğer cennete gidersem, onlara bu soruyu sormayı planlıyorum. Acaba bu soru cennet orta-mında önemini yitirir mi?

Konuyla ilgili şöyle bir olay olmuştur: Bir zamanlar bir anaç, genç oğlunu "bencil" olmakla suçluyordu. Son derece akıllı olan genç birden annesine döadü ve şöyle dedi: "An-ne, öğrenmek istediğim bir şey var, kimün hatırı) için ben-cil olmamamı istiyorsun?" Annenin akıllı tümüyle kanştı ve oğluna yalnızca şöyle diyebildi: "Sen gerçekten de bir bilim-ci olmalısın." Soru hiç de fena değil! Öyle ya, kimin hatırı için bencil ol-mamalıyım? Başka insanlar için mi? Eğer bencil bir insansam neden başkalarının iyiliğini düşünme zahmetine gireyim? Di-

164

TAO SESSİZDİR

ğer yandan, eğer bencil değilsem ve diğerlerinin iyiliğini düşünüyorsam o zaman bencillikten uzak durmaya ihtiyacım yok, çünkü zaten bencil değilimdir. Konuya başka açıdan yaklaşırsak, eğer bencilce davranmayı istiyorsam, bencillik-ten uzak durma konusunda yapılacak hiçbir tartışma beni bundan uzak tutamaz ve eğer bencilce davranmayı istemi-yorsam herhangi bir tartışmaya gerek kalmaz. Bazıları, bu-nun konuyu aşırı basitleştirmek olduğunu söyleyebilir. Bu, bazı açılardan doğru. Bir insanın bir kısmının bencil olması, bir kısmının bencil olmaması gerçeği bu durumu daha kar-maşık hale getirebilir; çünkü ahlakçılar, insanın bencil olma-yan yanlarının bencil yanlarını yenmeye çalışmasını sağlama-nın kendi görevleri olduğuna inanırlar. Böyle bir ahlakçı bir gün bana şöyle demişti: "Açıktır ki, bir insanın fedakâr bir insan olmasını sağlayacak bencil bir talepte bulunmak ola-naksızdır. İnsanm yapabileceği tek şey, daha soylu olan ya-nından, yalnızca kendi bencil zevklerini düşünen daha temel (ve daha hayvani) yanını yenmesi için talepte bulunmaktır." Sanırım bu ifade, Batı ahlak kavramlarıyla (ya da daha ke-sin konuşursak Victoriacı ahlakla) hem Taocu hem de Buda-cı ahlak arasında ne kadar büyük bir fark olduğunu mükem-mel bir şekilde özetlemektedir. Yukarıdaki ifade, insanm "soylu" olan tarafı seçmesi zorunluluğunu baştan kabul et-meyi gerektirmektedir. Üzerinde durulan temel konu, ben-cilliğimizi, fedakârlığın yüce sonuçları için "feda etmemizin" gerekli olduğudur. Tıpkı Taocu ahlak kavranılan gibi Budacı ahlak kavramlarının da en harikulade yanı, tüm bu kâbus benzeri ikilemleri aşmış olmalarıdır. Holmes'un Budacılıkta-ki bencillik kavramını incelediği Buda'nun İnancı adlı kita-bında bu konuyla ilgili çok güzel bir bölüm vardır:

165

RAYMOND M. SMULLYAN

Bu noktada Batılı Budacılık eleştirmenleri (ikiye) ayrıl-maktadırlar. Dr. Rhys Davids ve Dr. Paul Carus'un da içlerinde olduğu bazı eleştirmenler ve Ben'in diğer düş-manları, Buda'nın öğretisinin üzüntü ve sevince karşı aşırı kayıtsız kaldığını, insana doğru olanı yalnızca doğ-ru olanın hatırı için yapmayı emrettiğini ve tek ödülün de kişinin içsel bir huzur içinde olması olduğunu ileri sürmektedirler. Diğerleri ise, özellikle Budacılığın de-ge-rini azaltmaya çalışan- Hifistiyanlrk yanlıları, Buda'nın insanlara yalnızca kendilerini ve kendi rahatlarırtf'düşünmeyi öğreten'bencil bir hazcı (hedonist) olduğunu ve mutluluk düşüncesinin insanoğluna acıdan ve keder-den ilkel bir kaçıştan pek fazlasını sağlayamadığını öne sürmektedirler. Buda'yi acrya ve sevince karşı aşırı şe-kilde kayıtsız kalan bir insan olarak görenlere verilecek yanıt (şudur ki), yalın tarihi gerçeklere göre insanların Yol'a, girmelerini sağladığında beklenen şey, doğru ola-nın hatırı için doğru olanının yapılması değil (büyük bir ihtimalle bu sözcüklerde hiçbir anlam bulmayacaktı), acı çekmekten, gene doğum girdabında yaşanan ikilem-lerin neden olduğu acıdan kurtulmak ve huzura ulaş-maktı; ve bu huzur da dünyaya geri dönmenin getirdi-ği huzurdan başka bir şey değildi.

Böyle bir yanıt vererek, Buda'nın yaşam görüşünü ben-cillikle suçlayanları doğruluyormuş gibi görünebilirim. Ama hayır; Buda'nın yaşam görüşü kayıtsızlıktan ne kadar uzak-sa bencillikten de o kadar uzaktır. Burada bizi yanlış yön-lendiren şey ben sözcüğüdür. Doğa sözcüğünün şüpheli is-tisnahtı da dahil olmak üzere içinde bir sürü tuzak olmayan tek sözcük bile yoktur. Bir yaşam görüşünün bencil olup ol-

TAO SESSİZDİR

mediğini sorduğumuzda, yanıtımız büyük ölçüde sorunun sorulduğu şartlar altında ben'in bulunduğu duruma bağlı olacaktır. Ben'den uzaklaşmak olanaksızdır; ancak kişiliğini yitirip tümüyle bensiz olacağından daha geniş bir ben için bu durum olasıdır. Arzu edilen noktaya ulaşılır ulaşılmaz, kişilik, evrensel ben ile bir olur olmaz "bencillik" kavramı bilinen anlamını yitirecektir.¹

1 Welsch Holmes, The Creed of Buddha (Londra: John Lane Company, 1908), sf.211-212.

RAYMOND M. SMULLYAN

29.

BENCİLLİK ÜZERİNE

Tachibama Akemi'nin t1Bl2-1868I "Issız Zevkler".\$ irinden aldığım şu dizeler -çok hoşuma gider (çev: Donald Keene):¹

Elime fırçamı alıp

Beklediğimden daha iyi şeyler yazıvermem

Ne büyük bir zevktir.

Ne büyük bir zevktir ""

Günlerce sözleri evirip çevirdikten sonra Apansız, harikulade bir şiirin

Dökülüvermesi dudaklarımdan.

Ne zevktir

Hjçbir yardım olmadan

Anlayabilmem

Anlaşılması güç bir kitabı.

Ne zevktir

Az bulunur bir ikramla karşılaşmak Karnımız aç olduğunda 1 "Mam-mam" diye bağırışması çocuklarımin

1 Donald Keene, Anthology ot Japanese Literatüre (Grove Press, New York, 1955), sf.434-435.

TAO SESSİZDİR

Ve sevinçle indirivermeleri yemekleri midelerine.

Ne zevktir

Rasgele elime aldığım bir kitapta Tıpkı kendim gibi bir insanla

Karşılaşvermem.

Şiirin son kıtası bu bölümle özellikle ilişkilidir. (Diğer kı-taları yazmamın tek nedeni bu şiirden çok hoşlanmam.)

Gördünüz mü, aynı zamanda tıpkı bana benzeyen insan-larla karşılaşmayı da

seviyorum ve aynı şekilde tıpkı kendisi-ne benzeyen bir insanla karşılaştığımda, tıpkı kendime ben-zeyen bir insanla karşılaşıyorum. Başka bir şekilde ifade edersem, tıpkı kendime benzeyen insanlarla karşılaşmamın doğal sonucu olarak "tıpkı kendime benzeyen insanlarla kar-şılaşmayı seviyorum" diyen insanlarla karşılaşmayı çok sevi-yorum. Okuyucuya bırakmayı tercih ettiğim bariz bir mate-matiksel tümevarımla aynı yargının üçüncü, dördüncü ve sonsuzuncu doğal sonuçlarını da ifade edip kanıtlayabilirim.

Şimdi sizlere önce kendi adlandırdığım "bencillik"ten, ardından da başkalarının "bencillik" olarak adlandırdığı şeyden bahsetmek istiyorum. Bir zamanlar kendi düşünüş biçiminin mutluluğu içinde, "Benciller" olarak adlandırdığım şöyle bir şiir yazmıştım:
Birçok insan nefret eder bencillerden Çünkü kendilerini bulurlar onlarda
Bense severim bencilleri Çünkü kendimi bulurum onlarda.

169

RAYMOND M. SMULLYAN

Başka bir gün bir şiir daha yazdım ve aklıma ilk anda bu şiirime "Kendime Methiye" adını vermek geldi. Bununla birlikte bu başlık (görüldüğü üzere tümüyle benmerkezciydi), şiirin daha derin ve hüznü anlamını içermiyordu. Bu-nun üzerine başlığı, "Benliksizim" şeklinde değiştirdim:

İnsanların çoğu,
Benmerkezci oldukları söylendiğinde
Bu gerçeği başkalarından gizleyecek
Yollar bulurlar zekice' " -

Bir süre sonra .
Kendilerini bile aldatırlar böylece.

Ardından,
Gizli benmerkezci zevkler ahrlar
Kendilerini benliksiz hayal ettiklerinde.

Oysa ben farklıyım.
Gerçekten de benliksizim. Tıpkı gidecek yeri olmayan Yapayalnız bir yetim gibi Haykınıyorum her soluk verişimde "Benliğimi kaybettim, Bdnliksizim" diye. -~

Oysa gitmedi benim bir yere Ama bana ait değil bundan böyle.
Ben de tıpkı sizin gibi şiirin, sonunda üzücü bir şekilde tersine dönmesi karşısında şaşırdım. Bu şiiri yazmaya otur-duğumda neşeli, coşkulu ve neredeyse küstahçasına ben-merkezci olma-smı tasarlamıştım; kendimi kendi halime bı-raktım ve işte ortaya bu çıktı.

170

TAO SESSİZDİR

Tabii ki, "Oysa ben farklıyım" dizesinde belli bir benmer-kezcilik düzeyi tutturdum; yani burada, sen ben'ini yitirdiği-ni düşünürken ben gerçekten de yitirdiğim için senden daha iyiyim dedim. Ama hemen ardmdan ben'imi yitirişim zevkli bir şey yerine üzücü bir şey oluverdi. Komik bir durum öyle değil mi? Söyle sevgili okuyucum, benimi kaybettiğim için be-nim adıma üzülmüyor musun? Üzülmüyor musun? Nasıl olur? Eğer benliğini kaybetmiş olsaydın senin için üzüldüm, na-\ sil oluyor da

sen benim için üzülmüyorsun? Belki de dini ya
'ft da mistik kökenli olan bir insansın ve kaybettiğim tek
şeyin
"* bireysel benliğim olduğunu ve daha büyük ya da
"evrensel"
ben'in doğması için bireysel ben'in "ölmesi" gerektiğini söy-leyeceksin.
Ben, "Evrensel Ben"in karşısında yer almıyorum, onun önemini de göz ardı
etmiyorum, yalnızca buna ulaşmak için daha makul bir yol olması
gerektiğini düşünüyorum. Bel-ki de şu ana dek böyle bir yol
bulunamamıştır, ama bu, bir gün böyle bir yol bulunamayacağı anlamına
gelmez. Ve eğer böyle bir şey olursa (ki ben böyle bir şeyin olacağına
inana-cak kadar iyimserim) o zaman, en azından Doğu ve Batı
fel-sefelerinin mükemmel bir sentezi yapılmış olacaktır.
Ruhsal anlamda, şiirimdeki "Tıpkı gidecek yeri olmayan yapayalnız bir
yetim gibi" dizesi Lao Tzu'nun şu dizelerini anımsatmaktadır:
Akıllılığı bir yana bırak, o zaman
endişen kalmaz.
İnsanların çoğu ziyafetletermiş ya da bir ilkbahar manzarasının tadını
çıkarıyorlarmış gibi mutlular.
Bir ben,
Tıpkı henüz gülemeyen bir bebek gibi
171*"

RAYMOND M. SMULLYAN

Durgun ve ifadesizim;
Gidecek bir yerim yokmuş gibi umutsuzum.
Herkes ihtiyacından fazlasına sahip,
Sanki bir ben bir şeyler kaybetmiş gibiyim.
Kafam, bir aptalmki gibi boş.
Herkes zeki,
Bir ben kaim kafalıyım.
Herkes farklılıkları görebiliyor,
Bir benim anlayışım kıt. ~ ~ ~ ~
Tıpkı bir bulanıklığın içindeymiş gibi kayıtsızım;
Hiçbir şeye bağlı değilmiş gibi
Akıntıya kapılmış sürükleniyorum.- ^
Herkesin yapacak bir şeyleri, var,
Bir ben beceriksiz ve sakarım.
Bir ben herkesten farklıyım,
Çünkü gıdamı doğrudan Tao anadan alıyorum.2
Bu Tao'nun Kitabı'nda en çok hoşuma giden bölümler-den bir tanesi. Ama ne
yazık ki birçok insan bu bölümü faz-lasıyla benmerkezci olarak yorumluyor.
Bu dizeleri kendisi-ne okuduğum birisi öfkesi bir şekilde bu tür bir
düşüncenin belirgin bir şekilde, kendini önemsiz gösteren ama son de-rece
üstün olduğunu sanan bir insanın hava atması olduğu yorumunu getirdi. Ben
ise bu şiire tümüyle farklı bir şekilde yaklaşıyorum.
Benim için daha çok, bir bunalmam içinde kendini avu-tan bir insanın
tepkisi. İnsanların bu dizelere farklı tepkiler vermeleri ne kadar ilginç.
2 Alan Watt, The Way of Zen, (Vintage Books, 1957), sf.20
172

TAO SESSİZDİR

En ilginç tepkilerden bir tanesini ise size şimdi anlataca-ğım. Bu dizeleri bir arkadaşına (genellikle yaptığım gibi) ne-şe içinde okudum ve okurken de bol bol güldüm. Ben dize-leri okurken son derece ağırbaşlı bir şekilde dinledi ve bitti-ğinde, "Okurken neden bu kadar güldün? Bu kadar gülünç olan şey ne? Bu dizelerin son derece derin olabileceğini an-lıyorum, ama gülüş olan yanını anlayamıyorum" dedi. "Bu dizelerin derin olabileceklerini asla düşünmedim, ama her zaman oldukça eğlendirici olduklarını düşünmüşümdür" de-diğimde bir süre düşüncelere daldı ve ardından şöyle dedi: "Bu dizelerdeki felsefe hemen hemen inandığım her şeyin karşısında yer alıyor. Eğer bunlar doğruysa o zaman tüm yaşamım boyunca yanlış tarafta yürümüş olmalıyım."

Lao Tzu'nun dizelerine gösterdiğim tepkiden size biraz daha söz edeyim. Eğer bana neden Lao Tzu'nun bu sözle-rinin ya da en azından bir kısmının komik geldiği sorulsay-dı, herhalde ne yanıt vereceğimi bilemezdim. Belki de bu di-zelerdeki felsefe, toplumun bana öğretmeye çalıştığı şeyler-den çok uzak, ama kendi inançlarıma çok yakın olduğu için kahkahalarımda mizahtan çok bir zafer edasının etkisi var. Başka bir şekilde ifade edecek olursam, büyük bir olasılıkla kahkahalarım nefret ettiğim düşüncelerin tam tersi bir dü-şünce bulmuş olmamın sevincinden kaynaklanıyor. Eminim ki bu noktada birçok okuyucu etkileyici bir şeyler söyleme-diğimi, yalnızca çocukça davrandığımı düşünecektir. Kim bilir, belki de haklılar. Bu bölümün sonuna neşeli bir not olarak size Chuang Tzu'nun kendi kendini değerlendirişini anlatayım. Eğer Walt Whitman'm kendini anlatan bir şarkı yazdığı için ben-merkezci olduğunu düşünüyorsanız, aşağıdaki yazıya göz a-tıncaya dek bekleyin:

173

RAYMOND M. SMULLYAN

Sessiz ve biçimsiz, değişen ve durağan kalan, hem ölü hem de yaşayan yer ve Gök ile eşit olan, hem zekâ ile hem de ruh ile birlikte hareket eden...

Her şey olduğu gi-bidir, hiçbirisi bir diğerinden daha cazip değildir:

Bunlar, eskilerin Tao hakkında ortaya attıkları bazı kavramlardı. Chuang Tzu bunların tümünü duydu ve hepsinden de etkilendi. Garip ve belirsiz sözler, yabani ve abartılı bir dil ve anlaşılmaz kavramlar kullanmadan, taraflı ve an-laşılmaz bir görünüşe bürünmeden.,kendini düşünceleri-ne verdi. Dünyayı öylesine cahil ve anlayışsız^ kabuLetti ki, ciddi bir şekilde konuşamayacağını anladı. Bu neden-le, düşüncelerini birer kâseye benzeyen belirsiz sözcük-lere döküp, bunları erbaplara atfettf ve düşüncelerini farklı hikâyelerle açıkladı. Yer'in ve Gök'ün ruhuyla bir-likte sessizce geldi ve sessizce gitti. Ama olaylar konu-sundaki üstünlüğüyle hiç övünmedi. Ne doğruyu ne de yanlış kınadı, böylece sıradan insanlarla kolayca anlaşa-bildi:. Yazılan, yüce bir tarzda olsalar da hiçbir şeye kar-şı değillerdi, böylece hiçbir zarara neden olmadılar. İfa-deleri tümüyle kurlsız olmasına karşın etkileyici ve nük-tedandı.

Düşüncelerinin zenginliği asla tüketilemezdi. Yukarıda Yaratıcı ile kükrer. Aşağıda başlangıcı ve sonu olmayan, yaşamın ve ölümün ötesinde dostluklar kurar. Temele gelince taraflı ve engin, tferin ve özgürdür. Öze gelince yüce şeylerin uyumlu bir izdeşi olarak adlandırılabilir. Değişime karşı yaklaşımı, olaylarla ilişkileri ve düşünceleri tüketilemezdi ve öncülleri (kendinden önce gelenler) tarafından yönlendirilmedi. Belirsiz ve anlaşıl-maz, ama tüketilmez birisiydi.³

3 Fung Yu-lan, A History of Chinese Philosophy, çev: Derk Bodde (Pre-ceton

Universty Press, 1952), 1. Cilt. sf. 173-174.

174

TAO SESSİZDİR

Tüm felsefi yazında bu paragraf en çok sevdiğim parag-raftır. Bu paragrafı okurken tam olarak bana benzeyen biri-siyle değil, ama tam olarak olmak isteyeceğim birisiyle kar-şılaştım.

175

RAYMOND M. SMULLYAN

30.

BENCİLLİK VE EVRENSEL BİLİNÇ

Daima, benmerkezcilik hakkındaki inanılmaz yanlış hü-kümler nedeniyle çok üzülürüm.~ Bu önyargılar niye?JBizle-re benmerkezci olmamamız gerektiği öğretilmiş ve biz de bu tür özelliklere sahip olmayanları kışkırttığımız için mi? Tabii ki benmerkezcilik var. Ben de herfces kadar zaman za-man yüz yüze geldiğim kasvetli bir tür benmerkezcilik olan sevgisizlikten rahatsız olurum. Fakat herkesin adlandırdığı anlamdaki "benmerkezcilik" ile Chuang Tzu'nun sözlerin-deki (bir önceki bölüme bakın) bozulmamış bir çocuğun göz alıcı kendiliğinden benmerkezciliğine benzeyen şey arasında dünyâlar kadar fark vardır.

Benmerkezciliğe, "kendini sevmek" ve kendini öne sür-mek arasında kesin bir çizgi çekmek gerektiğini düşünüyorum. Kendini seven insanları sevmeme karşın kendilerini öne süren insanlardan nefret ederim. Kendilerini öne süren insanlar genellikle güç peşinde koşar ve başkalarını ezerler, bu nedenle de sevilmezler. Fakat saf bir şekilde benmerkez-ci olan bir insan genellikle-kendini takdir etmekten memnun olur ve başkalarını küçük düşürmeye gerek duymaz. Bir gün birisi bana, "Benmerkezci bir insanın kimseye ihtiyacı yok-tur, ama kendini öne süren bir insanın kendi benini öne sür-mek için başkalarına ihtiyacı vardır" dedi. Bu ifadenin ikin-ci kısmına katılıyorum, ama birinci kısmına şüpheyile bakı-

176

TAO SESSİZDİR

yorum. Bence gerçekten de (kelimenin tam anlamıyla) ben-merkezci olan bir insanın çevresinde insanların olmasına ih-tiyacı vardır. Örneğin beni ele alın; eğer çevremde kimse ol-masa kimi etkilemeye çalışırdım? Ayrıca insanların kendi benmerkezcilikleri karşısında duydukları utanç ve suçluluk duygusuna da çok şaşırdım. Neden insanlar böyle duygular hissediyorlar? Bu soruya şu ana dek en iyi yanıtı Dr. Richard Bucke'nin Evrensel Bilinç adlı kitabından aldım. Bu kitabın 9. Bölüm'ünde Shakespeare'in pek çok sonesini aktarır, bunları evrensel bilincin ba-kış açısından incelemektedir. Aşağıdaki sone ve incelenme-si özellikle dikkate

değerdir:

SONE LXir

Kendime aşk duymanın günahıyla dopdolu Gözlerim ve yüreğim, varlığımın her yeri; Yoktur ki bu gûnahtan kurtulmanın bir yolu: Canevime sımsıkı sarılmıştır kökleri. Hoş değildir kimsenin yüzü benimki kadar, Benden yakışıklısı, benden vefalısı yok; Ölçüp biçiyorum da, bende ne değerler var. Ben herkesten üstünüm, her bakımdan, hem de çok. Ama gerçek yüzümü aynada görür görmez Porsumuş, benzim uçuk, şehra şehra ve köhne, Kendime duyduğum aşk, ters düşer bana bu kez: Kötü şeymiş insanın aşk duyması kendine. Sensin öbür benliğim, varlığımda övdüğüm, Yaşımı gençliğimle, güzelliğimle örttüm.

* Kendisi kadar iyi bir tercüme yapamayacağımı bildiğim için, Sayın Ta-lât Sait Halman'ın tercümesini kullanmayı tercih ettim. Bkz\Shakespe-ares, Tüm Soneler, Türkçesi: Talât Sait Halman, Cem Yayınevi, 1989.-

(Ç.N.)

^

177

RAYMOND M. SMULLYAN Bucke'nin yorumu:

Bu sonede bir insanın ikiciliği güçlü bir şekilde hissedil-mektedir. Evrensel bilinçli benliğin üzerinde durduğunda kendine duyduğu hayranlığın içinde kaybolmaktadır. Fizik-sel ve kişisel bilinçli benliğine döndüğünde kendini küçük görmeye meyleder. Aynı zamanda hem son derece benci, hem de-bencilikten uzaktır. Walt Whitman'ı tanıyanlar, gö-rünüşteki bu zıtlığın aynı temelden doğduğunu ve onda tü-müyle bulunduğunu bilirler. Withman'ın evrgnseL-bilinçli Whitman'a olan hayranlıgrve eseri ("Yapraklar") mutlak bir şekilde, bilindik bireysel bilinç anlamında bencillikten yok-sun olsa da tıpkı bu sonedeki gibi bir gö'rtfnüşe sahiptir. Yu-karıda belirtilenler eğer Paul, Muhammed ya da Balzac'a uygulansalardı gene aynı şekilde doğru olarak kalacaklarına inanılmaktadır. Son çözümlemede konu şu şekilde görül-mektedir. Evrensel bilinçli benliğin bakış, açısından, beden ve bireysel bilinci olan benlik aynı derecede kutsal görün-mektedir. Fakat sıradan bireysel bilince göre, bireysel bilinç-li benlik ve beden önemsiz ve hatta aşağılık görülmektedir.

178

TAO SESSİZDİR

31.

İNSANIN

KENDİ DOĞASINA GÜVENMESİ ÜZERİNE

Bu bölüme, Po Chu-I'den iki şiir aktararak başlamak is-tiyorum (çev:

A.Waley):

/. Bütün Kardeşlerime Seslenen Çılgın Bir Şiir (İS 835)

Dünya, okuma bilmeyenleri aldatır; Ben, ne mutlu ki hem okumada hem de yazmada usta-yım.

Dünya, hiçbir işi olmayanları aldatır; Oysa ben yüksek devlet

memurluklarıyla onurlandırıldım.

Yaşlılar daima hastadırlar; Bana gelince, şu an ne ağrım ne de sızım var. İnsanlar durmadan evlilik sıkıntısı çekerler; Fakat ben evlilikle ilişki kestim ve elimi eteğimi çektim.

Hiçbir değişiklik zihnimin huzurunu bozmuyor; Hiçbir iş bacaklarımı titretmiyor. Bu nedenle on yıldır ruhum ve bedenim Kaçınıklığın huzuru içinde dinleniyor. Hepsinden öte, ağır ağır geçen son yıllarda Çok az şeye ihtiyaç duydum.

179

RAYMOND M. SMULLYAN

Kış boyunca beni ısıtan bir parça örtü

Ve gün boyu tok tutacak bir öğün yemek,

Evimin küçücük olması hiç de önemli değil;

Ne de olsa, insan bir odadan fazlasında uyuyamaz.

Bir sürü atımın olmaması önemli değil; İnsan iki arabayı aynı anda süremez ya! Dünyadaki on insandan belki de yedisi Benim kadar talihlidir.

Ama halinden benim -kadar"memnun olan birini arar-sanız,

... - " "*" Bir tane bile

bulamayabilirsiniz.

Başkalarının meselesi olduğunda ahmaklar bile bilgedir, Kendi meselelerinde ise bilgeler bile hata yapar. * Kimseye kalbimi açmaya cesaret edemem Bu nedenle yabancı sözlerim Tüm kardeşlerime seslenir.

//. Geçmiş Düşünmek (İS 833)

Boş bir anımda geçmiş günleri düşündüm;

Sanki eski dostlar odada oturuyorlarmış gibi geldi.

Ve ardından "acaba şimdi neredeler" diye meraklandım,

Tıpkı dökülen yapraklar gibi

Onlar da akan ırmaklarla kayboldular.

Han Yu, kükürt tabletleri yuttu,

Ama küçücük bir hastalık onu mezara soktu.

Yuan taşı sıkça suyunu çıkarırdı

Ama daha yaşlanamadan gücü yok olup gitti.

Üstat Tu, "Sağlığın Sırrı"na sahipti:

Bütün gün baharattan ve etten uzak dururdu.

Efendisi Ts'ui, güçlü bir iksire güvenerek

180

TAO SESSİZDİR

Kış boyunca yazlık elbiseleriyle dolaşırdı.

Lakin kimi hastalıkla, kimi de ani bir ölümle

Ama hepsi de daha orta yaşı geçmeden göçüp gittiler.

Bir ben, kendimi hiçbir perhize sokmayan,

Genliğinde her tür şehvete ve arzuya

Yumuşak bir şekilde boyun eğen ben

Uzattım o sıkıcı yaşam süresini;

Damağı en en lezzetli eti arzulayarak

Ve ne bismut'tan ne de kalomel'den bir şey anlamayan

ben.

Acıktığımda yutuverdim buharı tüten yemekleri,
Susadığımda donmuş nehirde içtim suyum,
Şiirlerle hizmet ettim ruhlarına Beş Organımın,
Üç Yaşamsal Bölge'yi şarapla yıkadım.
Bu yaşıma kadar sağlıklı ve sağlam bir şekilde yaşadım.
Bir tek dişim bile eksik değil;
Bacaklarım ve gövdem bana hâlâ hizmet ediyor,
Yetmişinci yaşımı yeni bitirdim
Ama halen karnımı doyuruyor, bebekler gibi uyuyorum
Kadehimde duran şarabı mideme yuvarlıyor
Ve geri kalanını Göklere bırakıyorum.¹
Bu iki şiiri çok seviyorum (tıpkı bu kitaba aldığım diğer tüm şiirler
gibi). Ne biri ne de öbürü özellikle güzel ya da il-ham verici, ayrıca
ikisi de "gizemli içgörü" gibi bir şeyler açıklamıyor. Bu şiirleri yaşam
felsefesi koktukları için seviyo-rum; ya da belki de "doğru sezgiye dayalı
yaşam" felsefesi koktukları için. Özellikle ikinci şiirdeki felsefe, kendi
yaşam
1 Arthur Waley, Translations From The Chinese, (New York: Alfred A. Knopf,
1941), sf.251-254.

181

RAYMOND M. SMULLYAN

görüğüme o kadar yakın ki, şiirle ilk karşılaştığımda bu rast-lantiya
inanamadım. Yaşamımı daima, bilimsel ya da tıbbi görüşlere dayalı
perhizlerle değil, içimden gelen şeyi yiyerek geçirdim ve sağlığımla
ilgili bir tek sorunun bile olmadı. Ta-bii henüz ellilerimin ortasında
ve bu nedenle de kendi-mi şimdilik Po Chu-I'ninki gibi bir yaşam tarzının
işe yara-dığının canlı bir kanıtı olarak ortaya atamam. Ama daima bunu
başarabilecek yaşlı bir insanla karşılaştığımda çok mut-lu olurum. Zaten
iyi de olsa kötü de olsa benim yaşam biçimim daima bu olmuştur. Henüz
bif çocukken-bile içgüdüsel olarak insanın tat alma duyusunun ve iştahının en
iyi rehber olduğuna inanırdım. Bir zamanlar birisi, bana yemek yerken su
içmemem gerektiğini söylemişti; kırk'beş yıl önce "bu ku-ram modaydı. Ben
de, "İyi ama" yemekte su içmekten hoşla-nıyorum" diye yanıt verdim.
Karşımdaki, sitemle "Ama ye-mek yerken su içmemelisin, bu sağlığına
zararlı" dedi. "Ne-den" diye sorduğumda, "Çünkü doktorlar suyun, tükürüğü
hafiflettiğim ve böylece de besinlerin uygun bir şekilde haz-medilmediğini
söylüyorlar", diye açıklamaya girişti. Bu ko-nu üzerinde birkaç gün
düşündüm ve ardından yemek yer-ken su içmeye devam etme karar verdim.
Kendi kendime şöyle dedim: "Bu kuramda bir yanlışlık olmalı. Yemek
sıra-sında, su içtiğimde yediklerimi gayet iyi hazmedebildiğim açık; eğer
yerken yeterince su içmezsem o zaman sanki ye-diklerim kuruyor ve boğazıma
yapışıp doğru düzgün hazme-dilmiyor. Bu nedenle, bu tıbbi kuramın bir
hatası olmalı. Yanlışın ne olduğunu bilmiyorum, ama yanlış olduğuna
emi-nim. " Böylece, tıbbi kuramlara güvenmek yerine kendi içgü-dülerime
güvendim. Bu karar vermiş olduğum için şanslı-yım. Son zamanlardaki tıbbi
araştırmalar bize tükürüğün bir

182

TAO SESSİZDİR

enzim olduğunu ve enzimlerin hafifletildiklerinde de tıpkı yoğunlaştıkları zaman olduğu kadar iyi işlev gördüklerini söylüyor. Asıl sorun, var olan enzimin miktarında. Bu ne-denle tükürüğün su ile hafifletilmesi, bu maddenin bir ha-zım elemanı olarak yaptığı işlevi bozmuyor. Yani, benim za-manımdaki tıbbi görüşler yanlış, içgüdülerim ise doğrudu.

Tüm yaşamım boyunca bu tür sorunlarla karşılaştım. Be-sinler ve sağlık konusundaki merak inanılmaz boyutlarda İnsanların çoğu ölümden o kadar korkuyorlar ki, istedikleri şeyi bile yiyemiyorlar. Tanıdığım bir kadın bana büyük bir inançla çikolatanın gerçek bir zehir olduğunu ve şekerin beyni çürüttüğünü söyledi (Tanrı bilir bunu kimden duydu). Başka birisi, ünlü bir ekonomist ve sosyolog, etleri fazla kı-zartmadan yemem gerektiğini söyledi; çünkü çok kızartılmış et kanser yapıyormuş. Buna delil olarak anlattığı şeye göre, kömür katranı farenin derisine sürüldüğünde burada kanser oluşuyormuş. Bu beni şaşırtmadı, ama midede duran bir parça kömürün (mide ceperine sürtülmeyen, yalnızca orada duran bir parça kömürün) kansere neden olacağını kanıtla-maz. Daha az aşırı ama daha bilindik bir fobi de, kızarmış besinlerin sindirilmediği ve bu nedenle de sağlıksız olduğu inancıdır. İşin en «inanılmaz yanı da bu tür besinleri yemeye "cesaret" ettikleri zamanlarda en küçük bir sorunları bile ol-mayan insanların bu düşünceye inanmaları. Bir insan, ken-disine söylenmeden bir besini ne zaman hazmedip ne za-man hazmedemeyeceğini bilemez mi?

Aynı zamanda, son yıllarda ortaya çıkan şu önemli koles-terol korkusundan da bahsetmeliyim. Bu iddiaları da tıpkı di-ğerleri gibi tümüyle reddediyorum. Bedenimin ihtiyacı oldu-ğunu hissettiğimden daha fazla ya da daha az yağ yemiyo-

183

RAYMOND M. SMULLYAN

rum. Fakat diğer insanlar ne kadar da farklı. Bir gün son de-rece sağlıklı ve şen şakrak İngiliz bir matematikçi dostum, ka-rısının kararına uyarak kolesterol-süz diyete başladı. Oysa böy-le bir diyetle gerek duymayacak kadar sağlıklı ve canlıydı. Bir yıl sonra kendisini tekrar gördüğümde tümüyle değişmişti.

Bir deri, bir kemik kalmıştı ve hem ruhsal hem de fizik-sel olarak çok kötü görünüyordu.

Bir başka olay: Tanıdığım bjr._tıp doktoru on beş yıl ön-ce benimle kolesterol sorununu tartışıyordu ve-şeyte""dedi: "Eğer benim gibi, sen-de bîr çocuk hastanesinde çalışsaydın ve gördüklerimi görseydin, yağların söylediğim kadar tehli-keli olduğu konusunda en küçük bir şüphe duymazdın. Ger-çekten de tıbbi açıdan senden tdaha bilgili olan doktorlara güvenmelisin." Kendisini, karısını ve çocuğunu katı bir per-hize soktu. Birkaç ay sonra karısıyla karşılaştığımda bana, hem kendisinin hem de kocasının çok hasta olduklarını ve hastaneye yattıklarını söyledi. Doktorlar, kendilerine nere-deyse açlıktan öleceklerini, bu nedenle normal yeme düzen-lerine dönmelerini söylemiş.

Bu tür olaylar, insanın en iyi rehberinin zevkler ve duy-gular olduğu yolundaki içgüdüsel inançlarımı güçlendirmek-tedirler. Tabii ki bir insanın zevkinin-ve duygularının bu tür durumlarda asla hata yapmayan bir rehber yarattığını iddia edecek değilim; doğanm da bazen hata yapabileceğine ina-nıyorum. Ama aynı zamanda doktorların sık sık hata yap-tıklarını da biliyorum ve bu ikisi arasında doğaya daha çok

güveniyorum.

Yukarıda anlattığım olaydan birkaç yıl sonra, İngiliz Tıp Araştırmaları ekibinde çalışan bir doktorla tanıştım. Bu dok-

184

TAO SESSİZDİR

tor bana, kendi araştırma ekiplerinin kesin bir şekilde yağın kolesterol birikintisine neden olmadığı sonucuna vardıkları-nı söyledi. Alman yağ miktarı ile bedendeki birikinti mikta-rı arasında çok az ilişki varmış. Hatta tam tersi bir ilişkinin var olduğundan şüpheleniliyormuş; yani daha fazla yağ yi-yenlerin daha az kolesterol sorunları var gibiymiş. Bütün so-run kolesterol yenmesinin başka bir şey, kolesterolün da-marlarda birikmesinin ise başka bir şey olması. İngiliz araş-tırma ekibi tarafından bunun sorumlusu olduğu düşünülen madde ise yağ değil, şeker. Bu ekip yağdan çok fazla şeker yemenin belirgin bir kolesterol sorununa yol açtığına inanı-yorlardı. Şu sıralarda şeker kuramının da modası geçti; son duyduklarıma göre asıl suçlunun egzersiz eksikliği olduğu sanılıyormuş. Eğer bu son kuram doğruysa bütün diğer ku-ramlar arasında beni en az şaşırtacak olanın bu olacağını söylemeliyim (icgüdülerim, kulağıma bunun doğru olduğu-nu fısıldıyor). Bununla birlikte, son zamanlarda ortaya atı-lan yeni bir kuram, egzersizin daha önceden inanıldığı gibi genellikle sağlıklı olduğu konusuna biraz şüpheli yaklaşılıyor.

Kolesterol konusunu bir yana bırakmadan önce Rockefeller Üniversitesi'nden bir araştırmacı dostumun, kolesterolün asla sağlıklı damarlarda birikmediğini söylediğini aktar-malıyım. Bu demek oluyor ki, sağlıklı damarları olan bir in-sanın kolesterol sorunu olmaz; kolesterol, damarların rahat-sızlanmasına neden olmaz, yalnızca zaten sağlıklı olan da-marları daha sağlıklı bir hale getirir. Bu nedenle tümüyle sağlıklı damarları olan bir sürü insanın, kendileriyle ilgili ol-mayan bir sorundan endişelendikleri için kendilerini yararlı ve ihtiyaç duyulan şekerden ve yağdan yoksun bırakmaları-na şaşırmadan edemiyorum.

185

RAYMOND M. SMULLYAN

Öğrendiğim kadarıyla Avrupalı doktorlar ve halk, ne ye-meleri ya da yememeleri gerektiği konusunda Amerikalılar-dan daha az endişeleniyorlar. Bunu duyduğuma memnun ol-dum. Oldukça ünlü bir doktor olan yakın bir dostum, geçen-lerde Prag'daki kız kardeşini ziyarete gitti. Dostum, buradaki insanların ne yemeleri ya da yememeleri gerektiği konusunda ne kadar az endişelendiklerini görüp şaşırmış. Kardeşi, önü-ne zengin bir yemek getirince birden dehşete düşmüş, ama kardeşi gülmüş ve "Hadi canım,-canın ne isterse yiyebilirsin; sana zarar vermez" demiş^^Amerikalıların bütün" 6unlarf ne-den kafalarına taktıklarını merak ediyorum. Belki de bu, "zevklere" güvenmeyen ve hoşlandığımız^şeylerirr bizim için iyi olmadığını düşünen sofuluğun bilinçsiz bir uzantısıdır. Po Chu-I'nin şiirine geri dönersek, size büyük bir gayretle göstermeye çalıştığım gibi, benim icgüdülerim de daima bu şiirde anlatılanlara uymuştur ve yaşam- deneyimlerim bu inancımı güçlendirmiştir. Sonradan büyük bir zevkle şair Ro-bert Browning'in de kendi doğasma güvendiğini

keşfettim; en azından beslenme konusunda. Aşağıdaki yazı William Lyon Phelps'in Robert Browning2 adlı kitabından alınmıştır:
Browning'in yaşamı sağlıklı, rahat ve mutluydu. Genç-liğinde sık sık hissettiği başağrıları haricinde asla hasta-lık ya da fiziksel bir ıstırapla karşılaşmadı. Oğlu, yaka-landığı son hastalığa kadar babasını asla gündüz vakti yatakta görmediğini söyler. Gerçekten de hazım işlev-leri mükemmel bir şekilde çalışıyordu. İncasına göre insanlar yalnızca zevk aldıkları şeyi yemeliydiler, besi-ne karşı duyulan arzu o besinin sağlıklı olduğu konu-sundaki en kesin delildi.
2 Indianapolis, The Bobbs-Merrill Company, 1915, sf.28. 186

TAO SESSİZDİR

Bir tek şey hariç bu konu üzerinde söyleyeceğim her şey bundan ibaret. Benim savunduğum kuram, insan için neyin doğru olduğu konusundaki en güvenilir rehber, kesinlikle insanın kendi doğası ya da arzularıdır. Bu kuramın, onun tam karşısında yer alan insanların içinde doğması ilginçtir. Daha da ilginç, bu tür insanlar tüm yaşamlarını arzuladık-ları şeyi yiyip içerek ya da mükemmel derecede sağlıklı ola-rak geçiren insanları gördüklerinde istisnasız bir şekilde, "Tabii ki bu insanların sıradışı ve harika bünyeleri var" de-meleri. Ben böyle diyenlere şöyle yanıt veriyorum: Neden farklı bir şekilde sağlıklı birer bünyeye sahip olmaları gerek-sin? Bunun başka bir yolu yok mu? Bu kadar sağlıklı birer bünyelerinin olma nedeni hoşlandıkları şeyi yiyip içmeleri olamaz mı?

187

RAYMOND M. SMULLYAN

32.

KENDİ HALİNE BIRAKMAK ÜZERİNE

Şu tür ifadelerle açıklanabilecek -ahlaki bir felsefe-sacdır: "Her şeyi kendi haline bırakmak, doğaya karşıt olmamak ve doğanın gidişatına karışmamak, her şeyin kendi düzenine uygun bir şekilde oluşmasına izin verirtelc, dünyayı bir dü-zene sokmaya çalışmamak, dünyayı geliştirmeye çalışmak yerine her şeyi olduğu gibi kabul etmek." Bu tür bir felsefe sanırım "edilgencilik" olarak adlandırılabilir. Bu, "etkinci" olarak adlandırılan ve edilgenciliğin dünya için en kötü tu-tum olduğuna inanan ama gerçekte dünyanın başındaki be-laların çoğundan sorumlu olan insanları fazlasıyla rahatsız etmektedir. Bu insanlar, olayları kendi haline bırakmanın bu dünyada yapılacak en son şey olduğunu, eğer böyle ya-parsak her şeyin kötüye gideceğini söyleyeceklerdir. Bu dün-yadaki kötü şeylerin olmasını engellemek bize kalmıştır. Bu insanlar için edilgencilik olarak adlandırılabilir felsefeden daha rahatsız edici bir felsefe daha düşünemiyorum. Ger-çekten de pek çoğu, edilgenciliğin "bu yaşamda istediği her şeye sahip olan ve diğer insanları hiç önemsemeyen insan-lar" için mükemmel bir felsefe olduğunu söyleyeceklerdir.
Etkincilere karşıt olarak, edilgenciler sakın bir şekilde (ya da bazen etkin bir şekilde) etkinciliğin asıl sorununun bu dü-şüncedeki insanların dünyayı "geliştirmeye ya da düzeltme-

TAO SESSİZDİR

ye" çalışırken, hatta bunu son derece iyi niyetle bile yapsa-lar (en azından bilinçli düzeyde), genellikle her şeyi ellerine yüzlerine bulaştırmaları ve yalnızca her şeyi şimdikinden da-ha da kötü bir duruma sokmaktan başka bir şey yapamama-ları olduğunu göstermektedirler. Örneğin edilenciler bizle-re, en büyük gelişmelerin zalimce yönetimler döneminin ar-dından değil, bu dönemde olduğunu anımsatmaktadırlar. Burada etkililik-edilencilik tartışmasında taraf olmak benim üzerime vazife değildir. Kendi kişiliğimin edilencili-ğe eğilimli olduğunu kabul ediyorum; onlara etkililerden çok daha fazla güveniyorum. Fakat dünyayı geliştirme çaba-larının tümünün yarardan çok zarar getirdiğine inanmıyo-rum. Bunlardan bazıları yararlı, bazılarıysa zararlı ve ben hangisinin galip geldiğine karar verecek yeterli istatistiki ve-riye sahip değilim. Ama, söylediğim gibi, kalbim daha çok edilenciliğin yanında. Bununla birlikte eğer bir edilenci, edilenciliği savunursa, bir etkiliciye etken olmaması gerekti-ğini söylerse, bunu tıpkı bir etkilinin bir edilenciye daha etken olması gerektiğini söylemesi kadar komik bulurum. Bu da beni merkezi düşünceme ulaştırıyor. Bu son incele-mede bütün edilencilik-etkililik çatışmasını komik bir iki-cilik olarak kabul ediyorum. Tabii ki bu noktada olaya, do-ğadan kopuk bir insanın değil, doğanın (ya da evrenin, koz-mosun ya da ne dersiniz) bir parçası olan insanın bakış açı-sından bakıyorum. O halde, şimdi dünyada bazı değişiklik-ler yapmak için yanıp kavrulduğumu düşünün. Eğer bu ar-zumu olumlu ve etken bir şekilde engellemezsem, o zaman ileriye atılır ve değişiklikler yaparım. Peki, bir şeyleri de-ğiş-tirme arzum ve böylece de bu değişiklikler yapışım zaten her şeyi kendi gidişatına bırakmamın bir parçası değil mi?

189'

RAYMOND M. SMULLYAN

Diğer yandan, eğer bir şeyleri de-ğiş-tirme arzumu dizginler-sem ve böylece hiçbir şeyi de-ğiş-tirmesem, yaptığım bu en-gelleme ve bunun sonucu olan eylemsizlik de her şeyi gidi-şatına bırakmanın bir parçası değil mi? Zaten benim her şe-yim, olayların gidişatının bir parçasıyken, nasıl olur da olay-ları gidişatına bırakmamayı başarabilirim? Burada aydınlat-maya çalıştığım nokta, olayların gidişatı ne olursa olsun za-ten bu yoldan gidecekleri, başka şekilde gidemeyecekleri için olayların kendi yollarında gitmemelerinin olanaksız ol-duğu. Ve gidişatları ne ulursa olsun bu gidişat,_gn-uygua, şe-kilde onların "gidişatı" olarak'adlandırılabilir. Böylece tümüyle mantıki bir şekilde, incelediğimizde, edilencilik öğretisi anlamsızdır. Yine de bu öğretiyi çok se-viyorum. Son incelememizde, edilencilik ve etkililik o ka-dar farklı birer felsefi bakış açısına sahip de-ğillerdir, arada-ki farkı doğuran şey kişinin tabiatıdır. Ben gerçekte, felsefi bir inanç olarak değil, doğanın getirdiği bir şey olarak edil-genciyim. Dünyasal olaylara karşı koymak yerine yaşamak eğilimindeyimdir. Ama böyle yaparak da fanatik bir şekilde bir şeye karşı koymamak gibi bir öğretiyi başvurmuyorum; bunun tek nedeni, genellikle bir şeylere karşı koymaktan hoşlanmıyor olmam. Durmadan bir

şeylerle meşgul olmak-tan, bir şeylere burunlarını sokmaktan, endişelenip durmak-tan hoşlanan etkinsizlerle de çatışmıyorum; onları da kendi gidişatlarına bırakıyorum.

190

TAO SESSİZDİR

33.

BİR ŞEYE SAHİP OLMAYI İSTEMEMEK ÜZERİNE

Bir zamanlar bir hippî vardı. Temel yaşam görüşü insa-nın bir şeye sahip olmamasıydı. Daha ayrıntılı bir şekilde söyleyecek olursak, bir insanın başına gelebilecek üç felake-tin varlığına inanırdı. Bunlar, (1) şöhret, (2) varlık ve (3) iti-bardı. Annesiyle babası tümüyle burjuvaydılar (en azından ona göre) ve daima bir şeye sahip olması gerektiği konusun-da ısrar ediyorlardı. Yıllar boyunca onu, bir şeye sahip ol-mamak gerektiği konusundaki bu "çocukça" düşüncesinden kurtarmak için yalvardılar, aldatmacalara başvurdular, teh-dit ettiler, tartıştılar ve ellerinden ne gelirse yaptılar. Oğul-larına, "İşin en üzücü yanı da, senin gibi çok büyük şeyler elde edebilecek zeki bir insanın bir şeye sahip olmayarak ya-şamını boşa harcaması", dediler. Ama hayır, hippî de en az annesi ve babası kadar inatçı ve hoşgörüsüzdü; yalnızca, ba-sit bir şekilde bir şeye sahip olmayı reddediyordu. Bir şeye sahip olmaya çalışmamasının nedeni tembel bir insan olma-sı değildi, tam tersine olağanüstü derecede etken ve üretken bir zihni vardı. Evet, okula fazla dayanamayıp genç yaşta okulu bırakmıştı, ama bütün zamanını kütüphanelerde geçi-riyordu. Hırslı bir okuyucu ve araştırmacıydı; tıpkı büyük bir söğüt ağacının suya duyduğu arzu gibi, o da bilgiye kar-şı büyük bir arzu duyuyordu. Fakat, "Bütün bu bilgileri ne

191

RAYMOND M. SMULLYAN

yapacaksın? Bunları hangi dişe dokunur işte kullanacaksın? Bunlar bir şey elde etmene yarayacak mı?" diye sorulduğun-da, "Size daha önceden de binlerce kez söyledim; bu bilgi-leri herhangi bir iş için kullanmayacağım, kesinlikle bir şey elde etmemeyi tasarlıyorum" diye yanıt veriyordu. Şüphesiz ki, kahramanımızı bir şey elde etmekten alıko-yan şeyin tembellik ya da yeteneksizlik olmadığını anlamış olmalısınız. Onun ülküsüne (ya da ilkesine) göre bir şey elde etmek yanlıştı. Bir gün^çok öfkelenip birdenbire patlayıver-diğinde annesine ve babasına_şöyle "dedi: "Her-şeyrrrcanı ce-henneme. Bir şeye sahip Olmaktansa bir milyar kez çarmıha gerilmeyi ve her seferinde de en dayanılmaz acıları çekerek ölmeyi tercih ederim." Bu noktada annesi ve babası duru-mun ciddiyetini kavrayıp, oğullarını bir psikiyatriste gönder-meğe karar verdiler. Tabii ki genç insanın doğası hakkında hiçbir bilgiye sahip olmayan yaşlı ve dar kafalı bir psikiyat-rist seçtiklerini söylemeye herhalde gerek yok. Delikanlı, psi-kiyatriste karşı son derece saygılı davrandıysa da kesinlikle işbirliğine yanaşmayıp, yüzünde hemen hemen yapmacık bir gülümsemeyle üstün ve soğuk bir sessizlik içinde adamı sık sık sinirlendirdi. Birkaç ay

sonra, psikiyatrist, elleri boş bir şekilde delikanlının annesi ve babasıyla görüşüp doğru tanı-yı bulduğunu, ama pek fazla bir tedavi olasılığı olmadığını söyledi. Delikanlının annesi ve babası merakla, "Peki tanı nedir?" diye sorduklarında, psikiyatrist "Şey", diye yanıt ver-di bilgece, "oğlunuzun temel sorununun bir şeye sahip olma-yı istememesi olduğuna inanıyorum".

Kahramanımızın, diğer hippie arkadaşlarıyla olan ilişkileri de ilginçti. Onlardan biriydi, ama aynı zamanda da onlardan farklıydı. Hippie arkadaşları doğal bir eğilimden çok ideolojik

192

TAO SESSİZDİR

bir ilke olarak hippiydiler. Onlara göre, akli başında bir insa-nın bir şey elde etmeyi istemeyeceği apaçık ortadaydı. Kendi inançlarını başkalarına da öğretmek gibi bir arzu duymuyor-lardı. Kendilerinin bir şey elde etmeyi istememelerinden ye-terince memnundular, başkalarını da bu konuda ikna etmele-rineyse gerek yoktu. Fakat dostumuz için durum çok farklı-dı. Yalnızca kendisinin bir şeye sahip olmayı istememesinden memnun değildi; diğerlerinin de kurtarılmaya ihtiyacı vardı ve görevi, dünyayı bir şey elde etme belasından kurtarmaktı. Aslında dünyanın bir bütün olarak bir şey elde etmeyi iste-mesiyle fazla ilgilenmiyordu, ama bir bireyin bir şeyler elde etmesi gerektiği düşüncesini son derece ürkütücü buluyordu.

Arkadaşları oldukça iyi huylu olma eğilimindeydiler, ama genellikle duygusuz ve kayıtsızdılar. Ayrıca esrar da kullanı-yorlardı; oysa kendisi hiçbir zaman böyle bir şey kullanma-mıştı. Esrar içmenin, bir şey elde etmenin yanlış olduğunu dünyaya kanıtlamak için yapacağı tartışmalarda çok ihtiyaç duyacağı enerjilere zarar vereceğini hissediyordu. Ayrıca di-ğer arkadaşlarının aksine hayata karşı büyük bir iştah duyu-yordu. Durmadan, "Yaşam ne kadar harikulade. Eğer yaşı-yor olmasaydım, bir insanın bir şey elde etmeyi istememesi gerektiğini kanıtlama fırsatını nasıl bulabilirdim?" deyip du-ruyordu. Gerçekten de ona göre yaşamda yalnızca iki büyük amaç vardı: (1) Bir şey elde etmemek; (2) insanın bir şey el-de etmemesi gerektiğini kanıtlamak.

Tabii ki hippie arkadaşları için o, hippie felsefesini anlatacak olan sözcüydü. Onu büyük bir düşünür olarak görüyorlardı. Çok yolculuk etti ve insanların neden bir şey elde etmemele-ri gerektiği konusunda birçok konuşma yaptı. Yaptığı konuş-malar son derece etkileyici ve ustacaydı. Böylece, komşuları

193

RAYMOND M. SMULLYAN

tarafından gittikçe daha büyük bir tehlike olarak görülmeye başlandı; hatta uyuşturucu satıcılarından bile daha tehlikeli kabul edildi. Pek çok lise öğrencisini kendi yaşam biçimine girmeye ikna ediyordu. Gün geçtikçe birer ikişer okulu kırıp onunla birlikte kütüphaneye gitmeye başladılar. Hepsi de yo-ğun bir şekilde bir şeyler öğrenmeye başladılar; ama hiçbir de bunu pratik bir kullanım için öğrenmiyorlardı. Bir süre sonra izdeşleri kütüphaneyi tıklım tıklım doldurmaya başla-dılar ve zamanla onları

oldukça büyük olan evinde ağırlama-ya başladı. (Annesiyle tabasının büyük bir eyeri vardı, çün-kü onlar bir şeyler elde etmişlerdi.) Burada, çalışmaları günü-müzde de bilinen ünlü bir edebiyat kulübü kurdu. Düşünceleri gittikçe evinin dışına yayılmaya başladı. Bir gün kapısına bir yayıncı geldiği "Genç adam, çok ilginç dü-şüncelerin var" dedi. "Bu düşüncelerini sistemli bir şekilde yazıp bir kitap oluşturmalsın." Bu, liippiye harika bir dü-şünce olarak göründü. Kendi kendine,^"Yalnızca konuşarak bile bu kadar çok insanı etkileyebiliyorum, eğer bir kitap ya-zarsam çok daha fazla insana ulaşamaz mıyım?" diye dü-şündü. Ve böylece birkaç aylık yoğun çalışmanın ardından ünlü eseri, Neden Bir Şey Elde Etmemelisin? adlı kitabını yazdı. Yayıncılar, elde edilen büyük satıştan son derece memnun oldular. Hiçbirisi bu işten hayal kırıklığına uğra-madı; kitap, söndürülmesi olanaksız bir orman yangını gibi tüm dünyaya yayıldı. Kitap yalnızca dünyadaki hippiler ta-rafından değil, aynı zamanda çocuklarının hippie olmasından korkan anne ve babalar tarafından da alındı. Dahası, kitap-taki düşünceler öylesine ustaca, zekice ve ikna idiciydi ki, anne ve babaların, çocuklarıyla girişecekleri tartışmalarda karşı düşünceler bulmaları için, kitaptaki düşüncelerde iyice ustalaşmaları gerekti. Böylece kahramanımız birkaç hafta

194

TAO SESSİZDİR

içinde milyarder oldu. Ardından bir gün, içinde bulunduğu durumun tüm ürkütücülüğü kahramanımıza tıpkı bir bıçak gibi saplanıverdi. Ve acıyla haykırdı: "Tanrım, Tanrım! Ne oldu böyle? Ben, bütün insanların arasında ben, birdenbire bir şey elde ediverdim. Daha da kötüsü (1) şöret, (2) var-lık ve (3) itibar kazandım. Tüm yaşamımı mahvettim. Ah, yüce Tanrım ne yapabilirim? Ne yapabilirim?"

Şimdi bu noktada sevgili okuyucu, ne yapabileceğimi bil-mek isterdim; yani bu hikâyeyi bitirme konusunda. Kahra-manımız intihar mı etsin acaba? Hayır, bu çok üzücü bir son olur. Başka ne yapabilirim? Acaba bu hikâyenin gerçek-ten de bitmesi gerekiyor mu? Belki de daha sabırlı okuyucu-larım bir sonuca ulaştırıcı birkaç şey eklememe izin verirler.

İlk olarak, bu hikâyede bir ahlak dersi bulmak oldukça güç olacaktır. Daha çok, bu noktanın ne olduğunu söyle-mek benim için güç de olsa, bir şey elde etmenin karşısında yer alan bir insanın bu sayede bir şey elde ettiği bir durum var. Acaba bu, Hegelci diyalektik sürecini mi anımsatmak-tadır? Ya da belki de Taocu, "Eylemsizlik aracılığıyla eylem" ya da "Çabalamadan başarma" düşüncesini ifade ediyordur. Şüphesiz ki, bunun adil olmadığını söyleyebilirsiniz. Her şe-yin yanı sıra hippie de kendince çabalamıştır. Kitabını yazar-ken yoğun bir şekilde çalışmamış mıydı? Bana sorulsa öde-diği bu bedelin hiç de adil olmadığını söyledim. Ben olsam hippinin bu kitabı yazarken ün, varlık ve itibar için çabala-madığını, bunun yerine kendi felsefesini layıkıyla aktarabil-mek için dürüst bir şekilde çabaladığını iddia ederdim. Bu hikâye ile ilgili son bir şey daha söyleyeyim; belki de bu, bir tür son görevi görebilir: Kahramanımızı özellikle endişelen-diren bir şey, hippie arkadaşlarının artık kendini sevmeyecek-

195

RAYMOND M. SMULLYAN

leri düşüncesi idi; tüm amaçlarının tümüyle yok olduğunu hissedebilirlerdi. Oysa bu düşüncesi tümüyle hatalıydı. Onu daha da fazla sevdiler ve bu başarısından büyük bir mutluluk duydular. Hepsisi de "Ne kadar harika, Ne kadar muhteşem" dediler. "Bir düşünün. İçimizden birisi bir şey elde etti." Hippi arkadaşlarından bir tanesi kahramanımıza bu düşüncesini iletğinde, kahramanımız dehşete kapıldı. "Başarımdan dolayı beni nasıl kutlayabilirsin?" dedi. "Ken-di felsefeni nasıl böyle ayakla* akına "alabilirsin?" Oysa hip-pi arkadaşı bilgece şöyle yanıt verdi: "Ben, felsefemîzTayak-lar altma almıyorum"; yalnızca onu geliştiriyorum. Senin bu deneyimin'benim ve sanıyorum diğerlerinin de, bizlerin as-lında karşı çıktığımız şeyin bir şey elde etmek değil, "bir şey elde etmeye çalışmak olduğunu anlamamızı sağladı."

196

TAO SESSİZDİR

34.

ÇABA SARF ETMEK ÜZERİNE

Tüm yaşamım boyunca "çaba sarf etmek" düşüncesine karşı yoğun bir nefret duydum. Bu düşünceden şimdi de gençliğimde olduğu kadar nefret ediyorum. Aslında bu düşünceden neden bu kadar nefret ettiğimi bilmiyorum; yalnızca nefret ediyorum o kadar.

Yaşamda "çaba sarf etmiş" olsaydım, belki de şu ana dek başarmış olduğumdan çok daha fazla şey başarabilirdim. (Kim bilir belki "bir şeye sahip bile olabilirdim".) Söylediğim gibi, ben bunu şu an bilemeyecek olsam da böyle bir şey ola-bilirdi. Eğer bu doğru olsaydı, korkunç bir ikilem olurdu. Bir yanda bir şeye sahip olmak (ben de dahil olmak üzere bazı insanlar bunun tersini söyleseler de) büyük bir zevk. Diğer yanda ise çaba sarf etmek korkunç bir şey. En azından bana göre öyle; eğer size göre böyle değilse, burada tartışmakta ol-duğum ikilemin sizinle ilgisi yok. Bu durumda sorun, insanın çaba sarf etmeden bir şeye nasıl sahip olabileceğinde. Bu iki-lemden kurtulmanın iki yolu var. İnsan, "Ben çaba sarf etme-ye aldır-mam tembel değilim, sabırsız bir insan da değilim ve biraz çalışmaktan korkmam. Gerçekte, çabalamadan kazan-makla ilgili bu yıkıcı ve verimsiz düşünceden hiç hoşlanmam. Bence yaşamda çaba olmalı. Biraz çabalamanın ne sakıncası var? Bir şeyler elde ettiğim sürece çaba sarf etmeye hiç aldır-mam" diyerek bu ikilemden kurtulabilir.

197

RAYMOND M. SMULLYAN

Evet, bu ikilemden kurtulmanın bir yolu bu. Bu tavrı takı-nan bir insana yalnızca şapkamı çıkarıp bol şans dileyebilirim. Bu ikilemden kurtulmanın ikinci yolunda da insan şöyle söyleyebilir: "İyi de bir şeye sahip olmayı kim ister ki? Bir şey elde etmekle ilgili bu benmerkezci ilgiye ne gerek var? İnsan, kişisel olarak bir şeyler elde etmekle ilgili bu günahkâr düşünceler yerine Tann'ya ve komşularına karşı

olan sorumlu-luklarıyla ilgilenmeli. Çok şükür ki ben bir şeyler elde etme isteğini aştım. Bu nedenle" benim için, böyle bir ikilem yok."

Evet, bu tavrı takınaıfmsana da şapkamı çıkarır ve bol şans dilerim.

Fakat ben üçüncü türdeki insanla, yani hem bir şeyler el-de etmek isteyen, hem de aynı şekilde güçlü bir biçimde bu-nu başarmak için çaba sarf etmek istemeyen türdeki insanla ilgileniyorum. Bu, umutsuz bir durum mu? Bu ikilemden kurtulmanın hiçbir yolu yok mu? Pek çok insan bu durum-daki bir insana şöyle diyecektir: "Evet durumun umutsuz. İki günaha girdiğin, hatta iki aptallık yaptığın için durumun iki kat daha umutsuz. İlk olarak bir şey elde etmeyi düşün-men sana hiç de uygun değil. Gerçekten büyük olan insan-lar alçakgönüllüdürler; itibarlarını artırmak bu dünyada iste-yecekleri en son şeydir.* Bu nedenle bir şeyler elde etmene engel olan tek şey bir şeyler elde etme arzun olabilir. İkinci günah da çaba sarf etmeyi reddetmen. Çaba sarf etmeden bir şey elde etmeyi nasıl umabilirsin? Yalnızca yeteneklerinin tek başına bunu başarmanı sağlayacağına gerçekten de ina-nıyor musun? Hayır, hayır yetenekli olup çaba harcamamak utanç verici bir kayıptır. Edison, "Dehanın yüzde l'i ilham, yüzde 99'u çalışmaktır" demez mi? Oysa sen çaba sarf et-

* Yüce Tanrım, ne kadar da yanlış.

198

TAO SESSİZDİR

mek istemiyorsun. Yaşamda istediğin tek şey anlık zevkler. Ama daima anlık zevklerle yaşayıp aynı zamanda bir şeyler elde etmeyi bekleyemezsin. Bu nedenle ikinci günahın inat-çı bir şekilde çaba sarf etmeyi reddetmen. Bu nedenle bir şeyler elde etmekten iki kat uzaklaşıyorsun. Her şeyden ön-ce bir şeyler elde etmeyi istemen yanlış, ama eğer bir şeyler elde etmekte ısrar ediyorsan yapabileceğin tek şey bunun için çaba sarf etmek. Disiplin evladım, disiplin."

Bazı insanların bunları söyleyeceğini belirtirken şaka yap-mıyorum. Tabii ki verdiğim örnek biraz abartılı ve oldukça eski moda, ama temelde pek çok insan bu şekilde düşünö-yor. Şimdi yeniden bir şeyler elde etmek isteyen, ama tıpkı bu kitabın yazarı gibi çaba sarf etme düşüncesinden nefret eden şu üçüncü türdeki insanın sorununa dönelim. Durum gerçekten de umutsuz mu? Tabii ki değil. Tarihe bir göz at-manız yeterli. İlgilendiğimiz konu gereğince-bu kitabın yaza-rının en beğendiği karakterlere yani Taocu düşünörlere bir göz atalım. Bu düşünörlö kesinkile bir şeyler elde ettiler; çağlar boyunca, tam yirmi altı asırdır büyük bir arzuyla okundular. Eğer bu, bir şey elde etmek değilse, nedir? Evet, büyük bir şeyler elde ettiler. Bu şekilde, bir önceki hikâyem-deki hippiye benziyorlardı. Eylemsizlik, ün peşinde koşma-nın ve bir şeyler elde etmeye çalışmanın yararsızlığı gibi şey-lerle ilgili bir felsefe ortaya atıldır ve bu yolla kendilerine bü-yük birer isim yaptılar. Onların başarılıları beni, bildiğim di-ğer basanların tümünden daha fazla memnun ediyor. İşte tam anlamıyla Taoculuk! En önemli başarılıları, felsefelerinin canlı birer örneği olmaları.

Şimdi, sorulması gereken en önemli soru bu iki insanın herhangi bir çaba sarf edip sarf etmedikleri sorusu. Bu, son

199

RAYMOND M. SMULLYAN

derece tartışmalı ve oldukça hassas bir nokta. Yanıtı gerçek-ten de doğru bir şekilde anlayabilmek, Tao'nun özünü kav-ramaktır. Temel Taocu ilkelerden bir tanesi Wu Wei, yani "eylemsizlik aracılığıyla eylem" öğretisidir. Acaba bu felse-feyi yalnızca anlatmakla mı kaldılar, yoksa onu gerçekten de yaşadılar mı? Gerçekten de yaşamış olmalılar, aksi takdirde yazdıkları şeyleri yazamazlardı. Peki, ama Wu Wei de nedir? Ne yazık ki bildiğim hiçbir tanım ya da mantıklı açıklama bunu tam olarak anlatamaz^. Bir insanın bu düşünce ile ilgi-li bir izlenim edinmesinin tek. yolu" onun kulknrdıgrpek çok durumu örnek alarak incelemesi.* Eğer Wu Wei'nin "Ey-lemsizlik" aracılığıyla eylem" şeklindeki tercümesi size çok anlamsız ve çelişik göründüyse, bfr diğer tercümesi olan "Çabasız eylem" daha anlamlı ve elimizdeki konuya daha uygun görünebilir. Öyleyse ilk olarak, "Wu Wei"nin çabasız eylem anlamına geldiği konusunda

anlaşalım.

Taoeu bir deyiş, "Tao bir şey yapmaz, ama her şey onun aracılığıyla olur" der. Anlam olarak bu deyiş, çabasız eylem düşüncesine çok uyuyor. Tabii eğer Tao gerçekten de "ça-basızca" eylemde bulunan bir şeyse. Şimdi buraya kadar, Taocu bilgiler Tao ile uyum içinde olduklarına göre, aynı zamanda çabasız bir şekilde eylemde bulunmuyorlar mıydı? Yazdıkları şeyi yazmak için gerçekten de "bir çaba" sarf et-mişler miydi ya da Tao'nun güçlerini kullanmamışlar mıydı? Lao Tzu bu anlamda şunları söylemiştir: Aradığında onu göremezsın, Dinlediğinde onu duyamazsın, Ama kullandığında tükenmezdir.

* Aklıma Wittgenstein'in sözü geldi: "Anlam aramayın, kullanım arayın."

200

TAO SESSİZDİR

Böylece Tao'nun tükenmez güçlerini kullanmaları onla-rın başarıları değil midir? Taocular, sözlerinin ve düşüncele-rinin yazarları ve kaşifleri olduklarını ya da sözlerinin ve dü-şüncelerinin kendilerinden geldiğini mi düşünüyorlardı? Kendilerini etkin birer kışkırtıcı ya da medyum olarak mı görüyorlardı? Yazarken kendilerini etken ya da edilgen mi hissediyorlardı? Yani bunları yazan gerçekten de kendileri miydi yoksa yazdıklarının, tıpkı rüzgârla birlikte amaçsızca oradan oraya sürüklenen bulutlar gibi kendine özgü bir tür yaşamları mı vardı?

Kuzey Sung şairi Su Tung-po'nun kendi yazılarıyla ilgili şu harika sözlerini okuyun:

Yazılarım tıpkı, ülkenin her yanından çağlayan tüken-mez kaynak sularına benziyor. Yer seviyesinde dalgalar halinde kabarıp taşıyor, bir günde rahatça bin li akıyor-lar. Tepelerle ve büyük kayalarla karşılaştıklarında bü-külüp kıvrılıyor ve bunu nasıl yaptıklarını bilmesem de çevrelerindeki nesneler aracılığıyla şekil alıyorlar. Bildi-ğim tek şey, daima gitmeleri gereken yere gittikleri ve durmaları gereken yerde durmaları; hepsi bu. Bundan ötesini anlamıyorum bile.¹

Bu yazı ile ilgili çarpıcı olan şey, yazarın yazdıklarının onun tarafından yönlendirilmek ya da üretilmek yerine ken-diliklerinden gelmeleri ve gitmeleri. Bu, Wu Wei'nin bir di-ğer örneği. Su, bir yerde şöyle der: "Şiirler tıpkı suyun dö-külmesi gibi akıyorlar" başka bir yerdeyse şöyle der:

1 Kojira Yoshikawa, An Introduction to Sung Poetry, çev: Burton Watson, (Harvard University Press, 1969), sf.102. .

RAYMOND M. SMULLYAN

Yeni bir şiir, mancınıktan fırlayan bir taş gibidir; Bir kez fırlatıldı mı, bir an bile durmaz.²

Biraz sonra aktaracağım iki şiir aslında bu bölüm için ge-rekli değil, ama bu şiirlerin ikisinden de hoşlanmamı bir özür olarak kullanabilirim. İlki Tao Yuan-Ming (4. Yüzyıl) tarafından yazılmış olan şiirin bir bölümü ve yirmi şiirden oluşan "Şarap İçmek" adlı serinin parçası:

Bin yıldır yol kaybedildi? _ - - - ^

İnsanlar kendilerine-emîrice davranıyorlar. Şarapları var ama içmeye isteksizler, Dünyasal ünden başka bir şey düşünmüyorlar.

Su Tung-po'nun aşağıdaki şiiri de yukarıdaki şiir tarzın-dadır ve aynı sözcükleri kullanmaktadır. Şiir, Tao Yuan-Ming hakkındadır:

Yol yitirildi ve insanlar kaybettiler kendilerini; Söylenen sözler artık gönülden değil. Yangtze'nin güneyli beyefendileri Bir sarhoşluğun ortasında halen ün peşinde koşuyor. Bir tek Yuan-Ming saf ve dürüst, Yaşamını konuşarak ve gülerek, yaşıyor. Tıpkı rüzgârın karşısında eğilip bükülen, Bazdan yukarıya, bazılarıysa aşağıya bakan Ama her biri de farklı olan tüm yaprakları titreyen Bir bambu gibi, Eline şarabını aldığı anda Şiirleri kendi kendilerini yazıveriyor.³

² Aynı eser, si. 121-122.

³ Aynı yerde.

TAO SESSİZDİR

Bu noktada pek çok okuyucu itiraz edip şöyle diyecektir: "Bir sanatçı eserini tabii ki çabası bir şekilde meydana ge-tirir, çünkü o ustalığa ulaşmıştır. Gerçek ustalık, eserin son derece çabası görünmesindedir. İyi bir yazarın yazdıkları çabası görünür. İyi bir hokkabaz çabası bir şekilde hokka-bazlık yapar. İyi bir şoför çabası bir şekilde araba kullanır. Bir müzik virtüözü çabası çalar; eğer çabası olmasaydı bir virtüöz olamazdı. Fakat senin tümüyle unuttuğun şey, bu düzeye ulaşmak için inanılmaz bir enerjiye, çalışmaya, disipline ve çabaya ihtiyaç duyulduğu. Ustalık öğrenmek çaba gerektirir. Bu nedenle Çinlilerin şu Wu Wei düşüncesi son derece yanlış yönlendiren bir şey. Yalnızca ürünün üze-rinde yoğunlaşıyor, ama öğrenme sürecinin tüm o acı verici adımlarını görmezden geliyor."

Ben, buna inanmıyorum! Pek çok öğrenimin çaba gerek-tirdiğine inanıyorum, ama bana göre durum her zaman böy-le değildir ve daha da önemlisi böyle olması gerekmez.

Başka sözcüklerle ifade edecek olursak, Wu Wei'nin yani çabası eylemin öğrenme sürecinin kendisine uygulanabile-ceğini iddia ediyorum. Evet bu bölümün temel kuramı da zaten bu.

Çinli peyzaj ressamlarını düşünün. Gerçek bir peyzaj res-samı olmak yirmi ya da otuz yılı alır. Chao Meng-fa şöyle diyor:

Bir çocuk, sabahları güç bela anasının memesinden ayrı-lıp resim yapmaya başlar ve akşam olunca başanlarıyla övü-nür. Böyle bir insan gerçekten de halen anasının sütünün kokusunu duyar. Bir sanatçının, boya malzemelerine alış-ması aşağı yukarı on yılını alır. Bir diğer on yılda, genel eği-

RAYMOND M. SMULLYAN

timini tamamlar ve kendi tarzını geliştirmesi de bir on yılı-nı daha alır. Açık zihinli bir öğrenci, aniden ünlü oluverme düşüncesiyle ilgili hatalarını durmadan düzeltmekle meşgul olur. Ödül, işinde olgunluğa ulaştığında engellenemez bir şekilde gelecektir. Bu nedenle, daha yüksek amaçlara ulaş-mak için baştaki ünlenmeleri bir yana bırakın derim.⁴ Otuz yıl! Son derece büyük bir çaba gibi görünüyor, öyle değil mi? Fakat acaba gerçekten de öyle mi? Yoksa yalnızca zevkle yapılan bir iş mi?-Acsba"zevkle yapılan bir iş bir çaba olarak görülebilir mi? Berice son soru oldukça alıcı Bir so-ru. Ne yazık ki bunu ortaya koyacak nesnel bir bilimsel yön-tem bilmiyorum. Böyle bir yolun var^glmadığım ya da gele-cekte bulunamayacağını söylemek istemiyorum, yalnızca ben böyle bir nesnel yol bilmiyorum. Bu soruyu yalnızca kendi ki-şisel deneyimlerime dayanarak yanıtlayabilirim. Defalarca, sevdiğim bir konuyu incelerken, bu konuyu öğrenmek ne ka-dar yılımı alırsa alsın kendimi herhangi bir çaba sarf ediyor-muş gibi hissetmediğimi gözlemledim; oysa sevmediğim bir şeyi öğrenirken (ki bunların çoğu genellikle aptal ve yararsız okul dersleri olurdu) gerçekten de son derece korkunç ve tü-müyle boş yere harcanan bir çaba sarf etmek zorunda kalır-dım. Ve sevdiğim bir konuyu herhangi bir bilinçli çaba har-camadan çok iyi öğrenmeme karşın-, sevmediğim bir konuyu çok daha büyük bir çaba harcamama karşın iyi öğrenemem. Bir konuda ustalaşmak için acı verici bir çabanın gerekli olup olmadığı halen tartışmalı bir şey. Benim gibi, "Eğer bir konuyu gerçekten seviyorsan onu öğrenmek için çaba sarf etmene gerek yok" diyenler var. Diğerleri ise, "Hıh, söyle-4 Lin Yutang, çeviri, The Chienese Theoiy of Art (New York, G.P. Put-nam's sons), sf.206.

TAO SESSİZDİR

mesi kulağa hoş geliyor, ama gerçekte yalnızca bir hüsnü kuruntu" derler. Acaba hangi taraf haklı? Ya da üçüncü bir olasılık mı var? Sanırım bu durum en iyi şekilde aşağıdaki yazıda sonuca vardırılmaktadır.⁵ P'ang Yün'ün Dilaloğu ve Ayı İşaret Etme Kayıtları 'nda, P'ang Yün ve karısının bir oğulları ve bir de kızları olduğu-nu ve tüm ailenin kendilerini Ch'an'a* adadıklarını görüyo-ruz. Bir gün P'ang Yün, tapınakta dingin bir şekilde oturur-ken şöyle der: "Ne kadar zor! Ne kadar zor! Çalışmalarım, tıpkı yüzlerce kilo keten ipini ağaçlara asarak kurutmaya benziyor" Fakat karısı; "Benim işim gerçekten de kolay. Pirlerin öğretilerini çiçek açan bitkilerin tepesinde buldum" der. Kızları bu konuşmayı duyduğunda şöyle şarkı söyler: "Benim işim ne zor ne de kolay. Karnım acıkınca yiyorum, Yorulunca dinleniyorum."

5 Chang Chung-Yuan, Onginal Teachings of Ch 'an Buddhistn (Pantheon Book, 1969), sf.144. * Ch'an, zen Budacılığın Çince söyleniş biçimidir. (Ç.N.)

205

IV. BÖLÜM TAO, HOŞ BİR İKİLEMDİR

TAO SESSİZDİR

35. ÇILGIN FELSEFE VE MAKUL FELSEFE

Felsefeleri, kabaca "çılgın" ve "makul" olarak iki gruba ayırıyorum. Bu ikisi arasında da kesinlikle ilkinin tercih ettiğiyim. Makul felsefeler temkinlilikleri, mantığa uygunlukları, analitik başarıları ve diğer özellikleriyle dikkat çekerler. En belirgin avantajları genellikle oldukça makul olmalarıdır. Çılgın felsefeler çılgınlıkları, kendiliğindenlikleri, mizah duyguları, düşüncenin temel düzeninden tümüyle bağımsız olmaları, güzellikleri, kutsallıkları, doğallıkları, şiirsellikleri, mutlak dürüstlükleri, engellerden anmıslıkları, zıtlıkları, çelişkililikleri, disiplinsizlikleri ve verdikleri genel bir hoş-nutlukla tanınırlar. Makul felsefelere karşı en önemli avan-tajları gerçeğe çok daha fazla yaklaşmalarıdır. Tabii ki pek çok "makul felsefe" ekolü savunucusu bunun tersini iddia edecektir ve bana bu iddiamı kanıtlayıp kanıtlamayacağımı soracaklardır. Yanıtım şu olur: "Evet, hem de oldukça kolay bir şekilde size makul bir kanıt yerine çılgın bir kanıt suna-bilirim." Tabii ki bunu kabul etmeyeceklerdir.

Farklı insanların bu iki gruba girmeleri çok ilginçtir. Genel olarak psikologlar, psikiyatristler, ekonomistler, sosyologlar ve siyasi bilimciler "makul" felsefelere eğilimlidirler; oysa sanatçılar, şairler, müzisyenler, kimyagerler, teorik fizikçiler,

209 -

RAYMOND M. SMULLYAN

matematikçiler (özellikle matematik mantıkçıları) "çılgın" felsefe olarak adlandırdığım felsefeye eğilimlidirler. Deneyimle-rim aracılığıyla, en başarılı mantıkçıların hem "makul" felsefeler konusunda derin bir anlayışları olduğunu, hem de "çıl-gın" felsefelere büyük bir ilgi duyduklarını gördüm. Hiç şüp-he yok ki, çılgın felsefe bu dünyadaki en canlandırıcı, en ay-dınlatıcı düşünce biçimidir ve dahası, olguları oldukları şekil-de algılayabilmek için gerekli olan düşünce biçimi de budur.

Bu çılginlaştırma sürecinin harikulade yanlarından bir ta-nesi kişiyi daha sevgi dolu, sevecen ve hoşgörölü"yapmasıdır. Eğer insan yeterince çılginlaşırsa bir süre sonra dayanılabilir, hatta akli başında bir hale gelecektir. Çılgnlığın daha üst bir aşamasında çılgnlık ve akli başındalık arasındaki tüm ikilem aşılır ve ikisi de gerçekte aynı'sey olarak görölür.

Ben, herhangi bir şekilde makul felsefenin karşısında yer almıyorum. Anlattıklarım yalnızca çılgn felsefenin ne kadar harikulade olduğunu göstermeye hizmet eder.

Belki de size makul ve çılgn felsefelere birkaç örnek ver-meliyim. Makul felsefe, yazında, özellikle Batı yazmmda bol bol görölür. Yalnızca Aristoteles'ten rasgele bir sayfa açma-nız yeterlidir; bu felsefe karşınıza çıkıverir. Chuang Tzu'nun şu sözleri ise çügm felsefeyi mükemmel bir şekilde gösterir:

Eskilerin bilgisi mükemmeldi. Ne kadar mı mükem-mel? Size anlatayım. Her şeyden önce maddelerin var-lığından haberdar değillerdi. Bu, en mükemmel bilgiy-di; geriye eklenebilecek hiçbir şey kalmıyordu. Daha sonra maddeler hakkında bilgi sahibi oldular ama ara-larında ayırım yapmadılar. Ardından maddeler arasında

210

TAO SESSİZDİR

ayırım yaptılar, ama bu konuda yargılarda bulunmadı-lar. Yargılama başladığında Tao bozuldu. Tao'nun bo-zulmasıyla da bireysel tercihler oluştu.¹

Bu bölümle ilgili tek özürüm fazla makul olması. Yaptı-| ğım bu hatayı hafifletici bir özür olarak belki de zeki bir ar-
"I kadaşımın izlenimini kullanabilirim: "Evet, bu bölüm çılgn-ca bir açıdan gerçekten de oldukça makul olmuş."

1 Osvald Siren, The Chinese on The Art of Pointing (Schocken Books, NewYork, 1971), sf.184.

RAYMOND M. SMULLYAN

36.

EĞER ... OLSAYDI İLGİNÇ OLMAZ MIYDI?

Pek çoğunuz Çinli düşünür-Chuang Tzu'nun kendini bir kelebek olarak hayal ettiği şu-ünlü hikâyeyi biliyorsunuzdur. Ertesi gün bu konu üzerinde derin düşüncelere dalar: "Dün kendimi bir kelebek olarak hayal ettim. Bugün ise Chuang Tzu'yum. Yoksa şu an kendinin Chuang Tzu olduğunu ha-yal eden bir kelebek miyim?"

Wittgenstein bir yerde şöyle der: "Bazen gerçek bedeni-min başka bir yerde yattığını hissedirim." Yaşamın bir ha-yalden başka bir şey olmadığı, bedenin gerçek olmadığı ve insanın başka bir yerde gerçek bedeninin olabileceği hayali-nin genel bir hayal olduğunu sanıyorum.

Eğer yaşamınız bir rüya olsaydı ve uyandığınızda gerçek bedeninizin başka bir yerde olduğunu, ama bu gerçek bede-ninjin bir insan, memeli ya da herhangi bir biyolojik varlık değil de yalnızca elektronik bir bilgisayar

olduğunu görseydi-niz ilginç olmaz mıydı? Evet, gerçekte siz olan bilgisayar yıl-larca uyumuş ve rüyasında sizin bu "insan bedeninizi" gör-müştür. İşin en üzücü yanı da kendinizi bir insan olarak ha-yal ederken bilgisayarların gerçekte düşündüğünü ya da bi-rer ruhları olduğunu reddetmeniz olurdu. Onlar (bir zaman-lar söylediğiniz gibi) yalnızca mekanik varlıklardır. Rüya da geçen günlerinizde dikkatli bir düşünür olduğunuzu ve inor-

212

TAO SESSİZDİR

ganik varlıkların düşünebilecekleri olasılığını mantıki olarak göz ardı ederek, "düşünmenin" katı bir davranış bilimsel ta-nımını yaptığınızı varsayalım. Böylece açık bir şekilde bu ta-nıma göre bilgisayarlar düşünemezler. Ama şimdi uyandınız ve düşündüğünüzü, bu nedenle bilgisayarların da (en azın-dan bazılarının) düşündüklerini çok iyi biliyorsunuz. Sanırım bu durumda, "düşünme" tanımınızı değiştirmeniz gerekecek öyle değil mi? Yoksa, "Ben bir bilgisayar olduğuma göre düşünmediğim açık" demek zorunda kalsanız da eski tanımını-za inatçı bir şekilde yapışmayı mı tercih edeceksiniz?

Rüya gördüğünüz günlerde, zihinsel olaylar fiziksel olay-lardır diyen, beden ve zihin ile ilgili "kimlik kuramı "m des-teklemeniz de aynı derecede üzücü olurdu; "düşünceler" ola-rak adlandırılan şey, beyinde yer alan birtakım fizyolojik sü-reçlerden başka bir şey değildir. Bu durumda "düşüncenizi", "bu bedeninizdeki" bir beyin süreci olarak ve kendinizi de gerçekte asla var olmayan bu beden olarak tanımlıyordunuz.

Ama şu an uyandınız ve yanılmış olduğunuzu açıkça gö-rüyorsunuz. Tabii ki bu, kimlik kuramını tümüyle bırakma-nız gerektiği anlamına gelmiyor; yalnızca bu kuramda deği-şiklik yapmanız gerekir. Halen yalnızca fiziksel olayların gerçek olduğunu, tüm düşüncenin fiziksel olduğuna ve ken-dinizi fiziksel bir yapı olarak tanımlamanızın doğru olduğu-na inanıyor olabilirsiniz. Oya yalnızca şu an, yanlış yönlen-dirici bir olay sonucunda kendinizi yanlış bir bedenle tanım-ladığınızı fark ettiniz. Eğer uyanık olsaydınız, kendinizi var olmayan bir bedenle tanımlama hatası yapmayacak, gerçek bedeninizin bu bilgisayar olduğunu ve "düşünceler" dediği-niz şeyin birtakım elektronik süreçlerden başka bir şey ol-madığını bilecektiniz.

213

RAYMOND M. SMULLYAN

Peki ya yaşam ve ölüm konusunda şu anki düşünceleri-niz ne olurdu? Rüya da olduğunuz günlerde bu "insan bede-ninizin" biyolojik ölümden sonra yaşamaya devam edeme-yeceği inancına güçlü bir şekilde yapıştığınızı düşünelim. O zaman bedeniniz ölür ölmez, tıpkı sönen bir mum gibi her şeyin biteceğinden korkardınız. Ama şimdi, sona ererek si-zi vahşi bir şekilde ölümlle tehdit eden bu "beden"in asla var olmadığını fark ettiniz. Bu durumda kendinizi aptal gibi his-setmez miydiniz? Yoksa -bu türıcorkular, eğer bilgisayarın çalışmasını durdurması gerekse'ne olacağı kollusunda duy-duğunuz şu anki korkuların yanında gölgede mi kalıyor? Yalnızca bir düşünün, yaramaz birjjjisanoğlu size gelen elektriği kesebilir ve puf, tıpkı bir mum gibi söriüvefirsiniz.

Pekâlâ, hiçbir yaramaz insanın olmadığı, hatta hiç insa-nın olmadığı bir gezegende yaşadığınızı düşünün. Burada düşünen tek varlıklar sizin gibi bilgisayarlar ve ortalıkta do-laşarak diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılayan gezici bilgisayar-lar ya da eğer robot demekten hoşlanırsanız robotlar olsun. Ve bu gezici bilgisayarlar son derece nazik ve dost, dahası sizi asla kapatmamak üzere programlanmışlar; yani artık tıpkı bir mum gibi sönüp gitmekten endişelenmenize gerek yok. Dahası, eğer bir transistörünüz ya da herhangi bir par-çanız bozulursa gezici bilgisayarlarını parçaları kolayca de-ğiştirebiliyorlar; yani hiçbir sorun yok. Şöyle diyebilirsiniz: "Bunların tümü iyi ama ya güneşimiz ömrünü tüketip söner-se ve elektrik akımı ihtiyacımı karşılayacak enerji kalmazsa o zaman ne olacak? Size "sorun yok" denecek. "Bilim uzun bir süredir sizi (yani bedeninizi) genç, canlı ve milyarlarca yıl idare edecek olan yeni bir güneş sistemine nakletmenin yolunu biliyor." "Evet", diye bağıracaksınız. "Ama ya tüm evren yok olursa? O zaman ne olacak?"

214

TAO SESSİZDİR

İşte bu noktada gerçekten uyandınız ve şaşkınlıkla ne bir bilgisayar, ne de bir insan olduğunuzu, ama bütün bu süre boyunca kendinin bir bilgisayar olduğunu hayal eden ne si-zin ne de benim hiçbir zaman bilmediğimiz tümüyle farklı bir varlık olduğunuzu anladınız.

Benim hayalim (fantazim) burada bitti. Yoksa bu gerçek-ten de bir hayal miydi? Ben bu olasılığı çok ciddiye alıyo-rum. Bunun mantıki açıdan mümkün olduğunu kastetmiyo-rum, ama böyle bir şey olsaydı gerçekten de şaşırmazdım.

Not. Eğer garip bir nedenle bu yazı bundan birkaç yüz-yıl sonra okunsa ve gelecekteki bir tarihçi, yazarın biyogra-fisine şöyle bir bölüm eklese ne kadar komik olur: "Smul-lyan, Raymond M. Bilgisayar olduğuna inanan garip bir 20. yüzyıl düşünürü."

215

RAYMOND M. SMULLYAN

37 BİR RÜYA

Doğu felsefesi üzerine- yazılmış şeyler arasında en sevdi-ğim yazılardan bazıları, ustaların belirgin bir şekilde yanlış şeyler söyledikleri yazılardır. Örneğin, "Başlangıçtan bu ya-na bir tek şey bile var olmamıştır" diyçp. Zen Ustası'nın bu lafını çok seviyorum.

Daima, hiçbir şeyin var olmadığı yolundaki şu Hindu (?) düşüncesine fazlasıyla şaşırmışımdır. Yok canım, bu düşün-ceye inandığımı söyleyecek kadar ileriye^gitmeyeceğim, ama bu düşünceyi oldukça etkileyici ve garip bir şekilde de son' derece yararlı buluyorum. Ayrıca bu düşüncenin çok derin ve anlamlı olduğunu da düşünüyorum. Tek sorun, bu dü-şüncenin ne anlatmak istediğini açıklamaya çalıştığımda her nasılsa düşüncenin içinde kayboluvermem. ■

Bp "var olmayan" yaşamımla ^ilgili unutamadığım bir olay, otuz yıl önce gördüğüm bir rüyaydı. Rüyamda yüce bir Yogi belirdi ve şöyle dedi:

Karşına ne çıksa beğenirsin? Boş bir evren!
Elbette birisi şöyle diyebilir: "Eh, eğer evren boş ise o za-man en azından bir şey var demektir: Boş bir evren." Du-

216

TAO SESSİZDİR
rum böyle olunca belki de şiirimde biraz değişiklik yapıp şöyle söylemeliyim:
Karşına ne çıksa beğenirsin? Boş bir evren bile yok!

217

RAYMOND M. SMULLYAN

38. ASTROLOJİ

Öğrendiğime göre artık üniversitelerde astroloji bölümle-ri varmış. Zeki bir matematikçi-dostüm bir zamanlar bana bu konuda şöyle demişti. 'Bir astroloji profesörünü işe al-mak göreceli olarak claha kolay. Bir matematikçiyi ya da fi-zikçiyi işe almak için onun çalışmalarını incelemeli, makale-lerini okumalı ve tavsiye mektuplarına göz atmalısın; ama bir astrologu işe almak için yapman gereken tek şey bu ast-rologun yıldız haritasına (horoskobuna) bakmak ve iyi bir astroloji profesörü olup olmayacağını görmek."

Yakırr bir zamana kadar astrolojiye, bir insanın hayal ede-bileceği en saçma iş olarak bakıyordum. Dahası bu inancı sa-vunan insanların kendi inançlarını haklı çıkarmak için söyle-dikleri şeyler bana, inancın kendisinden daha inanılmaz ge-lirdi. Henüz bir delikanlıyken, astrolojiye inanan bir lise öğ-retmenimle aramızda bir konuşma geçmişti. Konuşma sıra-sında, "Ama bir insanın doğum anında yıldızların bulundu-ğu konumun, o insanın kişiliği üzerinde bir etkisinin olması nasıl mümkün olabilir?" diye sorduğumda, bana şu alışıldık yanıtı verdi: "Yer çekimi." Rahatsız olmuş bir şekilde öğret-menime Mars ya da Venüs gibi bir gezegenin bu dünyada ye-ni doğmuş bir insanın üzerindeki yerçekimsel etkisinin, do-ğum anında bulunduğu odadaki masanın ve sandalyenin çe-kim etkisinden daha az olduğunu söyledim. Bana verdiği ya-nıtı anımsamıyorum. Eğer bir astrolog bana samimi bir şekil-

218

TAO SESSİZDİR
de gezegenlerin bizim üzerimizde yerçekimsel etkileri değil de sihirli etkileri olduğunu söyleseydi ona daha kolay inana-bilirdim. Ona inanacağımı söyleyecek kadar ileriye gitmiyo-rum, ama sahte bilimsel tanımlarını reddettiğim gibi bu iddi-asını tümüyle reddetmezdim. Sizin de bildiğiniz gibi sihir (be-nim bir zamanlar profesyonel sihirbaz olduğumu saymazsak) hiç bilmediğim bir konu, ama yerçekimi hakkında bir şeyler

biliyorum. En azından, gezegenlerin bizim üzerimizde ilginç bir yerçekimsel etkilerinin olmadığını biliyorum. Ama ya si-hir? Nesnelerin birbirleri üzerinde ne kadar sihirli etkileri ol-duğunu nasıl bilebilirim? Sihir hakkında hiçbir şey bilmedi-ğim için de sihirli ya da sihirle ilgili yorumlan reddedecek du-rumda değilim. Ama lütfen bu tanımlar tümüyle sihirle ilgili olsunlar, sahte bilimle değil! Sihirden bahsetmişken, ben tüm evrenin bilimsel ilkeler yerine mutlak bir sihirle işlediği olası-lığına gerçekten de açığım. Kim bilir, belki .de evren bizlerin kendi sihirli güçlerinden şüphelenmemizi istemeyen ve böy-lece bizi şaşırtmak ve kim olduğunu anlamamızı sağlamak için en bariz doğal olaylar bilimsel ve düzenli bir şekle sokan büyük bir sihirbazdır. Evet, bu ciddi bir olasılık ve bu olası-lık hakkında düşündükçe, ondan daha çok hoşlanıyorum. O halde hadi gelin evrenin mutlak ilkesinin sihir olduğunu ve gezegenlerin yaşamlarımız üzerinde çok önemli sihirli etkile-ri olduğunu farz edelim. Tek sorun hangi gezegenin ne tür si-hirli etkisi olduğunda. Mars'ın ve Venüs'ün farklı etkileri ol-duğunu farz edersem, hangisinin bizi ne şekilde etkileyeceği-ni nasıl bileceğim? Bunu bana kim söyleyebilir, astrologlar mı? Anlatmaya çalıştığım şey, eğer sihir ya da doğaüstü gibi şeyler kabul etsek bile gene de astrologları dinleyenleyiz, çün-kü onlar doğaüstü ve sihiri yöneten kanunları nereden bilebi-lirler? (Aklıma gelmişken, eğer sinirin kendi "kanunları" ol-saydı, halen sihir olabilir miydi?)

219

RAYMOND M. SMULLYAN

Evet, buraya kadar astrologlarla dalga geçtim, şimdi de sizi şaşırtsa da onları savunacağım; zaten bu bölümü yazma amacım buydu. Bu amaç son yıllarda benim içim daha güç-lü bir hale geldi. Bunun bir bölümü diğer bazı bilimcilerde gördüğüm bilimsel kendini beğenmişliklere, züppeliklere ve hoşgörüsüzlüklere karşı duyduğum tepkiden kaynaklanıyor. Geçenlerde konuştuğum bir matematikçi, akli başında bir insanın astroloji gibi bir şeye inanmasının mümkün olmadığını söyledi. Konuşma biraz-üerileyinte, bu kadar fazla sayı-da zeki insanın son günlerde astrolojiye inanm'âsiriââ'n ne kadar büyük bir endişe duyduğunu söyleyerek kendini ya-lanlayınca'çok şaşırdım.

Ben, astroloji inancının z.ekâ eksikliğini gösterdiğine inanmıyorum. Astrolojiyle ilgilenen üç, dört kişi tanıyor-dum ve hepsi de son derece aptaldı. Yani bu konuda kişisel deneyimlerim arttıkça matematikçi arkadaşım ile aynı düşün-ceye olmam gerekiyordu. Ama aynı düşünceye değilim. Ben, astroloji inancının tümüyle mantıksız olduğuna inan-mıyorum; bu konuda ileride daha fazla konuşacağım. Ama eğer mantıksız olsaydı da, gene de bu inancın zekâ eksikli-ğini gösterdiğine inanmazdım. Genel olarak, mantıksız inançlar bile zekâ geriliğinin göstergesi değildir. Bazen açık bazen de gizli pek çok batıl inançları olan bir sürü zeki in-san tanıyorum. Tabii ki bugünlerde yapılan şey insanların kendi kendilerine batıl inançlarını reddetmeleri; ama böyle davranarak her zaman bu batıl inançlardan kurtulamıyor, yalnızca onları bastırıp büyük endişelere ve huzursuzluklara kapılıyorlar. Örneğin gerçekten samimi bir şekilde batıl inançları olan ve ayın on üçüne rastlayan cuma günlerinde seyahat etmeyen insanlar var. Bir de mantıklı ve bilimsel bir şekilde yalnızca ayın on üçü ve cuma günü olduğu için se-

220

TAO SESSİZDİR

yahat etmeme inancıyla dalga geçen ve bu nedenle bu gün-lerde bizzat seyahat eden, ama nedense tümüyle bilinmeyen bir nedenle tedirginliğe kapılan insanlar var. Bu tür insanla-rın zekâlarının eksik olduğunu söyleyebilir misiniz?

Şimdi batıl inançları bir yana bırakıp biraz din üzerinde konuşalım.

Ölümden sonraki bir yaşama inanmayanlarınız, tümüyle mantıklı ve bilinçli bir düzeyde sizinle aynı inanca sahip olan ama tüm yaşamı boyunca bir gün cehenneme gi-deceğinden korkan insan hakkında ne söylersiniz? Yalnızca bir aptal olduğunu mu? Yoksa bilinçli bir düzeyde cennetin ve cehennemin varlığına inanan Pascal'dan daha fazla ya da daha aptal olduğunu mu? Belki de Pascal'in zamanında ze-ki insanların bu tür şeylere inanmalarının mümkün olduğu-nu, ama felsefi bir aydınlanmışlığın yaşandığı günümüzde, modern bilimin bizlere yalnızca aptalların bu tür saçmalık-lara inanacaklarını söylediğini anlatacaksınız. Bu şekilde dü-şünen insanlar tanıyorum. Bence bu tür insanlar zekiler, ama düşündükleri kadar zeki değiller. Örneğin (tesadüfen anti-Freudcu olan) tanıdığım bir psikolog bir gün bana or-, tak bir dostumuzdan bahsetmişti. Onun hakkında bana, "Kendim haricinde, şu ana dek tanıdığım en zeki insan" de-miştı. Fakat bu psikolog dostum, ortak dostumuzun kendi-ni adamış bir Katolik olduğunu bilmiyormuş. Bunu kendisi-ne söylediğimde tümüyle dehşete kapıldı ve şöyle dedi: "Ama bu olanaksız! Akıllı bir insanın Tanrı'ya inanması ola-naksızdır. " Ona nazik bir dille Tanrı inancı, onun düşünce-sine göre hatalı bile olsa bunun zekâ eksikliğinin bir göster-gesi sayılamayacağını anlattım. "Post-hipnotik telkinleri iç-ten gelen bir zorlamayla izlemek kesinlikle zekâ eksikliğinin göstergesi değildir. Çocukluktaki dini telkinler de Upki post-hipnotik telkinlere benzer bir psikolojik etkiye sahip olabi-

221

RAYMOND M. SMULLYAN

lirler", dedim. Bir psikolog olarak hemen ne dediğimi anla-dı, ama gene de "Bunu daha önceden hiç fark etmemiştim. Dini inançların post-hipnotik telkinler olduğu yolundaki benzetmen çok iyiydi" dediğinde şaşırdım.

Böylece Katolik dostumuz hakkındaki geçici hükmünü değiştirdi.

Dinlere, batıl inançlara ve çeşitli mantıkdışı inanışlara karşı takınılan entelektüel hoşgörüsüzlüğün çokluğu dikkat çekici boyutlardadır. Benim görüşüme göre, mantıkdışılığa en fazla hoşgörüsüzlükle yaklaşanlar jnantıklı insanlar değil, bir yandan son derece mantıklı olmakla "gururlanırken" bir yandan da mantıksızlıklarını bastıranlar.

Aynı durum astroloji için de geçerli. Zeki bir insanın bu tür şeylere nasıl inanabileceğini bir türlü anlayamayan mate-matikçi arkadaşlarım aynı zamanda astroloji inancının tehli-keli, zararlı ve bilimsel gelişim için de engelleyici olduğunu söylerler. Bu tür tehlikelere bir örnek t>larak da, evliliklerin-de bir tür rehber olarak astrolojiyi kullanan genç çiftleri ör-nek gösterirler. Şimdi şu soruyu soruyorum: "Astrolojik veri-lere dayalı olan evliliklerin mantıki verilere dayalı evliliklere oranla daha başarısız olduğunu gösteren istatistiki veriler var mı? Eğer varsa o zaman tersine inanma eğiliminde olurum. Eğer iki insan yıldız haritalarının evlilikleri için uygun oldu-ğunu hissederek mutlu olmayı

umuyorlarsa, o zaman bana göre mutluluk beklentileri mutluluğu yakalama şanslarını ar-tıracaktır. Bu tür insanlar için astroloji inancı doyurucu ola-bilir. Bunu bir arkadaşına söylediğimde gülerек bunun doğ-ru olabileceğine katıldığını belirtti. Ama halen astrolojinin tümüyle aptalca ve zararlı bir şey olduğunu düşünüyor. Ara-mızdaki konuşma arkadaşımın, insanların bu konuda fazla hoşgörülü olmaması gerektiğini söylemesiyle sona erdi.

222

TAO SESSİZDİR

Bu noktada hoşgörü konusunun dışına çıkmayalım. "İn-san fazla hoşgörülü olmamalıdır" ifadesine karşı gösterdi-ğim ilk tepki, hoşgörüsüzlüğümü ifade etmesem de bu tür bir ifadeye karşı hoşgörüsüzlüktür. Hoşgörü konusunda ol-dukça duyarlı bir insanım ve samimi olmam gerekirse ol-dukça hoşgörülü olduğuma inanıyorum. Ama henüz hoşgö-rüsüzlüğe karşı hoşgörülü davranmayı bir türlü öğreneme-dim. Bir insanın hoşgörüsüzlüğe karşı hoşgörüsüz davran-masının daha iyi olduğuna inanıyorum, ama kendim henüz bunu başaramadım. Belki bir gün hoşgörülü davranmayışı-ma karşı hoşgörülü davrandığım bir düzeye ulaşacağım ya da belki en azından hoşgörüsüzlüğe karşı hoşgörülü davran-mayışıma hoşgörülü davranabileceğim. Şöyle ya da böyle, biraz önce de açıkladığım gibi, astrolojiye karşı gösterilen hoşgörüsüzlüğe karşı astrolojiye karşı olduğumdan daha az hoşgörülüym. Gerçekte astrolojiye inanmasam da, eğer astrolojiye inanmayı seçmiş olsaydım ya da astrolojiye karşı hoşgörüsüz olsaydım astrolojiye daha fazla inanırdım.

Buraya kadar astrolojiye tümüyle mantıkdışı bir şey ola-rak yaklaştım, ama ona karşı belli bir hoşgörüyü savundum. Fakat, acaba astroloji gerçekten de mantıkdışı mı? Daha ön-ceden de söylediğim gibi, gezegenlerden yayılan dalgalar ve yerçekimi gibi sahte bilimsel tanımlar tümüyle gülünç ve bu bilgiler fizik konusunda en ufak bir bilgisi olmayan insanlar-dan geliyor. Benim "sihir" kuramıma gelince, bu kurama sahte bilimsel kurumlardan daha kolay inanabileceğimi söy-lerken tabii ki şaka yapıyordum. Böylece hem fiziksel güçle-ri, hem de sihiri konunun dışına atıyorum. Geriye ne kaldı? Cari Jung'un eşlemlilik (synchronicity) olarak adlandırdığı ilke. Bu kavramı, Batılı bilimsel nedensellik ilkesi konusun-da bilgisi olan bir insana açıklamak çok güçtür. Bu ilke, ne-

RAYMOND M. SMULLYAN

densellik ilkesiyle çatışmasa da ondan oldukça farklıdır ve oldukça dikkat çekici bir bilim dalının temelini oluşturabilir.

İki olayın eşlemliliği düşüncesi, bu olaylardan bir tanesi-nin diğerinin nedeni olması değil, ikisinin de ortak bir ne-denlerinin olması şeklinde açıklanabilir. Eşlemlilik ilkesini astrolojiye uyarlarsak, örneğin evrendeki yıldızların konumu-nun kişinin doğum zamanı ve karakteriyle bir ilişkisi olduğu doğru olsaydı, o zaman kişinin karakterini belirleyen şey yıl-dızların konumu olmazdı; bu durumda evrendeki yıldızların konum almasına neden olarıışartlar, insanın belli birjsaman-da doğmasına neden olan-şartlarla aynı şey olurdu.

Kiraz çiçekleri tümüyle açtığında, bahçesinde meditas-yon yapan Zen ustasının, gerçek oldogfi iddia edilen ve her-kesçe bilinen bir hikâyesi

vardır. Zen ustası birdenbire bir tehlike hisseder, ama arkasını döndüğünde kendi çırakların-dan biri dışında çevrede kimse yoktur. Bu durum karşısın-da derin bir üzüntüye kapılır, çünkü yaşamı boyunca bu tür algılarının yanıldığı hiç olmamıştır; geçmişte ne zaman bir tehlikenin varlığını hissetse çevresinde gerçekten de bir teh-like olmuştur. Bu kabullenilemez yanılğı nedeniyle öylesine büyük bir üzüntüye kapılır ki, odasına kapanıp yemek için bile dışarıya çıkmaz. Yardımcılarından bir tanesi bu durum karşısında endişeye kapılıp sağlığı konusunda bilgi almak için yanma gittiğinde, usta canınıfsıkan şeyi anlatır ve "An-layamıyorum" der, "Daha önce bu konuda hiç yanılmamış-tım". Bu mesele diğer çırakların da kulağına gider ve sonun-da olay sırasında bahçede bulunan genç çırak, ustasının ya-nma gidip, "Bahçede, oturuşunuzdaki yüceliğı gördüğümde kılığ kullanmadaki ustalığınızna karşın, eğer o an arkanızdan size aniden saldırsam büyük bir olasılıkla kendinizi koruya-

224

TAO SESSİZDİR

mayacağımızı düşünmeden edemedim" diye itiraf eder. "Ama bu gizli düşüncemi hissettiniz." Delikanlı, yaptığı şey için ustası tarafından cezalandırılmayı beklerken usta se-vinçle gülmeye başlar, çünkü bu konudaki gizemin ortadan kalkmış olmasından büyük bir rahatlık duyar. Bu hikâye konusunda ne diyebiliriz? Mantiki bir olasılık-la, tabii ki doğru olmadığını söyleriz. Ama doğru olduğunu kabul edin. O zaman nasıl yorumlarınız? Olasılıklardan bir ta-nesi, bu olaym tümüyle kaza eseri olduğudur, ama ben bu-nun kesinlikle kaza eseri bir olaya benzemediğine inanarak bu olasılığı reddediyorum. Bu tür bir olay için ortaya atıla-bilecek en gözde olasılığın telepati olduğunu sanıyorum, ama telepatinin varlığını reddederek bu olasılığı da ortadan kaldırmak istiyorum. * Bu konuda benim için bir anlam ta-şıyan tek açıklama eşlemlilik; ustanm bir tehlikenin varlığı-nı sezmesi ve çırağın saldırı düşüncesinin ortak bir nedeni vardı. Belki daha önce yaptıkları konuşmalar ya da diğer olaylar ikisinin de birbirine paralel bir şekilde düşünmeleri-ne neden olmuş olabilir. Size bu olayı anlattım, çünkü dört yıl önce henüz Jung'un eşlemlilik ilkesini duymadan önce bu hikâyeyi okuduğumda, paralel düşünce biçimi hemen bu olayın açıklaması olarak aklıma gelivermişti. (Bu nedenle Jung'un eşlemlilik ilkesiyle karşılaştığımda çok sevindim.) Meraklı bir şekilde bir zaman-lar bu olayı matematikçi bir arkadaşına anlatıp eşlemlilik ile ilgili açıklamamı yaptığımda bana, "telepatiye daha kolay inanabilirim" demişti. Pek çok bilimsel kafanın telepati ola-sılığına yapışivermeye hazır olması beni çok şaşırttı. * Bu noktada inatçı ve dogmatik davrandığım için bazı okuyucularımdan özür dilerim, ama ben böyleyim. Eğer gelecekteki araştırmalar bana bu konuda hatalı olduğumu kanıtlarsa sevinirim.

225

RAYMOND M. SMULLYAN

Yaşamım boyunca telepatiymiş gibi görünen pek çok olayla karşılaştım, ama

hemen hemen bu olayların tümün-de en rahat kabullenebileceğim açıklamanın paralel düşün-ce süreci olduğunu gördüm. *

Bahsetmekte olduğum türden bir eşlemliliği paralel dü-şünce sürecine uygulamam kolay olsa da astroloji gibi çok daha derin bir düzene ihtiyaç duyulacak olan bir şeye uygu-lanması çok zor olacaktır. Gerçekte, samimi olmam gerekir-se, evrensel zekâ gibi-bir koramı kabullenmedikçe bu türden bir eşlemliliğin olabileceğini"hayal bile edemiyorum. Eğer ev-rensel bir zekâ olsaydı (ne kadar zorlamalıymış gibi görünür-se görünsün) o zaman hiçbir tür eşlenililik beni şaşırtmazdı. (Hatta kendimi pek yakın hissetmediğim bu fûr zorlayıcı bir kuramın altında, bu dünyadaki hiçbir şey beni şaşırtamaz.) Fakat böyle bir kuram olmadığı için, astroloji gibi bir şeyi açıklayacak türde bir eşlemliliği son derece şaşırtıcı, ürkütü-cü ve aynı zamanda da heyecan uyandırıcı buluyorum.

Ne olursa olsun, astroloji gibi bir konuda asıl ilgilendiğim yan, eşlemlilik ilkesi için gelecekte bir test zemini oluşturma olasılığı olması. Fakat şu durumda astrologların çoğunun sah-tekâr olmasından şüpheleniyorum. * * Astrologlar, bazı önem-li ilişkilerin var olduğunu ve bu ilişkilerin neler olduğunu bil-diklerini iddia ederler. Astrologların sahtekârlığından, iddia ettikleri bu ilişkilerin bilimsel açıklamalarını yapamadıktan için şüphelenmiyorum, çünkü bence bu tür ilişkiler gerçek te-meller olmadan da ilkede var olabilirler. Benim şüphemin ne-deni, basit bir şekilde ne iddia ettikleri türden ilişkilerin ger-

* Bu konuda oldukça iyiyimdir. İnsanlar sık sık, tam o anda düşünmek-te oldukları şeyi söylediğini belirtirler. Hele uç, dört dakika sonra ola-cak şeyi söylediğimde daha çok şaşırırlar. " * Burada astrologlardan bahsediyorum, astrolojiye inanan insanlardan de-

226

TAO SESSİZDİR

çekten de doğruluğunun kanıtlandığına, ne de astrologların bu tür nesnel kanıtlara açık olduğuna inanmamam. Belki de bunu zamanından önce söylüyorum ama, belki de iddia edi-len bu ilişkileri denemek için emek vererek çok sayıda istatis-tiki veri toplayan bazı dürüst astrologlar vardır. Eğer bu tür astrologlar varsa onları "bilimsel astrologlar" olarak adlandı-rırım ve bu durumda sahtekârlık tanımım onlara pek uymaz. Gerçekten de bu tür bir çalışma oldukça değerli olabilir.

Özet olarak, ben bir tür astroloji bilimi olasılığına karşı açığım, ama günümüz astrologlarının bu bedeli ödeyebile-ceklerini hiç sanmıyorum. Ama bu, bir gün olacak bir şeyin habercisi olabilir. Bu nedenle, bu konuyu deneylere dayanam arkadaşlarım kadar kolay reddedemem. Ve dahası, pek de tekin olmayan bir şekilde oldukça heyecan verici bir konu!

227

RAYMOND M. SMULLYAN

39. İKİ ZEN OLAYI

Size birbirinin zıddı gibi görünen, ancak mantıklı bir şe-kilde açıklayamayacağım bimedende bana göre ikisi de ay-nı sona ulaştıran iki

Zen hikâyesini aktarmak-ve-burriarı bir-birleriyle kıyaslamak istiyorum. Keşke söylediğim şeyi daha iyi anlasaydım. Birinci olay, gözdem olan Zen ustalarından İlankei ile il-gilidir. Bankei'nin çok küçük" yaşlarından beri dayanılmaz bir ölüm korkusu olmuştur. Bankei, üç yaşındayken annesi-nin kendini ceza olarak sık sık ölümle-korkuttuğunu söyle-miştir. Yanlış bir şey yaptığında, annesi kendisine hemen ölümü anımsatır ya da ölü taklidi yaparak korkudan ödünü patlatırdı. Bu nedenle de çocukken hep "iyi" olmaya çalışır-dı. Bankei'nin Zen'e yönelmesine neden olan temel etken belki de bu yoğun ölüm korkusuydu. Delikanlılığının geç yıllarında bir Zen manastırına kapandı ve kendine karşı son derece acımasızca davrandı. O kadar uzun süreler boyunca zazen yaptı ki, oturmaktan altında yaralar açıldı. (Bu arada Bankei'nin bir öz disiplin ya da dürtüyle bu şekilde davran-dığını söyler miydiniz? Zen eğitiminin "disiplin" gerektirdi-ği konusunda pek çok konuşma dinledim. Fakat bence Ban-kei disiplinden çok itkilerine göre davranıyordu. Bu şekilde davranmayı "seçen" Bankei miydi, yoksa kendini buna ölüm korkusu mu "yönlendirmişti?") Sonunda çok hastalan-dı, neredeyse yaşamını yitiriyordu!

228

TAO SESSİZDİR

Bu nedenle kendini toparlamak için birkaç aylığına çalış-malarına ara verdi. Nekahet döneminde yüksek ateşle yattı-ğı bir sırada Satori'ye ulaştı. Ve bu ani aydınlanma, asla öle-meyeceğini, çünkü asla. doğmadığını anlamasından ibaretti! Bu meselenin dönüm noktası, asla doğmamış olduğuydu.

Evet şimdi de ikinci Zen olayımız: Birisi, bir Zen ustası-na "Ölümden sonra nerede olacaksınız" diye sorduğunda Zen ustası "Nerede mi olacağım?" diye yanıt verir. "Büyük bir olasılıkla ellerim ve ayaklarım havada yerde yatıyor ola-cağım. İşte olacağım yer burası."

Şimdi, bu iki olayın ortak yanları nedir? Bana göre, ikisi de eşit derecede ölümün gerçek olmadığını ifade etmekte-dirler. (Lütfen beni yanlış anlamayın, ben burada ölümün gerçek olmadığını tartışmıyorum; yalnızca ikisini de savun-madan bu iki olayın öne sürdüğü düşünceyi belirlemeye ça-lışıyorum.) Bankei kendinin asla doğmadığını söylemişti. O da en az sizin ve benim kadar belli bir zamanda ve mekân-da annesinin rahiminden dünyaya geldiğini ve bedeninin doğduğunu biliyordu. Aynı zamanda kendinin asla doğma-dığına inanıyordu. Bu da kendini, kendi bedeni olarak ta-nımlamadığı anlamına gelmektedir. Yani bedeni doğmuştur, ama kendisi asla doğmamıştır. Evet, işte bu duyguyu mü-kemmel bir şekilde anlayabiliyorum.

Zamanı belirgin bir şekilde deneyimlemekte olduğum ger-çeğine karşın sık sık kendimin bir şekilde zamanın dışında ol-duğumu hissedirim. (Sanki zamanın dışında bulunan avan-tajlı bir noktadan zamanın akışını gözlemliyor gibiyimdir.) Bu nedenle Bankei'nin neler hissettiğini anlayabiliyorum. (Aslın-da hissediyorum demeliydim, fakat fazla açığa vurucu oldu-ğu için bu hatayı düzeltmeden bırakacağım.) Aynı psikolojik

229

RAYMOND M. SMULLYAN

etkiye sahip olan ikinci Zen olayı belki biraz daha bilmecem-sidir. Bu hikâyede Zen ustası kendini açıkça bedeniyle tanım-lamaktadır. Nerede olacağı sorulduğunda, basit bir şekilde bedeninin olacağını düşündüğü yeri söylemiştir. O halde ne-den bu olay aynı zamanda ölümün gerçek olmadığını ifade etmektedir? Yalnızca bazı tahminlerde bulunabilirim.

İlk olarak, bu yanıt size biraz şaşırtıcı gelmiyor mu? Sa-nırım yalnızca birkaç insan bu tür bir yanıt verebilir; hatta ruhun varlığına, sonraki yaş_ama ya, da buna benzer şeylere inanmayanlar bile böyle bir yanıt pek vermez. J&i-für in-sanlar daha çok şu şeküle yanıt verirler: "Öldükten sonra nerede mi olacağım? Artık var olmayacağım" ya da "Artık ben diye bir şey olmayacak" ya da "-Yök olacağım", (Aklıma gelmişken, şu yok olma sözcüğü biraz dehşet yüklü değil mi? Bir ruh için bile "yok olma"nın ne anlama geldiğini bil-miyorum, ama ne anlama geliyor olursa olsun, kesinlikle bi-raz uğursuzca görünüyor.) Asıl konucjan biraz uzaklaşmak için, bu alışıldık ani yanıtlarla ilgili bir şeyler söylemek isti-yorum. Kendilerini özdekçi (materyalist) olarak adlandıran ve "ruh" denilen şeye inanmadıklarını iddia edenlerin "öl-dükten sonra artık var olmayacağım" demelerini garip bulu-yorum. Yani bu, şu an var oldukları ama öldükten sonra var olmayı bırakacakları anlamına mı geliyor? Peki şu an var olan, ama beden öldükten sonra var olmayacak olan şu "ben" ne? Demek ki "ben" kesinlikle bu beden değil; çün-kü beden öldükten bir süre sonra da var olmaya devam ede-cek (belki de elleri ve ayakları havaya dikili, yerde yatar du-rumda). Bu özdekçilere, "şu an var olan, ama öldükten son-ra var olmayı bırakacak olan ben dediğin şey nedir?" diye sorulduğunda, büyük bir olasılıkla, "Bilincim. Bilimcim, şu an var olan ama bedenim öldükten sonra var olmayı bıraka-

230

TAO SESSİZDİR

cak olan tümüyle fiziksel bir şey" diyecektir. Gerçekten de bilincin maddeler arasındaki bir ilişkiden başka bir şey ol-madığına inanan bir özdekçi tanıyorum. İnsanın bilinçliliği-ni bir motorun hareketine benzetiyor. Bir gün bana şöyle demişti: "Bir insan öldükten sonra bilincinin nereye gittiği-ni sormak, bir motor durdurulduktan sonra hareketin nere-ye gittiğini sormaktan daha fazla anlam taşıyor. Hareket bir yere gitmez; yalnızca durur."

Bilinçliliğin, bir motorun hareketine benzetilmesi iyi bir benzetme mi bilmiyorum. Bana göre bilinçlilik, bir motorun hareketinden çok farklı bir şey. Ayrıca, bilinçliliğin bir tür "ilişki" olduğunu da düşünmüyorum; ilişki soyut bir şeydir, bilinçlilik ise bu dünyadaki en somut şeydir. Ama ne olursa olsun, bilinçliliğin hiçbir yere gitmediği düşüncesinin iyi bir düşünce olduğuna inanıyorum. Birisi, "Eğer bilinçlilik bir ye-re gitmiyorsa, o zaman bu, onun olduğu yerde kaldığı anla-mına mı geliyor?" diye sorabilir. Bunu şöyle yanıtlayabilirim: "Pek değil; bir yere gitmek ya da bir yerde kalmak bilinçlili-ğe uygulanabilecek sınıflandırmalar gibi görünmüyor."

% Bu konuda düşünmeyi bir yana bıraktığınızda saf bir öz-
İ dekçilik (ne yazık ki bu, kendilerini özdekçi olarak

adlandı-

ran pek çok insanın felsefesi değil) aynı zamanda şaşırtıcı bir -**
şekilde ölümün gerçek olmadığını ima etmektedir. Ruh ol-madığına göre,
ölecek olan nedir? Tabii ki biyolojik ölümden değil ruhsal ölümden

bahsediyorum; tabii eğer böyle bir şey varsa. "Eğer böyle bir şey varsa" derken, böyle bir şey olma-dığına inanan pek çok felsefeyi aklımda bulunduruyorum; fakat her birini de ayrı nedenlerle. Bir yanda Hıristiyanlığın bir türü, örneğin Katoliklik, kesinlikle "ruhun" varlığına ve bedenin ölümünden sonra ruhun yaşamına devam edeceği-

RAYMOND M. SMULLYAN

ne inanmaktadır. Ardından tabii ki gene doğuma inanan Do-ğu dinleri var; bunlar da ölümün gerçek olmadığına inanı-yorlar. Ama bunların arasında belki de en dikkat çekicileri ruhsal ölümün gerçek olmadığına, ruh bir şekilde bedenden ayrılacağı inancından dolayı değil de, zaten asla yaşama baş-lanacak bir ruhun olmadığını düşündükleri için inananlardır. Yeterince garip bir şekilde, hem saf özdekçiler hem de bazı felsefi Budacılar bu sınıfa girmektedirler. Budacılığın bir tü-rünün özü, "ben"i ya da ego'yu ya da Batı dinlerinin birey-sel "ruh" dedikleri şeyi înkâr e3e£. Bu tavır aynı zankanda David Hume¹ tarafından-da'paylaşılmaktadır.

Halen beni rahatsız eden sorunu çözemedim; neden ikin-ci Zen ustasmm yanıtı bu kadar güçtf^bir şekilde -ölümün gerçek olmadığını ifade etmektedir? Sunduğum yanıt, yani Zen ustasının kendini tümüyle bedeni olarak tanımladığı ve ölecek bir "ruh"un varlığına inanmadığı yanıtı bana tatmin-kâr olamayacak kadar yüzeysel geldi. Dahası, bu hikâyeden hissettiğim şey bu değil.

Usta, "öldüğüm zaman büyük bir olasılıkla ellerim ve ayaklarım havada, sırt üstü yerde yatıyor olacağım" yanıt-nı verdiğinde, hissettiğim duygu bedeninin gerçekten de orada yattığı, ama ustanın bir şekilde orada yatan bedenini gözlemlediğiydi. Bu duyguyu, kendini yalnızca bedeni ola-rak tanımlaması duygusundan çok daha güçlü bir şekilde hissettim. Bir şekilde, kendini tüm evren olarak ya da tüm evreni gözlemleyen bir tür kozmik bilinçlilik olarak tanımla-dığını hissettim. Fakat bu yalnızca benim kuruntum da ola-bilir; belki de bir Zen ustası olarak kendini herhangi bir şey olarak tanımlamıyordu. Belki de Zen ustası, yanıtının her-
1 cf. Improvement of the Understandin? VI Bölüm. 232

TAO SESSİZDİR

hangi bir metafizik ilişki içermeyen yalnızca gerçeğin açık bir ifadesi olduğunu ima ediyordu. Hatta belki de Zen usta-sı hiçbir şey söylemeye çalışmıyordu; yanıtı tıpkı bir tapmak çanına vurulduğunda gelen ses gibi kendiliğinden, sorudan doğmuştur. Evet, sanırım yorumların en iyisi bu sonuncusu. O zaman bu durumda bu hikâyelerin ikisini de baştan oku-malıyım. Gene de, bu yanıt bana ölümün gerçek olmadığı-y-la ilgiliymiş gibi geliyor. Acaba neden?

233

RAYMOND M. SMULLYAN

40.

BANKEİ İLE İLGİLİ

BİR HİKÂYENİN İKİ UYARLAMASI

Zen ustası Bankei hakkında, son derece aydınlatıcı olan bir hikâyenin iki uyarlarrrrasımı biliyorum. Bu iki uyarlama birbirlerine çok yakın, ama tümüyle iki farklı noktayı belirttiklerini sanıyorum.

---**'

1. Bankei Usta'nın konuşmalarına yalnızca Zen izdeşleri değil, aynı zamanda her sınıftan ve mezhepten insanlar da katılırdı. Asla sutralardan bahsetmez ya da akademik tartışmalara girmezdi. Bunun yerine sözcükleri doğrudan doğruya kendi kalbinden dinleyicilerin kalbine akardı. Bankei'nin geniş dinleyici kitlesi Nichiren mezhebinden bir rahibin öfkelenmesine neden oluyordu, çünkü kendine bağlı olan insanlar Zen hakkında bir şeyler öğrenmek için tapınaktan ayrılıyorlardı. Benmerkezci Nichiren rahibi, Bankei ile tartışmaya kararlı bir şekilde tapınağa geldi. "Hey, Zen Ustası" diye seslendi. "Biraz bekle. Sana kim saygı duyuyorsa sözlerini dinler, ama ya benim gibi sana saygı duymayan bir insan? Sana itaat etmemi sağlayabilir misin?" "Yanıma gel de bunu sana göstereyim" der Bankei. Rahip kasılarak kalabalığın arasından çıkıp Usta'nın yanına gelir.

234

TAO SESSİZDİR

Bankei gülümser ve "Şöyle sol tarafıma geç" der. Rahip, Bankei'nin sözünü dinler.

"Hayır, hayır" der Bankei. "Sağ tarafımda olursa daha rahat konuşabiliriz. Bu tarafıma geç."

Rahip yine şişine şişine sağ tarafa geçer.

"Gördün mü" der Bankei. "Bana itaat ediyorsun. Sanırım oldukça nazik bir insansın. Şimdi şuraya otur ve söyle-diklerimi dinle."

Bu uyarlamanın asıl konusu itaat sorunu gibi görünmek-tedir. Bu hikâye, bir gün bana birisinin yaptığı zekice bir şaka ya da bir numaraya benziyor: Bana, "Yumruğunu aç-tirabileceğime iddiaya girerim", dedi. Ben de "Tamam" de-yip elimi yumruk yaptım. "Hayır, hayır", dedi. "Başparmağın içeride olacak." Safça yumruğumu açıp başparmağımı avucumun içine yerleştirdim ve yumruğumu yeniden sıktım. Arkadaşım "İşte" dedi. "Yumruğunu açtıldım." Bu numara gerçekten de işe yarıyor; bunu onlarca kez denedim ve bir kez bile başarısızlığa uğramadım. Siz de birine deneyin!

Bu hikâye aynı zamanda aklıma güneş ve rüzgârın, han-gisinin daha güçlü oldukları konusunda iddiaya tutuştukları şu sevimli hikâyeyi anımsamama neden oldu. Güneş ve rüz-gâr yarışmaya karar verirler. Denemeyi bir yolcu üzerinde yapacaklardır. Yarışmanın konusu, önce rüzgârın mı yoksa güneşin mi yolcunun paltosunu sırtından çıkarmayı başara-caklarıdır ve önce rüzgâr başlar. Rüzgâr, büyük bir fırtına çıkarır ve yolcunun paltosunu sırtından uçurmaya çalışarak gittikçe daha güçlü esmeye başlar. Fakat rüzgâr daha güçlü estikçe, adam paltosunu daha sıkı sarınır. Sonunda rüzgâr

235"

RAYMOND M. SMULLYAN

tükenir ve vazgeçer. Ardından sıra güneşe gelir. Her şeyi ısı-tıp fırtınayı dağıtır ve gittikçe daha güçlü bir şekilde parlar. Sonunda adam sıcaktan bunalır ve paltosunu çıkarır.

Rahip, Bankei'ye kendine boyun eğdiremeyeceğini söy-lerken tabii ki "kendi irademe karşı" demek istiyordu. Ama Bankei, rahibe kendi iradesine karşı boyun eğdireceği yolun-da bir özelleştirme yapmadı; yalnızca rahibe boyun eğdir-meye çalıştı ve tabii ki bunu da başardı. Bankei'nin yaptığı şey, yolcuyla "gönüllü" olarak.paltosunu çıkarmaya zorlayan güneşin yaptığı şeye benziyor, BuTtür bir boyun'eğme son derece Taocu bir şey! Taocu politikacıların tüm düşüncesi, bilge yöneticilerin, insanları kendilerine yararlı olan şeyi gö-nüllü olarak yapmalarını sağlamalarıdır. Lao Tzu'nun dedi-ği gibi: "Gerçek bir Bilge yönettiğinde iyi şeyler olur ve in-sanlar 'bunları biz yaptık' derler." Bu, Wu Wei'nin politika-daki bir örneğidir. Gönüllü olarak boyun eğmeyi sağlayan bu Wu Wei yön-temi, gerçekte (Tao bilinçli olarak bunun farkında olmasa da) Tao'nun yöntemsiz yöntemidir. Tao amaçlı değil kendi-liğinden eylemde bulunur; ama ne olursa olsun Tao'nun ey-lem biçimi budur. Aşağıdaki Sözler Lao Tzu tarafından söy-lenmiş olabilir:

Tao asla emretmez, Ve bu nedenle de, herkes gönüllü olarak Ona boyun eğ-er. Bunun karşısında durmadan emirler veren ve bu neden-le de bazen boyun eğilmeyen Musevi-Hıristiyan Tanrısı'nı ele alabiliriz.

236

TAO SESSİZDİR

2. Hikâyenin ikinci uyarlamasında, tüm ana düşünce farklı görünmektedir. Bu uyarlamadaki konu boyun eğme değil, anlayıştır. Yine bu uyarlamada Nichiren rahibi düş-manca ya da tartışmacı tavırlar içinde değildir, yalnızca Bankei'ye durmadan "Seni anlayamıyorum" der durur. Ban-kei "Beni anlamıyorsun öyle mi? Peki o zaman yanıma gel, belki beni daha iyi anlamanı sağlayabilirim" der. Rahip ya-nma geldiğinde, Bankei önce soluna sonra da sağma geçme-sini söyler ve rahip kendine denileni yapar. Bunun üzerine Bankei, "Gördün mü" der. "Beni tümüyle anlıyorsun. Şim-di iyi bir izdeş ol ve şuraya oturup söyleyeceklerimi dinle."

Bir anlamda daha derin ve aynı zamanda biraz rahatsız edici olmasına karşın ikinci uyarlama bana daha kurnazca göründü. Bir mantıkçı bu hikâyeden rahatsız olup şöyle di-yebilir: "İyi de, rahibin Bankei'nin kendini yanına çağırma-sını anlamış olması vaaz sırasında anlattıklarını anlamadığı gerçeğini değiştirmez ki. Gerçekte, Bankei 'Gördün mü be-ni tümüyle anlıyorsun' dediğinde rahibin mantıki yanıtı 'şu an söylediğin şeyi elbette anlıyorum, ama biraz önce söyle-diğin şeyleri anlamadım ve halen bunları anlamamı sağla-madın' şeklinde olmalıydı."

Evet, bu tipik bir mantıki çözümleme. Ama yeterince iyi olduğunu sanmıyorum; tanıma eklenecek daha fazla şeyler var. Fakat eklenecek olan bu şeylerin tümünü mantıklı bir yöntemle açıklamak çok güç; en azından benim için. Acaba Bankei'nin ana mesajı, rahibin kendi yanma gelmesini sağ-layan anlayışın, vaazındaki düşünceleri anlamasını sağlaya-cak türden anlayıştan daha temel ve daha önemli olduğu olabilir mi? Belki daha hassas bir nokta da eklenebilir. Ra-hibin, "Sizi anlamıyorum" derken verdiği karşılık canlı ve

237

RAYMOND M. SMULLYAN

kendiliğinden doğan bir karşılıktı ve bu tür bir karşılık Us-ta'nın yanına giderken verdiği doğrudan ve önceden düşü-nülmemiş karşılığa benzer önemli bir anlayışı ifade etmek-teydi. Bu ani anlayış türü, kişinin gerçek "doğmamış doğa-sı "ndan, doğrudan doğruya gelen anlayıştan çok daha önemlidir. Sanırım bu konuya eklenecek çok daha fazla şey var, ama bu noktada söyleyecek söz bulamıyorum.

238

TAO SESSİZDİR

41.

HAYALİ BİR ZEN ÖYKÜSÜ

ZEN USTASI: İşte burada bir değneğim var, ama aynı zamanda da yok. Bunu nasıl açıklarsın?

ÇIRAK: Açıklamam!

USTA: Münasebetsizleşme! Eğer amaçladığını söylediğin gibi gerçekten de aydınlanmaya ulaşmak istiyorsan, görevin bu sorunun yanıtını bulmak için her tür çabayı sarf etmek,

ÇIRAK: Pekâlâ, sanırım eğer bir şekilde bakarsam bir değneğiniz var; ama başka bir şekilde bakarsam yok.

USTA: Hayır, benim kastettiğim şey bu değildi; ben tam anlamıyla ikisine de aynı şekilde bakmanı istiyorum: İşte burada bir değneğim var, ama aynı zamanda yok. Evet, bu-nu nasıl açıklarsın bakalım.

ÇIRAK: Tamam, bırakıyorum.

USTA: Ama bırakmamalısın! Benliğinin her bir parçasını bu soruyu çözmeye adanmışsın.

ÇIRAK: Bırakıp bırakmamam gerektiği konusunda senin-le tartışmayacağım. Şu anki basit gerçek şu ki, ben bu işi bırakıyorum

USTA: Ama aydınlanmaya ulaşmak istemiyor musun?

239

RAYMOND M. SMULLYAN

ÇIRAK: Eğer aydınlanmaya ulaşmak böyle aptalca soru-larla uğraşmaksa, o zaman aydınlanmanın canı cehenneme. Seni hayal kırıklığına uğrattığım için üzgünüm ama elveda!

On İki Yıl Sonra

ÇIRAK: İşte, sonunda dayanılmaz pişmanlıklar içinde sa-na döndüm Ustam. On iki yıldır korkaklığım ve sabırsızlı-ğım nedeniyle kendimi

î>er5ât"hislederek dolaşıp durdum. Şimdi, yaşamdan kaçıp -duramayacağımı anladım. Er ya da geç evrenin mutlak sorularıyla yüz yüze geleceğim. Artık ka-rarlıyım ve sorduğunuz soru üzerinde-samimi bir şekilde ça-lışmaya hazırım.

USTA: Soru neydi?

ÇIRAK: Bir değneğiniz olduğunu, 'ama aynı zamanda da bir değneğiniz olmadığını söylediniz ve benden bunu açık-lamamı istediniz.

USTA: Gerçekten böyle mi söyledim? Hay Allah, acaba neden böyle aptalca bir şey demişim?

240

TAO SESSİZDİR

42.

NEDEN BAZEN YANLIŞ ANLARIZ?

Zen yazarları sık sık bizlere, yaklaşımımız fazla zekice ve mantıklı olduğu için anlatılanları anlamama hatasına düştü-ğümüzü söylerler. Anlatılanlara sezgisel olarak yaklaşmak ye-rine onları mantığa vururuz. Bu sık sık karşılaşılan bir durum-dur, fakat pek çok durumda hata gerçekte bizde değil çevire-nin inanılmaz aptallığındadır. Size bazı örnekler vereyim.

Çinli bir Lao Tzu çevirmeni, Tao'nun Kitabı'nın ilk bölümlerini şöyle çevirmiştir:

Taolaştırılan Tao Gerçek Tao değildir.

Tanın aşkına, Batı dillerini konuşan bir insanın bu laftan ne anlamasını beklersiniz? Sorunun özü, Tao için kullanılan yazı karakterinin pek çok anlamı olması ve bu anlamlardan bir tanesinin de "konuşma, söyleme" olmasıdır. Bu durum-da doğru (ve tümüyle anlaşılır) bir çeviri şunlardan bir tane-si şeklinde olabilir: "Kendinden bahsedilen", "Adlandırılan" ya da "Tanımlanan" Tao, gerçek Tao değildir. Ama eğer "Taolaştırılan Tao gerçek Tao değildir" dersanız, insanın bu cümleden bir şey anlaması çok güçtür!

241

RAYMOND M. SMULLYAN

Anlama yetersizliğinin bir diğer nedeni de çevirmenin bazen, son derece can alıcı olan önemli bir gerçeği göz ardı etmesidir. Örneğin kendine, "Buda nedir?" diye sorulan bir Zen Ustası'nın "İki kilo keten" yanıtını verdiği şu bilindik hikâyede olduğu gibi.

Şimdi, hangi okuyucu yukarıdaki hikâyeyi (bu yorumu-la) anladığını iddia ederse yalnızca kendini aldatmış olur, o kadar. Kendince birtakım yorumlarda bulunabilir, ama ko-nunun özünü tümüyle gözden kaçırır. Bu hikâyenin, tümüyle anlam taşıyan aşağıdaki yorumuyla karşılaşmaya cffek be-nim yaptığım şey de buydu. Bu yorumda, kendine bu soru sorulduğunda Usta keten eğirmektedirje şöyle Jbir yanıt ve-rir. "Buda ne midir? Şu iki okka ketenden başka bir şey de-ğil." (Diğer sözcüklerle ifade ödersek, Tao sizin her günkü zihninizdir, Tanrı her yeredir, Buda her şeydir ve bir şey-dir, örneğin şu iki okka keten gibi.) Bu-yorum yeterince an-lamlı değil mi?

Pek çok Zen olayını yanlış anlamamızın bir diğer nedeni de bizim hatamızdır: Bizler, Zen ustaları bir şey söylediğin-de daima bir şeyler kastettiğini düşünürüz. Dahası, son de-rece can alıcı bir şey söylediğini (böylece de bizim son de-rece can alıcı bir şeyi anlamadığımızı) sanarak konuyu daha da Çıkmaza sokarız. İyi de Zen ustaları her zaman bir şey mi kastederler? Peki bana şunu söyleyin, bir gonga vurdu-ğunuzda ve gong da size.bir ses ile yanıt verdiğinde, verdi-ği bu yanıtla daima bir şey mi

anlatmak ister?

İnsanlarla gonglar arasındaki benzetmelerden hoşlanma-yıp, insanlarla insanlar arasındaki benzetmelerden hoşlanan-lar belki de şu fıkrayı sevebilirler: İki psikiyatrist yolda birbir-leriyle karşılaşrlar ve bir tanesi "merhaba" der. Diğeri ise

242

TAO SESSİZDİR

"Hımm, acaba ne demek istedi?" diye düşünür: Bizler de en az psikiyatristler kadar kendimize söylenen her şeye bir an-lam yüklemeye çalışarak hatalı davranıyoruz. Bir Zen ustası-nı, verdiği yanıtların ardında birtakım "derin ruhsal anlam-lar" aramayıp, yalnızca söyledikleri şeyi bir gonga vuruldu-ğunda çıkan ses gibi doğal bir şekilde dinlersek, onu doğru bir şekilde anlayabiliriz. Tabii Zen ustalarının yanıtlarında derin bir ruhsal anlam bulunmadığını söylemiyorum; yalnız-ca bu anlamın yanıtı ne Zen Ustası tarafından yüklendiğini ne de Zen Ustası'nın bu anlamın ne olduğunu bildiğini söy-lüyorum. Tıpkı gongda olduğu gibi! Gongun sesinin gerçek-ten de derin bir ruhsal anlamı vardır, ama bunun ne olduğu-nu bize gongun söyleyip söyleyemeyeceği bilinmemektedir. Bu bölümün sonuna, aşağıdaki hikâyeden daha doyuru-cu bir son söz bulamıyorum.

Birisi Zen Ustası'na "Gerçekliğin mutlak doğası nedir?" diye sorar ve Zen Ustası da "şuradaki kaziğâ sor" dediğin-de, adam "Anlayamadım Ustam" diye karşılık verir.

"Ben de öyle" der usta.

243

RAYMOND M. SMULLYAN

43.

ÖLÜMSÜZLÜK ÜZERİNE BİR MONDO

ZEN İZDEŞİ: Ustam,' ruî ölümsüz müdür değiljtnidir? Bedenimiz öldükten sonra- yaşamaya devam edecek miyiz, yoksa yok mu olacağız? Gerçekten de yeniden doğacak mı-yız? Ruhumuz yeniden biçimlenmek ji^ere bileşenlerine mi ayrılacak, yoksa bizler biyolojik bir organizmanın içine yer-leşecek olan bir bütün müyüz? Hafızamızı koruyabilecek miyiz? Yoksa gene doğum öğretisi yanlış mı? Belki de Hiris-tiyanların ölümden sonra yaşam inançları daha doğrudur? Eğer böyleyse, o zaman bedensel olarak yeniden mi dirile-ceğiz, yoksa ruhumuz saf bir ruhsal alana mı girecek?

USTA: Kahvaltın soğuyor.

244

TAO SESSİZDİR

44.

MESELEYİ ANLIYOR MUSUNUZ?

Güzel bir Zenrin şiiri şöyle başlar:

Hiçbir şey yapmadan sessizce otur, Bahar gelir ve otlar kendiliklerinden
Büyürler nasılsa.¹

Bu noktada araya girip şunu eklemek hoşuma giderdi:

Bir şeyler yaparak çılgınca ayakta dur Bahar gelir ve ne olursa olsun
Otlar büyümmez.

Fakat bu harikulade şiirin içine etmemeliyim. Şiir şöyle devam ediyor:

Yaban kazları,

Görüntülerini (suyun üzerine)

Yansıtma niyetinde değildir.

Suyun, bu görüntüleri kavrayacak bir zihni yoktur.

Bu kıta, bana öz olarak şu derin şiiri anımsattı: 1 Bkz. 19. Bölüm.

245

RAYMOND M. SMULLYAN

Pirinç tarlasını korumaya çalışmasa da davetsiz misafirlerden Aslında
amaçsızca durmuyor Bostan korkuluğu.²

Zenrin şiiri şöyle devam eder:

Yaşlı çam bilgeliği öğütler,

Bir yaban kuşu gerçeği jakır. ,

"Bir yaban kuşa gerçeği şakır" dizesi, neredeyse kendi gerçekliğini
parçalayıp dışarıya çıkıyor gibi. Bu dize sanki gerçeği şakıyor!

--*="

Bir Zen Ustası'ndan aydınlanmayı arayan Konfüçyüsçü bir araştırmacı ile ilgili bilindik bir hikâye vardır. Bu hikâye-de öğrenci durmadan Usta'nın anlattıklarının eksik olduğu-nu, kendinden son derece yaşamsal bir ipucunu gizlediğini düşünerek yalanır durur. Usta, bir şey gizlemediği konusun-da ona teminat verir. Oysa öğrenci Usta'nın kendisinden bir şeyler gizlediği konusunda ısrar eder. Ardından, birlikte bir dağ patikasında yürüyüşe çıkarlar. Usta aniden, "Dağ defne-lerinin kokusunu duyuyor musun?" diye sorar. Öğrenci "evet" dediğinde Usta, "Gördün mü" der, "Senden hiçbir şey saklamıyorum". Bir zamanlar bu hikâyeyi zeki bir mate-matikçiye anlattım. Bana meseleyi anlayamadığını söyledi. Sakar Batıllılığım ile, acemice şöyle bir şeyler söyledim: Öğrencinin aradığı gerçeklik doğrudan doğruya algıları aracılığıyla gelen şeyden başka bir şey değildir. Tao senin her gün-kü zihnindir. Öğrencinin, Usta'nın kendinden sakladığını düşündüğü aşkın bilgi, yakında olacak olan ve Usta'nın kett-ik Bkz. 17. Bölüm.

246

TAO SESSİZDİR

dinden zaten saklayamayacağı bir şeydir. Eğer Usta onu körleştirseydi ya da kulaklarını tıkasaydı ya da başka bir şekilde normal duyuları aracılığıyla edineceği bilgiyi ondan saklasaydı, o zaman gerçekten de öğrencisinden son derece önemli bir şey saklamış olurdu. Ama Usta bunlardan hiçbirini yapmadı, böylece ondan ne saklayabilirdi ki?

Arkadaşım bu anlamda meseleyi anladı. Ardından, altın-da, aynı mesaj yatan (şu ana dek en aydınlatıcı bulduğum) şu şiiri okudum:

Yaban kuşları ağaç dallarında Şarkılarını şakırken Sesleri Pirlerin mesajlarını taşır. Dağlardaki çiçekler tomurcuk açtığında Tüm anlamları kokulayla birlikte gelir.³

Arkadaşım heyecanla şöyle dedi: "Eğer bana ilkönce bu şiiri okumuş olsaydın, o zaman hikâyeyi tümüyle anlamış olurdum, şimdi meseleyi kavradım."

Not: Bu bölümü, bir zamanlar bana "Sanırım meseleyi anlamak tarzı bir yaklaşım yanlış" diyen bir dostuma oku-dum. Söylediği daha fazla şeyler de vardı. Bu nedenle de şu-nu eklemeliyim:

Meseleyi anlamak

Onu tümüyle kaçırmaktır!

3 Bkz. 16. Bölüm.

247

RAYMOND M. SMULLYAN

45. AYDINLANMA

(Büyük bir olasılıkla) Doğu dinlerinin ve mistik ya da fel-sefi düşüncenin temel -düşüncesi ayanlarıma ya da Samadhi ya da (Japoncada) Saf onularak adlandırılan peydir. Hristi-yanlıkta (olasılıkla) bu düşünceye denk düşen bir kurtuluş düşüncesi vardır. Hristiyanlığın kurtuluş inancının olası bir özelliği, kavramsal olarak tümüyle açık olmasıdır. Hristiyan-lığa, en azından bazı eski moda Hristiyanlık yorumlarına göre bizleri yaratan birey özelliğinde bir Tanrı vardır. Bu Tanrı bizi, bu yaşamdaki davranışlarımıza göre öte dünyada cezalandırır ya da ödüllendirir. Eğer yeterince "iyi" davran-dıysak, o zaman "kurtuluşa" ulaşırız; "kurtuluruz" ve ruhu-muz sonsuza kadar büyük bir mutluluk içinde olacağı cenne-te gider. Buna inanmamız ya da inanmamamız önemli değil, bu inançta iddia edilen şey konusunda açık olmayan en ufak bir şey göremiyorum.

Hristiyanlığın bazı modern yaklaşım-larına göre (örneğin C.S. Lewis), kurtuluşumuz ya da lanet-lenmemiz Tann'nm bir "ceza" ya da "ödül" değil, kendi-mize kendimiz için seçtiğimiz bir şeydir. Bu, kendi eylemle-rimizin kaçınılmaz bir sonucu olarak gelmektedir (bu anlam-da, Hindistan'ın "karma" öğretisine benzemektedir). Doğu-lu aydınlanma inancı ise, en azından bazıları, kavramsal bir açıklık içeriyor gibi değildir; tabii belki de zaten aydınlanmış olanlar ya da küçük aydınlanmalar yaşamış olanlar bunun

248

TAO SESSİZDİR

dışındadır. Sözlük anlamında yeniden doğuma inanan Doğu dinlerinden pek bahsetmiyorum. Onlara göre aydınlanma ya da Nirvana oldukça açık seçik bir şeydir. Pek çok yaşam döngüsü boyunca iyi şeyler yapanlar etkili bir iyi karma ya-ratıp "yaşam ve ölüm çarkı"ndan kurtulur ve böylece bir da-ha doğmayıp acı çekmezler. Bu düşünce de, doğru olsun ya da olmasın bana son derece anlaşılır görünmektedir. Fakat ben, temel olarak, en azından Batılı mantık ya da bilimsel bakış açısından anlamı daha az açık görünen Doğulu

aydın-ılanma düşüncesiyle ilgileniyorum. Daha da özel olarak "Tao ile uyum içinde olmak" şeklindeki Taocu düşünce ile ve Zen'in "Satori" düşüncesiyle ilgileniyorum. Tao ile uyum içinde olmak ya da Satori nedir? Eğer eski bir Taocuya Tao ile uyum içinde olmak nedir diye sorsaydınız, size sevimli ama üzgün bir şekilde gülümseyebilirdi. Li Tai Po'nun şu ha-rika dizelerini anımsadım:

Bana,

Neden mavi tepelerde yaşadığımı soruyorsun.

Gülümserim,

Ama yanıt veremem.

Eğer bir Zen Ustası'na Satori'nin ne olduğunu sorarsanız size gülümseyebilir ya da kaşlarını çatıp bakabilir ya da "Su-lar akar" gibi bir yanıt verebilir. Belki de elindeki sopasını sırtınıza yapıştırabilir.

Sanırım Batılı mantıki, bilimsel bakış açısına göre bu ya-nıtlar yeterince iyi değildir, öyle değil mi? Size aydınlanma-nın gerçekte ne olduğunu nasıl söyleyebilirler? (Doğrusu kendi garip yollarıyla bunu yaparlar, ama bu noktada bu ko-nuyu tartışmaya hazır değilim.) Bu nedenle bu tür bir aydın-

249

RAYMOND M. SMULLYAN

lanmanın ne olduğu konusunda sözcükler ne söyleyebilir? "Kendi doğmamış doğanı gör" gibi sözlerle ne dersiniz? Ya da "Bana doğmadan önceki gerçek yüzünü göster" gibi söz-lere... Bu sözlerin bir yardımı olur mu? Herhangi bir sözcü-ğün yardımı olur mu? Burada, uzman * olarak adlandırılan insanlar arasında bir görüş ayrılığı var gibidir. Bazıları aydın-ılanmanın tanımlanamaz bir şey olduğunu ve sözcüklerin bu konuda bize yardımcı olamayacağını söylerler; bunlar yalnız-ca aydınlanmış bir insana göre kıyaslama yapmaktadırlar. Diğerleri, sözcüklerin' yardımcı olabileceğini söylerler; yalnızca eğer yolu imalı bir-şekilde işaret edebiliyorlarsa. Kimse bana bu konudaki düşüncemi sormamış olsa da, düşüncelerimi söylemek istiyorum. Ben bu konuya şöyle ba-kıyorum: Elbette sözcüklerin "yardımı olabilir. Ama yalnız-ca, düşünceye karşı zaten düşmanca davranmayanlara yardımcı olabilir. Bu konuda karşılaştığım düşmanlık fanatik düzeydeydi. Neden insanlar bu konudan bu kadar inanıl-maz bir rahatsızlık duyuyorlar? Aydınlanmış insanlara karşı kıskançlık duyup, "aydınlanma" olarak adlandırılan şu hari-kulade şeyden kendilerinin yoksun bırakıldıkları düşüncesi nedeniyle mi? Gerçekten de bilmiyorum; bu konuda bildi-ğim tek şey, bu acı verici düşmanlığın bol miktarda bulun-duğu ve kendini aydınlanma düşüncesinin bir öneminin ya da anlamının bulunduğunun reddTolarak açığa vurduğudur. Gerçekten de, kızgın bir şüpheli "eğer aydınlanma ya da 5a-tori sözcüğü'nün bir anlamı varsa, neden bunu bana söyle-miyorsun?" diyecektir. Ama, söylediğim gibi bu yalnızca düşmanlıktan uzak bir ortamda işe yarar. Böylece burada garip bir çıkmaza giriyoruz. Ona karşı sevimli yaklaşmayan herhangi bir insana Doğulu aydınlanma düşüncesini (çabu-

Aydınlanma uzmanı düşüncesi biraz komik değil mi?

250

TAO SESSİZDİR

cak değil ama) kolayca ifade edebileceğime inanıyorum. Ama yüz milyon kalpa'da, hiçbir sözüm bunu henüz hazır olmayan bir insana ifade edemez. Öyle bir insan, bu tarzda bulabileceğim herhangi bir sözcüğe karşı, söylediklerimin bir su köpüğü kadar boş olduğunu gösterecek çok daha akıl-lica sözcükler bulabilir. İşin garip yanı, bu su köpüklerinin aydınlanmaya son derece yakın olmasıdır.

251

RAYMOND M. SMULLYAN

46. AKŞAM SERİNLİĞİ

Akşam serinliği. — -Tapırfak çanının yaşamımızı -Ağır ağır çaldığını "bilmeden.¹

Bu, büyük haiku şairi İssa'nın bir şiiridir. Şiirlerinden bir diğeri de şöyledir:

Akşam serinliği.

Tapınak çanının yaşamımızı

Ağır Ağır çaldığını bilerek.² ^

Bu iki kıta için Blyth şöyle der:

Bu iki kıta, aydınlanmış bir insan ile sıradan bir insan arasındaki farkı göstermektedir. Eğer bu konuda düşü-nürlerse her ikisi de tapınaktan gelen akşam çanının se-sinin yaşamlarından bir günüTdaha geçtiğini ifade et-tiğini bilirler. Ama aydınlanmış bir insan çanın sesini duymasının, aldığı her soluğun, akşam serinliğinin bir parçası olarak, bunların tümünün geçici olduğunu bilir. Yalnızca aydınlanmış insan, serinliğinin gelip geçici do-ğasının gerçekliğinden zevk alır. Aydınlanmamış bir in-

1 R.H. Blyth, Haiku, 3. dit (Hokuseido Press), sf. 124-125.

2 Aynı yerde.

252

TAO SESSİZDİR

san için akşam serinliği, bu serinlik konusundaki duy-guları, her şeyin geçiciliği düşüncesinin düşmanıdır.³

Bu yorumun son bölümüne katılıyorum, ama geri kalanı-na katılmıyorum. Buna göre ikinci şiir değil birinci şiir ay-dınlanmamış insanın durumunu ifade eder. Her şeyden ön-ce tapınak çanının yaşamımızı yavaş yavaş çaldığı bile doğ-ru değildir ve tapınak çanının ağır ağır çalmasının yaşamlarımızın geçip gitmesiyle ilişkisini kurmak aydınlanmamışlık düzeyini gösterir. Bu konuda bir kez daha konuşacağım.

Benim gördüğüm kadarıyla tümüyle aydınlanmamış bir insan ölüm diye bir şeyin var olduğuna ve ölümün üzücü ol-duğuna inanır. Biraz daha aydınlanmış bir insan ölümden sonra bir yaşam olduğuna inanır. Daha fazla aydınlanmış bir insan, ölümden sonra bir yaşam olmadığına ve ölü-mün üzücü olmadığına inanır. Daha da aydınlanmış bir in-san, ne ölümün varlığına inanır (tabii, önemsiz biyolojik an-lamda değil) ne de ölümden sonraki yaşama. Aydınlanma-nın son aşaması hem yaşamın hem de ölümün tümüyle ha-yal olduğunun fark edilmesidir; bunlar doğal olaylar olarak var

olabilirler, ama güdüsel dünyada yokturlar. Daha da yüksek bir düzeyde, kişi yaşam ve ölüm üzerine yapılan bu tür konuşmanın, gerçeği yitirmek olduğunu anlar. Örneğin, Buda kendine "Öte yaşam var mı?" diye sorulduğunda şöy-le yanıt vermişti: "Öte yaşamın var olduğunu söylemek ko-nunun özünü kaçırmaktır. Bütün bunlarm asıl konu olan kurtuluşla hiçbir ilgisi yoktur."

Bu nedenle daha önceden de söylediğim gibi, belli bir yüksek aydınlanmışlık düzeyinde kişi, yaşam ve ölüm ile il-3 Aynı yerde.

253

RAYMOND M. SMULLYAN

gili tüm düşüncelerin yararsız olduğunu anlar. Sonuç olarak, tümüyle aydınlanmış bir insan farkındalığm bile ötesine ge-çer ve basit bir şekilde yaşam ve ölüm üzerinde düşünmeyi tümüyle bırakır. Bu nedenle tapmak çanının yavaş yavaş çal-dığını duyan tümüyle aydınlanmış bir insan, basit bir şekil-de bu deneyimden zevk alır ve yaşam ve ölüm ile tapınak ça-nının arasında bir ilişki kurmak gibi iddialı ve saçma şeyler düşünmez. Bu anlamda, aydınlanmış bir insan, bir milyon yıl geçse de tapınak çanının sesinin "Yaşamlarını çalması" gi-bi gülünç bir şey düşünmeyecek olan köpeklerime benzer.

Benim tavrım daha çok şu şiiri yazan Basho'nun tavrına benzer:

^.^r

Bir şimşek çıktığında, "yaşam şimşek gibi geçiyor" demeyen bir insan İmrenilecek bir insandır.

254

TAO SESSİZDİR

47. ZAMANI GELDİĞİNDE

"Gerçekte nasıl var oldum? Evren nasıl var oldu? Ben, kendi dışımdaki bir şey tarafından mı yaratıldım? Başka bir şey yerine nasıl oldu da beni dünya var etti? Eğer anamın yumurtasını, beni var eden sperm yerine başka bir sperm dölleseydi o zaman şu an ben nerede olurdum? Gerçekte ben neyim? Zihin miyim? Beden miyim? Yoksa ikisi miyim? Ya da hiçbiri miyim? Bir başlangıcım var mı? Bir sonum olacak mı? Evreni ben mi var ettim, yoksa evren mi beni var etti? Yoksa evren ve ben, diğerimiz var olmadan var olmayacak kadar ayrılmaz bir ilişki içinde miyiz? Varoluşum gerekli mi, yoksa yalnızca belli olmayan bir nedene mi bağlı? Zaten her şey neden ibaret ki?" gibi sorular konusunda ciddi bir şekil-de endişelenen ya da meraklanan bazı düşünürler vardır.

Bu tür bir metafizik sorgulayıcının böyle zihin karıştırıcı düşünceleri bir gruba ifade ettiğini ve açığa çıkacak olan tepkileri hayal edelim.

AHLAKÇI: Bu tür soruların tantanası bir yana, beni asıl etkileyen şey adamın inanılmaz benmerkezciliği. Hemen her sorusunda "ben" kavramını kullanıyor. Nasıl var oldum? Ev-reni ben mi yarattım? Adamın cesaretinden çok hoşlandım. Evreni o mu yaratmış. Eğer başka insanlar hakkında biraz-cık düşünseydi, tüm bu saçmalıklarla bu kadar ilgilenmezdi.

RAYMOND M. SMULLYAN

DENEYİMLİ İNSAN: Ben de ahlakçıya katılıyorum. Yal-nız ahlak açısının dışında, üzerinde asıl durduğum kanının böyle zeki bir adamın zamanını tümüyle umutsuz kurgular-la ziyan etmesi. Zamanını, binlerce yıl boyunca insanların sorup durduğu ve hiç kimsenin en ufak bir yanıt bile bula-madığı sorularla ziyan etmek yerine daha yararlı bir şey bu-lamaz mıydı? Asla bu tür konuları düşünmemesi gerektiğini söylemiyorum; herkes zaman zaman bu tür şeyler düşünür. Hatta ben bile, yapacak dahajyijbir şey olmadığında bazen böyle şeyler düşündüm, ama bunların zaman -kaybaidan başka bir şey olmadığını'anladığımda hemen bu tür sırları bir yana bıraktım. Bu dünyada yapılacak çok daha yararlı şeyler var ve dürüst şeyler yapma yeteneği olan bir insanın, kimseye yararı olmayan kurguların bataklığında kendini kaybetmesinin büyük bir utanç olduğunu anladım.

MANTIKİ OLGUCU: Bu sorular tümüyle yararsız değil ama oldukça anlamsız. Bu soruların asla yanıtlanmamış olma-sı rastlantısal bir şey değildir. Bunun nedeni kimsenin onları yanıtlayacak kadar zeki olmaması değil, bunlar gerçek birer soru olmadığından gerçek birer yanıtlarının da olmamasıdır. Bu sorular, gerçek birer yanıtlarının da olmamasıdır. Bu soru-lar, gerçek sorulara benzer bir sözdizimsel yapıdadırlar ve in-sanları yanlış yönlendiren şey de bu aşın benzerliktir. Ama daha yakın ve daha biçimli bir analiz onların gerçek birer so-ru olmadığını ortaya koyar. Bu nedenle de, kendisini öyle dü-şündüğünü sanmama karşın metafizikçi, ciddi bir bilimci gibi gerçeğin arayıcısı değildir. Daha çok şiirsel ve sanatsal bazı duygulan ifade etmeye çalışmaktadır. Fakat ne yazık ki me-tafizik, bu tür ifadeler için son derece yetersiz bir araçtır. Dü-şünür Rudolph Carnap'ın uygun bir şekilde ifade ettiği gibi, "Metafizikçiler, müzik yetenekleri olmayan müzisyenlerdir".

TAO SESSİZDİR

MUHALİF: Sizinle tümüyle aynı düşüncede değilim. Ba-na göre, metafizikçinin sorulan tümüyle açık ve anlamlıdır. Siz olguların kaç tane dil biçimlediğinizle, kaç tane de-neysel "anlam" ölçütünü göz önünde bulundurduğunuzla il-gilenmiyorum ve metafizik soruların en az diğer sorular ka-dar anlamlı olduğunu biliyorum; en azından "anlam" söz-cüğüne verdiğim anlama göre. Ve bana, kendi "anlam" ta-nımımı sormayın, çünkü sizin için hiçbir anlam ifade etmez! En azından sizin reddettiğiniz metafizik kavramlar kadar anlayabileceğiniz şekilde tercüme edilemeyecek terimlerdir. Eğer bana mantıklı bir insan olarak neden metafizikçinin so-rularının anlamlılığını kabul etmeniz gerektiğini sorarsanız, size kesinlikle neden böyle yapmanız gerektiği konusunda hiçbir mantıklı neden gösteremem. Ya bir anlam bulursunuz ya da bulmazsınız. Eğer bulmazsanız, o zaman hiçbir man-tiki anlam çözümlemesi, hiçbir dil ya da anlam "ölçütü" be-lirlemenin size zerre kadar yardımı olmaz. -

Metafizikçilerin, müzik yeteneği olmayan müzisyenler ol-duklarına kesinlikle katılmıyorum. Şüphesiz ki metafizik ne mantıktır, ne de bir bilimdir; bunu herkes bilir. Hatta bu açık gerçeği ilk belirtenler metafizikçiler olmuştur. Fakat metafizik matematikten ve bilimden tümüyle

farklı olduğu için, sanat, şiir ya da müzik olması gerekmez. Metafizik hakkında ufak bir bilgisi olan bir insan bile, metafizik al-gılamının mantıki algılamadan da estetik algılamadan da farklı olduğunu bilir. Metafizik alt düzeyde bir sanat değil-dir, hatta bir sanat bile değildir; o tümüyle farklı bir şeydir.

Bazen olgucuların metafiziğe saldırmalarının ardında ya-tan gerçek psikolojik temelleri merak etmeden duramam. Bu konuda iki olasılık düşünebiliyorum. Bunlardan bir tanesi, olgucuların, tıpkı estetik duyarlılıktan ya da mizah duygusu -

257 -

RAYMOND M. SMULLYAN

sundan yoksun insanlar gibi metafizik duyarlılıktan yoksun oldukları. Bu nedenle olgucular, metafizikçileri kıskanmak-tadırlar ve böylece de "Metafizik, bir sürü saçmalıklardan baş-ka bir şey değildir" şeklinde yaklaşımlarla, ulaşamadıkları ete mundar deme tavrını takınırlar. Bir diğer olası tanımla-ma da olgucuların metafizikçilere karşı son derece duyarlı oldukları, öyle duyarlı oldukları ki, böylece rahatlarını kaçırdıklarıdır. Gerçekten de metafizik sorular kendi gerçek soru-larına öylesine tehlikeli bir şekilde yaklaşır ki, bunları "an-lamsız" ilan etme oyumma başvurarak onları kendilerinden bir kol boyu uzakta tutarlar. Fakat rramızda profesyonel bir psikolog varken neden 'bu psikolojik sorunlar konusunda ben konuşuyorum ki! Sanırım felsefenin psikolojisi konusun-da onun görüşlerini dinlemeliyiz.

PSİKOLOG: Burada bulunan herkesin, metafizikçinin sorduğu gerçek soruları fark edebilecek kadar psikoloji bil-gisine sahip olduğuna eminim. Bu sorulardan bazılarını göz atalım: -"Nereden geldim? Mutlak temelim nedir?" Metafi-zikçinin basit bir şekilde kendi doyurulmamış enstest ilişkisi arzularıyla ilgilendiği ve buna bir de ana rahmine dönme arzusu eklediği açık değil mi? Mantıki açıdan belirsiz, ama psikolojik açıdan son derece belirgin olan son sorusunu ele alalım: "Zaten her şey neden ibaret ki?"- Bu konuda her şeyi bilmek istediği bu "her şey" nedir- Gerçekte ödipal arzularını doyurmasının nasıl bir şey olacağını bilmek istediği açık değil mi? Diğer yandan mantıki olgucu kendi ödipal bağı-lıklarından korkmaktadır; gerçekten de kendi annesini "ya-kınında" tutmak ister ve bunları "anlamsız" ilan ederek en-sest arzularını yok etmeye çalışır. Bu nedenle, metafizikçi-nin kendi annesini arzulayan bir insan olduğunu söylerim; olgucu ise annesinden kaçmaya çalışan bir insandır.

258

TAO SESSİZDİR

MUHALİF: Korkarım ki halen sizin ile aynı düşüncede değilim. Bu Freudçu tanım, gerçekten tümüyle ilgisiz değilse de son derece basit.

PSİKOLOG (Rahatsız bir şekilde): Tabii ki onu basit bu-lursun. Beklenmedik gerçeğe fazla yaklaşan her şey, kişinin savunma kalkanını paramparça edecek kadar yaklaşan her şey genellikle "aşın basit" olarak reddedilir.

MUHALİF: Sevgili dostum, bu baskıcı tartışmanı kendi cemaatine ya da "hastalarına" saklayabilirsin. Fakat şu an benimle tartışıyorsun ve ben bu tür tartışmalarla korkutula-bilecek birisi değilim. Sözüm kesilmeden önce

de söylediğim gibi, bu Freudçu çözümleme çok fazla basit. Metafizik me-rak ile cinsel merak arasında yakın bir ilişki olamayacağını söylemiyorum. Ancak neşeli bir şekilde, ilkinin ikincisinin yüceltilmesi olduğunu farz etmek bir hatadır. Eğer bir şey söylemem gerekirse, ikincisinin ilkinin yüceltilmesi olduğu-nu söylerim. Metafizik merak, bana göre gerçekten de öl-dükten sonra bana ne olacak, özdekçilerin söylediği gibi yok mu olacağım, yoksa var olmaya devam mı edeceğim gibi so-rularla ilişkilidir. Ve ben, birey için var olmaya devam itme-nin, yenilenmeden daha temel olduğuna inanıyorum. Ama, asıl tüm konuşmamız boyunca sessiz kalan mistik dostumu-zun mistik sorgulamanın gerçek doğası hakkında neler söy-leyeceğini merak ediyorum. Söyler misin neden bu kadar sessizsin? Neden söyleyecek bir şeyin yok? MİSTİK: Söyleyecek ne var? MUHALİF: Ne istersen. Söylemekten hoşlanacağın bir şey yok mu? MİSTİK: Var.

259 -

RAYMOND M. SMULLYAN

MUHALİF: Çok iyi, söyle o zaman.

MİSTİK: Ne söyleyeyim?

MUHALİF: Ne söylemek istiyorsan onu.

MİSTİK: Peki o ne?

MUHALİF: Ne, ne?

MİSTİK: Söylemek istediğim şey ne?

MUHALİF: Senin neyi söylemek istediğini nereden bile-yim? Bunu bilecek tek insan serisiu-

MİSTİK: Niçin? - "" ' ._____.'"

MUHALİF: Niçin mi? Nedenini biliniyorum.- Ne söyle-mek istediğini bilmiyor musun?

MİSTİK: Biliyorum.

MUHALİF: O zaman neden söylemiyorsun?

MİSTİK: Neden neyi söylemiyorum?

MUHALİF: Tanrı aşkına gene aynı çıkmaza girdik. Bu mistikle konuşmak dış çekmek gibi. Son derece basit soru-larıma neden doğrudan yanıtlar alamıyorum?

PSİKOLOG: Belki de yaklaşımın yanlıştır. Sanırım ilk so-run, yani neden söyleyecek bir şeyi olmadığı sorusu biraz faz-la tepeden ve yönetici bir soru izlenimi yarattı ve mistiğin de seninle işbirliğinde bulunmamasma neden oldu. Bir de ben deneyim. Söyle bize, metafizik hakkında ne düşünüyorsun?

MİSTİK: Öf, kapa çeneni!

PSİKOLOG: Mm, muhalif haklıymış; bu mistikler biraz huysuz oluyorlar.

260

TAO SESSİZDİR

METAFİZİKÇİ (Mistiğe): Sorularımın hiçbir anlamı ol-madığı konusunda bu insanlarla aynı görüşte misin? Algısal bir anlamdan ya da duygusal, sanatsal, sembolik, cinsel ya da psikoanalitik anlamdan bahsetmiyorum; gerçek anlam-dan bahsediyorum. Bunların hiçbir anlamı yok mu?

MİSTİK: Tabii ki anlamı var. Bana göre, buradaki her-kesten daha anlamlı şeyler söylüyorsun. Aklıbaşında hangi insan sorularının yalnızca anlamlı değil, aynı zamanda açık-ça tüm insanlıkla ilgili olmadığını düşünebilir?

DENEYİMLİ İNSAN: Çoğumuz bundan şüpheleniyoruz. MİSTİK: Bu söylediğime ters düşmüyor ki.

PSİKOLOG: Bir mistik olarak nasıl metafiziğin önemli ol-duğunu kabul edersin? Buda, metafizik soruların kurtuluş ya da aydınlanma ile ilgisiz olduğunu söylememiş miydi?

MİSTİK: Buda metafizikçilerden hoşlanmıyor diye benim de öyle olmam mı gerekir? Beni bir mistik olarak adlandırdığın için kendime özgü düşüncelerim olamayacağını mı düşünüyorsun?

Hayır, hayır, bana göre aydınlanma sorunu ve metafizik soruların çözümü bir ve aynıdır. Metafizikçi tarafından soru-lan soruların son derece gerçek ve önemli sorular olmadığı konusunda kafamda hiçbir soru yok. Deneyimli dostumuzun söylediği şey oldukça doğruydu: Metafizikçiler binlerce yıldır bu tür sorularla uğraşıyorlar ve şu ana dek felsefe ile ilgili bir tek gerçek için bile kanıt bulamadılar. Tartışmaları gerçekten de herhangi bir yanıtla doğrudan doğruya ilgili değildir. Fa-kat bu ilişki düzeyinin hiçbir yanıt bulunamayacağını gös-tergesi olduğunu düşünen mantiki olgucuya kesinlikle katıl-

261

RAYMOND M. SMULLYAN

mıyorum. Bütün bu durumun en üzücü yanı da yanıtların za-ten biliniyor olması. Bu yanıtlar, metafizikçiler tarafından da-ha iyi bilinmiyorlar, aslında bu yanıtları herkes biliyor.

MUHALİF (Gerçek bir şaşkınlıkla): Yanıtların herkes ta-rafından bilindiğini mi söylüyorsun?

MİSTİK: Evet; ama ne yazık ki bilinçsiz bir düzeyde. İn-sanoğlu için asıl sorun, bu anıları bilinçli bir düzeye taşımak.

PSİKOLOG: Bu durumun, geçmişteki amJan. -yemden kavramaya benzediğine gerÇelcten de inanıyor musun?

MİSTİK: Evet, kesinlikle benziyor. İşte, bu nedenle felse-fi yöntemler başarısızlığa uğruyor. Daha çok, yalnızca doğ-rudan anımsamaya benzeyen bir süreç aracılığıyla bilinebi-lecek bir şeyi nesnel yöntemler kullanarak bulmaya çalışı-yorlar. Eğer bir benzetme kullanmam gerekirse, bazı geçmiş olayları araştıran iki insan düşünün. Bunlardan bir tanesi, yani "nesnel" felsefeci tipi, dışsal bilgiler toplayarak bir so-nuca ulaşmaya çalışmaktadır. İnsanlarla görüşür, ilişkileri araştırır ve bazı "dışsal" ipuçları bulmaya çalışır. Diğer, ya-ni "mistik" olarak adlandırılan tip, doğrudan doğruya ne ol-duğunu anımsayana dek zihnini araştırıp durur. Yine aynı şekilde, hipnoz altındaki bir insan büyük bir olasılıkla dışsal ya da nesnel araştırmalarla asla keşfedilemeyecek olan erken çocukluğuyla ilgili olayları rahatlıkla anımsayabilir. Mistikle-rin kendi kendilerini araştırma yöntemleri, hipnoza çok benzer ve kazarak açığa çıkarılan bilgilerden daha az güve-nilir değildir. Bu nedenle, metafizikçinin kendi sorularına verilecek yanıtlar için yeterli dışsal bilgilere sahip olmayan nesnel bir araştırmacıya, mistiğin ise doğrudan doğruya anım-sayan bir insana benzediğini söylüyorum.

262

TAO SESSİZDİR

METAFİZİKÇİ (Üzgün bir şekilde): O halde, metafizik tartışmaların tümüyle verimsiz olduğunu söylüyorsun?

MİSTİK: Hayır, tam olarak değil. Bir insanın bazen, doğ-rudan doğruya kendini araştırma yöntemlerinin gerekli ol-duğunu anlamadan önce büyük bir olasılıkla bu konuda bir işe yaramayacak olan nesnel yöntemleri kullanmaya çalışır-ken başını taştan bir duvara çarpması gereklidir. Metafizik, temelinde yalnızca bir insan değil, bütün bir insanlık ırkı için dev bir koan'dır. Başka bir şekilde ifade edersek meta-fizik, insanlık ırkını mistisizme hazırlamak için gerekli olan bir olgunlaşma sürecidir. Bu nedenle, metafiziğin hiçbir amaca hizmet etmediğini düşünmüyorum; aslında son dere-ce önemli bir amaca hizmet etmektedir.

MUHALİF: Kişinin kendi kendini inceleme yöntemleri, doğrudan anımsama ve hipnoz konusundaki bu komuşma-ların hepsi de çok iyi. Ama bu yöntemlerin güvenilir oldu-ğu konusunda elimizde ne garanti var? Nesnel verilerle ka-nıtlanmayan anılar yanlış olabilir. Ayrıca hipnoz hakkında bu düzeyde kavranan çocukluk anılarına güvenmemiz ge-rektiğini gösterecek kadar yeterli şey bilinmiyor.

PSİKOLOG: Bu konuda ne yazık ki size katılamayaca-ğım.

MUHALİF: Eh, belki de siz bunlara güvenecek kadar çok şey biliyor olabilirsiniz, ama ben bilmiyorum. Özellikle hip-noz altında neden anıların birer fantezi ya da yanlış anı değil de doğru anı olarak kabul edildiklerini bir türlü anlamıyorum.

PSİKOLOG: Bu konuda elimizde, doğruluğunu kanıtlayı-cı pek çok vaka var.

MUHALİF: Pekâlâ, belki de sizinle hipnoz konusunda tartışmamalıyım, ama "mistik algı" olarak adlandırılan ko-nudaki şüpheciliğimi paylaşmıyor musunuz?

263

RAYMOND M. SMULLYAN

PSİKOLOG: Evet paylaşıyorum.

MUHALİF (Mistiğe): Bizi nasıl şüpheci olmakla suçlaya-bilirsin? Mistik algıların geçerliliğini ne diye kabul etmemiz gerekiyor ki?

MİSTİK: Böyle bir zorunluluk yok. Şüpheciliğinin sizi, bu tür şeyleri doğrudan doğruya kendi başınıza kavrayacağınız bir noktaya ulaştıracak olan olgunlaşma sürecinin en önem-li bölümü.

MUHALİF: Aman, hadtorâdan. Bütün bu laf kalabalığı-nı yutacağıma inanıyor musun?

MİSTİK: Hayır inanmıyorum. Durûnta göre çok şükür ya da ne yazık ki, güçlü bir şekilde gerçeğin tümüyle reddedi-leceğini bilsem de bunun gerçek olduğunu bildiğim bir du-ruma girmeye zorlanıyorum. Ama, gerçeğin katı bir şekilde reddinin, gerçeğin mutlak bir şekilde kavranması için bir ön şart olduğunu fark edecek kadar bilgim var. Lütfen şüpheci tartışmaların benim için yeni bir şey olduğunu düşünmeyin. Bir zamanlar ben de şu an hissettiklerinizi hissettiğim için neler hissettiğinizi tümüyle biliyorum. Yirmi yıl boyunca, herhangi bir insanın kendiniverdiği kadar yoğun bir şekil-de kendimi felsefi incelemelere verdim ve "öznel" olarak ad-landırılabilir yöntemlere karşı nesnel yöntemlerin gere-kirliğini savunan hırslı yazılar yazdım ve yalnızca nesnellik-le ilgili bu uzun zihinsel uğraşın bir sonucu olarak, daha öz-nel bir yaklaşımın kesinlikle

gerekli olduğunu anladığım bir düzeye ulaşacak şekilde olgunlaştım. Öznelliğin değerli ol-duğu sonucuna nesnel bir şekilde ulaşmadım, daha çok ken-diliğinden bir değişim meydana geldi ve bu süreci bir ağa-cın büyümesinden daha farklı bir şekilde açıklayamam.

264

TAO SESSİZDİR

Umarım söylediğim şeyi anlıyorsunuzdur. Bu, insanın önce tümüyle nesnel bir yaklaşımla başlayıp, ardından da nesnel bir şekilde öznel yaklaşımın daha iyi olduğu sonucuna var-ması biçiminde akla uygun bir şekilde açıklanabilir. Ama be-nim başıma gelen şey bu değildi. Yaşama bir bilimci ve dü-şünür olarak başladım ve öznelliğe asla güvenmedim. Ar-dından nesnel bir şekilde değil, tümüyle öznel bir şekilde öznelliğin değerini kavradım; ya da daha çok doğrudan bir içgörülle.

MUHALİF: Pekâlâ, bunların hepsi iyi. Senin, söylediğin şeylere inanmadığını da düşünmüyorum. Sorduğum tek so-ru ben neden bunlara inanayım?

MİSTİK: Ben de sana kesinlikle buna inanmak gibi bir zorunluluğun olmadığını anlatmaya çalışıyorum. Son incele-mede, bu senin inanman gerektiği ya da gerekmediği ile il-gili bir soru değil, inanıp inanmadığınla ilgili bir soru.

Umarım, tüm insanlığın mistisizmin yoluna girmesini umut edecek kadar hayalci olduğumu düşünmüyorsunuzdur. Bir gün kesinlikle bunun olacağını biliyorum, ama zamanı gelmeden değil. Ayrıca sizinle ne yapmanız gerektiği konu-sunda tartışan herhangi bir mistiğe de inanmıyorum; o ger-çekte sizden çok kendini ikna etmeye çalışmaktadır. Bir in-sanla, mistisizm yolunu izlemesi gerektiği konusunda tartış-mak, ham bir elma ile ağaçtan düşme zamanının geldiği ko-nusunda tartışmak kadar aptalcadır. Elma hazır olduğunda ona ağaçtan düşmesi gerektiğini söylemek gerekmez; o za-ten kendi durumuna uygun olarak bunu yapacaktır.

265

Yaytn Listemiz

Yayın Listemiz

İİ3SB—^^—^^—MYAZARİFİYATI (TL.)

01Taocu Sevişme Sırları (Erkeğin Cinsel Gücünü Geliştirme Yöntemleri)M. ChiaÇıkacak

02Kadınlar İçin Taocu Sevişme SırlarıM. ChiaÇıkacak

03Stresi Canlılığa Dönüştürmenin Taocu YollarıM. Chia2.700.000

04Aydınlanma Şehveti, Budizm ve SeksJ. Stevens3.300.000

05Zen Zihni Başlangıç ZihnidirS. Suzuki2.500.000

06I ChingRiseman2.700.000
07Kabala: Musevi Mistiklerinin YoluP. EpsteinÇıkacak
08Zohar: ihtişamın KitabıG. SholemÇıkacak
09Japon Gücünün ve Stratejisinin SırlarıFJ. LoveretÇıkacak
10Tanrı Taşta UyurR. KaiserÇıkacak
11Düşünceler ve PırıltılarArobindo1.500.000
12Tao SessizdirSmullyan4.500.000
13Kendime NotlarH. Prather1.900.000
14Tibet'in Gençlik PınarıP. Kelder2.500.000
15Bedeniniz Yalan SöylemezDiamond2.700.000
16Dolmuş Binme ve Dolmuştan inme Sanatında ZenCem ŞenÇıkacak
17Yaşam Yolum Karate-doFunakoshi3.300.000
18Çembere GirişKharitidi5.200.000
19Mikrokozmos Yörünge MeditasyonuM. Chia3.800.000
20Batılılar için Feng ShuiT. Collins5.000.000
21Kediler İçin ZenBirnbaum2.000.000
22Bir Çift YürekM. Morgan4.000.000
23Yaradılışın Mekaniği Üzerine Kozmik KitapI. Bentov3.000.000
24Bir Şey YapmamakS. Harrison2.800.000
25Büyücünün YoluD. Chopra3.500.000
26Geçmiş Yaşamlar, Ölümsüz UstalarDr. Weiss4.000.000
27Şamanın YoluM. Harner5.000.000
28Büyü Geçişleri, G. Castaneda'nın ÖnsözüyleT. Abelar5.200.000
29Sevginin YoluNigel Watts3.500.000
30Tao ve Hayat AğacıE. YudeloveÇıkacak
31Mükemmel Sağlık, Daha İyi Seks ve Uzun Yaşam İçin 100 GünE. Yudelove7.000.000
32Tao-Suyun YoluAllan WattsAralık 2000
33365 Günün TaosuMing-DaoKasım 2000
34Sonsuzluğun MesajıM. Morgan6.400.000
35Tanrı ile Dostluk, Alışılmadık Bir DiyalogN.D. Walsch6.800.000
36Tibet'in Yaşam ve Ölüm KitabıC. TrungpaAralık 2000
37Yin ve YangM. Palmer3.000.000
38Enerjinin DansıCem ŞenÇıkacak
39Mutluluk Sanatı: Yaşam İçin Bir El KitabıDalai Lama5.700.000
40Kelebeğin RüyasıD Ming-DaoÇıkacak
41Dave Adında Bir Adam: Bir Zafer ve Affediş HikâyesiDave Pelzer6.000.000

Tao Sessizdir Adlı Kitabımtızı Beğendiyseniz.

,Bu. s,t
Yapmamak
a"Zf : "f /- *
S.- -

Bir Şey Yapmamak
Tüm Ruhsal Arayışların Sonu
Steven Harrison

Aydınlanmaya ulaşmak için her şeyi denedikten sonra ne yaparsınız?

'• Steven Harrison "zaten oradasınız"

\ 'ihifjif i diyor "Bir şey yaPmaym- Bir Şey

•■ İl 1, ' r HmBJİİİİİ' t yapmama durumu şaşırtıcı derecede aktır bir durumdur. Tam bu noktada kim ve ne olduğumuzu keşfederiz." Basit ancak nefes kesici sözleriyle Harrison, düşüncelerimizin arasına, mutlak ve yü-ce bilincin yaşadığı yere, bir harita yerleştiriyor.

Bir Şey Yapmamak, azimli bir şekilde, ruhsal öğretileri, te-rapileri, meditasyonları, egzotik dinleri uygulamaya çalışmış, ancak hayatlarında temel değişimlere ulaşamamışlar içindir. Harrison, yirmi beş sene boyunca dünyadaki felsefe-ler üzerine çalışmış, mistikleri, kâhinleri ve büyücüleri araş-tırmıştır. Öğrenip öğrettiği bu uzun yolculukta, arayışın baş-lı başına, içsel mutluluğu bulmada engelleyici bir duygu ol-duğunu keşfetmiştir.

Harrison bu kitabında, arayanlara, arayışı durdurmak gi-bi çok basit bir davranış değişikliği, yani bir şey yapmamak su-retiyle, hayatın gerçeklerine temas edebilme yolunda olağa-nüstü bir felsefi sorgulama sunmaktadır.

STEVEN HARRİSON uzak yerlere ve uzak bilgilere yol-culuk etti. Sokak çocuklarına ve Nepal'deki yoksullara yar-dım eden Uluslararası Şimdi Hep Birlikte isimli bir hayır der-neğinin kurucusudur. Kolorado'da yaşamaktadır.

Bir Çift Yürek

Marlo Morgan

Bir Çift Yürek, Amerikalı bir kadının Avustralya'da yaşadığı ruhsal yolculu-ğun öyküsüdür. Nomadik kültürden Aborijinler eşliğinde, kabilenin kendi-lerini adlandırdıkları şekliyle, "Gerçek İnsanlarla birlikte dört-ay Süfgt ve - çölülioydan boya kat ettikleri uzun bir yürüyüşe çıkar. Bu süre boyunca, çö-lün çorak coğrafyasındaki bitkiler ve hayranlarla uyum için-de yaşamayı öğrenir. Olağandışünslardan oluşan bu toplu-lukla birlikte yaptığı yolculukta Morgan, bu insanların 50.000 yıllık kültürlerinin felsefesi ve bilgeliğiyle tanışır.

Macerasının ilk gününden itibaren bu çetin yolculuğun zorluklarıyla mücadele etmek zorunda kalır. Dayanıklılığın her gün sınıandığı bu zorlu yolculukta, karşılaştığı her zor-lukla birlikte ruhu da değişime uğrar. Aborijinler onu, büyük bir alçakgönüllülükle kendilerinden biri olarak kabul eder ve onun şefkat dolu öğretmenleri olurlar. Öğretmenlerinden, her insanın eşsiz niteliklerini ve içsel ruhunu takdir etmeyi ve kutlamayı öğrenirken bir yandan da güçlü doğal şifa yön-temlerine tanık olup onlann canlılarla ilgili farkındalıkları-nın ne kadar derin ve anlamlı olduğunu da anlamaya başlar. Bir Çift Yürek, yazarm kendi bastırdığı ilk basımından iti-baren uluslararası bestseller olmuş ve tüm insanlığa eşsiz, za-manın derinliklerinden gelen güçlü bir mesaj iletmıştır. Eğer tüm varlıklann, aynı evrensel birliğin bir parçası olduğunu anlarsak, dünyamızı yok oluştan kurtarmak için halen geç kalmış sayılmayız. Var olan her şey inanılmaz derecede güzel ve hass'as bir karşılıklı bağımlılık dengesinde bulunmaktadır. Eğer bu mesajı alabilirsek, o zaman bizim yaşamlarımız da Gerçek İnsanlar'ınki gibi bu yüce amaçla dolabilir.

SONSUZLUĞUN

MESAJISonsuzluğun Mesaj9k

Marlo Morgan f

"Bizim seçme şansımız vardır. Bizim öz-gür irademiz vardır ve bizler bunun farkında-yız. Ne kadar disiplinli olacağımıza yalnızca biz karar veririz ve bundan dolayı sorumlu-yuz. Bizler yaratıcı varlıklarız. Sınırsız yara-tıcılığa ulaşabiliriz. Biz burada bir diğerimiz için, yardım etmek, geliştirmek, eğlendirmek, karşılıklı ilişkide bulunmak için bulunuyo-ruz. Bizler burada bu gezegene bakmak için bulunuyoruz. Enerjinin bilgi-si ve bu bilginin idare edilmesi bilincimizle birlikte gelir. Birçok duygu-muz vardır ve bizler sonunda anahtarın çok basit olduğunu anlayacağız. Bu anahtar yargısız, koşulsuz sevgidir. Eğer bir şey karmaşık gibi görünüyorsa, bu, sevgi değildir; başka bir şeydir. Sevgi, duruma göre hangi rol daha fazla yardımcı oluyorsa, yardım edici, verici ya, da alıcı olabilir. İn-sanlar bilgeliğe ulaşabilirler, ama diğer canlılara bu fırsat verilmemiştir. Duygusal bilgeliğe ulaşmak bizim yeryüzündeki görevlerimizden biridir." Marlo Morgan'ın uluslararası bestseller olan Bir Çift Yürek adlı kitabının ardından uzun süredir beklenen bu ikinci kitabı, aborijin bilgeliğinin, biz değişime uğramış insanlara gönderdiği Sonsuzluk Bilgeliği Mesajı'nı iletmeye devam etmektedir.

İki Aborijin bebek... Doğumlarından kısa bir süre sonra beyaz in-san tarafından annelerinin elinden alınırlar. İkizlerden bir tanesi Amerika'ya doğru uzanan ve her tür acıyı yaşadığı yolculukta, diğ-e-ri ise bir yetimhanede kendi köklerinden koparılmaya çalışılırlar. Ancak bu iki minik Sonsuzluk Ruhu, doğmadan önce kendi kararları-yla seçmiş oldukları bu yaşam yolunda, Aborijin köklerine, öz do-ğalarına ve en sonunda da Sonsuzluğun Mesajı'na ulaşmayı başarır-lar. Çölü boydan boya aşp, otuzdört sene boyunca bu yolculukta kendi öz doğasını arayan Beatrice, bu bilge öğretmenlerinden öğren-diği on madde halindeki Sonsuzluğun Mesajı'nı hem ikiz kardeşiyle hem de biz değişime uğramışlarla yani Mutantlarla paylaşmaktadır. İyi yolculuklar!

Mutluluk Sanatı

Yaşam İçin Bir El Kitabı

Kutsal Dalai Lama ve Hovvard C. Cutler, M.D.

"Hayatımızın gerçek amacının mutluluğu jaramak. olduğuna inanıyo-rum. Bu açık. 4ster bir dine-ina«aJım - isterihanmayalım ya da ister şu dine ister bu dine inanalım, hepimiz hayatta daha iyi bir şeyi arı-yoruz. Bu nedenle, hayatımızın gerçek yöfui mutluluğa doğ-rudur..."

\ Dünyanın en büyük ruhsal lideri, ilk kez bir psikiyatr ile bir araya gelerek, o zor kazanılan sakinliğe nasıl ulaştığını ve bizim bu içsel barışı nasıl bulabileceğimizi anlatmaktadır.

Meditasyonlar, hikâyeler, Budizm ve psikolojinin birleştiği noktalar sayesinde Dalai Lama, günlük hayatta yaşadığımız depresyonları, korku ve endişeleri, öfkeyi, kıskançlığı ya da sadece kötü bir ruh halini nasıl yenebileceğimizi göstermek-tedir. Hayatımızda karşılaştığımız engelleri aşarak derin ve kalıcı bir: içsel barışa nasıl ulaşılacağını açıklamak için ilişkile-ri, sağlığı, aileyi ve işi tartışmaktadır. 2500 yıllık Budist medi-tasyonlar ve sağlıklı bir sağduyuyu temel alan Mutluluk

Sa-natı, okuyuculara tüm insanların ortak sorunları hakkında yardımcı olmak için geleneklerin sınırlarını aşan bir kitaptır. Mutluluk Sanatı, 70 haftayı geçkin bir süredir, hâlâ New York Times bestseller listesinin üst sırasındaki yerini koru-makta ve 20 ülkede en çok satan kitaplar listesinin üst sıra-larında yer almaktadır.

Tanrı ile Dostluk
Alışılmadık Bir Diyalog Neale Donald Walsch

Altı yıl önce, Neale Donald VValsch, alışılmadık bir soh-bete başladı... Her an her yer-de olan ve hepimizle iletişime geçmeye hazır, sevgi dolu bir Tanrı ile eşsiz bir soh-bete girişip, bize O'nun sevgi dolu mesajını iletti. Bizler, durup dinlediğimizde ve bu mesaja karşılık verdiğimizde sorularımıza yanıt alabili-yor ve Tanrı ile olan bağlarımızı güçlendirebili-yorduk. Tanrı bize, O'nunla olan bu sohbetleri-mizin zamanla O'nunla olan bir dostluğa dönü-şeceğine söz vermişti. İşte şimdi bu kitap, bu dostluğa açılan kapıyı sunmaktadır. Dinleyin... Tanrı yanı başımızda yürüyor; hem de en yakın dostunuz olarak!

r . . ., Sevginin Yolu Sevginin Yolu f .

»,»—^ * Mevlana Celaleddin Rumi'nin be-\ j lirgin bir yaşamöyküsü bulunmama-
^ | sına karşın, hayatının önemli olayları I üzerinde, bütün araştırmaalarajmı fi-o °v"***^î: î kiredirler. Günümüzde Afganistan —™. ™_m,j olarak bilinen bölgede, 1207 yılında doğdu; saygı duyulan Müslüman âlimlerin oğlu ve torunuy-du. Selçuklu Hükümdarlığının t>aşkenti Konya'ya yerleşti ve 1273 yılında burada vefat etti. Ölümünün hemen ardından dönerek yapılan danslarıyla ünlü olan Sufizmin Mevlevi okulu kuruldu. Fakat, onun eserlerinin kaynağı olan sıradışı ilişkisi ve dostluğu ile ilgili pek az şey bilinmektedir. Tebrizli Şems olarak adlandırılan gezgin derviş hayatına girdiğinde, Rumi binlerce insanın izlediği saygı duyulan bir imamdı. Rumi, ilk tanıştıkları andan itibaren bu kışkırtıcı, sı-radışı ve geleneklere aykırı davranan ruhun etkisi altına gir-di, ladeslerini dehşete düşürerek aniden eğitim verdiği med-reseyi ve evinin kapılarını kapadı ve gönül eğitimi olarak ad-landırıldığı eğitimde çıraklığına başladı. Seûginin Yolu, bu sıradışı ve mücadele dolu dostluğu, ilk anında duyulan yoğun sevgiden beklenmedik acılı sonuna kadar anlatmaktadır. Rumi'nin yaşamı, Şems ile tanıştıktan sonra bir daha asla eskisi gibi olamamıştı. Esrik ama bir yan-dan da üzücü mücadelesi ve arayışı, bizlere gerçek adanmış-lığın anlamını öğretmektedir.

Batılılar İçin Feng Shui

Doğal Çevrenizde Denge, Uyum ve Başarı Yaratmak

Terah Katryn Collins

Nasıl ki bir akupunktur doktoru hastasının sağlığının bozulmasına ne-den olan enerji tıkanıklığını, bedeninde-

ki uygun enerji hattına sapladığı iğne yardımıyla tedavi ediyorsa, Taocu bilgiler de aynı yöntemi bin-lerce yıldır dünya yüzeyi ve yaşadığımız mekânlar için kullanmışlardır. Taoculara göre evrenin küçültülmüş bir modeli olan in-san hem evreni yansıtmakta hem de ondan, yani dağlardan, gö-llerden, nehirlerden, yıldızlardan, insan yapırru olan yollardan ve içinde yaşadığı mekânlardan etkilenmektedir. Doğa ile uyumun sağlık, uzun yaşam ve bilgelik kazanmak için en önemli şey oldu-ğunu keşfeden Taocu bilgiler, pek çok sanatın yanı sıra, doğal devremiz ve yaşadığımız mekânlarla uyum içinde olmamızı sağ-layan Feng Shui sanatını da bir bilim düzeyinde geliştirmişlerdir. Batıklar İçin Feng Shui, bu sanatı Batılı insana ve modern ya-şama uyarlamayı başarmış ender kitaplardan biridir. Terah Katryn Collins, bu kitabında, içinde yaşadığımız ve çalıştığımız mekânları sekiz temel Feng Shui köşesine göre nasıl düzenleye-ceğimizi ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde anlatmaktadır. Bu bilgi-ler sayesinde sizler de maddi sorunlarınızı düzeltmek ve gelece-ğinizi güvence altına almak için Varlık Köşenizi, sağlık sorunla-rınızdan daha kolay kurtulabilmek için Sağlık Köşenizi, duygu-sal ilişkilerinizi dengelemek için Aşk ve Evlilik Köşenizi ve ha-yatınızın diğer alanlarını etkileyen Feng Shui Köşelerini nasıl güçlendireceğinizi öğrenebilirsiniz.

Şamanın Yolu

Michael Harner

Şamanizm üzerine yazılmış olan bu klasik eser modern Şama-nizmin rönesansına öncülük et-mektedir. Bu kitap.Şamaajzm hak-" kında en önde gelen kaynak ve başvuru eseri olma özelliğini yıllardır korumaktadır. Ant-ropolog ve ilk Batılı Şamanlardaîrolan Michael Harner bu genişletilmiş baskıda bizlere pratik Şamanizm üzerine en önemli el kitabını sunmaktadır. Bu eserde Şamanizmin ne olduğu, nereden geldiği, çalışmaları ve bu çalışmaları kendi yaşamınızda nasıl uygulayacağınız ayrıntılı bir şe-kilde açıklanmaktadır.

"Mükemmel, büyüleyici... Harner neden bahsettiğini gerçekten de çok iyi biliyor."

- Carlos Castaneda

"Şamanik şifacılık ve kutsallığın bilimi üzerine yazıl-mış olan en ayrıntılı ve etkileyici eser. Michael Harner, yal-nızca Şamanizmi incelemiş bir antropolog değil: O, beyaz bir Şaman."

- Stanislav Grof, The Adventure of Self-Discovery yazarı